

Міністерство освіти і науки України
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра педагогіки та методики технологічної освіти

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО
НАПРЯМКУ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної наукової Інтернет-конференції
(25-26 квітня 2019 року)

Кривий Ріг
2019

Рекомендовано до друку на Вченій раді
факультету дошкільної і технологічної освіти
Криворізький державний педагогічний університет
(протокол № 9 від 25 квітня 2019 р.)

Рецензенти:

Савченко Л. О. доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Криворізький державний педагогічний університет

Стешенко В. В. доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ)

Кулик Є. В. доктор пед. наук, професор, зав. кафедри основ виробництва та дизайну факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Яковлева В. А., доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Криворізький державний педагогічний університет.

Серьогіна І. Ю., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Криворізький державний педагогічний університет.

Кулінка Ю. С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Криворізький державний педагогічний університет.

«Модернізація підготовки майбутніх фахівців професійно-педагогічного напрямку в умовах освітнього простору»: матеріали Міжнародної наукової Інтернет-конференції (м. Кривий Ріг, Криворізький державний педагогічний університет, 25-26 квітня 2019 р.). – Кривий Ріг : КДПУ, 2019. – 245 с.

У збірнику представлені матеріали Міжнародної наукової Інтернет-конференції «Модернізація підготовки майбутніх фахівців професійно-педагогічного напрямку в умовах освітнього простору». Розглядаються соціальні та психолого-педагогічні проблеми професійної підготовки молоді, актуальні питання модернізації передшкільної, початкової, середньої, профільної та вищої педагогічної освіти, вимоги сучасної школи до якісної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання та технологій та майбутніх фахівців дошкільної освіти, можливості впровадження сучасних педагогічних технологій у систему підготовки компетентного вчителя та вихователя дошкільного закладу.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, вчителів, вихователів дошкільних закладів, а також для широкого кола читачів.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ

Савченко Л. О. Проблема вивчення феномена «якості освіти» як складової успішності майбутнього фахівця.....	7
Яковлєва В. А. Вимоги нової української школи до якісної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання і технологій у світлі закону України «Про освіту» (2017).....	9
Горбатюк Р. М., Волкова Н. В. Особливості формування професіоналізму майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій.....	12
Матукова Г. І. Діагностико-орієнтаційний етап формування підприємницької компетентності в майбутніх фахівців економічного профілю.....	14
Лаврентьєва О. О. Актуальні моделі дуальної системи професійної підготовки для вітчизняного освітнього простору.....	16
Кучер С. Л. Сучасний стан неперервної дизайн-підготовки вчителя технологій.....	18
Серьогіна І. Ю. Тренінг «Організація дипломатичних прийомів» при вивченні курсу «Організація готельного господарства»	22
Кучма О. І., Борвинська К. О. Методика організації комп'ютерного контролю знань студентів.....	25
Марченко А. А. Дидактичні можливості комп'ютерних технологій у формуванні художньо-професійних умінь студентів.....	27
Савченко К. Ю. Підвищення комунікативного потенціалу майбутніх вихователів при вивченні іноземної мови.....	29
Антоненко І. І. Науково-технічна робота студентів як засіб розвитку творчих здібностей майбутніх учителів технологій.....	31
Шаров С. В. Соціальна компетентність майбутнього фахівця в умовах інформаційного суспільства.....	33
Дупак Н. В. Теоретичні засади реалізації освітніх інновацій у вищих педагогічних закладах освіти.....	36
Кулінка Ю. С. Організація самостійної роботи студентів при вивченні технологій ресторанного господарства.....	39
Лісова С. В. Проблема ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи у закладі вищої освіти.....	42
Лукаш В. І., Решетникова М. С. Методика використання електронних освітніх ресурсів у процесі підготовки майбутніх інженерів-педагогів.....	46
Дорогань А. А. Інноваційні технології в науково-дослідницькій діяльності студентів в закладах професійної освіти.....	48

Дубовий З. С. Інтеграція фахово орієнтованих дистанційних технологій у межах інформаційно-освітнього середовища закладу вищої педагогічної освіти.....	52
Костюк О. А. Умови формування технологічної компетентності майбутніх фахівців професійно-педагогічного напрямку.....	54
Гриняєва Н. М. Застосування інноваційних технологій в процесі професійної іншомовної підготовки майбутніх спеціалістів сфери обслуговування.....	56
Петрова А. А. Метод проектів як засіб підвищення професіоналізму у підготовці фахівців зі спортивно-оздоровчого туризму.....	59
Пісна Т. М. Індивідуальний стиль педагогічної діяльності як майстерність викладача.....	62
Тараненко Т. О. Технологічно-конструкторські компетентності як основа професійної діяльності фахівців з дизайну.....	64
Талавира К. О., Рикова Л. Л. Застосування веб-сервісу flippity у процесі підготовки майбутніх педагогів.....	66
Городничий О. В. Деякі аспекти професійного становлення майбутніх викладачів у закладі вищої освіти.....	68
Зінченко С. М. Професійна адаптація студентів-військовослужбовців (учасників ато) засобами тренінгових технологій.....	72
Зінченко А. Л. Підготовка майбутніх фахівців до організаційної діяльності.....	74
Коваленко І. В. Формування професійної компетентності майбутніх працівників сфери послуг.....	77
Стойчик Т. І. Управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців в умовах інтегративних процесів.....	79
Вітрук О. А., Білітюк В. В. Інноваційні технології у професійній підготовці майбутніх фахівців дизайну.....	81
Музика О. Л. Сучасні інноваційні технології в системі підготовки здобувачів освіти (доповнена реальність).....	84
Новохатько Т. Ю. Роль графічного дизайну в проектуванні та оздобленні одягу.....	86
Веселова Т. Б. Політехнічний підхід в професійній освіті – шлях до конкурентоздатності фахівця.....	88
Демянчук М. Р. Актуальність проблеми вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців сетринської справи.....	90
Євницька І. В. Використання сучасних інноваційних технологій на прикладі підготовки кваліфікованих робітників залізничного профілю.....	92
Заводовська Є. І. Використання технології інтеракції на заняттях у закладах вищої освіти/.....	94
Медведчук Ю. В. Інформаційно-комунікативні технології, як засіб розвитку партнерської взаємодії в системі «викладач- студент».....	96

СЕКЦІЯ 2

«СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТА ВИХОВАТЕЛІВ»

Ковшар О. В. Інклюзивне освітнє середовище сучасного закладу дошкільної освіти.....	99
Стещенко В. В. Технологія як навчальний предмет нової української школи.....	102
Іншаков А. Є., Іншакова І. Є. Психолого-педагогічний аспект педагогічного проектування на етапі дошкільної підготовки.....	105
Балакірєва В. А. Процесуально-продуктивний етап підготовки майбутніх учителів до організації трудового навчання молодших школярів.....	107
Пальшкова І. О. Розробки наукових засад підготовки вчителя початкової школи до професійної діяльності.....	110
Вовк Н. В. Застосування пактико-орієнтованих технологій у системі профільного навчання учнів 10-11 класів (технологічний профіль).....	112
Грицько В. В. Зміст виховання правової культури молодших школярів....	115
Шумило Ю. В. Упровадження дистанційної форми навчання для учнів закладів професійної освіти.....	118
Коваленко В. К. Комп'ютерна графіка в системі підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.....	120
Дьяченко М. П. Дослідницька діяльність гуртківців як важливий напрям сучасної позашкільної освіти.....	122
Кірюха К. І. Упровадження сучасних інформаційних технологій в освітній процес як засіб формування громадянської відповідальності старшокласників.....	124
Повтораченко Д. В. Вивчення рівнів сформованості комунікативної культури учнів на уроках біології.....	127
Повтораченко Н. О. Використання інформаційно-телекомунікаційних технологій на уроках географії.....	129
Парадєєва О. М. Використання інтелектуальних елементів на уроках трудового навчання.....	131
Васянович Г. М. Теоретичні засади екологічного виховання учнів початкових класів у загальноосвітній середній школі.....	134
Renata Zbyszyńska Praca nauczyciela – terapeuty w polskim systemie kształcenia osób niepełnosprawnych.....	136
Marta Grylak Dogoterapia.....	138
Іваненко Л. М. Особливості обдарованої дитини: «група ризику».....	149
Байдалюк К. А. Методика формування дизайнерської культури в учнів профільної школи	151
Кульченко К. А. Упровадження та використання методів біоніки та біодизайну на уроках трудового навчання	153
Голубєва М. В. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках технологій у процесі проектування колекції аксесуарів.....	156

Братчик О. А. Національне виховання школярів на уроках трудового навчання.....	158
Наумова В. М. Формування кретивної особистості учнів у процесі технологічної підготовки	160
Ганзюк Н. А. Формування культури спілкування учнів на уроках трудового навчання.....	162
Тихомирова Ю. П. Використання креативних завдань на уроках трудового навчання.....	164
Потапенко О. Б. Актуальні завдання та напрями модернізації державної молодіжної політики України.....	166
Думко Н. В. Формування професійної зрілості студентів: етапи дослідження.....	168

СЕКЦІЯ 1
«СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ТРУДОВОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ»

Л. О. Савченко
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та методики технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНА «ЯКОСТІ ОСВІТИ» ЯК
СКЛАДОВОЇ УСПІШНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

На сучасному етапі розвитку суспільства, що маркований процесами глобалізації, функціонуванням інформаційних технологій, світова педагогічна думка перебуває у пошуку нових пріоритетів в освіті. Якість освіти стає головним орієнтиром, що визначає авторитет і конкурентоспроможність навчальних закладів на регіональному, державному рівнях і міжнародній арені. У Конституції України, Законах «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти України 2012-2021рр. та в інших державних документах стратегію розвитку, завдання й вектори реформування освіти пов'язано зі створенням системи оцінювання її якості, систематичного моніторингу й аналізу стану актуальних освітніх проблем та їх вирішення. Задля забезпечення якості освіти спрямовано матеріальні, фінансові, кадрові й наукові ресурси суспільства, вона стає основою оцінювання державою та громадськістю освітніх послуг, запорукою доступу громадян до здобуття ґрунтовної і суспільно затребуваної освіти. За цих умов якість вищої педагогічної освіти перетворилася на принцип й основний критерій ефективності сучасної системи підготовки педагогічних кадрів.

Сучасні вітчизняні й зарубіжні вчені студіюють якість освіти у філософському та педагогічному (В. Андрущенко, В. Астахова, К. Астахова, С. Гончаренко, М. Згуровський, В. Кремень, М. Култаєва, В. Луговий, М. Лукашевич, В. Лутай, М. Михальченко, І. Надольний, С. Ніколаєнко, В. Огнев'юк, І. Предборська, О. Савченко, В. Ткаченко та ін.); соціальному й управлінському аспектах (О. Величко, В. Вікторов, А. Гофрон, Т. Гусен, Д. Дзвінчук, Б. Жебровський, А. Тайджеман). Цей феномен схарактеризований з позиції дидактики, загальної педагогіки, психології, методології (В. Бондар, Л. Бурлачук, Ю. Гільбух, Л. Качалова, Т. Лукініна, І. Підласий) тощо.

Реформування системи освіти в Україні, що відбувається протягом останніх років під впливом соціально-політичних, економічних і геополітичних процесів, суттєво вплинуло на систему вищої освіти країни, зокрема й на систему управління освітою та її якістю. Донині проблема якості освіти в Україні не мала такого важливого соціального, економічного й технічного значення. Актуалізація питання якості вмотивована низкою

об'єктивних чинників: по-перше, від якості людських ресурсів залежить рівень розвитку країни та її глобальна економічна конкурентоспроможність; по-друге, якість освіти набуває все більшого значення в забезпеченні конкурентоспроможності випускників вищої школи на ринку праці по-третє, якість професійної підготовки фахівців – невід'ємна вимога до вітчизняної вищої освіти, якщо вона прагне інтегруватися в європейський освітній простір.

Принципові зміни в сучасному соціально-економічному розвитку України вимагають суттєвого підвищення успішності й конкурентоспроможності випускників. З упровадженням в економіку країни міжнародних стандартів зросли вимоги до підготовки кадрів, що спричинило необхідність у сертифікації якості діяльності освітніх установ, зокрема й закладів вищої освіти.

Базовим поняттям якості освіти, безперечно, є якість знань (закони, теорії, прикладні, методологічні, оцінювальні знання) з елементами змісту освіти і, отже, із рівнями засвоєння. Якість знань має такі характеристики: повнота – кількість програмних знань про об'єкт вивчення; глибина – сукупність опанованих учнями зв'язків і відношень між знаннями; систематичність – осмислення складу певної сукупності знань у їх ієрархічних і послідовних зв'язках; системність – усвідомлення учнем місця знання в структурі наукової теорії; оперативність – уміння послуговуватися знаннями в однотипних ситуаціях; гнучкість – уміння самостійно знаходити варіативні способи застосування знань у змінених умовах; конкретність – уміння розкласти знання на елементи; узагальненість – уміння подати конкретне знання в узагальненій формі.

Отже, поняття якості освіти – достатньо широке, оскільки охоплює якість навчання, виховання й розвитку особистості як результат освітньої діяльності. Згідно з аналізом сучасної літератури, нині найбільш поширена думка про те, що якість освіти – це відповідність певній нормі, стандартів. Іншими словами, від якості залежить корисність, цінність об'єктів, їхня здатність задовольнити певні потреби або реалізувати мету, норми, тобто адекватність вимогам, потребам, нормам. Водночас поняття норми не абсолютне, незмінне, фіксоване, оскільки зазнає постійних змін, набуває нових меж, якостей тощо. Отже, категорію «якість освіти» періодично переосмислюють, відповідно до умов, вимог суспільства та часу.

Якість освіти інтерпретована нами у двох смислових площинах: у широкому розумінні це результат і процес освітньої системи, що складається з мети, умов, стандартів, спроможних задовольняти споживачів, їхні вимоги та актуальні потреби суспільства; у вузькому – інтегрована сукупність властивостей, яка зумовлює пристосованість освіти до реалізації соціальної мети формування та розвитку особистості в аспектах її навченості, вихованості, психічних і фізичних властивостей. Гарантом такої якості у закладі вищої освіти може бути лише педагогічна діагностика, що означає

постійне й поетапне спостереження за виконанням кожного з навчальних етапів протягом усього навчального процесу.

Отже, результати якості освіти чітко зафіксувати неможливо, у цьому полягає вся складність визначення, аналізу та управління якістю освіти. Беручи за основу досвід оцінювання якості освіти та побудови систем менеджменту якості, повинні бути зважені всі критерії, механізми й методи оцінювання якості відповідно до вимог ENQA та з огляду на міжнародні стандарти ISO 9000. Створення системи управління якістю дасть змогу контролювати якість освіти та постійно покращувати цей показник. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної діагностики є складовою цього процесу, що забезпечує підвищення якості освіти.

В. А. Яковлєва

доктор педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та методики технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ВИМОГИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ДО ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ У СВІТЛІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ОСВІТУ»(2017)

Зміни, які відбуваються у соціально-політичному та соціально-економічному житті нашої держави, ставлять перед вищою школою нові завдання з підготовки майбутнього вчителя трудового навчання і технологій.

На сучасному етапі розвитку освіти, досить тривалий час серед науковців України відбуваються гострі дискусії стосовно змісту і структури підготовки фахівців у цьому напрямку.

В умовах цієї невизначеності підготовка вчителя трудового навчання і технологій відбувається без будь-якої орієнтації на потреби школи, зовсім не враховуються ті зміни, що поступово і неухильно відбуваються у спрямуванні трудового навчання школярів.

Ми приєднуємось до думки багатьох науковців, стосовно причин, що викликали незадоволеність у суспільстві існуючою системою трудового навчання та виокремимо найбільш суттєві з них:

- недостатню сформованість особистості учня до трудової діяльності у нових соціально-економічних умовах;
- відрив змісту трудової підготовки від потреб сучасного суспільства та ринку праці, недооцінку сучасних досягнень в галузі науки і техніки;
- надмірну спрямованість трудового навчання на виробниче середовище і применшення інших життєво необхідних сфер діяльності – господарчої, надання послуг соціального обслуговування тощо;
- розрив, який посилюється від класу до класу, між системами загальноосвітньої та трудової підготовки і знецінення її в очах учнів та батьків;

– недостатнє використання різноманітних форм організації трудового навчання тощо[3; 4].

Усе це вимагає нових підходів до педагогічної діяльності майбутнього вчителя трудового навчання і технологій, яка має на меті забезпечити їх готовність по-новому здійснювати підготовку учнів до участі у різних сферах виробництва та домашньому господарюванні, дасть підстави поставити крапку певним протистоянням, подолати існуючі стереотипи і небажання бачити незворотні зміни в підходах до трудового навчання школярів загальноосвітніх навчальних закладів.

Дослідники роблять висновок, що «модернізувати професійну та світоглядно-методологічну підготовку студентів – означає підготувати кваліфікованого вчителя, здатного формувати гідного члена своєї нації, готувати його до життя в екологічному, політичному, правово-економічному, культурно-освітньому суспільному середовищі» [4, с.92].

Створення найбільш сприятливих критеріїв відбору змісту навчання та умов навчально-виховного процесу, впровадження яких дозволило б набути майбутньому молодому фахівцю якомога більшої компетентності, слід пов'язувати з розробкою моделі спеціаліста певного напрямку.

Моделювання особистості випускника надає можливість створити певний еталон, який дозволяє обґрунтувати зміст і визначити основні вміння та навички, що необхідні спеціалісту даного профілю.

Ураховуючи, що за умов розвитку в Україні ринкової економіки і переходу до етапу науково-інформаційних технологій студентам усіх навчальних закладів належить пройти через ринок праці, актуальною є, розроблена нами, модель конкурентоспроможного випускника.

Модель поєднує перелік інваріантних характеристик, акцентуючи, в першу чергу, увагу на необхідності широкої інформаційної, загальноосвітньої, загальнотехнічної, комп'ютерної, економічної, правової, психологічної підготовки у сполучі з глибокими вузькопрофільними, вузькопрофесійними знаннями[6].

Моделі спеціалістів вузького спрямування є більш конкретними і тому мають більш практичну цінність.

Зауважимо, повільне, але невпинне впровадження у навчальні процеси комп'ютерної техніки, ми створюємо умови для оволодіння студентами не тільки елементами комп'ютерної грамотності, а й для набуття знань і умінь працювати з навчально-контролюючими програмами. Останнім вагомим внеском у цьому напрямку, вважаємо, розроблені нами, навчально-контролюючі програми з курсів «Теорія і методика технологічної освіти», «Основи конструювання та моделювання одягу», «Основи комп'ютерної графіки», «Технологія приготування страв та кулінарна майстерність» та інш..

Слід підкреслити, що впровадження інформаційно-педагогічних технологій в освітній процес потребує глибокого методологічного обґрунтування з позицій формування певних, відповідних якостей

особистості, вичленення провідних (ефективних) технологій створення експериментальних майданчиків для їх апробації .

Безумовно, якщо говорити про професійну компетентність майбутніх вчителів трудового навчання та технологій, то основою її є професійні знання (знання свого предмету та методики його викладання, психології, педагогіки тощо).

Поряд з цим, всі ці знання включають у себе і вміння розв'язувати різноманітні педагогічні ситуації і задачі, уміння аналізувати, узагальнювати, порівнювати, робити висновки тощо.

Така організація освітнього процесу із застосуванням нових педагогічних технологій на нашому факультеті дозволяє розв'язувати завдання формування багатьох педагогічних здібностей майбутніх фахівців, зокрема, таких як комунікабельність, перцептивність, динамізм особистості, емоційна стійкість, оптимістичне прогнозування, креативність тощо.

Разом з тим знання, спрямованість і здібності без вмінь – ще не гарантія високих результатів. Важливо, щоб студенти оволодівали педагогічною технікою – вмінням управляти собою і взаємодіяти в процесі вирішення педагогічних задач.

Таким чином, саме шлях оновлення освітнього процесу підготовки майбутніх вчителів трудового навчання і технологій через упровадження нових технологій навчання дозволяє формувати у них вміння виконувати свою роль кваліфікованого, авторитетного консультанта з широкого кола проблем. Використання ділових ігор, моделювання практичних ситуацій, застосування комп'ютерних технологій, колективних методів навчання сьогодні знаходять своїх прихильників серед творчих, ініціативних викладачів ЗВО.

Використання розроблених навчально-контролюючих програм з різних дисциплін в освітньому процесі дозволить створити для студентів на аудиторних заняттях умови максимально наближені до шкільних, допомогти їм відчувати професійний рівень, престижність і значущість своєї майбутньої професії. Викладачі ж отримають дієвий інструмент у викладацькій діяльності для досить високого рівня підготовки майбутніх фахівців.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту». *Офіційний веб-портал Верховної Ради України* : веб-сайт. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14> (дата звернення: 22.02.2019).

2. Нові інформаційні технології в освіті : веб сайт. URL: <http://it-tehnolog.com/statti/novi-informatsiyni-tehnologiyi-v-osviti> (дата звернення: 20.02.2019).

3. Становлення та розвиток професійної компетентності педагога та психолога /за заг. ред. О.Г.Романовського. Київ : ФОРМ Залужний О.П., 2010. 179 с.

4. Теорія та методика навчання технологій / за заг. ред. О.М. Коберника. Умань : ФОРМ Жовтий О.О., 2015. 474 с.

5. Україна у рейтингу глобальної конкурентоспроможності 2015. URL: <http://gtmarket.ru/ratinge/global-competitiveness-index/info> (дата звернення: 20.02.2019).

6. Яковлєва В.А. Сучасні підходи до викладання дисципліни «Теорія і методика трудового навчання». Кривий Ріг : КП ДВНЗ «КНУ», 2013. 236 с.

¹ Р. М. Горбатюк,² Н. В. Волкова

¹ професор, доктор педагогічних наук,
завідувач кафедри комп'ютерних технологій,
Тернопільський національний педагогічний
університету імені Володимира Гнатюка

² кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та методики технологічної освіти,
Криворізький держаний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ У ГАЛУЗІ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Проблема педагогічного професіоналізму, професійного ставлення і розвитку фахівця є складною та багатоаспектною. Філософія, соціологія, психологія, педагогіка, деонтологія, акмеологія та інші гуманітарні і прикладні науки вивчають різні сторони його формування. Такий підхід до дослідження даної проблематики в сучасних умовах диктується потребою інженера-педагога у галузі харчових технологій – професіонала.

Теоретичний аналіз літературних джерел дає підстави стверджувати, що професійне ставлення і розвиток професіоналізму майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій знаходяться в прямій залежності від рівня освіти, стану освітньої ситуації, якості підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів.

Закон «Про освіту» (2017) визначає освіту як цілеспрямований процес навчання і виховання людини в інтересах особистості, суспільства, держави, що супроводжується констатацією досягнення громадянином визначених державою освітніх рівнів [2]. Систему освіти визначаємо як сукупність освітніх програм (загальноосвітні та професійні) і державних стандартів різних рівнів, які реалізуються в навчальних установах різних форм, типів і видів. Загальноосвітні програми спрямовані на вирішення завдань формування культури особистості, її адаптації до життя в суспільстві, створення бази для усвідомленого вибору та освоєння професійних освітніх програм, за допомогою яких вирішують завдання послідовного підвищення професійного і загальноосвітнього рівня, підготовки фахівців відповідної кваліфікації і включають програми початкової, середньої, вищої та післявузівської професійної освіти. Звідси випливає, що формування освіченості і професіоналізму майбутнього інженера-педагога в галузі харчових технологій слід розглядати в єдності і взаємозв'язку, а становлення,

розвиток, вдосконалення і самовдосконалення професіоналізму, відповідно, в процесі освіти і професійної діяльності.

З метою встановлення взаємозв'язків даних понять було проаналізовано низку сучасних визначень освіти і його сутнісних характеристик (В. Серіков, Б. Гершунський та ін.). Учені вважають, що освіта, будучи соціокультурним феноменом, постає як процес становлення і розвитку особистості, як сфера суспільної практики та інституціональна система (навчальні заклади та органи управління ними), як предмет комплексного наукового знання.

Освіта, як широке соціально педагогічне явище, на думку Б. Гершунського, включає низку взаємопов'язаних аспектів: освіта, як державна, громадська та особистісна цінність; освіта, як система з властивими категоріями наступності, гнучкості, динамічності, варіативності, стабільності, прогностичності; освіта, як технологічний процес – шлях від цілей освіти до його результату; освіта, як підсумок складної системи, що пов'язана категоріально (грамотність, освіченість, професійна компетентність, культура, менталітет) [1].

Учений В. Серіков розглядає освіту як надбання особистості, спеціальний соціальний інститут (система освіти) – одна зі складових культурного оточення особистості, яка розробляє і застосовує на практиці систему заходів, що організує напрями освіти. Він вважає, що в предмет педагогіки входить лише вивчення направленої впливу системи освіти на становлення і розвиток особистості [3].

Посилення наукового інтересу до проблеми професійної освіти зумовлено низкою обставин і насамперед неузгодженістю між потребою практики у формуванні суб'єкта професійної діяльності і недостатньою розробкою теоретичних і технологічних основ формування професіоналізму інженера-педагога. У 90-і рр. минулого століття теорія і технології діяльній організації освітнього процесу в педагогічному університеті і профтехшколі почали активно впроваджуватися в практику. Проте, як показав час, вагомою перешкодою на шляху їх активного впровадження в педагогічну практику стала невідповідність інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. Здобувши освіту в рамках традиційної системи освіти, вони не тільки зазнавали труднощів в оволодінні новими технологіями, а й виявилися психологічно не готовими працювати по-новому. Природно, що такий стан посилив пошук нових підходів у професійній освіті, визначенні педагогічних умов, формуванні професіоналізму майбутнього інженера-педагога.

У цілому, аналіз сучасного стану досліджень і практики професійної освіти свідчить про зростаючий інтерес до проблеми формування професіоналізму інженера-педагога у галузі харчових технологій. Однак наявні дослідження в області вищої освіти не дозволяють в достатній мірі визначити теоретико-методологічні основи формування професіоналізму інженера-педагога в галузі харчових технологій. У багатьох наукових дослідженнях (Б. Гершунського, В. Серікова), в основному, розглядалися

окремі аспекти підготовки студентів до самостійної професійної діяльності. Ці роботи сприяють накопиченню та систематизації знань з досліджуваної теми, але не носять узагальнювального характеру.

До теперішнього часу немає загальноприйнятої характеристики механізму формування професіоналізму інженера-педагога у галузі харчових технологій, не визначено структуру змісту, принципи і психолого-педагогічні умови його здійснення в освітньому процесі педагогічного університету.

Усе зазначене дає підстави стверджувати про відсутність теоретичної і технологічної розробки концепції багаторівневої (нелінійної) організації професійної освіти, спрямованої на формування професіоналізму майбутнього інженера-педагога в галузі харчових технологій. Виникла потреба в розробці системних і технологічних засобів та умов (закономірностей, принципів, правил, змісту, форм і методів) професійної підготовки майбутнього інженера-педагога у галузі харчових технологій.

Таким чином, сучасний етап розвитку педагогічних досліджень висуває як першочергове завдання розробку й обґрунтування системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, виявлення і систематизацію змісту, структури і умов багаторівневого освітнього процесу в педагогічному університеті.

Література

1. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI столетия. Москва : Совершенство, 1998. 605 с.
2. Закон України «Про Освіту» (2017). Київ : Генеза, 2017. 42 с.
3. Сериков В.В. Образование и личность. Москва : Логос, 1999. 227 с.

Г. І. Матукова

доктор педагогічних наук, доцент
кафедри економіки та підприємництва,
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ДІАГНОСТИКО-ОРІЄНТАЦІЙНИЙ ЕТАП ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

В умовах ринкових відносин відкриваються широкі можливості для систематичного поліпшення якості підготовки фахівців економічного профілю. Водночас підвищення якості гальмують певні обмеження, зумовлені наявністю ресурсів, якими оперує суспільство. Існують раціональні, науково обґрунтовані норми щодо підготовки фахівців економічного профілю. На якість підготовки фахівців економічного профілю впливає нормативний рівень розвитку матеріально-технічної бази та організація освітнього процесу. Під підвищенням показників реалізованої

моделі підготовки фахівців економічного профілю розуміємо таке поліпшення споживчих властивостей, що задовольняє потребу суспільства в якісно підготовлених фахівцях за суспільно необхідних і виправданих затратах праці.

На діагностико-орієнтаційному етапі експериментальної роботи було з'ясовано стан підготовки майбутніх фахівців економічного профілю з метою вивчення розвитку підприємницької компетентності. Для цього проведено анкетування викладачів і студентів. Було отримано результати анкетування, тестування, спостереження викладачів і студентів економічних факультетів щодо обізнаності їх з розвитком підприємницької діяльності, знаннями, уміннями, навичками з змістом підприємницької діяльності. На цьому етапі використано емпіричні методи наукових досліджень: спостереження, порівняння, вимірювання. Емпіричні методи пов'язані з чуттєвим знанням людини (через відчуття, сприйняття, уявлення), до цієї групи належить спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент. Теоретичні методи вможливають оволодіння науковими знаннями через вивчення здобутків у різних галузях науки. Емпіричне пізнання слугує основою для теоретичного знання. Результатом цього етапу стало вивчення структурно-критеріальних компонентів компетентності до підприємницької діяльності (мотиваційно-потребнісний, змістовно-діяльнісний, комунікативний, рефлексивно-оцінний компоненти). Здійснювався самоаналіз професійно важливих якостей, спираючись на власний досвід та знання суміжних наук, розкриваючи та інтерпретуючи зміст поняття «компетентність». Було здійснено самоспостереження, самоаналіз, самоусвідомлення, самооцінка своєї підприємницької компетентності. Для розуміння, уточнення і подальшого оперування цими поняттями кожен студент послуговувався власним записничком «Кроки мого пізнання», де записував ті визначення, висловлення, які характеризували його особистісне і професійне «Я».

Так, на зазначеному етапі студентам першого курсу було запропоновано навчальну дисципліну «Вступ до спеціальності», у ході опанування якої вони ознайомилися з методами наукового дослідження. Емпіричні методи пов'язані з чуттєвим знанням людини (через відчуття, сприйняття, уявлення), до цієї групи належить спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент. Матеріалом для виконання такого виду роботи студентами є наукові й довідникові джерела (психологічних, економічних словників, навчальних посібників, автобіографій відомих людей, Топ-10 самих заможних людей світу, Топ-10 самих впливових людей України тощо) та власні напрацювання, які здебільшого властиві для студентів випускників й ідентифікувалися їхніми особистими і професійними якостями. Згодом завдання ускладнювалися, пропонували, наприклад, скласти бібліографічні картки з наукової теми (тематика робіт запропонована на вибір: «Які труднощі (проблеми) існують у підприємця на сучасному етапі розвитку суспільства»; «Які перспективи (можливості) професії економіста»; «Професійна компетентність майбутнього фахівця з економічного профілю»;

«Культура ділового спілкування»; «Конфлікти в системі «керівник-робітник»); написати твори: «Чому я вибрав(ла) професію економіста». Наприклад: 1. Вас запросили на телебачення виступити про професію економіста (фінансиста). Що б Ви сказали телеглядачам? Яким чином Ви агітували б молодих людей вступати до економічного ЗВО? 2. Чи є, на Ваш погляд, протипоказання до професії економіста (фінансиста, банкіра) (якщо так, то обґрунтуйте свою відповідь). 3. Доведіть, що продуктивність, якість праці й особа економіста багато в чому залежать від ставлення суспільства. 4. Розробіть тестові завдання за 1-4 темами курсу «Вступ до педагогічної діяльності». 5. Покликання – це свідомо спрямованість особи до певної діяльності. Які здібності, знання й уміння необхідні для її виконання, переконаності в тому, що ця робота найбільш підходить і стане справою всього життя. У ході підготовки до занять і залікових кредитних модулів студентам пропонували використовувати мультимедійні засоби та інформаційно-комунікативні технології навчання. На цьому етапі реалізується мета компетентність це науково-дослідницька (та її види методологічна, науково-дослідна, пошуково-дослідницька), що розвиває готовність і здатність самостійно засвоювати й отримувати нові знання з економіки та галузевої для підприємницької діяльності науки.

Таким чином, у своєму дослідженні, ми довели необхідність створення умов, що сприятимуть формуванню у студентів – майбутніх підприємців – знань, практичних умінь щодо вирішення професійних проблем, здатності використовувати отримані знання на практиці, моделювати виробничі ситуації, формувати стратегічну «карту» вирішення виробничих проблем. Сьогодні є необхідність вдосконалення засобів організації аудиторної, поза аудиторної, самостійної роботи, активного впровадження передових вітчизняних і зарубіжних наукових розробок, технологій: інтерактивних; продуктивних; діалогічних; тренінгових; дистанційних тощо., широкого впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

О. О. Лаврентьєва

доктор педагогічних наук, доцент, завідувач
кафедри загально технічних дисциплін та професійного навчання,
Криворізький державний педагогічний університет

АКТУАЛЬНІ МОДЕЛІ ДУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Сьогодні пропоновані освітні послуги в більшій мірі не задовольняють потреб здобувачів у сенсі їх гнучкості, компетентнісної спрямованості, орієнтації на ринок праці та подальше кар'єрне зростання, а проблема належного матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу не тільки не вирішується, але з кожним роком усе більше поглиблюється. Не розв'язує її і інформатизація освітнього простору, оскільки навіть при

наявності нової техніки і технологій, сутність і форми організації навчання залишаються традиційними. У таких умовах унеможлиблюється запровадження інтенсивних освітніх програм з підготовки та перепідготовки кваліфікованих фахівців під потреби конкретної галузі господарювання, гальмуються пропозиції для навчання й перенавчання дорослих.

У Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти (2018) та в Концепції реалізації державної політики у сфері професійної освіти «Сучасна професійна освіта» на період до 2027 року вирішення багатьох із вищезазначених проблем пов'язується з широким запровадженням дуальної системи підготовки фахівців на всіх ланках професійної освіти.

Праобразом дуальної системи підготовки, або, як її ще називають, Німецької системи професійної освіти, вважається модель професійних шкіл, започаткованих Г. Кершенштейнером наприкінці ХІХ ст.

Сьогодні, пройшовши перевірку часом, дуальне навчання у Німеччині перебуває в жорстких законодавчих рамках і здійснюється під контролем Торгово-промислових і Ремісничих палат, підтримується державою та приватним бізнесом.

Кожне підприємство має ліцензію та навчає тільки по тим спеціальностям, які охоплюють профіль його діяльності, самотужки створює навчально-методичне забезпечення, формує команду наставників, відбирає з багатьох запитів абітурієнтів декількох осіб відповідно від штату кваліфікованих наставників, і навіть виплачує стипендію й заробітну платню студентам.

Дуальна вища освіта Німеччини, як показує огляд першоджерел, є більш привабливою для молоді, аніж класична елітарна вища освіта. І хоча для роботодавців таке навчання на перший погляд є досить витратним, урешті-решт такі підприємства отримують значні преференції з боку держави і отримують наприкінці навченого фахівця, адаптованого до конкретного підприємства і навіть здатного зайняти в ньому керівну посаду.

У літературі розглядають три такі різновиди дуальної вищої освіти Німеччини, як-от:

- освіта, що інтегрована в навчання і поєднує в собі класичну вищу освіту з професійною освітою за якою-небудь однією спеціальністю;
- освіта інтегрована в професійну діяльність, аналогічна до підвищення кваліфікації чи перекваліфікації на суміжну професію;
- професійна освіта за двома спеціальностями, інтегрована в практику.

Моделлю майбутнього для Німеччини називають систему «тріальної» професійної освіти, яка доповнює головні складники дуальної системи – «освітній процес – виробничий процес» – третім – «інноваціями». Така модель вже апробується під час підготовки за професіями, пов'язаними з технологічними виробництвами й металоіндустрією.

Модель тріальної професійної освіти ґрунтується на відкритому для всіх учасників підготовки в певній галузі виробництва освітньому ресурсі.

Координацію й організацію, питання маркетингу й менеджменту, розвитку персоналу й потреби у фахівцях здійснює незалежна організація. Така організація виступає партнером у мережі співробітництва, у тому числі взаємодіє з Торгово-промисловою й Ремісничою палатами.

Значних успіхів у реалізації дуальної системи навчання досягла Республіка Казахстан. Уже в 2011 р. урядом було визначено галузі, які відчують недолік кваліфікованих кадрів і ті навчальні заклади, які можуть стати базою для їх підготовки. Фондом національного добробуту створено покроковий план упровадження дуальної моделі й визначений перелік базових підприємств. Учені Казахстану роблять ставку на модель корпоративного консорціуму, що функціонує на основі комп'ютерно зорієнтованих і мережних технологій. Це дозволяє організувати теоретичне навчання без відриву від виробництва у вільний час, а практичні вміння та навички сформувати в умовах виробництва.

Цей та інший закордонний досвід потребує вивчення й дослідження. Необхідно встановити конкретні механізми забезпечення рівноправного партнерства закладів освіти, роботодавців та здобувачів освіти в сучасній соціокультурній ситуації. Звісно, що закордонний досвід дуальної системи професійної підготовки повинен бути виважено перенесений та адаптований до вітчизняних соціально-економічних умов і культурних традицій.

Водночас необхідно вказати на певні ризики, що з'являються в таких обставинах. По-перше, відсутній пакет нормативних актів, які могли привабити роботодавців до участі в співробітництві. По-друге, поки що недостатньо розроблені механізми реалізації дуальної системи професійної підготовки, способи її фінансування. По-третє, невизначені роль і перелік професійно важливих якостей педагогів професійного навчання. По-четверте, відсутні професійні стандарти для кожного з рівнів професійної освіти. Перелік проблем і ризиків може бути продовжений.

Варто очікувати, що впродовж наступних 5-ти років будуть узгоджуватися дорожні карти й освітні маршрути з отримання професії за дуальною системою підготовки, форми, види і механізми трьохстороннього партнерства, розроблятися мотиватори як для абітурієнтів, так і для роботодавців.

С. Л. Кучер

доктор педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та методики технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

СУЧАСНИЙ СТАН НЕПЕРЕРВНОЇ ДИЗАЙН-ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Метою вищої педагогічної школи є формування технологічно освіченого фахівця, який здатний брати активну участь у перетворенні навколишнього

світу, здійснювати максимальну реалізацію власних творчих можливостей, нести відповідальність за формування творчого потенціалу нації.

Технологічна освіта в середній школі на всіх етапах історичного розвитку України залишалася у світлі уваги держави та уряду. Згідно аналізу досліджень з питань технологічної освіти, вивченням яких в різний час займалися науковці В. Бойчук, Р. Горбатюк, О. Коберник, М. Корець, Л. Оршанський, В. Сидоренко, В. Стешенко, Л. Савченко, Г. Терещук, О. Торубара, М. Янцур та інші, можемо стверджувати, що розвиток технологічної освіти здійснюється за такими напрямками: розробка концептуальних засад неперервної технологічної освіти, враховуючи педагогічні надбання та досвід зарубіжних науковців; підвищення рівня технологічної культури молодого покоління; здійснення реформ у змісті технологічної освіти; розширення матеріальної та технічної бази; розширення міжнародної співпраці; здійснення підготовки кваліфікованих педагогічних фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці.

Проблеми професійної художньої освіти в Україні висвітлювали в своїх працях О. Боднар, О. Бойчук, Ю. Борисов, В. Даниленко, С. Мигаль, Л. Оружа, П. Татіївський, О. Фурса, М. Яковлев. Переважна більшість названих учених висвітлює окремі питання викладання фахових і загальноосвітніх дисциплін в умовах дизайн-освіти.

Опираючись на зміст державного стандарту базової й повної середньої освіти, можемо стверджувати, що основною метою галузі «Технологія» є виховання та становлення технічно, технологічно освіченої особистості, готової здійснювати активну трудову діяльність з урахуванням науково-технічного прогресу, оскільки на основі загальнотрудових умінь вона зможе оволодіти багатьма конкретними видами технологій, для забезпечення здійснення високого рівня трудової діяльності. Реалізація змісту освітньої галузі «Технологія» в основній школі забезпечує низку умов для становлення майбутнього працівника та фахівця.

Нині технологічна освіта здійснюється: у початковій школі шляхом вивчення навчального предмета «Трудове навчання»; в основній школі (учні 5–9 класів) – на основі вивчення навчального предмета «Трудове навчання»; у старшій школі відповідно до обраного старшокласниками профілю. Зупинимося більш детально на вивченні навчального предмета «Трудове навчання» у 5–9 класах та профільній підготовці учнів.

Змістом предмета «трудове навчання» передбачена чітка прикладна спрямованість. Учні основної школи навчаються за програмою «Трудове навчання. 5–9 класи. Нова редакція» (авт. В. Мадзігон та інші), головне завдання якої – це створення умов для реалізації особистісно-орієнтованого підходу у навчанні, вихованні та розвитку дитини. Програма спрямована на дотримання принципу варіативності, за яким планування навчального матеріалу здійснюється, враховуючи матеріально-технічне, кадрове забезпечення навчального процесу, вікові та гендерні особливості учнів, їх інтереси та уподобання. Змістом навчальної програми передбачено:

забезпечення єдності та наступності між початковою та старшою школою; створення розвивального характеру та прикладної спрямованості навчального процесу; формування технічно та технологічно грамотної особистості. Нині з'являється все більше програм дизайнерського напрямку. До них зокрема відносять програми профільного навчання: «Основи дизайну» (В. Вдовченко, В. Тищенко, Є. Антонович); «Художня обробка деревини. Різьблення по дереву» (В. Вдовченко, А. Коноваленко, В. Тищенко); «Дизайн середовища, художня обробка деревини (маркетри)» (В. Вдовченко, А. Коноваленко, В. Тищенко); «Промисловий дизайн» (В. Вдовченко, Г. Ластовецька, А. Сімонік, В. Тищенко). Мета профільного навчання – забезпечення загальноосвітньої підготовки учнів, їхньої поглибленої допрофесійної підготовки, спрямування старшо-класників на життєве та професійне самовизначення.

У підготовці вчителя технологій поряд з психолого-педагогічною підготовкою першочергове значення має і підготовка в області дизайну. Це пов'язано в першу чергу з переорієнтацією змісту навчального предмета «Трудове навчання» та «Технології» з освоєння різних трудових прийомів, навичок і формування умінь ручної і механічної обробки матеріалів на формування проектного (дизайнерського) способу мислення, економічної грамотності, розвиток творчих здібностей та ініціативності. Крім того, перед учителем технології стоїть важливе завдання: зацікавити школярів ефективними і посилюючими для них видами робіт, сприяти правильному вибору профілю підготовки та майбутньої спеціальності. Саме тому якість професійної підготовки вчителя технологій безпосередньо пов'язана з його підготовкою в області дизайну.

Ми вважаємо, що сучасна освіта потребує удосконалення підготовки вчителів, у пошуках нових шляхів підвищення конкурентоспроможності та професіоналізму майбутнього спеціаліста, фахівця у галузі технологічної освіти. Вчитель технологій під час навчання учнів за варіативними модулями повинен забезпечити естетичне виховання дітей, що спрямоване на всебічний розвиток особистості, тому відповідна підготовка майбутнього вчителя технологій знаходиться на рівні з кваліфікованою освітою фахівців інших професій.

Очевидно, що за відсутності у більшості студентів технологічно-педагогічного факультету початкової художньої освіти, дизайн-підготовка повинна бути теоретично і методично обґрунтованою та мати систематичний характер. У процесі організації професійної підготовки вчителя технологій необхідно забезпечити неперервність дизайн-підготовки. Теоретичні основи наступності і послідовності неперервної дизайн-підготовки майбутніх вчителів технологій проявляються у зв'язках змісту навчання зі спеціальних дисциплін протягом всього навчання у вузі. Аналіз змісту дизайн-підготовки майбутніх вчителів технологій дозволяє, з одного боку, вибудовувати логіку навчальної діяльності студентів, з іншого – забезпечувати узгодженість дій викладачів з формування навчальної діяльності студентів при вивченні

профільних дисциплін, що забезпечують викладачі однієї кафедри. Таким чином, цей процес легше планувати, організовувати і коригувати.

У результаті аналізу навчальних планів підготовки бакалаврів та магістрів за спеціалізацією «конструювання та моделювання одягу», було визначено послідовність вивчення студентами спеціальних дисциплін, зміст яких дозволяє реалізувати різні аспекти дизайн-підготовки майбутніх вчителів. В цілому дисциплінам професійної науково-предметної підготовки відводиться до 40% від загальної кількості аудиторних годин, при чому основну їх частину займають предмети швейного та художньо-практичного циклу. Зміст даного напрямку навчання за роками представляє можливості для формування системи дизайн-підготовки вчителів технології, що має такий вигляд:

перший курс – матеріалознавство, обладнання швейного виробництва (знання матеріалів і устаткування, формування майстерності у використанні обладнання);

другий курс – технологія швейного виробництва, конструювання швейних виробів, спеціальний малюнок, основи композиції одягу (художньо-конструкторська компетентність, проектно-технологічна компетентність);

третьої курс – декоративно-прикладне мистецтво, практикум з художньої обробки матеріалів (компетентність в області виготовлення і декорування художніх виробів, накопичення досвіду художньо-конструкторської діяльності); конструювання засобами комп'ютерної графіки, технічне моделювання та художнє оформлення одягу (компетентність в області дизайну одягу з використанням як традиційних, так і інноваційних засобів конструювання і моделювання);

четвертий курс – комп'ютерний дизайн (компетенція у використанні нових технологій у вирішенні творчих завдань).

На п'ятому курсі, коли студенти отримують кваліфікацію спеціаліста (магістра), вивчаються предмети «Дизайн одягу», «Дизайн аксесуарів» і «Художня обробка матеріалів».

Проаналізовано освітньо-професійну характеристику, освітньо-професійні програми та навчальні плани підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, встановлено місце і роль спеціальних дисциплін художньо-дизайнерського спрямування, зокрема, «Спеціальний рисунок та основи композиції», «Елементи декоративно-прикладного мистецтва», «Практикум з художньої обробки матеріалів», «Комплексне дизайн-проекування», «Комп'ютерне проектування та моделювання об'єктів» у системі професійної підготовки, досліджено зміст та методику навчання спеціальних дисциплін майбутніх учителів трудового навчання та технологій, визначено стан дидактичної адаптації студентів-першокурсників та мотивацію їх навчальної діяльності, виокремлено проблеми ступеневого навчання майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Отже, на основі проведеного аналізу навчальних планів та програм підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій

встановлено, що у ступеневій підготовці загалом відображено сучасні тенденції неперервної професійної педагогічної освіти. Як показали подальші дослідження, проблема неналежного рівня сформованості компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій у більшій мірі залежить від змісту та обраних форм, методів та технологій навчання. У аспекті нашого дослідження вагомим фактором, що впливає на якість професійної підготовки, визнано уніфікований (без урахування професійного спрямування) підхід до викладання та вивчення спеціальних дисциплін.

І. Ю. Серьогіна

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та методики технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ТРЕНІНГ «ОРГАНІЗАЦІЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРИЙОМІВ» ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «ОРГАНІЗАЦІЯ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА»

Безумовно, що впровадження у навчально-пізнавальний процес вищої школи активних та інтерактивних технологій навчання сприяє підвищенню якості навчання. Прикладом таких технологій можемо вважати проведення на практичних заняттях тренінгів для студентів.

Аналіз літератури дозволяє стверджувати, що інтерактивні методи навчання базуються на активній взаємодії всіх учасників навчального процесу, при цьому відбувається обмін думками, ідеями, позиціями. Більшість дослідників визначають тренінг як форму активного навчання, що дає змогу студенту ефективно формувати навички й уміння в побудові продуктивних міжособистісних відносин, аналізувати соціально-психологічні ситуації зі своєї точки зору та позиції партнера, розвивати в собі здібності пізнання та розуміння себе й інших у процесі спілкування. Тренінги поділяють на комунікативні та спеціалізовані. Комунікативні тренінги формують навички спілкування в готелі. До них належать тренінги з техніки спілкування з гостями, техніки ведення переговорів, презентацій, виступів, продуктивного ділового спілкування, делегування повноважень, вирішення конфліктів. Спеціалізовані тренінги з обслуговування гостей в готельній справі базуються на конкретній маркетинговій стратегії розвитку готельного бізнесу та системи взаємодій між підрозділами.

Власний досвід роботи дозволяє продемонструвати приклад системи тренінгів «Організація дипломатичних прийомів», який ми проводимо у процесі вивчення дисципліни «Організація готельного господарства» серед студентів 3 курсу факультету дошкільної та технологічної освіти Криворізький державний педагогічний університет.

Так, дипломатичний прийом – одна із загальноприйнятих форм зовнішньо-політичної діяльності урядів, міністерств закордонних справ,

дипломатичних представництв та дипломатів. Прийом здійснюють як на відзначення важливих подій (національні свята, річниці підписання договорів, перебування у країні високого гостя або делегації), так і у випадку повсякденної діяльності міністерств закордонних справ та посольств – багаторічна міжнародна практика встановила види дипломатичних прийомів, методи їх підготовки, дипломатичний етикет, якого дотримуються учасники прийомів.

Зміст системи тренінгів:

Тема 1. «Класифікація дипломатичних прийомів та умови їх успішної організації на базі готельно-ресторанного комплексу».

Тема 2. «Бокал шампанського».

Тема 3. «Келих вина».

Тема 4. «Фуршет».

Тема 5. «Бізнес-сніданок», «Бізнес-обід», «Бізнес-вечеря».

Тема 6. «Обід-фуршет (шведський стіл)».

Тема 7. «Чайна церемонія для жінок».

Тема 8. «Жур-фікс».

Деякі норми дипломатичного етикету, яких необхідно дотримуватись на дипломатичних прийомах:

1. Перша заповідь дипломата – точність. Дипломат своєчасно прибуває на прийом і перебуває на ньому не довше, ніж потребують правила пристойності. Ухід з прийому через 15-20 хвилин після його початку без пояснення причини може розглядатися як недружелюбна демонстрація.

2. Ні про яке запізнення не може бути мови, якщо прийом з розсадкою (сніданок, обід, вечеря). Гості на такі прийоми з'їжджаються протягом 3-5 хвилин і після невеликої паузи, яка використовується для взаємних привітань і знайомств, запрошуються до столу.

3. На прийом першими приходять молодші співробітники, потім – старші, посол – завершує. Від'їжджають з прийому у зворотному порядку: спочатку старші, потім молодші. Затримуватися на прийомах не рекомендується, оскільки це обтяжливе для господарів.

4. При приході і залишенні прийому не обов'язково тиснути руку кожному з присутніх. Вітатися чи прощатися за руку треба тільки з господарем та господинею, а всім іншим можна тільки вклонитися.

5. Зовнішній вигляд і манери гостя, його вміння правильно поводитися за столом під час сніданку, обіду, вечері, а також інших видів прийомів – один з важливих елементів етикету.

При зустрічі молодший дипломат завжди першим вітає старшого. Якщо ви зайшли в приміщення, де вже є багато гостей, то повинні першими привітатися з присутніми. Відходячи – першим прощається з тими, що залишаються. Вітаючись з чоловіком, необхідно першим подати руку, а з жінкою – лише в тому випадку, коли вона першою це зробить, в іншому випадку можна обмежитися лише поклоном. Перебуваючи у товаристві, чоловік завжди встає, коли до нього наближається жінка. Жінка може

розмовляти з чоловіком сидячи, але обов'язково повинна встати, якщо до неї самої підходить інша жінка. Якщо господиня прийому привітала гостя і не сідає, то і гостеві також не слід сідати.

При зустрічі гостей рівного службового і суспільного становища першим, звичайно, вітається той, хто краще вихований і ввічливіший. Вітаючись, чоловіки знімають рукавички, жінки – ні.

Не потиснути протягнуту руку – означає образити людину. Обмінюючись рукостисканням, особливо з жінкою, не слід тиснути руку до болю. Якщо на прийомі вас нікому представити особі, яка вас цікавить, ви спокійно можете зробити це самі, представившись і вручивши свою візитну картку.

Отже, усі питання тренінгу активно обговорюються, моделюються певні ситуації, кожен учасник тренінгу отримав заздалегідь цікаве практичне завдання та питання до аудиторії, наприкінці тренінгового заняття тренер (викладач) підбиває підсумки та учасники здійснюють самоаналіз і самооцінку, пропонують теми та ідеї для наступного тренінгу тощо.

Таким чином, інтерактивні технології навчання створюють умови для формування і закріплення професійних знань, умінь і навичок студентів; сприяють розвитку вмінь самостійно мислити, орієнтуватися в новій ситуації, знаходити свої підходи до вирішення проблем, встановлювати ділові контакти з колективом; позитивно впливають на підготовку студентів до майбутньої професійної діяльності [2, с. 14].

Таким чином, аналіз результатів нашої роботи підтвердив доцільність використання тренінгу як інтерактивної технології навчання на практичних заняттях з «Організації готельного господарства» серед студентів 3 курсу факультету дошкільної та технологічної освіти Криворізького педагогічного університету. Це дозволило активізувати навчально-пізнавальну діяльність студентів, підвищити їх загальну мотивацію, професійну самостійність, рівень їх творчого розвитку тощо.

Перспективою подальших досліджень вбачаємо у розробці розвивальних тренінгів при вивченні окремих дисциплін на факультеті дошкільної та технологічної освіти Криворізького педагогічного університету.

Література

1. Бойко М.Г., Гопкало Л.М. Організація готельного господарства: підручник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 448 с.
2. Вачков И.В., Дерябо С.Д. Окна в мир тренинга. Методологические основы субъектного подхода к групповой работе. Санкт-Петербург : Речь, 2004. 272 с.
3. Головка О.М. Організація готельного господарства. Виробнича санітарія і гігієна праці. Київ : Кондор, 2011. 410 с.

¹ О. І. Кучма,² К. О. Борвинська

¹декан факультету дошкільної і технологічної освіти,
кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,
Криворізький державний педагогічний університет
²магістр факультету дошкільної і технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ КОМП'ЮТЕРНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

У психолого-педагогічній літературі та педагогічній практиці контроль знань, умінь та навичок тих, хто навчається, посідає чинне місце. Систематичний та неупереджений контроль сприяє не тільки ефективному й міцному засвоєнню знань та необхідних умінь, але й позитивно впливає на процес розвитку особистості – на формування її розумових, моральних, емоційних і вольових якостей.

Функціями контролю є діагностична, управлінська, коректувальна, оцінна, стимулювальна, мотивуюча, планувальна й власне навчальна. Варто пам'ятати, що названі вище функції контролю будуть реалізовуватися лише у випадку, коли студенти відчувають необхідність, доцільність і об'єктивність перевірки, переконані в справедливості й доброзичливості викладача. Саме тому, у зв'язку з поширенням комп'ютерно зорієнтованих технологій, традиційні види контролю все частіше поступаються новітнім комп'ютерним засобам перевірки та оцінювання навчальних досягнень студентів. Їхнє використання дозволяє:

- інтенсифікувати процес підготовки й перевірки знань, звільнивши викладача від рутинної роботи;
- проводити не тільки оцінку академічної успішності студента, але й рівня його прогресу у вивченні навчальної дисципліни чи ряду дисциплін навчального плану, що значно підвищує мотивацію майбутнього фахівця;
- підвищити рівень засвоєння навчального матеріалу при застосуванні систем адаптивного комп'ютерного тестування, які підлаштовуються під потреби користувача, його стиль і темп роботи, уможливають диференційований та індивідуальний підхід ;
- посилити рівень інформаційної грамотності студентів, а у разі майбутніх учителів – надати їм основи методики організації тестового контролю знань учнів;
- забезпечити об'єктивність в оцінюванні знань студентів, що досягається завдяки індивідуалізованому набору завдань та їх автоматичною перевіркою комп'ютерною програмою;
- перевести режим зовнішнього контролю знань із боку викладача в режим самоконтролю з боку студента за допомогою вбудованих систем автоматичної перевірки;

– урізноманітнити види тестових завдань, увести до них, окрім текстів графічні, табличні, аудіо-, відео- і мультимедіа питання, що досить широко пропонують контролюючі комп'ютерні програми;

– невимушено залучати студентів до ігрових форм контролю за допомогою вікторин, конкурсів, ділових ігор, квестів, проектів як у онлайн, так і в офлайн режимах.

У системах комп'ютерного контролю знань студентів необхідно розглядати два аспекти: методичний і організаційний. Важливим методичним аспектом є спосіб формування набору контролюючих завдань, що має відбуватися залежно від виду й цілей контролю. Переважно використовуються тестові завдання, тобто такі, для яких може бути попередньо визначена єдино можлива правильна відповідь – еталон. Тест, як форма контрольної-тренувального завдання, характеризуються наступними рисами: а) простотою виконання, б) стандартністю структури, в) дрібним дозуванням навчального матеріалу, г) легкістю здійснення зворотного зв'язку між студентом і програмою, д) можливістю безпосередньої фіксації результатів із їх наступною оцінкою, е) кваліметричністю, тобто зручністю у кількісній інтерпретації якості виконання завдання.

Ступінь складності завдань для комп'ютерного контролю визначається з огляду на необхідні для його здійснення інтелектуальні операції, рівень складності навчального матеріалу, дефіцит часу, необхідність спеціальних знань з ІКТ, а також стійкості студентів до розумових навантажень, а також до роботи в умовах дефіциту часу. Загалом, показниками якості тестових завдань є їх надійність, економічність, валідність, складність, диференційованість і практичність. Задля досягнення максимального значення за цими показниками, під час застосування комп'ютерного контролю знань студентів необхідно, по-перше, дати чіткі й недвозначні теоретичні й науково-обґрунтовані визначення того, що власне буде перевірятися; по-друге, точно встановити умови й операції, яких варто дотримуватися під час проведення тесту, включити до переліку відповідей «типові» помилки; по-третє, кількісно визначити запроєктовані результати і переконатися, що використовувані вимірювальні шкали мають всі необхідні якості; по-четверте, сформулювати умови та інструкції для студентів так, щоб вони спонукали їх до реалізації саме тих знань і вмінь, які підлягають контролю.

Для формування завдань комп'ютерного контролю застосовують такі методи: комплекс завдань, сформований у порядку зростання рівня складності; випадковий набір завдань різної складності; спеціальний набір завдань різної складності, пропонований для вирішення в обраній послідовності.

Організаційний аспект комп'ютерного контролю охоплює питання формування набору контрольних завдань і способу їх пред'явлення студентам – тип запитань, термін проходження контролю загалом, час виконання окремого завдання, наявність підказок, кількість завдань і

відповідей до них, кількість правильних і неправильних відповідей, тип алгоритму для оцінки знань студентів, тобто як буде проводитися збір і аналіз даних, одержуваних у процесі контролю й формування оцінки у вигляді суми балів, рейтингу тощо.

Принагідно зауважити, що попри появі комп'ютерно зорієнтованих засобів контролю, головні педагогічні вимоги до його організації залишаються незмінними. Особливо актуальними в умовах підвищення питомої ваги самостійних видів діяльності студентів є такі, як:

- контроль повинен носити плановий та регулярний характер;
- зобов'язаний охоплювати максимальну кількість студентів за одиницю часу;
- обсяг контрольованого матеріалу повинен бути невеликим, але достатньо репрезентативним задля визначення ступеня засвоєння того чи того навчального матеріалу;
- форми і прийоми контролю мають відповідати цілям і завданням перевірки;
- результати контролю зобов'язані передбачати одночасно і вимірювання ступеня оволодіння навчальним матеріалом, і інтерпретацію отриманої інформації щодо успішності чи прогалин у засвоєнні;
- завдання для контролю повинні враховувати соціодемографічні, культурні, гендерні особливості студентів і не містити положень чи коментарів, які можуть принизити чи образити студентів;
- має бути справедливим, створювати всім студентам однакові сприятливі умови для проведення контролю;
- студенти повинні бути ознайомлені з вимогами до проведення контролю, навчені основним прийомам, які будуть використовуватися для перевірки їх знань, у тому числі під час роботи з ІКТ.

Отже, у зв'язку з невинним переходом до систем електронного навчання значний інтерес викликають методи програмованого контролю знань студентів за допомогою комп'ютера. Існуюче розмаїття видів та форм тестів відкриває широкі перспективи для здійснення контролю студентів. Комп'ютерний контроль дозволяє швидко, гнучко, економічно, а головне – об'єктивно контролювати процес засвоєння знань. Досягнення цього складного завдання можливе, якщо дотримуватися загальнодидактичних, методичних і організаційних вимог.

А. А. Марченко

кандидат педагогічних наук, старший викладач
декоративно-прикладного мистецтва та дизайну,
Криворізький державний педагогічний університет

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ

Стан розвитку цивілізації сьогодні спирається на інтенсивне використання інформації, яка є найважливішим ресурсом суспільства та пов'язана зі стрімко зростаючими технічними характеристиками

інноваційних систем, які мають якісно нові перспективи застосування. Для сучасної України характерні процеси переходу до нового високоавтоматизованого інформаційного суспільства, головним завданням якого є накопичення, збереження, обробка, передача та використання інформації новітніми технологічними засобами. Питанням удосконалення освітнього процесу вищої школи за допомогою комп'ютерів займаються Г. Бонч-Бруєвич, Р. Гуревич, О. Дука, В. Євдокимов, М. Кадемія, Р. Нізамов, І. Підласий, М. Посталюк, А. Петровський, Т. Сергєєва, Ю. Триус.

Комп'ютерні технології є підґрунтям сучасних інтерактивних технологій навчання, що зумовлюють режим діалогу користувача й навчальної програми. Адаптація структури діалогу до індивідуальних характеристик того, кого навчають, дає можливість здійснювати корекцію навчальних дій з урахуванням поточного психологічного стану користувача, впливу на нього факторів зовнішнього середовища. Комп'ютерні технології дозволяють розробляти нові типи навчальних завдань – близькі до реальності імітаційні завдання дослідницького характеру. Окрім того, уможливають застосування завдань, спрямованих на рефлексію студентами своєї діяльності, на її саморегуляцію. Тому в складі більшості дослідницько-рефлексивних технологій перебувають і комп'ютерні. Продуктивні технології навчання, тобто ті, що спрямовуються на отримання конкретного навчального продукту, яким можуть бути як матеріальні, так особистісні здобутки того, хто навчається, сьогодні не обходяться без комп'ютерних технологій. Як уже згадувалося вище, комп'ютерні технології є невід'ємною складовою мультимедійних, інформаційно-комунікативних і технологій застосування ТЗН у навчальному процесі.

Отже, дидактичними можливостями комп'ютерних технологій у формуванні художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва є: створення організаційно-технологічного забезпечення впровадження естетико-виховних та творчо-розвивальних можливостей образотворчого мистецтва; підвищення ролі наочності художньо-естетичного матеріалу (творів мистецтва, музеїв і виставок тощо), його широкої доступності; задоволення й розвиток максимальною мірою художньо-професійної діяльності, інтенсифікація праці студентів, підвищення темпу й змістовності вивчення навчального матеріалу; оптимізація навчально-естетичної діяльності студентів; управління пізнавальною діяльністю студентів із позиції викладача, що включає зворотній зв'язок, умотивування, планування й організацію навчальної роботи.

Для комп'ютерних технологій провідне значення відіграють як апаратні складові, що забезпечують адекватний завданням навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва введення та вивід інформації, так і спеціальні програмні засоби.

Так, у процесі навчання комп'ютерні технології можуть використовуватися для швидкого та якісного тренування, тьюторингу, імітаційного моделювання; діагностики й контролю за станом сформованості

в майбутніх учителів образотворчого мистецтва певних методичних умінь і комп'ютерної грамотності загалом.

У функції робочого інструмента комп'ютер виступає як: текстовий редактор; графобудівник, графічний редактор; обчислювальний пристрій; засіб моделювання. Безперечно, упровадження комп'ютерних технологій вимагає від студентів обов'язкового знання відповідних графічних програм і розуміння призначення комп'ютера як інструменту для швидкої чистової реалізації творчих задумів.

Існуючі на сьогодні різноманітні графічні редактори й пакети, програми розробки й демонстрації мультимедійних продуктів, текстові редактори та програми комп'ютерної верстки, педагогічні програмні засоби тощо дозволяють залучати до арсеналу засобів графічної формалізації й естетичної виразності елементарні й складні геометричні фігури, що підтримують векторний і растровий способи створення зображення, дозволяють коригувати й зображувати досить складні лінії різної товщини й фактури, точки різного розміру, заливати, перефарбовувати, обмінювати кольори й їх яскравість та прозорість, працювати зі шрифтами й влаштованими графічними шаблонами, експериментувати із масштабуванням, компонованням і розташуванням елементів, тінями і багато чого іншого. У результаті майбутні вчителі образотворчого мистецтва мають можливість формувати та вдосконалювати свої художні вміння й навички. Не менше значення відіграють комп'ютерні технології в оптимізації роботи вчителя, завдяки можливостям до конструювання уроків, ведення поточної документації, проведення й обробки діагностики розвитку якостей особистості учнів, залучення вчителя через інформаційні мережі до світового педагогічного співтовариства, обміну й поширенню передового педагогічного досвіду.

Отже, комп'ютерні технології розуміємо як сукупність методів, форм і засобів впливу на особистість майбутнього вчителя образотворчого мистецтва в процесі її становлення та професійного розвитку, що передбачає використання адекватних способів представлення і засвоєння різних видів художньо-професійних знань і вмінь за допомогою сучасної комп'ютерної техніки.

К. Ю. Савченко

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри дошкільної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ПІДВИЩЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ПРИ ВИВЧЕНІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасне звертання до проблем навчання іноземної мови визначається не тільки зростанням міжнародних контактів, але і якісними змінами в комунікації іноземною мовою, що забезпечують можливість взаєморозуміння представників різних культур. Таке спілкування можливе за наявності

визначеного рівня комунікативного потенціалу й конкретних знань майбутніх фахівців. Аналіз розвитку комунікативного потенціалу у студентів педагогічних закладів вищої освіти дозволило виявити протиріччя між потребою суспільства у фахівця з високим рівнем розвитку комунікативного потенціалу, на основі якого вони будуть будувати відносини в процесі навчання та недостатньою теоретичною та практичною розробленістю питань які розкривають механізм розвитку комунікаційного потенціалу в період навчання у вищій школі.

Так. В. Рижов використовує поняття «комунікативний потенціал особистості» в декількох іпостасях. По-перше, система психологічних властивостей і особливостей особистості розуміється вченим як така, що набувається в реальних умовах спільної діяльності з іншими людьми і в реальному спілкуванні з ними; це система форм, засобів, шляхів інтеграції власної діяльності з діяльністю інших, власної особистості з особистостями інших; система, що закріплюється у вигляді особистісних якостей і особливостей, своєрідна індивідуальна «історія участі особистості» у спільній діяльності. В цьому розумінні комунікативний потенціал особистості є не статичною, а саме динамічною системою. Такою, що розвивається (або навпаки), системою властивостей і здібностей [3].

По-друге, комунікативні властивості характеризують особистість зі сторони її можливостей як конкретного і реального учасника спільної з іншими людьми діяльності і визначають ефективність такої участі, а відповідно, глибину і повноту входження в спільну діяльність і співпрацю, повноцінність входження в групу, у людську спільність.

По-третє, в особливих видах діяльності і в специфічних ситуаціях спілкування, що ставлять до особистості підвищені вимоги, ці властивості виступають як внутрішні резерви особистості, що забезпечують ефективність її діяльності в цих умовах. В цьому плані, підкреслює автор, особливо значущі ситуації і умови психологічної діяльності, що пов'язані з публічністю роботи індивіда, багатоплановістю, взагалі її комунікативною сутністю, а також спілкування в емоційно напружених обставинах типу конфліктів і т.д. [3].

Для формування комунікативного потенціалу майбутнього вихователя дошкільного закладу ефективними, на нашу думку, можуть стати впровадження педагогічних та ігрових ситуацій. Як показали результати дослідно-експериментальної роботи, формування комунікативного потенціалу засобами моделювання педагогічних ситуацій, проходить успішно, якщо в навчальному процесі створити комплекс визначених нами педагогічних умов. Комплексне застосування умов, спрямованих на формування комунікативних умінь, дає позитивні результати і формується позитивна мотивація спілкування, активізується прагнення удосконалювати свої комунікативні уміння, і, як наслідок, підвищується рівень сформованості комунікативного потенціалу: на 14% збільшилась кількість студентів, які мають високий рівень комунікативних умінь, на 12% зменшилась кількість

студентів, які мають середній рівень сформованості комунікативних умінь, на 12% збільшилась кількість майбутніх фахівців, які мають достатній рівень сформованості комунікативних умінь, на 14% знизилась кількість студентів, що мають початковий рівень сформованості комунікативних умінь в експериментальних групах. У контрольних групах рівень сформованості комунікативних умінь залишився майже без змін.

Таким чином, використання на заняттях англійської мови моделювання ситуацій з використанням різноманітних педагогічних проблем забезпечує розвиток комунікативних умінь майбутніх вихователів як одного з вирішальних факторів підвищення ефективності навчально-виховного процесу у вищій школі.

Сучасне заняття з іноземної мови у вищій школі немислиме без інтенсивності і потребує від майбутніх вихователів концентрації уваги, напруження сил. Застосування вправ дає змогу зберегти ентузіазм і високу працездатність до останніх хвилин гри. Заняття має бути насиченим такими вправами, які дали б змогу чергувати види діяльності студентів.

Під комунікативним потенціалом майбутнього вихователя дошкільного закладу ми розуміємо: комунікативні якості, комунікативні знання, вміння і навички, потребу у спілкуванні. Як вважають, ігрова вправа є найбільш ефективним прийомом навчання, оскільки введення ігрового елемента на заняттях з англійської мови викликає у студентів інтерес до предмета, сприяє швидкому засвоєнню нового лексичного матеріалу та формуванню навичок усного мовлення в природній для студента ігровій обстановці. Подальшу свою роботу вбачаємо в розробці педагогічних умов формування комунікативного потенціалу майбутніх вихователів дошкільних закладів.

Література

1. Морозов В.В., Савченко Л.О. Можливості ігрового навчання як процесу підвищення діалогічного спілкування майбутніх педагогів. *Збірник наукових праць*. Кривий ріг : КДПУ. №11. 2005. С. 200–2006.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / під ред., С.Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.
3. Рыжов В.В. Психологические основы коммуникативной подготовки : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психолог. наук. Москва, 1995. 37с.

І. І. Антоненко

кандидат технічних наук, доцент кафедри
загальнотехнічних наук та професійного навчання,
Криворізький державний педагогічний університет

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Рівень соціального розвитку України обумовлений якістю вітчизняної техніки, можливістю її продажу в інші країни. З розвитком суспільства усе більшу значимість має творча людина.

Відомо, що 3,5% творчих людей забезпечують 95-97% національного доходу. Розробка конкурентоспроможної техніки та технології потребує певного рівня технічної підготовки випускників педвузів. Майбутньому суспільству не потрібні вчителі технології не спроможні до технічної творчості. Сучасні вчителі технології повинні виховувати у школярів творче ставлення до праці та підвищувати технічні знання. Коли людина до своєї роботи відноситься творчо, то вона обов'язково стає спеціалістом високої якості. Потреба прискорення соціально-економічного розвитку країни вимагає залучати студентів до наукової роботи. Участь студентів у науково-технічній роботі дозволяє майбутньому вчителю технології оволодіти методами дослідницького пошуку та розвинути його творчі здібності. Людина, яка одного разу заразилась технічною творчістю, приречена хворіти цим все життя.

У сьогоднішній час виконання держбюджетних тем по розробці нової техніки практично неможливо із-за відсутності фінансування. Тому зараз основними формами науково-технічної роботи студентів є участь у роботі наукових гуртків, виконанні творчих курсових та дипломних проєктів. Якісна освіта повинна базуватися на постійному оновленні матеріально-технічної бази лабораторій, а також впроваджені комп'ютерних навчальних та контролюючих програм. Тому тематика гурткової роботи повинна передбачати розробку сучасних дидактичних засобів навчання. Особливу увагу необхідно приділяти розробці комп'ютерних засобів навчання. За оцінками спеціалістів використання комп'ютерних навчально-контролюючих програм у 1,5-2 рази скорочує час засвоєння навчальних предметів при мінімальних фінансових витратах. Комп'ютер забезпечує також адекватне навчання кожного студента, але вимагає наявності навчальних та контролюючих програм.

При розробці навчально-контролюючих програм з загальнотехнічних дисциплін ми керувалися принципами доступності знань. Складаючи навчально-контролюючі програми з курсів «Теплотехніки», «Деталей машин», «Основ взаємозамінності та стандартизації», «Гідравліки», ми аргументувалися даними про те, що рівень вміння студента користуватися комп'ютером початковий. Тому ми брали програми дуже прості у використанні: текстового редактора Microsoft Word та програму тестування «Асистент».

Навчальна частина програми включає в себе електронний варіант лекційного матеріалу, доступ до якого студент має у будь-який, зручний для нього час. Зручний і постійний інтерфейс текстового редактору Microsoft Word, в якому представлений електронний варіант лекцій, дозволяє користуватись інформацією навіть тим студентам, які слабо підготовлені до роботи з комп'ютерною технікою, а також дає можливість відтворити будь-який фрагмент на папері. Це дає змогу студентам самостійно готуватись до занять і опрацьовувати необхідний матеріал у випадку «прогалин» в знаннях.

Контролююча частина представлена у вигляді тестового завдання, до якого спеціально підібрані запитання і варіанти відповідей на них.

При складанні тестів важливим є рішення проблеми правдоподібності неправильних варіантів відповідей. Неправильні варіанти відповідей повинні бути правдоподібними зовнішньо і за змістом. Значно ускладнює відгадування студентами правильних відповідей використання варіанту «правильної відповіді немає». Тож найбільш доцільною структурою при побудові тестів потрібно вважати один варіант правильний, три невірні, за наявності варіанта «правильної відповіді немає».

Математичний апарат програми автоматично виконує розрахунок результатів і виставляє оцінку. Наприкінці тестування на моніторі комп'ютера з'являється прізвище та ім'я студента, назва дисципліни (модуля), витрати часу та оцінка.

Отже, оцінювання знань за допомогою комп'ютера можна вважати найбільш прийнятним в умовах кредитно-модульної системи навчання студентів.

Крім контролюючих тестових програм практичним виходом наукових досліджень студентів має бути розробка лабораторних установок, стендів, електронних навчальних посібників, що дозволяє розширити та оновити навчально-матеріальну базу.

У результаті роботи наукового гуртка студентами успішно розроблені електронні навчальні посібники з курсів «Деталі машин», «Основи взаємозамінності та стандартизації», «Технічна механіка».

Також в результаті наукових досліджень студентами розроблена велика кількість лабораторного обладнання, наприклад: установка для тестування термопар, прилад демонстрації гідростатичного парадоксу, зарядний пристрій акумулятора автомобіля, установка для визначення руху і в'язкості рідини, стенди приладів вимірювання витрат рідини і газів, тельферний установки, черв'ячного редуктора, гідравлічного домкрату, підшипників кочення, пристрій для миття шкільної дошки. Результати науково-технічної роботи студентів впроваджені в навчальний процес і дали позитивний результат.

Залучення студентів до виконання конкретних розробок сучасних засобів навчання у рамках наукових гуртків дозволяє підвищити якість професійної підготовки майбутніх учителів технологій.

С. В. Шаров

доцент кафедри української і зарубіжної літератури,
Мелітопольський державний педагогічний університет

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Корінні перетворення в соціально-економічному житті суспільства істотним чином вплинули на вимоги, що пред'являються до всіх сфер людської діяльності: економіки, політики, культури, освіти тощо. У цих процесах значна увага приділяється обробці та використанню інформаційних

ресурсів. В інформаційному суспільстві люди постійно знаходяться у процесі різноманітних комунікацій з іншими людьми, представниками державних установ, організацій різних форм власності тощо. Особливо це стосується сучасної молоді, зокрема студентів, які формують свої загальні та професійні компетентності під час навчального процесу та практичного застосування набутих знань. З безлічі чинників, які визначають взаємозв'язки між системою освіти та інформаційним суспільством, найбільш важливими є такі: усвідомлення важливої ролі інформаційних масивів в розвитку сучасного суспільства; постійне зростання об'ємів інформації, яку потрібно накопичувати та переробляти; стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій.

Сучасні здобувачі вищої освіти постійно мають справу з величезними потоками інформації, що постійно збільшується за геометричною прогресією, є однією з основних причин прискорення процесу інформатизації сучасного суспільства. Як наслідок, звичайній людині важко орієнтуватися у великому потоці різноманітної інформації, відстежити усі зміни та нововведення. З точки зору соціальної компетентності як здібності до самоорганізації та самореалізації, індивід, група людей постійно зустрічаються з невпорядкованими масивами інформації, які впливають на швидкість та правильність прийняття рішень щодо вирішення конкретної ситуації, а цей процес стає дедалі складнішим [4, с. 210].

Однією з ключових компетентностей сучасного здобувача вищої освіти є соціальна компетентність, яка за своєю суттю є комплексом умінь та соціальних навичок, що дозволяють адекватно існувати в соціумі з дотриманням суспільних норм та правил. В особистісному аспекті соціальна компетентність передбачає побудову взаємодії із собою та оточуючими людьми на основі отриманої інформації, досвіду, ціннісних орієнтацій [5, с. 64]. Вона направлена на взаємодію особистості з оточуючими її людьми для забезпечення ефективного узгодження інтересів та успішного вирішення проблеми. І чим більше обізнана особистість щодо сутності проблеми або предмету спілкування, тим більше будуть враховані всі нюанси та прийняте правильне рішення або спосіб поведінки.

В умовах інформаційного суспільства крім безпосереднього особистого спілкування, часто використовуються інформаційно-комунікаційні технології, зокрема соціальні мережі, програмне забезпечення для швидкого відправлення повідомлень, блоги, Інтернет-конференції тощо. Слід зазначити, що Інтернет став невід'ємною частиною соціального буття більшості людей різних вікових груп, створив нові форми спілкування та поведінки. Молодь проводить в Інтернеті значно більше часу у порівнянні з минулим [1, с. 199], що потрібно враховувати при її соціалізації. Ситуація поглиблюється ще й тим, що в Інтернеті молодь майже без контролю з боку дорослих або досвідчених педагогів, які зможуть вчасно розпізнати негативний вплив віртуального середовища на психологічний стан підростаючого покоління. З іншого боку, освітній та виховний контент який

розташований у всесвітньому цифровому просторі, надає великі можливості для усестороннього розвитку особистості та цього адаптації до мінливого життя в інформаційному суспільстві.

Результати досліджень підтвердили позитивний ефект від застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для формування соціальної компетентності студентів під час самостійної роботи. Насамперед, за допомогою ІКТ забезпечується процес отримання нових знань та засвоєння умінь, спілкування на відстані, застосування інтерактивних засобів дидактичної взаємодії [3, с. 166], представлення інформації у різних видах. Напрямків застосування інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку соціальної компетентності дуже багато, зокрема використання соціальних мереж, мобільних та хмарних технологій, масових відкритих онлайн курсів [6], візуалізація та гейміфікація навчання тощо. Працюючи разом в команді над вирішенням однієї проблеми, спілкуючись через Інтернет на цікаві теми, здобувачі вищої освіти розвивають свої комунікативні здібності, вчаться використовувати засоби емоційного цифрового забарвлення текстових повідомлень, опановують нормами та правилами поведінки у віртуальному просторі тощо.

Для підвищення ефективності цього процесу важливо сформувати у майбутніх фахівців уявлення про варіативність знань, виробити потребу в безперервній освіті. Необхідно навчити їх творчо використовувати одержану інформацію для прийняття компетентних рішень з урахуванням економічних, екологічних, етичних і естетичних аспектів у процесі своєї професійної діяльності. Не слід забувати про толерантність у спілкуванні, яку можна вважати складовою соціальної компетентності або формою соціальної поведінки. Вона виявляється у розумінні існування різних думок на одну проблему, відмові від претензій на істинність ба безперечність власної думки, самоконтролі у сфері емоцій, повазі до співрозмовника тощо [2, с. 20].

Отже, тільки усвідомлюючи фундаментальну роль інформації в розвитку сучасного суспільства та активно використовуючи нові інформаційні технології у різних сферах суспільства, можливий реальний перехід до інформаційного суспільства, в якому знання про засоби взаємодії з інформацією стають основою процесу інформатизації всього суспільства. В таких умовах соціальна компетентність набуває важливого значення, оскільки дозволяє побудувати конструктивну взаємодію людьми на основі масиву інформації про себе та оточуюче середовище.

Література

1. Воронкова, В.Г. (2014). Формування інформаційної культури особистості як умова успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві. *Гілея: науковий вісник*, 86, 198–203.
2. Лазуріна, Н.П. (2008). Толерантність як складова соціальної компетентності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 39, 19–22.
3. Остапенко, С.А. (2012). Дидактичні умови формування соціальної

компетентності студентів філологічних спеціальностей у процесі самостійної навчальної діяльності. *Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки*, 1, 164–167.

4. Розумний, М. (2004). Соціальна некомпетентність та шляхи її подолання. *Сучасна українська політика. Політика і політологи про неї*, 5, 210–214.

5. Холковська, І.Л. (2016). Соціальна компетентність як умова успішної самореалізації особистості. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 47, 63–67.

6. Шарова, Т.М. & Шаров, С.В. (2018). Масові відкриті онлайн курси як можливість підвищення конкурентоспроможності фахівця. *Молодий вчений*, Т. 9, 61.1, 137–140.

Н. В. Дупак

доцент кафедри теорії та методики професійної освіти,
Рівненський державний гуманітарний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Модернізація системи вищої освіти України визначила цілу низку проблем і пошуків шляхів підвищення соціальної активності та готовності кожного педагога до інноваційної діяльності. Саме тому стратегічним напрямом розвитку вищої педагогічної освіти, та освіти в цілому є підготовка інтелектуальних, творчих, готових до реалізації інновацій професійних кадрів. Такий підхід характеризує напрям руху суспільства в цілому [3].

Оптимізована система забезпечення інноваційного розвитку вітчизняної освіти з урахуванням досвіду зарубіжних країн вже представлена у законах України: «Про освіту» (1996 р.), «Про інноваційну діяльність» (2002), «Про вищу освіту» (2002 р.); «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013 р.) та інших важливих документах.

Філософському осмисленню педагогічних інновацій присвячено напрацювання вітчизняних (В. Андрущенко, І. Зязюн, Б. Корольов, В. Кремень, В. Луговий, В. Лутай, М. Окса та ін.) та зарубіжних (К. Ангеловські, Дж. Бассет, Н. Батлер, Б. Вульфсон, М. Кларін, В. Келлі, Е. Кох, Є. Ляска, Е. Роджерс, Г. Селевко, В. Сластьонін, Н. Юсуфбекова та ін.) дослідників.

Аналіз наукових джерел дозволив нам встановити, що теоретичному обґрунтуванню освітніх інновацій присвячені роботи С. Шацького, А. Макаренка, К. Ушинського, В. Сухомлинського та інших педагогів, сучасні праці з історії та філософії освіти. Проблемами інноваційної діяльності у навчально-виховному процесі займаються вітчизняні науковці: І. Бех, І. Богданова, В. Бондар, І. Дичківська, О. Козлова, О. Савченко, В. Сагарда, В. Химинець, О. Хомерікі, О. Цокур, Н. Шиян, О. Попова та ін.

Для реалізації освітніх інновацій у практиці сучасного ЗВО необхідно розробити теоретичні та технологічні засади у напрямку гуманізації вищої педагогічної освіти з урахуванням компетентнісного підходу [1, с. 159].

Інноваційний процес включає три складові, а саме: створення, освоєння та застосування нововведень. Це діяльнісно-управлінська категорія, яка констатує, що змінювати, як змінювати, хто має робити зміни, для чого проводити зміни і як визначити їх оптимальність та ефективність. Можна виділити такі критерії інновацій: діяльнісний та системний характер, ефективність, неперервність інноваційної діяльності та пошуковий характер діяльності педагогів [3, с. 119].

Будь-яка інновація покликана забезпечити ефективність освітнього процесу. Це дає підстави вважати, що інноваційний освітній процес – це освітній процес, у рамках якого здійснюється мінімально необхідна сукупність інновацій, яка дає змогу значно підвищити його ефективність [4; 5].

До теоретичних засад реалізації освітніх інновацій у підготовці майбутніх учителів ми виокремлюємо методологічний (філософський), теоретичний (психолого-педагогічний), методичний, технологічний та управлінський підходи.

Вища педагогічна освіта має бути орієнтована на розвиток у майбутнього вчителя, з одного боку, готовності до швидкого оновлення інформації, швидких змін та діяльності у нових, непередбачуваних умовах, а з іншого - на розвиток творчих здібностей та бажання самостійно обирати траєкторію індивідуального розвитку та вдосконалення. А тому ми вважаємо, що реалізація проблеми творчого розвитку особистості на засадах інноваційності передбачає формування у майбутніх педагогів вміння швидко орієнтуватися у потоці інформації

Таким чином, підготовка майбутніх учителів до реалізації освітніх інновацій у професійній діяльності буде ефективною, якщо вона забезпечує два взаємопов'язаних завдання: формування готовності до постійного саморозвитку та уміння діяти у мінливому освітньому просторі, з одного боку, та формування готовності майбутнього педагога до сприйняття та запровадження новацій у власну діяльність – з іншого.

Однією з важливих якостей педагога, умовою успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності. Професійна готовність до інноваційної діяльності є закономірним результатом спеціальної підготовки, самовизначення, освіти й самоосвіти, виховання й самовиховання. Така готовність регулює діяльність, забезпечує її ефективність [6].

У сучасних умовах інноваційна діяльність педагога повинна відповідати основним принципам:

1. Принцип інтеграції освіти. Передбачає посилену увагу до особистості кожної дитини як вищої соціальної цінності суспільства, орієнтацію на

формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, фізичними якостями.

2. Принцип диференціації й індивідуалізації освіти. Налаштовує на забезпечення умов для повноцінного розвитку здібностей кожного вихованця.

3. Принцип демократизації освіти. Дотримання його зобов'язує до створення передумов для розвитку активності, ініціативи, творчості учнів і вчителів, зацікавленої їхньої взаємодії, участі громадськості в управлінні освітою.

Реалізація цих принципів вимагає переходу від нормативної до інноваційної, творчої діяльності, що передбачає зміну характеру освітньої системи, змісту, методів, форм, технологій навчання й виховання. Метою освіти за таких умов є вільний розвиток індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей різнобічної, творчої особистості.

Отже, у структурі професійної компетентності педагога, готовність до інноваційної діяльності є показником його здібності нетрадиційно вирішувати актуальні для особистісно-орієнтованої освіти, проблеми.

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за наступними показниками:

1) усвідомлення необхідності впровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці;

2) інформованість щодо новітніх педагогічних технологій, знання новаторських методик роботи;

3) орієнтація на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність;

4) готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом й організацією інноваційної діяльності;

5) володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій і розробки нових.

Таким чином, важливим завданням професійної освіти педагогів стає завдання освоєння ними діяльності, що має інноваційну спрямованість. Надалі, у процесі збагачення професійного досвіду, педагог здобуває такі професійно-особистісні якості, які дозволяють йому ефективно реалізовувати безпосередньо інноваційну діяльність.

Сьогодні, крім предметної підготовки вчителя, важливою складовою частиною є створення психолого-педагогічних умов організації освітнього процесу, орієнтованого на формування, розвиток таких якостей особистості, як самостійність, здатність приймати відповідальні рішення, творчий підхід, уміння безупинно вчитися, здатність до співробітництва, соціальна й професійна відповідальність.

У зв'язку з цим можна виділити наступні принципи навчання професійних педагогів: навчання має бути проблемно орієнтованим; будуватися на досвіді педагогів; бути орієнтованим на здобуття нового

досвіду через його безпосередню практичну складову; досвід, отриманий у результаті навчання, має бути корисним для професійної діяльності учнів.

Отже, процес підготовки педагога до інноваційної діяльності починається з освоєння ним діяльності інноваційної спрямованості, подальшого розвитку професійної діяльності, збагачення професійної діяльності до рівня професійної майстерності. Такий процес повинен бути пов'язаний зі створенням інноваційного освітнього середовища, орієнтованого на безперервний пошук змісту й методів навчання, на формування інноваційної свідомості й моделі діяльності сучасного педагога.

Література

1. Алфімов Д.В. Інноваційна освітня система вищої школи : шляхи відродження. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи* : зб. наук. пр. Київ : Логос, 2000. С. 158–160.

2. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках. Москва : Арена, 2005. 222 с.

3. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). Київ : Грамота, 2003. 216 с.

4. Навроцький О.І. Вища школа України в умовах трансформації суспільства. Харків : Основа, 2000. 240 с.

5. Педагогика : учебное пособие для студентов педагогических заведений / Слостенин В.А., Исаев Н.Ф., Мищенко А.Н., Шиянов Е.Н. Москва : Школа-Прес, 2003. 512 с.

6. Попова О.В. Розвиток інноваційних процесів у середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладах України в ХХ столітті: автореф. дис. на здобуття ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.01. Харків, 2001. 42 с.

Ю. С. Кулінка

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ТЕХНОЛОГІЙ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

У закладі вищої освіти організація навчального процесу базується на принципах достатності наукового, пізнавального, інформаційного та методичного забезпечення, здатного закласти основу самостійного творчого опанування й осмислення знань і прояву творчої та дослідницької ініціативи. Проте, за останні роки сталися зміни щодо зменшення частки аудиторних занять. Водночас зросли обсяги індивідуальної та самостійної роботи студентів. У другій половині дня зі студентами проводяться індивідуальні заняття згідно з розкладом, консультації, контроль за самостійною роботою.

Самостійна робота студентів (СРС) – це система різноманітних завдань, які виконуються студентами у навчальній та позанавчальний час з

метою засвоєння професійно-педагогічних знань, умінь та навичок, поглиблення світогляду, набуття професійно важливих якостей особистості майбутнього фахівця.

У зв'язку зі скороченням аудиторних занять за участю викладача з наданням повного обсягу знань та необхідністю підвищення якості освітнього процесу виникає необхідність нормативного впорядкування СРС.

Зміст СРС з технологій організації ресторанного господарства визначається навчальною програмою дисципліни «Організація ресторанного господарства», методичними матеріалами, завданнями, а також рекомендаціями викладача. Для виконання завдань СРС і досягнення мети найбільш раціональним чином необхідні узгодження дії студентів і викладачів. Контроль за виконанням СРС є одним з важливішим елементів організації самостійної роботи студентів. Критерії оцінок контролю за самостійною роботою розробляються керівником курсу. Вони доводяться до відома студентів на початку вивчення курсу.

Традиційно використовуються такі форми організації та проведення самостійної роботи студентів: семестрові завдання для самостійної й індивідуальної роботи; консультації; індивідуальні заняття; графічно-розрахункові та контрольні роботи тощо. Проте, останнім часом форми такої роботи урізноманітнилися пошуком інформації в системі Інтернет, виконання завдань за допомогою комп'ютера. Запропоновані форми проведення дозволяють підвищити рівень проведення СРС з курсу «Організація ресторанного господарства».

Кожна практична робота курсу «Організація ресторанного господарства» містить ряд завдань.

Практична робота 2. Тема: Основні види та методи обслуговування в закладах ресторанного господарства. Мета: ознайомитися з поняттями процесу обслуговування та умовами обслуговування; класифікацією видів та методів обслуговування. Вимоги до організації обслуговування споживачів.

Зміст теми: Класифікація методу самообслуговування споживачів. Класифікація методу обслуговування споживачів офіціантами. Характеристика змішаних форм обслуговування споживачів у закладах ресторанного господарства. Обслуговування зі споживання продукції за межами ресторанного господарства.

Завдання для самостійної роботи: 1. Розробити технологічну схему обслуговування споживачів у закладі ресторанного господарства у такому порядку: прийом замовлення, зустріч гостей, подача меню, оформлення замовлення, обслуговування споживачів. 2. Запропонувати вказівки щодо успішного ведення переговорів по прийому замовлення. 3. Провести ділову гру (за групами) щодо прийому різних категорій відвідувачів. Наприклад: ділові люди, літні люди, гості-інваліди, гурмани, іноземні гості, відвідувачі з домашніми тваринами, гості, які потребують спеціальної дієти. 4. Розробити презентацію на тему «Основні правила якісного обслуговування споживачів у закладах ресторанного господарства».

У такому порядку структуровано всі практичні роботи до вивчення даного курсу.

Також запропоновано виконання ситуаційних завдань (як самостійно в аудиторії з подальшим груповим обговоренням, так і для виконання в позааудиторний час). Перший вид завдань – це завдання зі складання меню для обслуговування споживачів у закладах ресторанного господарства (Розробити планове меню на тиждень і план-меню їдальні при ЗВО на 150 місць. Весняно-літній період сезону. Скласти наряд-замовлення для овочевого цеху їдальні). Другий вид – завдання з обслуговування споживачів (Ви працюєте барменом у пул-барі. Вам необхідно дати характеристику моктейлів. Підібрати посуд для подавання моктейлів та коктейлів).

Написання реферату є важливим напрямком самостійної роботи студента. Працюючи над рефератом, студент має можливість більш глибоко дослідити той чи інший аспект курсу, що вивчається студентом. Виконання реферативного дослідження передбачає роботу з великою кількістю літературних джерел, тому реферат допомагає студенту навчитися самостійно працювати з останніми. Тематику рефератів подано у методичних матеріалах до курсу «Організація ресторанного господарства» [2, с. 29-30]. У вигляді рефератів студенти виконують індивідуальні завдання [1].

Для опанування матеріалу дисципліни крім лекційних, практичних занять, значна увага приділяється самостійній роботі в позааудиторний час. Серед основних її видів: вивчення додаткової літератури; робота з законодавчими, нормативними та інструктивними матеріалами; підготовка до практичних занять; підготовка до проміжного та підсумкового контролю. Рекомендовані завдання для самостійної роботи студентів наведено у таблиці.

Таблиця

Завдання для самостійної роботи студентів

Найменування тем курсу	Обсяг годин	Форми самостійної роботи	Методи контролю
Послуги ресторанного господарства, їх класифікація та моделювання умов їх надання	4	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення питань: – характеристика послуг, які надаються споживачам у закладах ресторанного господарства різних типів та класів; – вивчення нормативної документації – ГОСТ, СНіП, МБТ, СанПіН – вимогам, якої повинні відповідати послуги закладів ресторанного господарства	Опитування на практичних заняттях
Кейтерінг як складова бізнесу у ресторанному господарстві	4	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення питань: – вимоги до обслуговуючого персоналу, які надає послуги кейтерінгу в закладах ресторанного господарства; – використання методу сіткового планування та управління при наданні послуг кейтерінгу	Опитування Тестування

Навчальний матеріал дисципліни «Організація ресторанного господарства», передбачений робочою програмою для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль разом із навчальним матеріалом, який відпрацьовувався під час проведення практичних занять. Система поточного та підсумкового знань студентів з курсу подано у методичних матеріалах [2, с. 42–46].

Таким чином, самостійна робота організовується з дотриманням низки вимог: обґрунтування необхідності завдань загалом і конкретного завдання зокрема; надання конкретних методичних рекомендацій; надання можливості виконувати не стандартні завдання, а такі, що відповідають умовно-професійному рівню засвоєння знань; підтримання постійного зворотного зв'язку зі студентами у процесі виконання самостійної роботи, що є чинником ефективності освітнього середовища.

Література

1. Кулінка Ю. С. Організація ресторанного господарства : методичні рекомендації до виконання індивідуального науково-дослідного завдання для здобувачів вищої освіти спеціальності 242 Туризм. Кривий Ріг : КДПУ, 2019. 23 с.

2. Кулінка Ю. С. Організація ресторанного господарства : навчально-методичний комплекс дисципліни для здобувачів вищої освіти спеціальності 242 Туризм. Кривий Ріг : КДПУ, 2018. 58 с.

С. В. Лісова

завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти,
Рівненський державний гуманітарний університет

ПРОБЛЕМА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах розбудови української держави туризм та готельна індустрія стає дієвим засобом формування ринкового механізму господарювання, надходження значних коштів до державного бюджету, однією з форм раціонального використання вільного часу, проведення змістовного дозвілля. Вітчизняна політика у сфері туризму, спрямована на розширення економічних, міжнародних і культурних зв'язків з країнами світу, актуалізує проблему її кадрового забезпечення, оскільки діяльність у сфері обслуговування ґрунтується, перш за все, на взаєминах людей, а успішність роботи її закладів значною мірою залежить від рівня професійної культури працівників, їхнього професіоналізму [5].

Ринок праці потребує кваліфікованих, з високим рівнем компетентності, фахівців готельно-ресторанної справи, які відповідають новітнім тенденціям сучасного розвитку готельно-ресторанного бізнесу [10]. Відповідно до цього необхідно удосконалювати і формувати новий зміст підготовки фахівців та інноваційний стиль їхньої діяльності [2].

Проблема ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи зумовлена необхідністю подолання суперечностей, які виникають між вимогами суспільства до професійної підготовки майбутніх фахівців і їх кваліфікацією відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня; змістом професійно-орієнтованих дисциплін і педагогічними технологіями реалізації цього змісту; орієнтацією на нові моделі навчально-виховного процесу. Тому у зв'язку з прискоренням темпів науково-технічного прогресу, підготовка фахівців повинна бути не тільки «сучасною», а «випереджальною» [7]. Необхідність розв'язання зазначеної проблеми, її актуальність і доцільність зумовлені об'єктивною потребою ЗВО у високопрофесійних викладачах які відкриті до нового досвіду, здатні ефективно працювати в ситуації соціальних та економічних змін, є гармонійно розвиненими як в особистісній, так і в професійній сфері [5].

Підготовка кадрів вищої кваліфікації може бути досягнута на основі компетентнісного підходу в професійній освіті, що дозволяє випускнику навчального закладу успішно застосовувати отримані знання, вміння, навички для вирішення практичних виробничих завдань, ефективно здійснювати ділові комунікації, бути готовим до навчання впродовж усього життя в зв'язку зі змінами вимог професійної діяльності.

У працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців (Є. Алілуйка, О. Бондаренко, М. Галицької, Н. Горбатюк, І. Гриценко, І. Жорової, І. Зоріна, В. Квартальнова, М. Лобур, О. Марущак, Л. Сакун, В. Радкевич, Н. Свірідова, В. Федорченка та ін.) аналізувалися різні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування. Пошук оптимальних методів розвитку професійних компетентностей фахівців готельно-ресторанної справи розглядався у наукових працях Ю. Безрученкова, Г. Наумової, І. Носової, О. Машкової, Л. Хаєт та ін. Професійна компетентність фахівця з готельно-ресторанної справи за дослідженнями І. Носової, О. Машкової, Л. Хаєт складається з двох складових: особистісної (загальної) і спеціальної, причому загальна компетентність задає рівень, а спеціальна – напрямок освіти [8].

У кожному компетентності включено 4 компоненти: загальна компетентність (фізична, соціальна, психологічна, духовна); спеціальна компетентність (природничо-наукова, техніко-технологічна, економіко-управлінська, сервісна). Фахівець з готельно-ресторанної справи повинен надавати послуги, пов'язані із діяльністю ресторанних та готельних закладів, здійснювати первинний рівень управління структурними підрозділами, операційними системами та процесами в закладі [1].

Компетентність випускника спеціальності «Готельно-ресторанна справа» на сучасному етапі визначається глибиною його професійних знань і умінь, широтою їх діапазону, рівнем його функціональної підготовки. Крім того, майбутній фахівець готельної і ресторанної сфери повинен бути ініціативним, інноваційним, мобільним, гнучким, мати динамізм і конструктивність, прагнути до самоосвіти впродовж усього життя,

опанувати нові технології та розуміти можливості їх використання, вміти приймати самостійні рішення, адаптуватися в соціальній і майбутній професійній сфері, вирішувати проблеми та працювати в команді, бути готовим до перевантажень, стресових ситуацій і вміти швидко з них виходити [6]. Головною частиною майбутньої професійної діяльності в сфері готельного й ресторанного сервісу безпосередньо виступає також творча й дослідницька складова. Враховуючи вищесказане, постає проблема формування сукупності інтегрованих знань, умінь та якостей випускника – професійної компетентності педагога та фахівця з готельно-ресторанної справи [4].

У підготовці фахівців готельного сервісу з кінця 2000-х рр. позначився перекис в бік переважання вищої освіти. При цьому в готельних підприємствах реальна потреба у фахівцях з вищою освітою становить близько 20%. Роботодавці вважають за краще прийняти на роботу фахівця з вищою освітою, потім навчити певним професійним навичкам на робочому місці. Привабливими факторами випускника ЗВО є вік і більш високий рівень розвитку загальних компетенцій [2].

Наявність сформованих загальних компетенцій у випускників ВНЗ, як, наприклад, ефективно спілкуватися з колегами, клієнтами, організувати робочий процес тощо, дозволяє роботодавцям формувати професійні компетенції безпосередньо на робочому місці. Отже, в процесі підготовки фахівців на рівні ЗВО необхідно зосередитися на розвитку загальних компетенцій та їх інтеграції з професійними компетенціями. Тільки в цьому випадку випускники зможуть бути конкурентоспроможними на ринку праці [3].

Питання щодо компетенцій і кваліфікацій - це питання про цілі освіти, які виступають активним ядром норми якості освіти, її стандартів [7].

Галузевий стандарт вищої освіти України за напрямом підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» 2007 р. був орієнтований на виробничі функції, типові завдання діяльності, професійні компетенції та соціально-особистісні компетентності випускника і не дозволяли повною мірою формувати практичні навички та досвід, що значно знижувало їх конкурентоспроможність. Стандарт 2012 р. має компетентнісно-орієнтоване навчання, що спонукає не тільки до переосмислення цілей, але вимагає пошуку оптимальних способів формування професійної компетентності фахівців готельно-ресторанного бізнесу, і, в першу чергу, визначення чітких результатів їх підготовки [9]. Компетентнісний підхід передбачає підготовку фахівців «від результату», від запитів роботодавців.

Компетентнісний підхід означає вибір нових стратегій. У цьому сенсі він відомою мірою спрямований і на освітній процес. Він припускає усвідомлення й реалізацію тісного зв'язку освітнього процесу, змісту й результату. Для удосконалення підготовки фахівців з готельно-ресторанної справи необхідним є вдосконалення навчальних планів і програм із врахуванням принципу випереджувального навчання; структурування

навчального процесу з використанням компетентнісного підходу; застосування сучасних технологій для якісної перебудови всієї системи підготовки фахівців; розгортання наукових досліджень відповідно до розробленої структури.

Література

1. Безрученков Ю.В. Формування професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства у вищому навчальному закладі : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2014. 20 с.
2. Гринькевич О.С., Юнко М.М., Мацелюх А.В. Моніторинг професійних знань та навиків менеджерів у сфері готельно-туристичного бізнесу. *Вісник Львівського інституту економіки і туризму* : збірник наукових статей. Львів, 2007. № 2. С. 92–96.
3. Ефремова Н.Ф. Підходи к оцінюванню компетенцій студентів первокурсників. *Высшее образование в России*. 2010. №4. С. 43–48.
4. Кашинська О. Форми та методи організації самостійної роботи студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа» при викладанні фахових дисциплін. *Молодь і ринок* : щомісячний науково-педагогічний журнал Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2016. №10 (141). С. 104–108
5. Круль Г.Я. Основи готельної справи. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 368 с.
6. Наумова Г.Р. Компетентностно-ориентированная подготовка специалистов гостиничного сервиса. *Вестник Челябинского педагог. ун-та*. 2009. № 11. С. 111–118.
7. Носова І.О., Машкова О.В., Хаєт Л.Г. Концептуальні підходи до підготовки фахівців готельноресторанної справи. URL: [http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/nosova_i._mashkova_o._hayet_l._the_concept_of_education_in_hotel_and_re staurant_business.pdf](http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/nosova_i._mashkova_o._hayet_l._the_concept_of_education_in_hotel_and_re_staurant_business.pdf) (дата звернення 19.03.2019)
8. Носова І.О., Хаєт Л.Г. Тренінгові методи у розвитку професійних компетенцій фахівців готельно-ресторанної справи. *Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві*. 2013. Вип. 1(2). URL: <http://sbornik.college.ks.ua/downloads/sbornik2/pdf/38.pdf> (дата звернення: 19.03.2019).
9. Фоменко Н.А. Педагогіка вищої школи: методологія, стандартизація туристської освіти. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. 216 с.
10. Черепко Н.Є. Фактори і показники якості послуг гостинності в ресторанному господарстві. *Вісник Львівського інституту економіки і туризму* : зб. наук. ст. Львів, 2006. № 1. С. 179–182.

¹ В. І. Лукаш,² М. С. Решетникова

¹ старший викладач

кафедри загальнотехнічних дисциплін та професійного навчання,
Криворізький державний педагогічний університет

²Магістр факультету дошкільної і технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

Сьогодні в умовах переходу до глобалізованого інформаційного світу дістають видозмін методи, форми і засоби навчання, з'являються нові технології, що ґрунтуються на використанні комп'ютера. Революція, яка відбулася в технологіях пошуку, збереження, відтворення й зберігання інформації, призвела до кардинальних видозмін у розробці та використанні технічних засобів навчання. Поява мультимедійних, інтерактивних, інтернет-технологій, веб-технологій суттєво розширило потенціал освітнього процесу, діапазон використання методичних прийомів і засобів навчання студентів.

Огляд першоджерел показує, що термін «електронні освітні ресурси» об'єднує в собі загальну назву величезного кластеру, що належить як до сфери інформаційних, так і освітніх технологій.

Дослідники визначають електронні освітні ресурси як засіб передавання, оброблення та зберігання інформації, що сприяє набуттю тими, хто навчається, систематизованих знань і забезпечує цей процес. До них включають навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі, подані на носіях або розміщені у комп'ютерних мережах (В. Биков, Р. Гуревич, А. Гуржій, М. Кадемія, В. Козлов, В. Лапінський, О. Сальников та ін.). Такі ресурси вможливають організацію процесу засвоєння знань, починаючи із подання навчальної інформації, формування вмінь і навичок, удосконалення знань, перевірки засвоєного наприкінці кожного змістового модуля (розділу, частини, курсу загалом), тестовий контроль та оцінювання знань.

Насамперед, до електронних освітніх ресурсів належать електронні видання (документи, статті, тези, рекомендації, приписи, вказівки, хрестоматії), електронні підручники (словники термінів і понять, довідники, власне навчальні книги), електронні навчальні посібники.

Усе більшого розповсюдження набувають електронні дидактичні демонстраційні матеріали (електронні лекції, презентації, відео- й аудіо демонстрації та цілісні уроки, схеми та електронні моделі, флеш-ролики, інфографіки тощо). Такого роду електронні освітні ресурси, залежно від дидактичних цілей та рівня підготовки викладача, можуть використовуватися в кількох форматах. Пакет Microsoft Office дозволяє створювати електронні документи в форматах doc, dot, txt, pdf, ppt, навіть із вбудованою системою

самоконтролю. Flash MX, Adobe Flash можуть бути застосовані для створення анімаційних web-документів; 3D Studio MAX – для тривимірного моделювання й анімації та інших візуальних ефектів. Хмарні сервіси Prezi, Google Slides, Haiku Deck, Visme, Zoho Show – дають змогу продукувати анімовані презентації без будь-якої ліцензії. Так само як і повноцінні сучасні електронні навчальні посібники, що мають навігацію, підтримують мовлення, відео, моделювання та анімацію, можуть бути легко створені із застосуванням безкоштовних програмних додатків, зокрема SunRay BookOffice, EBook Maestro STANDARD, eBooksWriter LITE, Document X тощо.

Існуючі електронні навчальні видання в будь-якому форматі можуть стати основою для створення колекцій, депозитарію чи репозитарію. Доцільними для використання майбутніми інженерами-педагогами є електронні бібліотеки, медіатеки, бази даних, бази знань із педагогічних та інженерно-технічних дисциплін.

Організація тестового контролю знань студентів можлива за допомогою таких додатків як «Конструктор тестів», MyTest, OpenTEST, Quick Exam, FreeXTest, «Асистент», сервісів Google та розмаїття он-лайн вікторин (Kahoot, Playbuzz, Swiper, Quiz). Їх перевагами є те, що вони дозволяють не лише створювати нові тестові завдання, але й дають змогу використовувати електронні матеріали, які перебувають в відкритому доступі та підготовлені досвідченими фахівцями з викладання певних навчальних дисциплін.

Вивчення загальнотехнічних дисциплін та вирішення окремих навчальних завдань забезпечують такі цифрові лабораторії, як Advanced Grapher, Derive, MuPAD, MathCad, Maple, MasterGraph, MatLab, SMath Studio, Statistika, AutoCAD, T-FLEX CAD, SolidWorks, Simulink та інші.

До електронних освітніх ресурсів (комплексів) належать такі, що мають модульну архітектуру, тобто представлені у вигляді системи взаємозалежних модулів-уроків з різних навчальних дисциплін, поєднаних єдиним інформаційно-програмним забезпеченням. Це наприклад презентації TED (Technology Entertainment Design), колекції Wolfram Alpha, Khan Academy, YouTube тощо. Перегляд статистики щодо звернення до цих і багатьох інших ресурсів показує стабільне зростання інтересу до колекцій та все більш широке їх впровадження в освітній процес, особливо якщо доступ до них є безкоштовним.

Наступним, досить востребуваним типом електронних освітніх ресурсів є модульні мультимедіа системи, що поєднують у собі навчальні модулі інформаційного, практичного й контрольного типів. Кожний навчальний модуль є автономним, змістовно та логічно закінченим інтерактивним продуктом мультимедіа, що націлений на вирішення певного дидактичного завдання. Такі ресурси створюються з метою забезпечення найбільш ефективної реалізації освітніх програм середньої та професійно-технічної шкіл. Проте, гальмує їх широке застосування на практиці непогодженість навчальних програм дисциплін за різними типами закладів освіти.

У сучасних умовах усе більшого використання набувають мережні навчальні електронні курси, які реалізують професійні та особистісні потреби майбутніх фахівців. Навчання на освітніх курсах різного призначення, пропонувані такими платформами, як Coursera, EdX, Prometheus та ін., дає змогу студентам освоїти нові спеціальності під керівництвом професіоналів з усього світу.

Модульний принцип покладений і в основу для розробки віртуальних навчальних середовищ (VLE), до яких належать LCMS – системи управління навчальним контентом, що вможливають розміщення електронних навчальних матеріалів у різних форматах і маніпулювання ними та LMS – системи управління навчання. Найбільш відомим представником такої платформи для створення електронного освітнього ресурсу є MOODLE. Її безсумнівними перевагами є безкоштовність, висока продуктивність та здатність охоплювати організацію навчальної діяльності студентів у повному обсязі. Модулі MOODLE дають змогу створювати як системи для дистанційного навчання майбутніх інженерів-педагогів, так і підтримувати комбіноване та змішане навчання за окремими дисциплінами. Електронний курс у будь-якому разі будується за модульним принципом і включає адміністрування та фіксацію активності студентів, організацію та підтримку їх самостійної навчальної діяльності, розробку та реалізацію всіх видів навчальних і контролюючих матеріалів, експорт та імпорт навчального контенту, інтерактивну взаємодію між викладачем та студентами.

Створення, використання електронних освітніх ресурсів повинно відбуватися на основі принципів науковості, наочності, диференціації, індивідуального підходу, активізації пізнавальної діяльності студентів, інтерактивності. За результатами аналізу існуючого досвіду доходимо висновку про те, що найбільш результативними для системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів є такі електронні освітні ресурси, які є складниками навчально-методичного забезпечення дисципліни, що вможливує повноцінне засвоєння знань, формування професійних компетентностей студентів.

А. А. Дорогань
аспірант кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

До ключових проблем сучасної професійної освіти, що вимагає творчого вирішення, нестандартного підходу є проблема науково-дослідницької діяльності студентів. У сучасний період розвитку та впровадження нових методів навчання в освітній процес, питання формування активної особистості, здатної до творчої, науково-пошукової діяльності, стає гострою проблемою освіти сьогодні. Досить значимі

методичні аспекти щодо організації та проведення науково-дослідної діяльності: розробка методології та методики наукової творчості студентів (К. Добросельський, Ф. Орехов); взаємозв'язок навчальної та науково-дослідної роботи (І. Івашенко); раціональне управління науковою роботою студентів (Д. Цхакай); досвід організації наукової творчості студентів у вищих навчальних закладах (Л. Квіткіна); формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів (Н. Амеліна, П. Горкуненко, В. Литовченко); обґрунтування психолого-педагогічних факторів, які зумовлюють успішність науково-дослідної роботи студентів (Л. Авдєєва, Д. Харизова).

Проблемою втілення інноваційних в освітній процес займалися В. Андрєєв, І. Дичківська, К. Колін, Н. Криворучко, І. Підласий, В. Симоненко, В. Сластенін, В. Шапкін та інші. Також інноваційні технології в своїх роботах досліджувати Ю. Васькова, С. Єрмоленкова, Л. Мацько [4, с. 147].

Навчання сучасних студентів в закладах професійної освіти сьогодні неможливо уявити без науково-дослідницької діяльності. Плануючи роботу викладачі намагаються так укладати завдання для семінарських та лабораторних робіт, щоб науково-дослідницькій діяльності завжди було місце. Як зазначено в педагогічній літературі науково-дослідна діяльність студентів – це діяльність, пов'язана з пошуком відповіді на творчу, дослідницьку задачу із задалегідь невідомим рішенням. Вона включає у себе наступні етапи: постановку проблеми; вивчення теорії, що присвячена означеній проблематиці; добір методик дослідження і практичне оволодіння ними; пошук необхідного матеріалу, його аналіз та узагальнення; власні висновки [1, с. 189].

Науково-дослідницька діяльність студентів в закладах професійної освіти направлена на розвиток умінь пошукової, дослідницької діяльності, творчого розв'язання навчально-виховних завдань, а також у формуванні вмінь застосування методів наукових досліджень на практиці. Науково-дослідницька діяльність має великий плюс для студента, який нею займається. Завдяки їй студент оволодіває навичками роботи з різноманітними інформаційними джерелами, здобуває вміння організовувати наукові гуртки та керувати їх діяльністю. Використання науково-дослідницької діяльності студентів в закладах професійної освіти носить інтегрований характер. Це виражається в тому, що в відбувається підготовка спеціалістів на основі використання досягнень науки й економічних потреб у спеціалістах нового рівня; залучення студентів до участі у науково-дослідних і проектно-конструкторських роботах, виконаних як за рахунок коштів державного бюджету, так і за господарськими договорами із замовниками; проведення наукової, методичної й організаційної роботи радами різного рівня з розвитку наукової та технічної творчості студентів у взаємозв'язку з навчальним процесом і в позааудиторний час у межах конструкторських і проектних бюро, науково-виробничих загонів, центрів науково-технічної творчості молоді та інших організацій; розробки та впровадження у

навчальний процес нових технічних засобів навчання, створених за результатами наукових досліджень: лабораторних приладів, комп'ютерних навчальних посібників тощо; організації на базі наукових і науково-технічних підрозділів вищих навчальних закладів різноманітних форм активної навчальної роботи: дипломного і курсового проектування, навчальної та виробничої практики, цільового використання під час вивчення наукової апаратури й обчислювальної техніки; створення навчально-науково-виробничих об'єднань і комплексів, базових кафедр, міжгалузевих лабораторій, науково-навчальних та інженерних центрів, у тому числі з Національною академією наук України, галузевими академіями наук, міністерствами та їх організаціями для проведення спільної навчальної науково-дослідної роботи.

Т. Туркот зазначає, що нововведення (інновації) не виникають спонтанно, а постають результатом системних наукових пошуків, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду. Стрижнем інноваційних процесів в освіті є упровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику, вивчення, узагальнення і поширення передового вітчизняного та іноземного педагогічного досвіду [3, с. 475].

До інноваційних технологій сьогодення можна віднести: мультимедійні технології пов'язані із створенням мультимедіа-продуктів: електронних книг, енциклопедій, комп'ютерних фільмів, баз даних. У цих продуктах об'єднуються текстова, графічна, аудіо- та відеоінформація, анімація. Мультимедіа-технології перетворили комп'ютер на повноцінного співрозмовника, дозволяють студентам (будь-якого віку), не виходячи з навчальної аудиторії, будинку, офісу, бути присутніми на лекціях видатних вчених, брати участь у конференціях, діалогах, вести кореспонденцію. Технологічний концепт проектних технологій (автори К. Баханов, В. Гузеєв, І. Єрмаков, О. Пехота) орієнтує на дієвий спосіб здобуття нових знань у контексті конкретної ситуації та їх використання на практиці. Метод проектів як технологія у сучасних умовах трансформувалася у проектну систему організації навчання, за якою студенти набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань проектів [1, с. 285]. Інтерактивні технології (автори О. Пометун, Л. Пироженко), ідея якої полягає в тому, що процес пізнання відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх студентів.

Залежно від мети заняття, форм організації навчальної діяльності використовуються інтерактивні технології кооперативного навчання, колективно-групового навчання, ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань [2, с. 71–74].

Інноваційні технології у вищому закладі освіти характеризують, як технології, засновані на нововведеннях: організаційних (пов'язаних із оптимізацією умов освітньої діяльності), методичних (спрямованих на оновлення змісту освіти та підвищення її якості); які дозволяють:

– студентам: ефективно використовувати навчально-методичну літературу та матеріали; засвоювати професійні знання; розвивати проблемно-пошукове мислення; формувати професійне міркування; активувати науково-дослідницьку роботу; розширювати можливості самоконтролю отриманих знань;

– викладачам: оперативно обновлювати навчально-методичну літературу; впроваджувати модульні технології навчання; використовувати імітаційні технології навчання; розширювати можливості контролю знань студентів.

У науково-дослідницькій діяльності студентів в закладах професійної освіти знаходять місце і інноваційні технології. Адже використання інформаційних, проектних, інтерактивних технології по-перше підвищать інтерес до науково-дослідницької діяльності студентів в закладах професійної освіти, по-друге покажуть, що науково-дослідницька діяльність може бути цікавою, актуальною і не обов'язково це теоретичний виклад матеріалу. Адже інноваційні технології передбачають, як і теоретичне дослідження, так і презентацію досліджуваного. Вміння представити в потрібному світлі те, чим займався студент.

Суспільство потребує сьогодні таких фахівців, які швидко навчаються новому, адаптуються до інших умов роботи. Вища школа повинна відходити від просто написаних рефератів. Сучасність диктує нові умови, які направляють на те, щоб використовувати, те що на даний момент нове, інноваційне. Використання саме інноваційних технологій, звичайно не полегшить підготовку до занять, але вони підвищать інтерес до майбутньої професії, сприятимуть постійному формуванню нових знань, умінь та навичок, збільшиться кількість студентів, які виявлять бажання займатися науковою діяльністю. А все вище зазначене сприятиме тому, що наше суспільство отримає компетентних, з гнучким розумом фахівців, які працюватимуть на благо своєї держави.

Література

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
2. Єльнікова О.В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій. *Імідж сучасного педагога*. 2001. № 3–4 (14–15). С. 71–74.
3. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Херсон, 2011. 608с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студентів вищ. пед. закл. освіти. Київ : Академія, 2002. 528с.

ІНТЕГРАЦІЯ ФАХОВО ОРІЄНТОВАНИХ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МЕЖАХ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Інформаційно-освітнє середовище певного вищого навчального закладу – доволі складний феномен, який, як правило, об'єднує діяльність мультимедіа лабораторій, інформаційно-ресурсних центрів, в яких здійснюється акумуляція різного роду ресурсних складових в єдине ціле, за допомогою чого реалізуються сучасні тенденції у сфері освіти, враховуються особливості регіону; практичним шляхом забезпечується використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання.

Так, у дослідженні О. Андреева зазначає, що найкращі результати щодо створення інформаційно-освітнього середовища спостерігаються в тих закладах освіти, у яких додержуються комплексної стратегії інформатизації освітнього процесу, сам процес розширюється на всі стадії фахової підготовки майбутніх фахівців.

На нашу думку, всі дистанційні курси повинні утворювати поле предметної підготовки майбутнього вчителя, яке можна визначити як відносно самостійну, впорядковану, логічно завершену частину змісту професійної підготовки, в якій відбиті особливості його професійної діяльності, здійснюється міждисциплінарна та міжпредметна інтеграція в площині спеціальної підготовки та вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Ідея інтеграції на основі синтезу, доповнення, активації механізмів аналізу та порівняння є провідною для багатьох наукових досліджень у різних напрямках професійної підготовки. Саме цикл мистецьких дисциплін створює сприятливе тло для реалізації різних видів інтеграції, адже «інтеграція – це процес становлення цілісності», і цей процес об'єднання в ціле неухильно пов'язаний з певними перетвореннями раніше розрізнених елементів. На це вказують поняття, в яких зазвичай розглядається інтеграція: «наближення», «узгодження», «асиміляція», «взаємопроникнення». У процесі інтеграції відбувається поступова зміна окремих елементів, вони включаються в більшу кількість зв'язків. У роботах сучасних вітчизняних філософів освіти показано, що при інтеграції важливим є визначення єдиної основи для об'єднання різнорідних елементів, пошук і обґрунтування критеріїв єдності різних множин. Основа інтеграції може визначатися спільними ідеями, засобами, прийомами, спільністю структур різних видів діяльності, спільністю ознак та властивостей різних об'єктів. У процесі формування самостійності майбутніх учителів музики варто звернутися до інтеграції дистанційних курсів мистецького та педагогічного спрямування,

дотичних один до одного як змістом, так і за спільністю організаційних форм, за цільовим призначенням, за провідним видом навчальної діяльності студентів. Скажімо, окремі теми курсу «Історія української музики» можна синхронізувати з навчальним курсом «Історія педагогіки» (наприклад, тема «Музика та хорový спів XVI ст» та «Братські школи в українських землях XVI – початку XVII ст.).

Для виявлення обсягу пізнавальної перспективи студентам були запропоновані завдання-ситуації. Серед них:

1) записати по 10 тверджень у необхідності засвоєння як музичних, так і педагогічних дисциплін у галузі суспільного, особистого та професійного життя;

2) навести приклади ІКТ, які найбільш потрібні для майбутнього професійного життя;

3) записати три яскравих приклади з власного досвіду, коли незнання методів використання ІКТ призвело до прикрого результату.

Розв'язання цих завдань викликало утруднення в 75% студентів, які постійно зверталися за поясненням, конкретизацією й уточненнями. Обробка відповідей відобразила неусвідомленість цільових настанов, несамотійність мислення у 36% студентів, а також орієнтування на стереотипні підходи до вирішення професійних завдань.

Якісний аналіз даних зрізової контрольної роботи показує, що 32% студентів експериментальної групи та 31,2% студентів контрольної засвоїли лише поодинокі поняття та закономірності музичної та педагогічної теорії, що перебувають поза зв'язком з іншими галузями знань і тому не дають їм можливості здійснити самостійні висновки й узагальнення з наявних фактів. Ці студенти показали лише ті знання про способи, методи та джерела пізнання, які мають для них суб'єктивно практичне значення й не можуть слугувати підставою для адекватної поведінки у професійній сфері.

Більшість студентів віддає належне засобам дистанційного навчання та ІКТ загалом в організації навчальної діяльності, однак у застосуванні новітніх видів електронного навчання їм не вистачає досвіду. В уточнюючих бесідах ми з'ясували фактори, які стримують цей процес. З-поміж них: відсутність у викладачів відповідних знань у цій галузі (60 % студентів); недосконалість методичного й програмного забезпечення викладання дисциплін із застосуванням ІКТ та недосконалість матеріально-технічної бази закладу (64,2 %), відсутність часу (40,4 %), відсутність належної мотивації як викладачів, так і студентів (35,7 %).

Отже, дослідження вихідного рівня сформованості самостійності студентів у процесі дистанційного навчання виявило ряд труднощів, серед них: низька внутрішня вмотивованість навчання студентів, перевага утилітарних мотивів навчання, орієнтування на ближні перспективи в засвоєнні знань, низький соціальний статус освіченості та самостійності в студентській групі; неправильний підхід до організації студентами самостійної пізнавальної діяльності та неповне орієнтування в її змісті й

сутності, підміна більшістю студентів регулярної підготовки до занять і послідовного засвоєння знань епізодичною та безсистемною самостійною роботою.

О. А. Костюк

викладач, аспірант факультету дошкільної і технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНО- ПЕДАГОГІЧНОГО НАПРЯМКУ

В умовах сучасного суспільства ключову роль у зростанні країни відіграє освіта, адже вона є пріоритетною сферою у її соціально-економічному, культурному та духовному розвитку. Проте під впливом глобалізації, інтеграції та демократизації освіта постійно надає нові пріоритети у формуванні технологічної компетентності майбутніх фахівців професійно-педагогічного напрямку.

Формування технологічної компетентності передбачає підготовку фахівця професійно-педагогічного напрямку, здатного критично мислити, чітко і зрозуміло висловлюватися, володіти технологічними вміннями і навичками, креативно-технологічними здібностями, втілювати свої ідеї у власну діяльність, планувати і досягати поставлених цілей. Таким чином, виникла потреба у формуванні технологічної компетентності майбутніх фахівців професійно-педагогічного напрямку, що обумовлюються виокремленням та обґрунтуванням певних педагогічних умов.

Проаналізувавши наукову літературу, вдалося виявити, що проблема професійної підготовки майбутніх фахівців досліджена на основі принципів педагогіки та психології такими вченими: С. Батишев, В. Бондар, С. Гончаренко, Н. Кузьміна, І. Підласий. Умови формування технологічної компетентності як частини професійної компетентності майбутніх фахівців професійно-педагогічного напрямку чітко сформоване у працях Л. Гребенкіної, А. Дяченко, В. Монахова, Ю. Овод, О. Харченко. Проблема формування технологічної компетентності фахівця розглядалася у працях Н. Манько, О. Нікіфоровою, Л. Тишаковою, С. Хаялієвою. Проте, погляди науковців на умови формування технологічної компетентності майбутніх фахівців професійно-педагогічного напрямку варіюються.

Мета статті – виокремлення педагогічних умов формування технологічної компетентності майбутніх фахівців професійно-педагогічного напрямку.

На основі теоретичного аналізу наукових джерел вдалося з'ясувати, що технологічна компетентність передбачає здатність реалізовувати педагогічні технології в освітньому процесі. Поняття «компетентність» трактують як здатність застосовувати знання та вміння ефективно й творчо під час взаємодії з різними людьми в соціумі та в професійних ситуаціях. Відомий

науковець О. Пометун наголошує на тому, що «компетентність людини – це спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання» [1].

На думку М. Чошанова компетентність виражається в тому, що компетентна людина постійно оновлює свої знання, припускає вміння обирати оптимальні рішення, аргументувати, мати критичність мислення. Згідно з Л. Тишаковою технологічна компетентність передбачає вміння здійснювати аналіз технологічних ресурсів, уміння планувати діяльність, визначати її цілі, здійснювати її реалізацію, вміння перебудувати застарілі технології [2].

Формування технологічної компетентності можливе на основі збагачення змісту підготовки майбутніх фахівців професійно-педагогічного напрямку до фахової діяльності ідеями компетентнісного та технологічного підходів до навчання, збагачення знаннями про методи й прийоми навчання. Саме тому, таку компетентність майбутнього фахівця можна трактувати як здібність організувати сприятливі умови для розвитку і саморозвитку учня, розкрити його індивідуальні особливості при плануванні уроків, використовуючи сучасні педагогічні технології [3].

Також, формування технологічної компетентності залежить від чіткого формулювання системи цілей, збільшення навчальної мотивації і створення освітнього простору для розкриття творчих здібностей, організації самостійної роботи і правильно організованої оцінки формування компетентності [2].

А. Дяченко виокремлює групи умінь, які необхідні для формування технологічної компетентності майбутніх фахівців професійно-педагогічного напрямку:

– перша група умінь базується на знаннях про закономірності і розуміння процесу навчання як управління, що передбачає інформаційно-комунікативну, регулятивно-комунікативну та емоційно-комунікативну діяльність педагога, в основі якої знаходиться інформаційний процес;

– друга група умінь пов'язана з управлінням психічним розвитком учнів на основі цінностей, ставлень до навколишньої дійсності, особистісно-професійних пріоритетів;

– третя група умінь передбачає здійснення цілеспрямованих дій під час освітнього процесу, організацію та управління діяльністю, спрямованою на досягнення поставлених цілей;

– четверта група умінь зіставляється з вибором потрібних методів, засобів і технологій, створенням оптимальних умов і плануванням педагогічного процесу, з виявленням структурних одиниць цього процесу і функціональним підходом до його аналізу, що забезпечують результати;

– п'ята група умінь відображає рефлексивну діяльність фахівця, самооцінку, розуміння і прийняття ним нормативних вимог до професійної діяльності, оцінювання на основі аналізу мети здійснюваного педагогічного управління навчальною діяльністю [4].

Важливою умовою є забезпечення безперервності і наступності формування технологічної компетентності. Ця умова означає, що процес фахової підготовки повинен здійснюватися при вивченні всіх дисциплін навчального плану.

Спираючись на перелічені умови, що побудовані на положеннях особистісно орієнтованої освіти можна зробити висновок, що формування технологічної компетентності – це закономірна, доцільна, керована і самокерована зміна ключових компетентностей фахівця професійно-педагогічного напрямку, що призводить до досягнення якісно нового їх рівня.

Література

1. Дяченко А. Теоретичний аналіз поняття «технологічна компетентність педагога». *Проблеми підготовки сучасного вчителя* : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань : ФОП Жовтий О.О., 2013. Вип. 8. Ч. 2. С. 53–59.

2. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с

3. Тишакова Л. Т. Теоретичні засади формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: Збірник наукових праць. Випуск XII. Слов'янськ Видавничий центр СДПІ, 2004. С. 164–169.

4. Шкільова Г. М. Технологічна компетентність майбутнього вчителя початкових класів як наукова категорія педагогічного дослідження. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2014. Вип. 22. С. 43–46.

Н. М. Гриняєва

аспірант кафедри педагогіки та методики технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

В умовах сучасності українська сфера обслуговування стрімко розвивається, з'являються нові галузі, а вже існуючі набувають вищого рівня. З огляду на неупинний розвиток, означена галузь потребує висококваліфікованих спеціалістів, здатних здійснювати обслуговування на найвищому рівні. Отже, актуальність роботи вбачаємо в тому, що одним із завдань модернізації української освіти є підвищення якості професійної освіти. Якість освіти, будучи соціальною категорією, визначає стан і результативність процесу викладання, його відповідність потребам і очікуванням суспільства. Отже, ми можемо зробити припущення, що в

умовах розвитку сфери послуг та великому попиті на професіоналів даної сфери, викладання іноземної мови (англійської) професійного спрямування має відбуватись за допомогою інноваційних технологій.

Нині англійська мова являє собою основний міжнародний засіб комунікації. Сьогодні досить складно уявити розвиток науки, культури, освіти поза міжнародним, міжкультурним спілкуванням.

Одним з найважливіших напрямків сучасного культурного обміну є міжнародна сфера послуг. На даний момент, в українській сфері послуг задіяно 43% громадян України. Міжкультурна компетенція сфери послуг передбачає здатність спілкуватися з представниками інших культур, приймати і розуміти їх відмінності, відсторонюючись від негативного відношення (упереджень, агресії); порівнювати і виводити судження, адекватно сприймати та оцінювати ситуацію спілкування, використовувати саме ті вербальні, паравербальні й невербальні засоби, які відповідають комунікативним намірам і сприяють розвитку комунікативної взаємодії, критерій якої – адекватний зворотній зв'язок. Стосовно до умов немовного вузу напрямку сфери послуг йдеться про формування у студентів здатності і готовності до участі в міжкультурній професійній комунікації, інакше – формування міжкультурної професійної комунікативної компетенції в межах, обмежених потребами майбутнього професіонала і освітнім контекстом, має відбуватись на основі сучасних інформаційних технологій.

Розвиток у студентів немовного ЗВО міжкультурної компетенції у додатку до професійної сфери її функціонування у ході формування стратегій оволодіння іншомовним дискурсом сфери послуг зумовлює засвоєння ними таких знань та умінь: знання особливостей дискурсу сфери послуг в рідній та англійській лінгвокультурах; знання структурних і змістовних відмінностей у жанрах монологічного дискурсу сфери послуг власної і досліджуваної культур; уміння зіставляти особливості дискурсу сфери послуг в двох лінгвокультурах; вміння адекватно застосовувати отримані знання про специфіку дискурсу сфери послуг в рідній та іншій лінгвокультурі при породженні усних професійно значущих жанрів [1, с. 59].

Однією з інноваційних технологій вивчення англійської мови сфери харчових технологій є метод проектування. Даний метод має на увазі рішення певної проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрованих знань, умінь з різних галузей науки, техніки, технології, творчих областей. Отримані результати, як правило, носять матеріально виражений характер.

У процесі професійної іншомовної підготовки майбутніх спеціалістів сфери обслуговування, метод проектів реалізується у створенні студентами на заняттях з іноземної мови кулінарних міні-проектів, розробки технологічних карт, рекламних виступів, привітань індивідуально і в групах. Вони можуть бути віднесені до конструктивно-практичних, рольових, а також інформаційних та дослідницьких видів проектів. Ці проекти можуть

бути присвячені вивченню мови країни, що вивчається, конкретного регіону окремої країни, популярних у туристів місць [3, с. 62].

Метод проектів забезпечує зв'язок процесу оволодіння іншомовним дискурсом із засвоєнням предметних знань в сфері харчових технологій і створює умови для реального застосування цього знання.

Наступним компонентом методичної системи є засоби навчання, до яких можна віднести автентичні тексти зазначеної сфери спілкування, іншомовні професійні сайти, навчання студентів стратегіям викладу інформації, витягнутої з текстів кулінарного напрямку, а також створення усних висловлювань з опорою на зазначені тексти.

Високоєфективними, що реалізують інноваційні форми навчання, розвитку та виховання майбутніх спеціалістів є: мозковий штурм (атака); тренінг; робота в міні-групах; майстер клас; виступ в ролі викладача / сушефа, шеф-кухаря / імітація; розробка проекту; case-study - рішення ситуаційних завдань - аналіз реальних проблемних ситуацій, що мали місце у галузі обслуговування, і пошук варіантів кращих рішень; рольова гра; екскурсія [2, с. 103].

Екскурсія є складовою частиною навчального процесу, це один із способів набуття знань. Навчально-пізнавальні екскурсії ставлять на меті спостереження і вивчення студентами різних об'єктів, явищ дійсності, процесів, пов'язаних з їх майбутньою спеціальністю. Для студентів харчових технологій це є спостереження за процесом виробництва харчової продукції та його вивчення, ознайомлення з принципом складання карт-меню в закладах харчування різних типів та напрямків; проведення віртуальних кулінарних екскурсій під час яких студенти вивчають особливості національних кухонь різних країн світу, проектують їх на кухню рідної країни та, адаптуючи набуті знання, створюють англійською мовою рецепти власних страв.

Екскурсія як метод навчання дозволяє досягти певної дидактичної мети, засвоїти поняття, теорію, формувати вміння і навички. Екскурсійний метод дозволяє розвивати наочно-образне мислення і показники розумового розвитку (допитливість, глибину пізнання, гнучкість і рухливість, логічність та ін.), а також уяву.

Для студентів сфери обслуговування даний метод є надзвичайно ефективним, тому що він розвиває їх комунікативні навички, формує практичні вміння професійного спрямування, дозволяє відточувати та реалізовувати в дії свої знання [2, с. 104].

Таким чином, можемо зробити висновок про те, що в умовах розвитку сфери обслуговування України, зростає попит на висококваліфікованих фахівців даної сфери, які досконало володіють не тільки рідною, але й іноземною мовою. Необхідність формування в процесі професійної іншомовної підготовки майбутніх спеціалістів сфери обслуговування іншомовної компетенції зумовлює необхідність використання інноваційних технологій в процесі навчання. Такими технологіями є методи проектів, мозковий штурм, тренінги, робота в міні-групах, майстер класи, виступ в ролі

викладача / шеф-кухаря / імітація, case-study-рішення ситуаційних завдань – аналіз реальних проблемних ситуацій, рольова гра, екскурсії.

Література

1. Гозалова М. Р. Развитие социокультурной компетенции в процессе обучения иностранному языку. *Вестник Ассоциации вузов туризма и сервиса*. 2013. № 4. С. 49–52.

2. Костоварова В. В. Экскурсия как один из методов интерактивного обучения иностранным языкам в вузах в сфере туризма и сервиса. *СЕРВИС PLUS*. Том 9. 2015. № 2. С. 100–106

3. Сисоева С. О., Батечко Н. Г. Вища освіта України : реалії сучасного розвитку. Київ : ВДЕКНО, 2011. 368 с.

А. А. Петрова

аспірантка кафебри педагогіки та методики технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЗІ СПОРТИВНО- ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

Сьогодні перед туристичною галуззю стоїть завдання розвитку внутрішнього туризму. Свідченням цього є такий нормативний документ, як «Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» [3] та результати обговорень конференції «Внутрішній туризм: як розвиваємось далі (дискусія практиків та експертів ринку)», організатором якої виступив Центр розвитку туризму України та Національна туристична організація України в рамках 25-ї туристичної виставки УІТТ: «УКРАЇНА – Подорожі та Туризм» [4]. Вирішення цієї задачі без забезпечення якості та конкурентоспроможності туристичних послуг неможливе. А це в свою чергу висуває нові вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі.

Пошуком форм та методів підготовки майбутніх фахівців, а також вирішенням питання формування професійної компетентності у майбутніх фахівців туристичної галузі, у тому числі й зі спортивно-оздоровчого туризму, займаються О. Алексєєва, І. Зігунова, А. Конох, П. Олійник, Г. Цехмістрова та ін.

А. Конох зазначає, що успіх у формуванні професійних навичок майбутніх спеціалістів зі спортивно-оздоровчого туризму залежить від використання інноваційних технологій. Як результат у студентів розвивається творчість та відбувається активна співпраця та взаємодія викладача і студентів. Тому, основним освітнім завданням у цих умовах є допомога студентам вдосконалити свої індивідуальні здібності, розвинути творчу та ініціативну особистість. Саме такий фахівець буде відрізнятися професійною мобільністю, готовністю до роботи в сучасному

високорозвиненому суспільстві та постійному розширенні переліку професійних компетентностей.

Таким чином, освітній процес необхідно організовувати так, щоб студент був включений в активний пізнавальний процес, мав змогу самостійно сформулювати актуальну проблему, здійснити пошук необхідної інформації, запропонувати варіант вирішення проблеми, зробити висновки та проаналізувати свою діяльність, отримуючи при цьому як навчальний, так і професійний досвід.

Метою методів проектів є розроблення студентами проекту (продукту чи послуги), що розглядається нами як самостійно розроблений і виготовлений майбутнім фахівцем від ідеї до її втілення, володіє суб'єктивною чи об'єктивною новизною і має особистісну чи соціальну значимість, у результаті чого на кожному етапі створення виробу творча активна діяльність студентів вимагає від них використання набутих знань, умінь і навичок. Так, О. Ліхтанська наголошує, що досягнення позитивних результатів під час використання методу проектів можливе лише у разі вибору затребуваної на ринку туристичних послуг тематики завдання, встановлення кінцевого строку виконання та систематичного контролю за етапами виконання студентами проекту.

О. Фастовець зазначає, що впровадження проектної діяльності у навчально-виховний процес підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі у вищих навчальних закладах сприяє:

- генеруванню студентами нестандартних рішень;
- спрямовує на вирішення конкретних завдань та має практико-орієнтований характер;
- включає в пошук вирішення проблеми всіх студентів, активізуючи самостійність мислення.

У процесі роботи над проектом майбутні фахівці формують наступні компетентності, що включені до Стандарту вищої освіти України зі спеціальності «Туризм»:

- здатність до критичного мислення аналізу і синтезу;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблему;
- здатність планувати та управляти часом;
- здатність працювати в команді та автономно;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Отже, справедливо стверджувати, що метод проектів розвиває критичне мислення у студентів, вміння виявляти та вирішувати проблемні ситуації, аналізувати інформацію та вміти застосовувати знання у практичній діяльності. Вищезазначений метод орієнтує майбутніх фахівців спортивно-оздоровчого туризму на самостійну діяльність а також формує вміння працювати в команді [2]. Також метод проектів дає можливість інтегрувати знання та вміння з різних дисциплін [1].

Такі дисципліни як «Спортивний туризм», «Спеціалізовані види туризму», «Спортивне орієнтування», «Організація туристичних подорожей», «Діяльність туристичних самодіяльних організацій» дають змогу широкого використання методу проектів.

Під час вивчення дисципліни «Спортивний туризм» майбутнім фахівцям протягом навчального семестру пропонується виконання проекту підготовки спортивного походу із подальшою його реалізацією під час проходження навчальної практики зі спортивного туризму. Такий підхід до навчання дає змогу студентам вирішити конкретне завдання, використовуючи отримані теоретичні знання, дозволяє їм колективно вирішити окреслені питання. Як результат, майбутні фахівці мають змогу практично реалізувати самостійно організований спортивний похід. Контроль та корегування етапів підготовки походу здійснюється викладачем протягом семестру.

У процесі ознайомлення з дисципліною «Діяльність туристичних самодіяльних організацій» є можливість виконати проект з організації масового заходу, наприклад, зі спортивного орієнтування, використовуючи регіональні особливості території.

Під час нашого дослідження особливу увагу було приділено саме тим проектам, що мають безпосереднє практичне застосування у майбутньому. Оскільки такий підхід мотивує дослідницьку діяльність майбутніх фахівців з організації спортивно-оздоровчого туризму, дає можливість проаналізувати результати виконаної роботи та удосконалити практичні навички студентів.

Як висновок зазначаємо, що сучасну навчальну проектну діяльність можна трактувати, як організаційну форму роботи, що реалізується у спільній (навчально-пізнавальній, дослідницькій, ігровій) діяльності студентів, характеризується партнерськими відносинами, спрямованістю на вирішення проблем, значимих для учасників проекту, загальною метою та узгодженими способами діяльності. Застосування методу проектів підвищує ефективність освітнього процесу, дозволяє занурити студентів у навчально-професійну діяльність, підвищуючи тим самим рівень мотивації до процесу підготовки та майбутньої кар'єри.

Література

1. Борисова И. И., Лиманова Е. Ю. Интерактивные формы и методы обучения в высшей школе: уч. пособие. Новгород, 2001. 65 с.
2. Мальцева Л. В. Шляхи вдосконалення навчального процесу при підготовці фахівців сфери туризму. *Вісник Луганського національного Університету ім. Тараса Шевченка*. Серія: Педагогічні науки. Частина III, 2013. №18 (277). С.124–130.
3. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року (16 березня 2017 року № 168-р.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/168-2017>.
4. URL: <http://www.uitt-kiev.com/uk-UA/businnes-program.aspx>.

Т. М. Пісна
аспірантка кафедри педагогіки та методики технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА

Сучасна система вітчизняної освіти характеризується швидким темпом розвитку, модифікацією методик, появою нових можливостей для розкриття професійного потенціалу фахівця. Сьогодні нагальними проблемами постають формування й удосконалення системи майстерності викладача, розвитку його індивідуального стилю, що є показником педагогічної майстерності й запорукою професіоналізму педагога. Реформування системи освіти, дає підстави для внесення істотних коректив у стратегію і тактику методики викладання фахівців сфери освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що індивідуальний стиль діяльності був об'єктом наукових досліджень у працях зарубіжних та вітчизняних психологів і педагогів: А. Адлера, З. Вяткіної, С. Гончаренка, Л. Дорфмана, І. Зимньої, І. Зязюна, Є. Ільїна, І. Ісаєва, Є. Клімова, Л. Макарової, А. Маркової, В. Мерліна, Н. Ніконової, І. Підласого, Ю. Самаріна, В. Сластьоніна, Б. Теплова та ін. Сьогодні в період реформ, які відбуваються в освіті помітна тенденція до активного вивчення індивідуального стилю вчителя середньої школи та викладача закладу вищої освіти. Питання формування індивідуального стилю майбутніх вчителів різних кваліфікацій та профілів розглядається в роботах багатьох як зарубіжних так і вітчизняних вчених. Незважаючи на те, що існування феномена індивідуального стилю є беззаперечним, між науковцями виникає активна дискусія з приводу визначення його сутності та походження.

Виклад основного матеріалу. Уперше поняття «стиль» у науковий обіг увів психолог Альфред Адлер 1927 р. (Австрія) для пояснення своєрідності життєвого шляху особистості – це сукупність індивідуальних рис, особливостей поведінки та життєвих завдань людини, спрямованих на маскування та компенсацію власних індивідуальних дефектів, на подолання комплексу неповноцінності [2].

Індивідуальний стиль – сукупність загальних та індивідуальних способів роботи, що дозволяють максимально використовувати певні якості людини та компенсувати її недоліки. Вивчаючи інтегральну індивідуальність як велику саморегульовальну систему, науковці виявили, що первинним опосередкованим зв'язком між різними її рівнями є індивідуальний стиль, його можна розглядати як систему прийомів та способів діяльності, яка може змінюватись за умов зміни самої діяльності. Дане розуміння є класичним для вітчизняної психології. Так, у Психологічному словнику індивідуальний

стиль діяльності представлено як характерна для даного індивіда система навичок, методів, прийомів, способів виконання певного виду діяльності [3].

Також на сьогодні існує багато дефініцій, трактувань поняття «педагогічної майстерності», що ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Класичними у педагогіці стали погляди наукової школи педагогічної майстерності І. Зязюна, що визначає це явище як – комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [1].

Від рівня професійної майстерності викладача залежить результат фахової підготовки здобувачів та ефективність їхнього особистісного зростання. Педагогічний досвід доводить, що майстерність педагога неможлива без елементів творчості, новизни, які поєднуються з необхідними знаннями та вміннями, усвідомленням власної творчої індивідуальності. Викладач, що оволодів педагогічною майстерністю, повинен мати свій стиль діяльності. Це є важливою умовою становлення його як професіонала.

Викладач, що оволодів педагогічною майстерністю, повинен мати свій індивідуальний стиль діяльності. Це є важливою умовою становлення його як професіонала. Формування індивідуального стилю можливе за умов наявності свободи його дій, вибору, самовираження. Викладач обирає той стиль діяльності, який максимально відповідає його індивідуальним особливостям, який дозволяє максимально повно використати сильні особистісні та професійні сторони викладача, по можливості компенсуючи слабкі сторони його темпераменту, характеру, здібностей і особистості в цілому.

Сьогодні, в період реформування освіти суспільство ставить нові вимоги до професійної підготовки викладача. Сучасний викладач це не лише носій окремих педагогічних функцій, але й гармонійно розвинена, соціально активна особистість з конкретно визначеним духовно-творчим потенціалом. Саме творчість є тим засобом, що забезпечує не тільки набуття майбутнім викладачем ґрунтових знань, а й формування незалежності суджень, самобутності, уяви і думки, готовність до ризику та прийняття сміливих рішень. Отже, сьогодні навчальному закладу необхідний викладач нової творчої формації.

Висновки: Індивідуальний стиль педагогічної діяльності за своєю сутністю не може бути спонтанним. Становлення індивідуального стилю педагогічної діяльності викладача забезпечується особистісно-орієнтовним характером здійснення педагогічної діяльності, єдністю інформаційного й діяльного аспектів професійної освіти за умови формування у викладача ціннісного відношення, особистісної значимості теоретичних і практичних знань.

Література

1. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. Київ : Вища шк., 1997. 349 с.

2. Маркова А. К., Никонова А. Я. Психологические особенности индивидуального стиля деятельности учителя. *Вопросы психологии*. 1987. №5. С. 40–48.

3. Психологічний словник. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf/.

Т.О. Тараненко

аспірантка кафедри педагогіки та методики технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ТЕХНОЛОГО-КОНСТРУКТОРСЬКІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ З ДИЗАЙНУ

На сучасному етапі розвитку української держави відбувається стрімке розгортання дизайн-процесів, проникнення художньо-естетичного начала в усі сфери людського життя, і, передовсім, у сфери виробництва, будівництва та послуг. Це породжує нові тенденції та напрями в розвитку національної системи освіти, що ґрунтуються на інтеграції природничо-технічних дисциплін з гуманітарно-естетичними.

Переорієнтація освіти на професійне становлення фахівця, який має володіти достатнім обсягом знань, умінь і узагальнених способів діяльності, здатністю виконувати свої обов'язки відповідно до нормативних вимог і стандартів галузі, зумовлює утвердження нових освітніх підходів до трудового навчання. Нова система компетентностей та компетентнісного підходу виступає як складова парадигми сучасної професійної підготовки.

Поняття компетентності включає не тільки когнітивну, операційно-технологічну та оцінну складові, але й мотиваційну, етичну, соціальну та поведінкову.

Мета професійного навчання полягає у формуванні технологічно-наукової картини світу, поглибленому оволодінні знаннями про закономірності техніко-технологічної та побутової діяльності, опануванні наукового стилю мислення, в ознайомленні та розумінні наукової суті основ сучасного виробництва, у всебічному ознайомленні з професією, що відповідає індивідуальним можливостям учня, розвитку здібностей по застосуванню своїх творчих можливостей у різних видах діяльності. На думку В. Ільченка, К. Гуз, та В. Коваленка та інших, мета будь-якого навчання буде виконуватись за умови формування в учнів образу світу.

За останні десятиріччя були розроблені такі системи професійного навчання: конструктивно-технічна, проблемно-технологічна, конструкторсько-технологічна, техніко-конструкторська, предметно-технологічна та інші, в яких автори (А. Джуринський, С. Дятленко, О. Овчарук, Д. Тхоржевський та ін.), намагалися відшукати ефективні шляхи та методи формування професійно спрямованих знань і вмінь.

Світова практика організації професійного навчання не залишила поза

увагою науковців, що досліджували проблему зовнішньої диференціації навчання – О. Бугайова, П. Сікорського, А. Джурина та ін. Це питання активно обговорюється і нині на сторінках сучасної педагогічної преси.

Значного розвитку набули дослідження, присвячені психолого-педагогічним проблемам застосування у навчальному процесі комп'ютерно-орієнтованих методик, що нерозривно пов'язані з використанням інформаційного забезпечення та суттєво впливають на зміст, вибір методів, організаційних форм, засобів і результати навчання. Та все ж недостатньо досліджено проблему формування технолого-конструкторських компетентностей майбутніх фахівців з дизайну у процесі професійно-практичної підготовки.

Метою професійної та фахової підготовки майбутніх фахівців з дизайну є формування у них готовності до праці в народному господарстві, тобто сукупності якостей, що дають змогу працювати успішно з користю для суспільства та із задоволенням для себе [1]. Саме тому освітня галузь «Професійне навчання» є однією з обов'язкових освітніх галузей, що утворюють інваріантну складову змісту освіти [2]. Разом із іншими освітніми галузями вона визначає зміст загальнокультурної, загальнонаукової і технологічної підготовки майбутніх фахівців з дизайну.

Саме технологічний образ є однією з основ світу. Наявність у людини таких знань указує на освіченість, орієнтування її в сучасному технологічному світі. Під технологічним образом світу ми розуміємо картину світу, яка наповнена різноманітними об'єктами для пізнання. Тобто, це система технологічних знань у навколишньому світі, які людина здобуває в результаті навчання.

Якщо технологічний образ є основою образу світу, то важливо сформувати у майбутніх фахівців з дизайну технологічні знання, бо людина є частиною цього світу. На результат сприйняття та взаємодії людини з об'єктами й основами сучасного виробництва впливає ступінь сформованості технологічного образу світу. Якщо майбутній фахівець засвоює ці знання, то це призводить до формування відповідного мислення, усвідомлення способів діяльності та інших здобутків в підготовчій професійно-практичній діяльності.

Отже, одним із стратегічних завдань модернізації професійно-технічної освіти є підготовка висококваліфікованого робітника – майбутнього фахівця з дизайну, розв'язання якого можливе за умови впровадження інноваційних форм та методів формування технолого-конструкторських компетентностей, що і є метою нашого дослідження.

Література

1. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Художник-конструктор (дизайнер). URL:<http://www.jobs.ua/ukr/dkhp/articles-132/>. (дата звернення 15.04.2019).

2. Профессиограммы и профессиокарты основных профессий: методическое пособие для работников службы занятости: в 2-х кн. / отв. за

выпуск Л. Г. Авдеев, В. В. Синявский / под ред. В. В. Ерасова. Киев: Государственный центр занятости министерства труда Украины, 1995. Кн. 2. 224 с.

Л.Л. Рикова¹, Т.О. Талавирия²

¹старший викладач КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

²студентка КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ЗАСТОСУВАННЯ ВЕБ-СЕРВІСУ FLIPPITY У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

В умовах сучасного суспільства інформаційні та комунікаційні технології стають усе більш важливими інструментами освітньої діяльності. Питання застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітньому процесі вивчають багато вітчизняних науковців, зокрема Н. Балик, В. Биков, Л. Білоусова, М. Жалдак, Н. Морзе, О. Осадчий, О. Пінчук, О. Спирін та ін. Дослідники відзначають позитивний вплив застосування ІКТ на різні аспекти навчально-виховного процесу, зокрема такі як: підвищення навчальної мотивації учасників освітнього процесу, раціональне використання навчального часу, розширення діапазону форм організації навчальної діяльності, збільшення можливостей проведення навчальних і наукових досліджень, застосування дистанційних форм навчання, організація оперативного зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу; змінення ідеології домашніх завдань тощо.

На теперішній час існує багато різноманітних інструментів застосування ІКТ в освітньому процесі. Перед педагогами постає задача доцільного їх вибору в залежності від поставлених педагогічних завдань. Нашу увагу привернув веб-сервіс Flippity, можливостям якого ми присвятили своє дослідження.

Flippity – хмарний сервіс вільного доступу, за допомогою якого можна створити різноманітні інтерактивні вправи для освітнього процесу. Так, сервіс дозволяє створити різноманітні ігри зі словами, вікторини, вправи на увагу та запам'ятовування, містить шаблони для створення лінійки часу, клавіатурного тренажеру, флеш-карт, турнірної таблиці, сертифікатів, індикатора прогресу тощо [2]. Сервіс працює на базі таблиць Google.

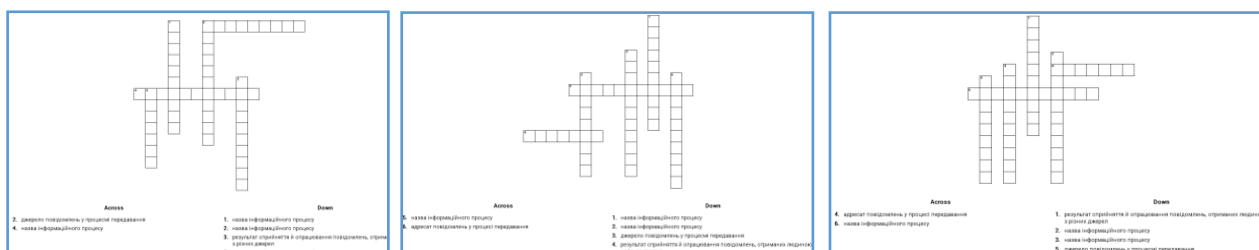
Розглянемо більш детально деякі з можливостей сервісу Flippity [1].

Інструмент «Колесо фортуни» (рис.1) базується на датчику випадкових чисел; з його допомогою викладач може легко об'єднати студентів у групи різного обсягу.

Рис 1. Інструмент «Колесо фортуни»

Для роботи з термінологією навчальної теми сервіс Flippity містить шаблони для створення різноманітних вправ зі словами – кросвордів (рис.2), анаграм та ін. У цьому сервісі є можливість створення як інтерактивних вправ зі словами, так і вправ, які можна використовувати як роздатковий матеріал для студентів. Завдяки тому, що сервіс генерує велику кількість кросвордів (анаграм) на базі тих самих слів, викладач може оперативно перевірити засвоєння термінології з будь-якої теми.

Рис 2. Варіанти кросвордів на базі тих самих слів

При узагальненні навчального матеріалу, а також при проведенні позакласних заходів зручно використовувати навчальну вікторину «Своя гра» (рис.3). Для створення вікторини викладачу необхідно дібрати завдання різної складності за різними темами. Під час гри студенти можуть об'єднуватися в групи або грати індивідуально. Гравці обирають завдання в будь-якому порядку. Програма автоматично веде облік отриманих балів.

	ІСТОРІЯ	ЛІТЕРА-ТУРА	ЦИФРОВИЙ СВІТ	ENGLISH	ХТО Б МІГ ПОДУМАТИ	ВІРЮ? НЕ ВІРЮ?
Team 1 0	100	100	100	100	100	100
Team 2 0	200	200	200	200	200	200
Team 3 0	300	300	300	300	300	300
Team 4 0	400	400	400	400	400	400
	500	500	500	500	500	500

Рис 3. Навчальна вікторина «Своя гра»

Отже, сервіс Flippity надає цілу палітру інструментів для підтримки освітнього процесу і може бути застосований на різних його етапах. Майбутні педагоги, переконавшись у доцільності використання цього сервісу, застосовуватимуть його у своїй майбутній професійній діяльності.

Література

1. Віртуальна школа ІКТ. URL : <http://i-math.com.ua/vsikt/instrukciya-dlya-roboti-v-servisi-flippity>.

2. Ключева К., Рикова Л. Використання сервісу FLIPPITY для підвищення навчальної мотивації. *Інформаційні технології* – 2018: зб. тез V Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців. Київ, 2018. С. 80–81.

О.В. Городничий

аспірант кафедри педагогіки і психології
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Професійне становлення є важливим складником особистісного розвитку, який характеризується поступовим формуванням фахово необхідних рис та розвитком суб'єкта майбутньої професійної діяльності як особистості. Звернення освітньої системи до особистісних якостей фахівця з високим рівнем професійних компетенцій є головною метою підготовки студентів та магістрантів до їх подальшої професійної діяльності.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що професійне становлення особистості має виняткове значення у процесі розвитку майбутнього фахівця, формуванні його професіоналізму та професійної свідомості, а також успішності подальшої діяльності як спеціаліста. Професіоналізм особистості

виступає як сукупність психофізіологічних, психічних та особистісних змін, які відбуваються у процесі набуття знань задля успішного вирішення складних професійних питань (Г. Абрамова, Л. Бурлачук, В. Моргун, О. Резван, Т. Яценко та ін.).

У цілому основне коло проблем професіоналізації особистості можна окреслити такими структурними компонентами освіти: 1) професійний відбір; 2) навчання або перепідготовка у закладі вищої освіти: а) профілювання (спеціалізація); б) зміст, форми, методи навчання; 3) підвищення кваліфікації, ліцензування [5].

Усі ці складники об'єднує два взаємопов'язаних напрямки — професійна підготовка (знання, уміння, навички, практичний досвід) та особистісна підготовка (внутрішні якості) [5].

Уважаючи підготовку студентів та магістрантів періодом професійного становлення, можна припустити, що цей процес є розвитком професійно важливих якостей та здібностей, професійних знань і вмінь. Він супроводжується активним якісним перетворенням особистістю свого внутрішнього світу, що сприяє розвитку принципово нового способу життєдіяльності – творчої самореалізації у професії [10].

У психолого-педагогічній літературі поняття «професійне становлення» особистості широко використовується. Оскільки сучасні науковці підходять до його розгляду із різних позицій, зупинимося детальніше на окремих із них. Так, Т. Кудрявцев [4] визначає професійне становлення як процес розвитку особистості від початкових етапів формування професійних намірів до повної реалізації у професійній діяльності. Цей процес є тривалим, а його центральним складником виступає професійне самовизначення.

Як зазначає Е. Зеєр, професійне становлення є формоутворенням особистості, яка відповідає вимогам професійної діяльності. Воно передбачає використання сукупності розгорнутих у часі прийомів соціальної взаємодії особистості, включення її у різні професійно значущі види діяльності. Таке бачення процесу соціалізації дає змогу говорити про те, що особистість у цьому процесі має змінитися так, щоб відповідати вимогам, які висуваються професійною діяльністю [3].

У концепції Л. Мітіної професіонал наділяється здатністю побачити свою професійну діяльність цілісною, проте у моделі авторки відсутній взаємозв'язок між віком та ступенем професійного розвитку особистості [6].

Учені А. Деркач і В. Зазикін в акмеологічній концепції професійного розвитку розглядають зростання суб'єкта праці до рівня професіонала в контексті загального розширення суб'єктного простору особистості, її професійного і морального збагачення, у зв'язку зі змінами і розвитком складників професіоналізму, нормативної регуляції, мотивації саморозвитку і професійних досягнень [2].

Отже, науковці приділяли увагу не лише питанням становлення професійного «Я» особистості, а й проблемам співвіднесення етапів розвитку

фахівця з його особистісними особливостями та імовірній зміні професійного вектора.

Проте сьогодні вносить зміни у процес формування майбутнього фахівця і через це суб'єкт професійного становлення потребує високих показників адаптування у різних професійних напрямках [1]. Оскільки становлення студентів та магістрантів як фахівців проходить у межах професійної підготовки у закладах вищої освіти, на думку Н. Чепелевої, підготовка фахівців має включати світоглядний, професійний та особистісний компоненти, спрямовані як на розвиток професійної свідомості, професійної культури та професійно значущих якостей особистості, так і на опанування відповідної системи знань, технологій практичної роботи майбутнього фахівця [9].

У цьому контексті важливими є наукові розвідки О. Резван, присвячені вивченню професійно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців [7]. На основі даних емпіричного дослідження учена розкриває актуальні життєві цінності студентів, а також цінності вибору професії та підґрунтя їх виникнення (сімейні династії, наслідування способу життя значущих осіб, важливість бути причетним до професійної спільноти) [8]. Як зазначає О. Резван, майбутньому фахівцеві притаманні чітко усвідомлені професійні цінності, орієнтація на відповідну до них діяльність, переважання критичності у визначенні ідеалів (авторитетних у професії осіб) для професійного наслідування (пріоритетні життєві цінності). Ціннісні орієнтації та цінності особистісного розвитку зокрема є однією з передумов формування рефлексії, що змушують студентів задуматись над майбутньою професійною діяльністю [8].

Отже, професійне становлення — це складний, неперервний процес проектування фахівця, який містить вимоги як до його професійної компетентності, так і до особистості. У зв'язку з цим одним із провідних завдань вищої школи є побудова такої системи навчально-виховного процесу, яка б могла врахувати особливості та закономірності не лише особистісного розвитку студентів чи магістрантів, а й професійного розвитку їх як майбутніх викладачів закладу вищої освіти.

Розвиток професійної майстерності та самовдосконалення фахівця повинні носити системний характер протягом усього періоду навчання у закладі вищої освіти. Майбутні фахівці мають формувати у себе фахове мислення, соціальну активність, професійну творчість і компетентність, розвивати свій науковий світогляд, працювати над критичністю мислення, здатністю до прогнозування та спонтанності, загальною та психологічною культурою [11].

Отже, на початкових етапах професійного становлення формуються лише основні передумови набуття професії, які необхідні для завершального етапу навчання та подальшого професійного становлення й зростання. У зв'язку з цим професійне становлення майбутнього викладача протягом навчання у закладі вищої освіти вимагає від студентів та магістрантів

складної інтенсивної праці не лише в напрямку здобуття теоретичних знань та умінь їх практичного застосування, а й діяльності, спрямованої на саморозвиток особистості та загальної культури.

Література

1. Алексеєва Т.В. Професійне становлення особистості в системі вузівської підготовки: теоретико-методологічний аналіз проблеми. *Вісник національної академії Державної прикордонної служби України. Психологічні науки*. 2013. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_4_18.pdf (дата звернення: 29.03.2019).
2. Деркач А.А., Заикин В.Г., Маркова А.К. Психология развития профессионала. Москва : РАГС, 2000. 124 с.
3. Зеер Э.Ф. Психология профессий. Москва : Академический проект; Фонд «Мир», 2005. 336 с.
4. Кудрявцев Т.В. Психология профессионального обучения и воспитания. Москва : Моск. энерг. ин-т, 1985. 108 с.
5. Мартинюк І.А. Розвиток професійно-важливих якостей у майбутніх психологів для роботи в початковій школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07. Київ, 2004. 17 с.
6. Митина Л.М. Психология профессионального самоопределения. Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. 512 с.
7. Резван О.О. Особливості виявлення професійно-рефлексивної позиції фахівців автомобільно-дорожньої галузі. *Вісник Черкаського університету* : зб. наук. праць. Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2013. Вип. № 30 (283). С. 87–91.
8. Резван О.О. Теоретико-методичні засади формування професійно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2016. 40 с.
9. Чепелева Н.В., Пов'якель Н.І. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолога. *Психологія: Збірник наукових праць*. Київ : НПУ ім. Драгоманова, 1998. Вип. 3. С. 35–41.
10. Щербан Т., Щербан Г. Особливості формування професійної свідомості фахівців. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи*. 2017. Випуск 12. С. 90–94.
11. Якимчук Б.А. Готовність майбутніх практичних психологів до професійної діяльності в закладах освіти. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Том 1. Серія «Психологічні науки». № 2. 2014. С. 280–284.

С.М. Зінченко

Директор Нікопольського регіонального Центру,
викладач-методист вищої категорії,
Національна металургійна академія України (НМетАУ)

ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ- ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ (УЧАСНИКІВ АТО) ЗАСОБАМИ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Нікопольський регіональний Центр моніторингу освіти і соціального партнерства НМетАУ вже третій рік навчає учасників бойових дій. На НФ НМетАУ навчаються, на бюджетних місцях, 160 студентів-учасників бойових дій. За цей час, відповідно до виконання програми професійної та психологічно-соціальної адаптації студентів-учасників АТО, проведено багато заходів з базовими підприємствами (щорічні «Урочиста посвята у студенти», обласний науково-практичний семінар «Пошук шляхів підвищення ефективності соціального партнерства НМетАУ з роботодавцями Нікопольського регіону та Дніпропетровської області шляхом формування і реалізації регіональних та обласних програм професійної перепідготовки та психологічно-соціальної адаптації учасників бойових дій», профорієнтаційний фестиваль «MetalSuper», тематичні екскурсії за фахом на базові підприємства, психологічні тестування та інше)

Колишні учасники бойових дій – це особливий контингент. Середній вік цих студентів значно вищий за вік юнаків та дівчат, які закінчують технікум або середню школу. Вважаємо, що головним завданням педагога, який працює з таким контингентом – створити психологічні умови для подолання на початковому етапі хибних страхів та розгубленості, розбудити й стимулювати впевненість у собі, у своїх здібностях розв'язувати складні завдання, в тому числі – самостійно. Але ж це – тільки один аспект з психологічно-соціальної адаптації з багатьох, від яких залежить їхній подальший успіх і в навчанні, і в житті.

Переважає більшість тих, хто пройшов крізь бойові дії, потребує тривалої й головної – психологічної реабілітації. Це не є чимось новим. У багатьох країнах, досвід яких вивчався нашим Центром (США, Велика Британія, Королівство Данія), а тепер і в Україні (міжнародні проекти «Норвегія-Україна», «НАТО-Україна»), цьому аспекту приділяється значна увага. Світова статистика свідчить, що кожен п'ятий учасник бойових дій за відсутності будь-яких фізичних ушкоджень страждає нервово-психічними розладами, а серед поранених і людей з особливими потребами – кожен третій. Особливості психологічної реабілітації учасників бойових дій досліджували вчені: Н. Агаєв, О. Кокур, Н. Лозінська, І. Пішко, Р. Попелюшко, В. Попов; з питань психологічних досліджень особистості висвітлювали у своїх працях: Л. Собчик, Е. Соколова, О. Тохтамиш; дослідження проявів і ліквідування стресу людини були проведені:

В. Василевським, А. Довгополюком, Т. Дмитрієвою, Е. Єпачинцевою, Г. Растовцем та ін.

В Україні дана проблема більш істотна, порівняно з США, із-за слабкої економіки і наявності переміщених, з окупованих територій, громадян. У країні 500 тисяч людей приймали участь в АТО. Ветерани, члени їхніх сімей, переселенці складають більш десяти відсотків населення України, тоді як у США – 1-2 відсотка. Становище ускладнюється також слабкою соціальною незахищеністю.

В Україні проблема з психологічно-соціальної, професійної адаптації студентів-військовослужбовців (учасників АТО) особливо актуальна сьогодні і особливо тим, що більшість студентів отримали бойові поранення, каліцтва.

Адаптація студентів-військовослужбовців (учасників АТО) та її рішення займають одне із центральних місць у сучасній науці, оскільки недостатньо апробовані й вивчені форми і методи психологічної допомоги, їх вплив на психіку учасників бойових дій.

Центр також приділяє цьому увагу. Хлопці, які повернулися з фронту, майже всі потребують уважного ставлення до себе. З цією метою був проведено психологічний семінар-тренінг для студентів-учасників бойових дій, на який були запрошені члени громадської організації «Баланс» (телісно-орієнтовані терапевти, м.Дніпро), представники Спілок учасників бойових дій Нікопольщини.

Мета психологічного семінару-тренінгу: допомогти студентам-учасникам бойових дій зорієнтуватися серед сучасних людських відношень, змінити песимістичне відношення до себе і навколишньої дійсності, сформулювати активну життєву позицію в сучасних умовах, дати стимул до активного життя, показати шляхи зниження від'ємного впливу негативних умов на психологічне здоров'я військовослужбовців та покращити їх адаптацію з метою повернення студентів-учасників бойових дій до мирного життя. Це і обумовлює вивчення психологічного стану та особливостей прояву ПТСР (посттравматичний стресовий розлад) у студентів-учасників бойових дій, які пройшли через війну, з метою їх адаптації до мирних умов життя, збереження здоров'я і працездатності. ПТСР у військовослужбовців виникає, як правило, після впливу на психіку умов бойової обстановки і може виникнути раптово через довгі роки.

Програма чотирьох годинного семінару-тренінгу складалась з чотирьох модулів. Під час проведення психологічно-соціального семінару-тренінгу були поставлені задачі: 1. Корекція і формування соціально-психологічних вмінь і навичок студентів-учасників бойових дій; 2. Ознайомитись з методами саморегуляції в екстремальних умовах; 3. Оволодіти елементарними соціально-психологічними знаннями; 4. Розвинути здібності адекватно розуміти себе та інших; 5. Ознайомитись з традиційними та інноваційними методами і технологіями надання психологічної допомоги.

Усі учасники-студенти були поділені на дві підгрупи для роботи в окремих аудиторіях. Робота була построєна за таким планом:

09.45-10.00	Вступна лекція: «Психологічно-соціальна адаптація колишніх воїнів через здобуття вищої освіти на Нікопольському факультеті Національної металургійної академії України.» Модератор семінару, директор Центру С. Зінченко
10.00-10.40	Модуль 1: Проблема посттравматичного стресу у студентів-учасників бойових дій. Практикум за темою: «Ознайомлення з фізичними вправами для саморегуляції.» Психолог-волонтер І. Булишева
10.45-11.30	Модуль 2 Практикум за темою: «Ознайомлення з прийомами мануального масажу.» Терапевт-волонтер Д. Бережанська
11.35-12.25	Модуль 3: Профілактичні дії проти тютюнопаління, алкогольних та наркотичних проблем. Психолог-терапевт, волонтер А. Збаранська
12.30-14.00	Модуль 4: Профілактика суїцидальної поведінки серед студентів-військовослужбовців. Психолог-консультант, волонтер О. Ольховик
	Підсумок семінару-тренінгу

У житті невдалі спроби самостійно впоратися з перерахованими симптомами часто призводять до відокремлення і замкнутості військовослужбовців, підвищення їх конфліктності, появи і загострення психосоматичних захворювань, алкоголізації, у крайніх випадках – до суїцидальних спроб. Все це дуже негативно впливає на психологічний клімат в колективі, загострює міжособистісні відносини. Тому, темі «Профілактика суїцидальної поведінки серед студентів-військовослужбовців» (модуль 4) було відведено більше часу, і лекція супроводилась з мультимедійною презентацією.

Як свідчить досвід роботи Центру, студенти-військовослужбовці, які залучались і залучаються зараз до участі у АТО/ООС, поряд з можливими фізичними травмами отримують не помітні зовні, але не менш небезпечні травми – психологічні, які залишають у душі людини глибокий слід. Через це загальновизнаною практикою є психологічно-соціальна та професійна адаптація колишніх воїнів, повернення їх до мирного життя. Одним з ефективних шляхів такої адаптації є навчання – отримання більш високого рівня освіти, нової спеціальності.

А.Л. Зінченко

аспірант кафедри педагогіки та методики технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Аналіз стану наукової розробки даної проблеми, а також оцінка рівня сформованості готовності майбутніх фахівців показали, що увага дослідників

звернена в основному на вивчення можливості навчальної роботи й виробничої практики в формуванні професійної готовності майбутніх фахівців. Резерви закладів вищої освіти у процесі підготовці студентів до організаторської діяльності виявлені сьогодні не повністю. За останні роки виконано значний обсяг досліджень, присвячених різним аспектам організаторської діяльності. Фундаментальні проблеми загальних здібностей відображені в працях С. Рубінштейна, Б. Теплова, М. Лейтеса, В. Крутецького, педагогічних здібностей в роботах М. Левітова, Ф. Гоноволіна, Н. Кузьміної та ін.; організаторських здібностей у дослідженнях Л. Уманського, О. Ковальова, В. Мясичева, С. Кондратьєва, Л. Савченко. Певний інтерес викликають роботи, в яких досліджувалися організаторські вміння й шляхи їх формування (М. Курочкін, М. Максимов, І. Мангутов, О. Омаров, В. Сапоровська, Л. Тюптя та ін.).

Більшість дослідників розглядають зміст і структуру організаторської діяльності з організаційно – управлінської позиції (А. Гаст'єв, П. Керженцев, Я. Зеленский та ін.). Вони виходять з того, що будь-яка свідомо діяльність людини має загальні правила і містить у собі: план, реальний процес, контроль за відповідними результатами і співвідношення його з планом. Дана структура була узята за вихідну основу багатьма дослідниками, що вивчає специфіку організаторської діяльності. П. Керженцев у своїх роботах обґрунтував етапність організаторської діяльності і сформулював основні правила її організації [1].

Найбільш детальний зміст і структура організаторської діяльності вивчена в роботах Л. Уманського. Досліджуючи психологічні основи організаторської діяльності. Він розглядає її як складову частину психології керування людьми і виділяє три аспекти; особистість організатора – суб'єкта діяльності, контактну групу як колектив – об'єкт діяльності, вплив особистості на групу (суб'єкта на об'єкт) – процес діяльності. Загальну структуру організаторської діяльності Л. Уманський встановлює поетапно: засвоєння задачі; підбір організованих; ознайомлення їх із задачами (ухвалення колективного рішення); визначення матеріальних засобів, тимчасових просторових умов; планування на основі оптимальних даних; розподіл обов'язків; інструктаж; внутрішня координація; робота з організаторами; облік; контроль; зовнішня корекція; аналіз ефективності; визначення ударних ділянок; робота з завершення задачі; аналіз виконання роботи [3].

При рішенні питання про структуру й організацію організаторської діяльності А. Дзвоник дотримується операційного підходу і виділяє наступні компоненти: 1) проєктувальний компонент (перспективне планування); 2) конструктивний компонент (єдність стратегічних і тактичних задач, довгострокових і оперативних планів); 3) комунікативний компонент (творча атмосфера, взаємодопомога. колективізм); 4) власне організаторський компонент (організація членів колективу для спільної роботи).

Так. А. Лутошкін вважає, що діяльність організатора складається з елементарних дій: внутрішніх (аналіз положення, що створилося,) і зовнішніх – практичних (взаємодію організатора з людьми). Розглядаючи специфіку організаторської діяльності з позиції дії її учасників, він обмежує зміст цієї діяльності організаторськими знаннями й організаторськими вміннями. Тим самим, розділяючи точку зору А. Ковальова та В. Мясичева.

Аналіз опублікованих на сьогодні досліджень свідчить про те, що накопичений значний матеріал про сутність, зміст організаторської діяльності майбутнього фахівця, про шляхи формування організаторських умінь і розвитку організаторських здібностей. Разом з тим, багато питань підготовки майбутніх фахівців до організаторської роботи не знайшли переконливого й аргументованого вирішення, хоча потреба у цьому все більше усвідомлюється в теорії й на практиці.

У нашому дослідженні готовність студентів до організаторської діяльності визначається як складне особистісне утворення. Яке забезпечує результативність професійної діяльності викладача-організатора і включає в себе знання організаторської діяльності, вміння розв'язувати організаторські завдання, організованість, самоволодіння, наполегливість, кмітливість, товариськість, ініціативність, працездатність. Готовність до організаторської діяльності може перетворитися на формування особистості лише в тому випадку, якщо педагогічна підготовка буде організована як діяльність, в процесі якої кожний студент протягом усього навчання систематично й послідовно «проходить» через розв'язання організаторських завдань, які ускладнюються й виконання різних функцій організатора у відповідності до його можливостей та здібностей, набуваючи досвід організаторської діяльності [2].

Отже, формування готовності майбутніх фахівців до організаторської педагогічної роботи в закладах освіти знаходиться в прямої залежності від парності представлень студентів і викладачів вищої школи, її структурних компонентів, змісту і показників, що дозволяють судити про рівні сформованості цього складного особистісного утворення. Змістовний аспект готовності до педагогічної праці був у центрі уваги багатьох дослідників, що займаються розробкою теоретичних основ і пошуком конкретних шляхів її формування в умовах вищої школи.

Література

1. Керженцев П.М. Принципы организации. Москва :Экономика, 1968. 464 с.
2. Савченко Л.О. Формування готовності студентів до організаторської діяльності в навчальному процесі педагогічного вузу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 1994. 180 с.
3. Уманский Л.И. Психология организаторской деятельности школьников. Москва : Просвещение, 1980. 160 с.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ

Підготовка людини до професійної діяльності завжди була соціально-педагогічним завданням, від вирішення якого залежить економічний й культурно-технічний розвиток суспільства. Крім того, професія впливає на тип мислення, духовні якості та поведінку людини.

Проблемами розвитку професійної компетентності у системі професійної підготовки знайшли відображення у роботах А. Алексюк, Н. Бібік, А. Бойко, Л. Карпова, А. Маркова, Г. Матукова, О. Мороз, В. Максимова, О. Пехота, О. Пометун, О. Савченко, Т. Шамова, Р. Шакуров та інші.

У науковій літературі й у довідкових джерелах існує чимало визначень досліджуваних нами понять. Так, словники трактують поняття «компетентний» (від лат. *competens* – належний, відповідний, здатний) як знаючий, обізнаний, досвідчений у певній галузі фахівець, що має право за рівнем своїх знань і повноважень робити або вирішувати що-небудь, судити про щось; такий, що має право вирішувати питання як підвідомчі [1, с. 149]. До цієї категорії примикає чимало інших понять, зокрема, «компетентність», «компетенція», «компетентності» й «компетенції». При цьому компетенцію (від лат. *competence* – «приналежність по праву») у довідкових джерелах розглядають, як: 1) коло повноважень якого-небудь органу або посадової особи; 2) коло питань, у яких дана особа володіє знанням і досвідом. А компетентність, як: 1) володіння компетенцією; 2) володіння знаннями, що дозволяють робити висновки про що-небудь [5, с. 247].

Так, компетенція, з одного боку, розглядається як коло повноважень, а з іншого – деяке внутрішньо потенційне, приховане психологічне новоутворення, комплекс знань, уявлень, програм дій, система цінностей і відносин, які потім виявляються в компетентностях людини як актуальних, діяльнісних проявах (І. Зимня).

Компетентність є ступенем або рівнем розвитку здібностей, що вважаються достатніми для опанування діяльністю. За Дж. Равеном, системою цих здібностей є такі, які включають: тенденцію в більш чіткому розумінні цінностей і установ щодо конкретної мети; тенденцію контролювати власну діяльність; здатність до включення емоцій у процес діяльності; готовність та здатність навчатися самостійно; мобілізуватися на пошук та використання зворотного зв'язку; здійснювати самоконтроль; адаптуватися; мати схильність до міркувань про майбутнє (звичка абстрагувати; уважність до проблем, що пов'язані із досягненням поставлених цілей); самостійність і критичність мислення, оригінальність;

готовність вирішувати складні питання й працювати над вирішенням суперечностей; здатність до дослідження довкілля для виявлення його можливостей та ресурсів; готовність спиратися на суб'єктивні оцінки та йти на поміркований ризик; відсутність фаталізму; готовність використовувати нові ідеї та інновації для досягнення мети; чутливість до того, як використовувати інновації; упевненість у позитивному ставленні суспільства до інновацій; настанова на взаємний виграв та широта перспектив; використання ресурсів; наполегливість; довірливість [4, с. 280].

Компетентнісний підхід сьогодні є провідною методологічною основою в розробці змісту освітніх технологій, що викликано його роллю й значенням для процесу модернізації вищої професійної школи. Цей підхід визначається як інструментарій зусиль для порушення конструктивного діалогу системи вищої освіти з ринком праці, є засобом їх тісної взаємодії в нових умовах розвитку економіки [3].

Існує чимало наукових досліджень, спрямованих на виявлення актуального набору компетентностей майбутнього фахівця. У загальному розумінні модель випускника ВНЗ повинна містити види компетентності, які характеризують його, передусім, як працівника певної сфери виробництва, науки або культури. Такий комплекс компетентностей, на думку І. Зимньої, має охоплювати:

- компетентності, що належать до особистісної сфери й визначають характер ставлення суб'єкта до себе як особистості, до діяльності, до спілкування;

- компетентності, що належать до сфери соціальної взаємодії людини з іншими людьми;

- компетентності, що належать до професійної діяльності [2, с. 37].

Отже, професійна компетентність визначає вектор професіоналізації та описується сукупністю спеціальних знань, умінь і компетенцій, що визначають результативність праці; обсягом навичок виконання професійних завдань; комбінацією особистісних якостей і властивостей; комплексом знань і професійно значущих особистісних якостей; здібностями до сприйняття складних видів діяльності.

Література

1. Доклад о мировом развитии – 2013. Занятость. Обзор. *Всемирный банк*. Том 1. Вашингтон, 2012. С. 1–2.

2. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. *Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы* : Труды методологического семинара. Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 47 с.

3. Матукова А. И. Развитие компетенций будущих специалистов – экономистов. *Украина – Болгария – Европейский Союз: Современное состояние и перспективы* : Сб. науч. трудов Междунар. науч.-практ. конф., сентябрь 2014 г. Херсон : Херсонский национальный технический

університет, 2014. Том 1. Варна-Херсон, «Наука и экономика». С. 148–154.

4. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация; пер.с англ. Москва : Когито-центр, 2002. 231 с.

5. Словник іншомовних слів / уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наук, думка, 2000. 680 с.

Т. І. Стойчик

заступник директора з навчально-виробничої роботи,
Криворізький професійний гірничо-технологічний ліцей

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ

Сучасні зміни в організації навчання, сьогодні пов'язані з розвитком інформаційних технологій та потребують нових підходів до управління якістю професійної підготовки, зокрема посилення інформаційної, фінансової і комунікативної складової функції управління та збалансованості трьох її основних складових – мети, ресурсів, результату.

Досягнення якості мети управління якістю професійної підготовки забезпечується чіткістю і зрозумілістю поставлених завдань; якості ресурсів – приведенням у відповідність усіх показників якості викладацького складу, науково-методичного, матеріально-технічного й інформаційно-технологічного забезпечення; якості результату – чіткими критеріями успішності освітнього процесу та академічної успішності випускників закладів професійної освіти.

Для системи професійної освіти її якість виражається як стандарт (професійний, кваліфікаційний, освітній, професійної освіти і навчання тощо) – набір знань, умінь і навичок, якими має володіти особа, щоб виконувати конкретну професію чи функцію.

В умовах інтегрованого навчання важливим постає управління якістю професійної підготовки фахівців, під якою слід розуміти виявлення й усунення недоліків у роботі закладу професійної освіти шляхом створення зворотного зв'язку між користувачами (учнями) та зацікавленими сторонами (роботодавцями), що дозволяє своєчасно коригувати навчальні програми і запроваджувати нові, зокрема, шляхом інтеграції системи знань, форм та методів навчання, навчальних дисциплін (предметів) та професій, які мають відповідати професійним стандартам.

Інтеграція системи знань, як один із критеріїв відбору та координації навчального матеріалу для різних навчальних дисциплін (предметів), «сприяє виробленню професійного мислення, дозволяє орієнтувати особистість, яка навчається, на раціональне використання отриманих знань у нестандартних ситуаціях, сприяє зростанню інформаційної ємності знань та подоланню їх розрізненості» [1]; інтеграція форм та методів навчання забезпечує розробку та проведення інтегрованих лекцій і практичних занять на базі спеціально створених навчально-тренувальних фірм, тренінгових центрів тощо;

інтеграція навчальних дисциплін (предметів) передбачає розробку нових спеціальностей, в результаті чого можуть відкриватися нові професії.

Розглянемо зазначені види інтегративних процесів в освіті:

1. Інтеграція знань потребує від керівників закладів професійної освіти забезпечення їх діяльності у творчих робочих групах спільно з науковцями, працедавцями для наповнення змісту освіти новітніми концепціями, технологіями тощо.

2. Інтеграція форм та методів навчання передбачає запровадження різноманітних видів інтегрованих навчальних занять у закладах професійної освіти, зокрема таких як тематична дискусія, тренінг, конференція [2].

3. Запровадження інтегрованих навчальних дисциплін із застосуванням інноваційних освітніх технологій у закладах професійної освіти потребує максимального залучення зовнішніх інвесторів, зокрема роботодавців в освітній простір. Їхня участь дозволяє оперативно корегувати вимоги до професійної компетентності фахівця, своєчасно атестувати нові актуальні професії.

Для створення системи управління якістю інтегративної професійної підготовки конкурентоздатних фахівців в Україні ведеться робота по децентралізації, залученню зацікавлених сторін та розробці професійних стандартів.

Аргументами на користь децентралізації є надання регіональним учасникам освітнього процесу більшої автономії і зменшення ролі держави, що сприяє введенню нових навчальних програм, створює менш суворі фінансові обмеження. Децентралізація передбачає передачу влади від держави до регіонів і зрештою до окремого закладу професійної освіти, задля підвищення рівня ефективності надання послуг професійної освіти.

Залучення зацікавлених сторін до освітнього простору закладу професійної освіти передбачає реальну участь в освітньому процесі представників держави, роботодавців (державних, приватних), профспілок, а також учнів, викладачів, керівників, які також можуть за певних умов вважатися зацікавленими сторонами.

В Україні така система залучення соціальних партнерів до професійної освіти і навчання ще розвивається. Хоча саме роботодавці та профспілки мають інформацію, щоб робити висновки щодо актуальності знань, навичок і компетентностей для конкретної програми професійної освіти. Саме тому вони відіграють важливу роль у розробці стандартів професійної освіти і навчання та в поточних процесах забезпечення якості.

Отже, незважаючи на позитивні зрушення у запровадженні інтегративних процесів у професійну підготовку фахівців та управління якістю, невирішеними залишаються питання: розроблення стимулів; реагування структури професійних кваліфікацій на зміни в економіці; фінансування для модернізації та розширення системи професійної освіти; прогнозування потреб у кваліфікаціях і професіях у зв'язку з суспільно-економічними змінами; забезпечення можливостей для навчання упродовж

ЖИТТЯ.

Література

1. Іванченко Є. І. Інтегративні процеси в професійній підготовці майбутніх фахівців: теорія та практика використання. URL: http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/3_2009/23.pdf.pdf (дата звернення: 15.03.2019).

2. Нормативні документи МОН України. URL: <http://uipa.edu.ua/ua/imp-norm-doc> (дата звернення: 13.04.2019).

О.А. Вітрук , В.В. Білітюк

Викладачі ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний коледж імені А.Ю. Кримського»

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДИЗАЙНУ

Сучасне суспільство не може розвиватися без високої компетентності фахівців у сфері їх діяльності, підвищення якості та рівня їх професійної підготовленості, що має бути забезпечене засобами інформатизації освіти. Ключові слова: мистецька та педагогічна освіта, художньопроектна діяльність, професійна підготовка фахівців, інформаційні технології, електронний підручник, комп'ютерні дизайн-технології, дизайнерські компетенції.

Зміни, що відбуваються у професійній діяльності дизайнерів, у галузі проектної діяльності, у нових видах дизайну, викликані інформатизацією сучасного суспільства. Інтеграція нових інформаційних технологій у структуру професійної діяльності дизайнера вимагає перегляду підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців. Аналізуючи ситуацію у сучасній освіті, можна помітити деякі недоліки у підготовці майбутніх дизайнерів. Зокрема, вищі навчальні заклади недооцінюють важливість використання нових інформаційних технологій у дизайнерській освіті. Недостатньо широке впровадження інноваційних технологій затримує формування і розвиток творчої особистості, перешкоджає накопиченню і засвоєнню професійних знань і вмінь, і, врешті, заважає формуванню достатньої компетентності фахівця у сфері його майбутньої діяльності. На протязі попередніх періодів розвитку та становлення української системи освіти в галузі підготовки фахівців дизайну відбулись глобальні зміни. Такі зміни охопили не тільки методичну та матеріальну сторони цієї освітянської галузі, але, в основному, її технічну складову.

Вивченню різноманітних засобів навчання, сукупності дидактичних засобів як системи, взаємодії її окремих складових, дослідженню проблем їх удосконалення та використання в навчальному процесі та впливу на його результативність присвячені ґрунтовні праці Ю. Бабанського, В. Бейлінсона, Т. Габая, В. Євдокимова, Б. Єсіпова, Л. Зоріної, І. Зязюна, В. Краєвського,

Ч. Куписевича, І. Лернера, В. Оконя, М. Скаткіна, А. Прокопенка, Г. Хозяїнова, Н. Шахмаєва, С. Шаповаленка та ін. Дослідженню різних аспектів інформатизації навчання присвячені праці Л. Білоусової, І. Василевського, Б. Гершунського, Л. Гур'євої, А. Єршова, М. Жалдака, Л. Зайнутдінової, І. Зверєва, Ч. Куписевича, Є. Машбиця, Д. Матроса, І. Підласого, Є. Полата, М. Патланжонглу, С. Ракова, Н. Розенберга, О. Філатова, С. Христочевського та ін. Роботи Ю. Баранової, О. Башмакова, Л. Зайнутдінової, В. Іванова, Є. Перевалової, О. Тищенко, Є. Тюріної, С. Христочевського, О. Чадіна, Н. Шерпаєва дозволяють бачити, що за період інформатизації освіти було розроблено досить багато комп'ютерних дидактичних засобів, зокрема електронних підручників; їх використання дозволило накопичити практичний досвід і виявило необхідність проведення ґрунтовних досліджень, потрібних для створення якісних електронних підручників [1; 3; 10; 11].

Філософи та педагоги, серед них В. Кудін, О. Падалка, О. Пехота, А. Ракітов, З. Самчук, Ю. Сурмін, дослідили процес інформатизації освіти та розвитку освітніх технологій, наголосивши на важливій ролі засобів навчання, якими можна керувати. Це досить легко здійснюється у навчанні дизайнерським дисциплінам через зв'язок їх із комп'ютерними технологіями, і на сьогодні найбільш інформаційно забезпеченими є основні фахові дисципліни, необхідні для здійснення дизайнерських розробок, такі як проектування, комп'ютерні технології тощо. Основою інноваційного розвитку системи освіти є впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій, інтерактивних методик навчання, які, в кінцевому результаті, мають забезпечити ґрунтовні фахові знання, професійну майстерність і достатню компетентність випускника ЗВО у своїй галузі. Зважаючи на наявні серйозні методичні недоробки у інформатизації мистецьких дисциплін та комп'ютерної графіки, важливими є розробки окремих науковців у галузі технічної естетики та мистецтвознавства.

Сучасна дизайнерська художньо-графічна діяльність міцно пов'язана з цифровими технологіями, і це вимагає відповідних зв'язків між класичною теорією дизайнерської освіти та новими комп'ютерними технологіями. Здійснюючи інтеграційний підхід у формуванні дизайнерських компетенцій, до яких можуть бути зараховані знання і вміння із багатьох суміжних галузей і дисциплін як мистецького спрямування, так і суто дизайнерських, сьогоденний ВНЗ використовує у міждисциплінарних поєднаннях графіки, технічної естетики, проектування та інших дисциплін сучасні методики інтеграційного навчання, комп'ютерні технології, дизайн-проекти тощо

Р. Сулейманов відмічає, що дизайнерські компетенції – міждисциплінарні зв'язки на межі предметних галузей (дизайн, графіка, естетика, технічна естетика, інформаційні технології, комп'ютерна графіка, психологія, педагогіка, ергономіка, технологія, художня творчість, конструювання, проектування та ін.), які формуються в інтеграційному науковому просторі, спираючись на основні наукові поняття і категорії. Для

аналізу ефективності формування дизайнерських компетенцій у майбутніх фахівців на основі інтеграційного підходу встановлені її компоненти (структурні одиниці), взаємодія яких і забезпечує отримання відповідного інтегрального результату [8, с. 68].

В. Ткачук вважає, що інформація на відміну від природних ресурсів є невичерпним стратегічним ресурсом розвитку. Аксиомою переходу сучасного українського суспільства до інноваційно-інформаційної моделі розвитку є пріоритетний розвиток освіти, однією з провідних рис якої є не тільки створення інноваційного освітнього середовища, а й широке застосування новітніх інформаційних технологій та долучення молоді до їх створення [9, с. 15].

Інтеграційний підхід до процесу вивчення спеціальних дисциплін є однією з педагогічних умов формування дизайнерських компетенцій. Для підвищення якості освіти в багатьох університетах – і цей процес має поширюватися – зараз застосовується електронна система MOODLE, що дає можливість створювати електронні курси дисциплін, а також може використовуватись для організації систем дистанційного навчання. Користуючись системою Moodle, студенти мають можливість більш повно засвоювати матеріал, отриманий на лекціях, слідкувати за своєю успішністю, відсилати виконані роботи в електронній версії, проходити тестування тощо. У свою чергу викладачеві ця система надає розширені можливості викладення матеріалу та контролю за знаннями та успішністю. У процесі навчання майбутнього дизайнера, доповненого можливостями нових інформаційних технологій, формуються високі вимоги і визначаються критерії сформованості дизайнерських компетенцій.

Література

1. Методика использования электронных учебников в образовательном процессе / Баранова Ю.Ю., Первалова Е.А., Тюрина Е.А., Чадин А.А. *Информатика и образование*. 2000. № 8. С. 32.
2. Башмаков А. И., Башмаков И.А. Разработка компьютерных учебников и обучающих систем. Москва : Информационноиздательский дом «Филинь», 2003. 616 с.
3. Иванов В. Л. Структура электронного учебника. *Информатика и образование*. 2001. № 6. С. 63–71.
4. Коваль Л. Е. Електронний підручник як засіб вдосконалення професійної педагогічної освіти майстрів виробничого навчання. *Серія: педагогіка, психологія і соціологія*. Донецьк : ДонНТУ, 2010. Вип. 8. С. 79–85.
5. Ланкин В. А., Григорьева О.В. Электронный учебник : возможности, проблемы, перспективы. *Высшее образование в России*. 2008. № 2. С. 130–134.
6. О'Квин Д. Допечатная подготовка. Руководство дизайнера. Москва : Издательский дом «Вильямс», 2002. 592 с.

7. Прищенко С. В. Розвиток асоціативно-колеристичного мислення засобами комп'ютерної графіки. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи : збірник наукових праць*. Київ, 2009. № 11. С. 9–11.

8. Сулейманов Р. И. Формирование творческого стиля мышления студентов при решении дизайнерских задач. *Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону : міжнародна науково-практична конференція*. Ялта, 2009. С. 68–70.

9. Ткачук В. В. Інформатизація освіти як чинник формування інноваційно-інформаційного суспільства в Україні (філософський аналіз) : дис. ... кандидата філософських наук. Київ, 2010. С. 15–17.

10. Тыщенко О. Б. Новое средство компьютерного обучения – электронный учебник. *Компьютеры в учебном процессе*. 1999. № 10. С. 89–92.

11. Шерпаев Н. В. Электронный учебник как основа учебно-методического комплекса. *Материалы конференции «ИТО-2002»*. М., 2002. URL: <http://www.ito.edu.ru/2002/I/1/I-1-609.html> (дата звернення: 01.04.2019).

О. Л. Музыка

викладач,

Криворізький професійний гірничо-технологічний ліцей

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ (ДОПОВНЕНА РЕАЛЬНІСТЬ)

Рівень організації освітнього процесу у професійному закладі повинен відповідати світовим стандартам, забезпечувати активне засвоєння здобувачами освіти професійних знань та набуття якісної освіти. Виходячи з цього, навчання здобувачів освіти в сучасних умовах потребує вдосконалення та оновлення форм і методів, а також засобів навчання.

Стрімкий розвиток сучасного інформаційного суспільства пов'язаний з гнучким оновленням та інтенсивним переосмисленням системи освіти, якістю та ефективністю якої базується на глибокому зануренні як здобувачів освіти, так і викладачів у цифрове інформаційне середовище.

Сучасні учні живуть у світі електронної культури. Для того, щоб спілкуватися з ними однією мовою, викладачі опановують інноваційні технології навчання, творчо працюють, здобуваючи нові компетенції. Вдосконалюють методичну роботу, розробляють нові методи навчання, застосовують їх, є ініціаторами та реалізаторами ідей модернізації змісту освіти.

Вивчення окремих дисциплін чи окремих тем з використанням інноваційних технологій – один зі способів оптимізації та урізноманітнення навчального процесу.

Глобальне впровадження інформаційних технологій у підготовку кваліфікованих робітників зумовлене зростанням кількості навчальної інформації, необхідністю її швидкого засвоєння, узагальнення та систематизації теоретичних знань. Оновлений зміст освіти, оновлені методи та сучасні технології навчання зумовлюють формування професійних компетентностей здобувачів освіти.

У наш час одним з перспективних напрямків ІТ-розробки є доповнена реальність. Дана технологія є новим способом отримання доступу до даних.

Технології доповненої реальності (virtualreality, AR) породжують унікальні можливості в освіті. Застосовуючи дані технології в освітньому середовищі, доповнюючи їх належною наочною інформацією, можна побудувати візуальну модель навчального матеріалу. Як результат, отримаємо розвинення просторової уяви здобувачів освіти, що посилює глибоке розуміння ними процесів, властивостей, доведення теорем тощо.

Особливо, актуальність використання доповненої реальності проявляється у процесі виконання лабораторних робіт з фізики. Реальні лабораторні роботи проводяться з використанням доповненої реальності шляхом розміщення маркерів на лабораторних установках.

Використовуючи маркери, здобувачі освіти зможуть за допомогою мобільного пристрою спостерігати й описувати роботу реальних систем при зміні параметрів; моделювати неможливі ситуації в реальних умовах, багаторазово повторювати дослідження; частково замінювати матеріальні ресурси та експериментальні установки об'єктами доповненої реальності.

Окрім цього, використання віртуального та реального фізичного експерименту, їх обґрунтований взаємозв'язок, дасть можливість здобувачам освіти вивчати навколишній світ, його закони та закономірності розвитку на більш високому рівні, одночасно стимулюючи самостійну пізнавальну діяльність здобувачів освіти, їх творчість, саморозвиток та самоосвіту.

Використання технологій доповненої реальності надає здобувачам освіти нові можливості та перспективи, спрямовані на якісне навчання, сприяє розвитку і самоосвіті кожного, надає можливості в отриманні ними найсучасніших знань, практичної підготовки до професійної діяльності. Застосування технологій реальності відтворює реальні життєві ситуації, надає досвід дослідницької роботи, створює нові можливості для оволодіння практичними навичками, робить навчання яскравим процесом та підвищує мотивацію до навчального процесу, допомагає більш глибоко зрозуміти складні поняття, означення, властивості, які мають засвоїти здобувачі освіти під час навчання.

Література

1. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в підготовці майбутнього фахівця. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Київ, 2002. № 4. С. 61–68.

2. Дополненная реальность в образовании. URL: <https://vr-j.ru/stati-i-obzory/dopolnennaya-realnost-v-obrazovanii> (дата звернення: 02.04.2019).

3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. 218 с.

4. Новолокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій Харків : Основа, 2012. 176 с.

Т.Ю. Новохатько

майстер виробничого навчання

Державного професійно-технічного навчального закладу

«Криворізький навчально-виробничий центр»

РОЛЬ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ В ПРОЕКТУВАННІ ТА ОЗДОБЛЕННІ ОДЯГУ

Графічний дизайн у даний час упроваджується в організацію художнього простору, використовуючи при цьому досвід різних культур, жанрів і стильових напрямків, об'єднуючи різноманітні процеси проектування та моделювання, що відбуваються як в графічному дизайні, так і в мистецтві проектування одягу. При проектуванні моделей одягу з використанням засобів графічного дизайну при формоутворенні та видозміні костюму враховувати сучасні тенденції моди.

Реалізація засобів графічного дизайну при проектуванні костюму як одного з видів сучасної художньо-проектної діяльності безпосередньо пов'язана з історією зародження цивілізації, її матеріальною культурою, проблемами освоєння традицій. Графічний дизайн приніс з собою в проектно-художню культуру цілий ряд нових понять. Одним з них є стиль, під яким розуміється стильова єдність змістовних форм всіх елементів – від середовища до продукції.

Серед вітчизняних науковців, які займалися вивченням особливостей дизайн-проекування одягу слід виокремити праці Т. Агапової, І. Гардабхадзе, О. Захаркевич, О. Єжової, В. Залкінд, Н. Король, Н. Кудрявцевої, С. Кулешової, А. Мощенко, Н. Остапенко, К. Пашкевич, Г. Ріпки, А. Славінської та ін. Проте, проблема застосування графічного дизайну для розробки одягу в умовах професійно-технічних закладів освіти залишається мало дослідженою. Тому, мета нашого дослідження – обґрунтувати роль та можливості графічного дизайну для проектування та оздоблення одягу.

Створення образу майбутнього виробу, проекту є результатом специфічного бачення і відображення життя, її узагальнення з позицій суспільно-естетичних ідеалів і смаків. Уміння засобами графіки висловити свою думку – одне з головних завдань розвитку творчого мислення і професійної майстерності студентів-дизайнерів. Достатній рівень розвитку графічних умінь допомагає не тільки розкриття задум спроектованого виробу, але і стимулює індивідуальний та творчий розвиток студентів.

Якісне виконання проекту в будь-яких графічних техніках потребують освоєння законів композиції, кольорознавства, формоутворення,

властивостей і можливостей графічних матеріалів, правил побудови перспективи і виконання креслень.

Графічна візуалізація дизайн-проекту необхідна для того, щоб донести думку проектувальника до глядача, замовника. Навіть попередній начерк на ранній стадії проектування дозволяє побачити і зрозуміти: як буде виглядати костюм у майбутньому, як бачить його дизайнер. Візуалізація дозволяє продемонструвати як «працюють» композиційні засоби і прийоми, колірне рішення, просторові зв'язки та оздоблювальні матеріали в створенні гармонійного естетично значимого проекту.

Графічна діяльність є невід'ємною складовою виконання дизайн-проекту студентами, так як створення зорових образів є способом досягнення результату і вирішення поставленого завдання.

Графічні технології застосовуються на етапі збору інформації та вивчення аналогів. Це підбір фотозображень, зняття мірок, сканування зображень, виконання начерків і замальовок. Графічний аналіз у вигляді схем, таблиць, замальовок допомагає осмисленню зібраного матеріалу і продукуванню власних ідей.

Розрізняють різні види проектної графіки: зображення лінійне, одноколірне (монохромне), багатобарвне (поліхромне). Вибір того чи іншого виду графіки залежить від характеру об'єкта дизайнерської діяльності, можливостей передачі матеріальності, кольору і фактур в створенні образу проекту. Лінійна графіка найбільш умовна, вона не ставить за мету передачу обсягу зображуваних об'єктів. До лінійної графіки частіше звертаються на початковій стадії розробки дизайн-проектів.

На думку О. Кардаша, такі технологічні властивості матеріалів, як «здатність до формотворення, деформування, утворення хвилястої поверхні, пластичність, лежать в основі дизайнерського моделювання. Ці властивості обумовлюють підбір матеріалів, якщо для виробу використовуються декілька їх різновидів» [1, с. 10]. Тобто, при використанні графічного дизайну в проектуванні одягу слід враховувати технологічні властивості матеріалів.

Ф. Обарі наголошує, що «масовість впливу засобів графічного дизайну на костюм обумовлює необхідність аналізу принципів і композиційних прийомів проектування графічних композицій на моделях одягу» [2, с. 141].

Усе розмаїття графічних композицій у дизайні одягу ділиться на групи: шрифтові композиції, що займають великий обсяг образотворчої площини на моделі одягу; товарні знаки фірм-виробників, а також бренди відомих фірм; образотворчі графічні композиції.

Таким чином, розглядаючи сучасний костюм за допомогою графічного дизайну, відзначимо, що він пов'язаний з композиційною структурою всього костюма і через проблеми ціннісного ставлення – з контекстами сучасної культури і психології. Сучасний костюм з елементами графічного дизайну є складним об'єктом, в якому інформаційна графічна частина стає композиційним центром дизайну форми сучасного костюма.

Література

1. Кардаш О.В. Технологія як пріоритетний чинник дизайну одягу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра тех. наук : 05.01.03. Київ, 2006. 40 с.
2. Обари Ф. М. Особенности проектирования моделей одежды с использованием средств графического дизайна. *Историческая и социальнообразовательная мысль*. 2014. №6(2). С. 140–142.

Т. Б. Веселова

викладач хімії та біології,

Криворізький професійний гірничо-технологічний ліцей

ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ПІДХІД В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ – ШЛЯХ ДО КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ФАХІВЦЯ

Сучасне виробництво вимагає політехнічного підходу до професійної освіти і передбачає оволодіння системою знань про наукові підстави на основі яких формуються загальнопрофесійні політехнічні та спеціальні знання.

Зміни в економіці, поступ науково-технічної революції, процес інтеграції з Європою вимагають підвищення ефективності підготовки висококваліфікованих робітників. Сучасні науковці (Н. Аітов, Л. Даннік, В. Дідух, О. Калігаєва, М. Ніколаєв, Н. Ничкало, Л. Серебренніков, В. Сидоренко, В. Симоненко, В. Струманський, С. Черноглазкін та ін.) розглядають проблеми професійної освіти у державній освітній політиці, спрямованій на формування людського капіталу, інтерпретують завдання, зміст і шляхи політехнізації шкільної освіти.

У сучасних умовах розширення професійних компетентностей розглядається як важливий резерв трудових ресурсів. Ринку праці необхідні працівники з набором нових професійних вмінь та знань для виконання функцій чи роботи на конкретному робочому місці.

Підготовка майбутніх фахівців потребує певної специфіки і основні вимоги до їх навчання базуються на принципах професійної доцільності та політехнізму.

Політехнічні засади професійної освіти передбачають тісний взаємозв'язок загальноосвітніх предметів з предметами професійного циклу, що забезпечує формування системи знань, умінь і навичок про загальні закони виробництва. Професійна спрямованість загальноосвітніх знань сприяє розвитку інтересу до навчання учнів, та повинна звертати увагу учнів на застосування законів, закономірностей які вивчаються у загальноосвітніх курсах у майбутній професійній діяльності.

Наразі найбільш перспективним вважається інтегрований підхід, що вимагає розробки комплексних міжпредметних завдань, що мають виробничий зміст та для розв'язань яких необхідний синтез знань, умінь та

навичок з різноманітних предметів. Виходячи з широти проблем, які потрібно вирішити при виконанні таких завдань, необхідність у довідковій, науковій літературі, узгодження зусиль учнів, можливо, коли ці завдання будуть індивідуального, або групового характеру, а також довгострокові домашні завдання.

При розробці структурно-логічних схем навчального предмета треба визначати мету навчання – світоглядну, загальноосвітню, прикладну; зміст навчання – методи науки, основні закони та теорії, практичне застосування законів і теорій; методи навчання – відповідність методів навчання методам наукового пізнання, одержання основних знань внаслідок самостійної пошукової діяльності, формування практичних умінь і навичок у самостійній роботі.

При вивченні предметів природничого циклу необхідно привчати учнів до розв'язування та складання задач і прикладів на матеріалах предметів професійного циклу. Тобто, політехнічні засади професійної освіти передбачають інтеграцію природничо-наукових і професійних знань і вмінь майбутніх фахівців, а також використання сучасних освітніх технологій з метою формування професійних умінь та навичок.

Шляхами вирішення проблематики практичної спрямованості є: предметні тижні; науково-практичні конференції; олімпіади; семінари; проектні технології; інтегровані бінарні уроки; ділові та рольові ігри; розв'язування професійно спрямованих задач; моделювання виробничих ситуацій; лабораторно-практичні роботи; конкурс «Кращий за професією»; виготовлення приладів та стендів.

Політехнічна освіта передбачає оволодіння системою знань про наукові основи сучасного виробництва. На базі цих знань формуються загально професійні політехнічні і спеціальні знання.

Конкретизація природничих знань учнів навколо об'єктів майбутньої праці створює передумови їх системного зв'язку, що є надійною основою підвищення професійної мобільності учнівської молоді, їх успішної адаптації в суспільстві та конкурентоспроможності.

Принцип з'єднання навчання з продуктивною працею учнів, зв'язок навчання і праці, теорії і практики - процес двосторонній. Навчальна і трудова діяльність органічно пов'язані одна з одною. Тому важливо, щоб викладання всіх навчальних предметів було направлено на підготовку і свідоме включення учнів у виробничу діяльність.

В умовах сьогодення ми маємо будувати такий педагогічний процес, в якому пов'язувалися б у єдине ціле потреби суспільства та інтереси особистості, громадські запити і самореалізація дитини.

Література

1. За загальне обов'язкове навчання та політехнічну школу. Київ, 1930. 95 с.

2. Подоляк В. О. Формування в учнів системи наукових компетентностей в галузі сучасного виробництва : теоретико-методичний аспект. Вінниця : Книга-Вега, 2002. 462 с.

3. Терентьева Н. О. Розвиток політехнічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах України (XX століття) : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Черкаси, 2007. 243 с.

4. Трубачева С. Е. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 53–59.

М. Р. Демянчук

викладач НЗВО «Рівненська медична академія»

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКЕИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕТСРИНСЬКОЇ СПРАВИ

Вирішення актуальних проблем сучасності у процесі реформування охорони здоров'я в Україні торкається не лише вдосконалення системи надання населенню необхідної і вчасної медичної допомоги, організації страхової медицини, впровадження ринкових відносин у медичну галузь тощо. Осучаснення медичної галузі бере початок з розвитку наукових та професійних зв'язків у цій сфері, що передбачає вдосконалення професійної підготовки фахівців медицини різних напрямів і кваліфікаційних рівнів: лікарів, фармацевтів, стоматологів, медичних сестер.

Позаяк фахівці сестринської справи затребувані у всіх сферах медичної галузі (в лікарнях і поліклініках, у різних напрямках надання медичної допомоги населенню – терапії, хірургії, кардіології, онкології, стоматології, офтальмології, у сфері курортного оздоровлення та ін.), відтак вони складають найчисельнішу професійну групу медичних працівників – майже половину від усіх працівників, які зайняті в галузі охорони здоров'я.

Динамічні прогресивні технологічні процеси, які торкаються і медичної сфери, нагальна потреба в кваліфікованих кадрах сестринської справи, які відповідали б сучасним світовим стандартам, зумовлюють посилену увагу дослідників до проблеми вдосконалення професійної підготовки медичних сестер бакалаврів, молодших спеціалістів, магістрів, які здобувають освіту в медичних коледжах, училищах та інститутах медсестринства. Зазвичай, початковою ланкою професійної підготовки майбутніх медичних сестер є медичні коледжі. Тому вдосконалення існуючої системи сестринської освіти необхідно починати з оновлення теорії і практики професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в коледжах. Основною вимогою до майбутніх медичних сестер є їхня конкурентоспроможність на ринку праці фахівців медсестринства.

Проблему реформування системи охорони здоров'я та медсестринської освіти в Україні шляхом удосконалення нормативно-методичного і

програмного забезпечення вивчали Н. Банадига, Ю. Вороненко, Н. Пасечко, В. Пирогова, М. Шегедин та ін. Шляхи вдосконалення професійної підготовки студентів у медичних коледжах досліджували О. Волосовець, Х. Козак, Х. Мазепа, І. Мельничук, С. Ястремська та ін.

В аналітичній доповіді стосовно кадрової політики в реформуванні сфери охорони здоров'я наголошується, що питання кадрового забезпечення висококваліфікованими працівниками медичної галузі в Україні «залишаються не вирішеними і поглиблюються в процесі провадження реформ» [1, с. 5]. На думку Т. Авраменко, «будь-які перетворення у сфері охорони здоров'я неодмінно тягнуть за собою низку ризиків, які тим більше будуть виражені, чим менше підготовлені до цих змін працівники даної сфери. Це стосується як об'єктивних – таких як наявність кадрів, так суб'єктивних показників – якості кадрів, їх прагнення і готовності до якісної роботи. Адже очікування фахівців, від яких вимагається впровадження реформ, не завжди співпадають з очікуваними результатами самих реформ для суспільства. Саме тому для забезпечення ефективного впровадження системних змін в медичній сфері особливу увагу слід приділяти кадровому питанню» [1, с. 5].

Так, на 57 сесії Європейського регіонального комітету (2006 р.) представлено розроблену Стратегію розвитку кадрів охорони здоров'я в європейському регіоні, де окреслено найважливіші питання європейської політики в галузі охорони здоров'я в даний момент і в майбутньому [2].

Беручи за основу ідею забезпечення медичної галузі підготовленими фахівцями, з метою розробки й упровадження комплексної програми з підготовки висококваліфікованих сестринських та акушерських кадрів, покращення підготовки компетентного медико-санітарного персоналу та підвищення їх професійної мотивації прийнято Резолюцію WHA59.23 «Швидке збільшення масштабів підготовки працівників охорони здоров'я» та Резолюцію WHA59.27 «Зміцнення сестринської та акушерської справи» [2].

Засадничою ідеєю Стратегії розвитку кадрів охорони здоров'я в європейському регіоні є узагальнення, що у всіх країнах працівники охорони здоров'я відіграють ключову роль в організації роботи медичних служб і в наданні медичних послуг. Функціонування будь-якої лікувальної установи залежить від поєднання доступності, зусиль, а також професійної структури кадрів. Ефективність систем надання медичної допомоги та якості послуг охорони здоров'я залежать від ефективності роботи персоналу, що, в свою чергу, залежить від їх знань, навичок і мотивації.

У Стратегії зазначається, що в будь-якій системі охорони здоров'я людські ресурси є найбільш вартісним складником – близько 60-80 % від загальних поточних витрат. Значні додаткові витрати припадають на навчання і підготовку майбутніх фахівців медицини. Всі держави європейського регіону стикаються з глибоко вкоріненими проблемами дисбалансу кадрових ресурсів охорони здоров'я, що посилюється під впливом демографічних, технологічних, політичних, соціально-економічних

та епідеміологічних змін, зокрема під впливом чинників, пов'язаних зі старінням і міграцією населення [2, с. 4].

Оскільки, як очікується, потреба в працівниках охорони здоров'я зростатиме у всіх країнах, відтак кадрові ресурси продовжують залишатися однією з найбільш складних сфер, що потребує оптимізації і вдосконалення професійної підготовки майбутніх медичних працівників і, зокрема, – фахівців сестринської справи як найбільш чисельної групи медиків. Адже для вирішення багатьох проблем у медичній галузі необхідні динамічні і добре підготовлені кадрові ресурси, здатні адаптуватися до змінного середовища, готові дивитися в обличчя новим очікуванням суспільства і реагувати на них. Європейське регіональне бюро ВООЗ, використовуючи послідовні підходи і відповідний інструментарій, намагається підтримувати всі зусилля щодо вдосконалення систем охорони здоров'я, включаючи підготовку, розподіл і управління трудовими ресурсами.

Література

1. Авраменко Т. П. Кадрова політика у реформування сфери охорони здоров'я : аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2012. 35 с.

2. Стратегии развития кадров здравоохранения в Европейском регионе / Европейский региональный комитет. Пятьдесят седьмая сессия. (Белград, Сербия, 17–20 сентября 2007 г.). URL: http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0005/74543/RC57_rdoc09.pdf (дата звернення: 28.03.2019).

І. В. Євницька

викладач,

Криворізький професійний гірничо-технологічний ліцей

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРИКЛАДІ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Основна ідея модернізації системи освіти полягає в тому, що ефективність навчання може бути поліпшена завдяки впровадженню новітніх освітніх систем і технологій. Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового у цілі, зміст, методи і форми навчання здобувача освіти. Саме викладач виступає творцем, модифікатором конкретних нововведень.

Інноваційний потенціал викладача характеризують: творчою здатністю генерувати нові ідеї, що зумовлено професійною установкою на досягнення пріоритетних завдань; уміннями проектувати і моделювати свої ідеї на практиці: викладачу-новатору притаманний високий культурно-естетичний рівень, освіченість, інтелектуальна глибина і різнобічність інтересів; новизна, оригінальність у проведенні занять, дослідницька спрямованість, висока результативність [3].

Одним із актуальних напрямків модернізації та інноваційного розвитку освіти виступає STEM-орієнтований підхід до навчання. Викладач має подбати про те, щоб сформувавши зрілу особистість, яка вміє працювати на результат, навчатися протягом життя, успішно працевлаштуватися. Такий підхід не є ексклюзивним, методика STEM може бути застосована практично до будь-якої дисципліни. У STEM включається сукупність творчих, технічних, природничо-математичних дисциплін. За STEM методикою здобувачі освіти вчать не запам'ятовувати основні факти, а розуміти їх і застосовувати на практиці.

Найбільш поширеними засобами для здійснення STEM-навчання є:

- синхронізація програм навчальних предметів технічних та природничих дисциплін;
- впровадження ІТ-технологій та 3D-моделювання;
- актуальним напрямком є розробка STEM-проектів;
- позаурочна робота учнів (гуртки);
- зміна форм викладання уроку будується не навколо викладача, а в центрі знаходиться практичне завдання чи проблема;
- формування інтегрованих курсів шляхом об'єднання навчальних програм споріднених професій.

На мій погляд найбільш високоефективним, творчим підходом є застосування 3D-відео на уроках. Такий спосіб організації навчальної діяльності дозволяє в цікавій творчій формі продуктивно вирішувати всі завдання уроку здійснювати навчальну, комунікативну, пізнавальну діяльність.

Нові технології змушують людський мозок еволюціонувати в небаченому досі темпі, так до навчального закладу приходять абсолютно нові за типом мислення учні, які ніколи не жили у світі без Інтернету та вже «заточені» під віртуальну реальність. Тому візуалізація навчального матеріалу справляє сильне емоційне враження на них, впливає на формування особистісного ставлення до побаченого. Особливого значення при підготовці майбутніх кваліфікованих робітників набувають 3D технології, що характеризуються безпосереднім зображенням реальної дійсності, ненав'язливим представленням інформації, наявністю звукового фону. При зіткненні з подіями на екрані створюються умови, найбільш наближені до виробничих.

Таким чином було розроблено навчальний 3D-фільм «Призначення, будова кузова тепловоза 2ТЭ10М та ТГМЗ» для учнів за професією «Машиніст тепловоза. Слюсар з ремонту рухомого складу» на основі стандарту професійної (професійно-технічної) освіти з професії 8311 «Машиніст тепловоза», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від від 22 грудня 2017 р. № 1651. У фільмі детально описано будову двох типів кузовів тепловозу. Робота здійснена за декілька етапів: розробка сценарію з тезами до фільму; створення 3D моделей кузовів у програмі 3d-Max; запис анімації та рендерування фільму у програмі Cinema 4d; накладка

звучу на готовий відеошаблон. Для більш зрозумілого представлення інформації на тривимірних моделях за допомогою кольору і стрілочних покажчиків вказані деталі та механізми.

Зазначену технологію можна розглядати як пояснювально-ілюстративний метод навчання, основне призначення якого – організувати засвоєння учнями інформації шляхом повідомлення навчального матеріалу та забезпечити його успішне сприйняття, яке посилюється завдяки залученню зорової пам'яті. Для викладача застосування 3D фільмів відкриває безмежне поле діяльності для організації роботи над найрізноманітнішими темами, на різних рівнях навчання. Оскільки сьогоднішні учні належать до Інтернет-покоління (покоління Z), яке виросло і сформувалось у цифровому середовищі, візуалізація навчання у закладах професійної освіти зараз у пріоритеті адже надає можливості для отримання ними знань за допомогою найсучасніших технологій, сприяє підвищенню мотивації до професійної діяльності.

Література

1. Глинський Я. М., Рязька В. А. Інтернет. Сервіси, HTML і web – дизайн. Львів : Деол, 2002. 168 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : посіб. Київ : Академія, 2001.
3. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія / за ред. С. О. Сисоєвої. Київ : ВПОЛ, 2001. 502 с.
4. Курбатов О. П. Інноваційні технології навчання при підготовці кваліфікованих робітників в системі професійно-технічної освіти. URL: <http://refdb.ru/look/2119245.html> (дата звернення: 18.04.2019).
5. Пахомова Н. Ю. Комп'ютер в роботі педагога. Москва, 2005. 205 с.

Є. І. Заводовська

магістр факультету дошкільної і технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

З'ясуємо основні напрями модернізації вищої освіти в Україні, серед них: перехід до динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, що дасть змогу задовольняти можливості особистості в здобутті певного освітнього та кваліфікаційного рівня за бажаним напрямом відповідно до її здібностей та забезпечити її мобільність на ринку праці; формування мережі вищих навчальних закладів, що за формами, програмами, термінами навчання і джерелами фінансування задовольняла б інтереси особистості та потреби кожної людини і держави в цілому; підвищення освітнього і культурного рівня суспільства, створення умов для навчання протягом усього життя; піднесення вищої освіти України до рівня вищої освіти в розвинених країнах світу та її інтеграція у міжнародне науково-освітнє співтовариство [2, с. 162]

Інтера́кція (від англ. *interaction* лат. *inter* + *activus* – дієвий) – безпосередня міжособистісна взаємодія, найважливішою особливістю котрої визнається здатність людини «приймати на себе роль іншої». Сформулював її американський філософ і соціолог Джордж Мід (1863-1931 рр.), який заперечував, що поведінка людей – це пасивна реакція на винагороду чи покарання. Д. Мід виділив два типи дій: значущі й незначущі. Для усвідомлення мотивів дії людини слід уявити себе в її ролі. Значущі події набувають символічного значення, коли поняття, дія чи предмет символізують або виражають зміст іншого поняття, дії або предмета. А взаємодія між людьми є безперервним діалогом, у процесі якого вони спостерігають, осмислюють наміри один одного та реагують на них [2; 4]. Дж. Хоманс – розглядав інтера́кцію, як теорію обміну, у процесі взаємодії партнери обмінюються двома змінними: витрати на взаємодію й винагороду за взаємодію. Дослідник Е. Гофман вивчав інтера́кцію, як теорію керування враженням (теорія соціальної драматургії). Взаємодія являє собою своєрідний спектакль, основні елементи якого: партнери (виконують певні ролі).

Основним орієнтиром змісту модернізації освіти має стати особистість, яка інтенсивно розвивається. Раніше роль студента в системі освіти була вмотивована потребами держави, сьогодні акценти зміщені: потрібно виховати людину, яка б могла виконувати державні завдання за своїм покликанням, бути високоморальною, духовно розвиненою, мобільною у своєму розвитку. Розв'язання цього завдання передбачає психолого-педагогічне обґрунтування змісту та методів навчально-виховного процесу, спрямованого саме на розвиток особистості. Однак цьому процесові поки що бракує цілеспрямованості й науково-методичного забезпечення, тому перебудова навчально-виховного процесу відбувається спонтанно, повільно, неефективно. У зв'язку з цим педагоги все глибше усвідомлюють гостру потребу у створенні та використанні педагогічної діагностики засобами проектної діяльності.

В освітній галузі «Технології» метод проектів потрактований як комплексний процес, що формує в школярів загально-навчальні розуміння, основи технологічної грамоти, культуру праці та спрямований на оволодіння способами перетворення матеріалів, енергії, інформації, технологіями їх оброблення. Проектна технологія передбачає наявність проблеми, що вимагає інтегрованих знань і дослідницького пошуку її розв'язання. Результати запланованої діяльності повинні мати практичну, теоретичну, пізнавальну значущість. Головний складник методу – самостійність студента, крім того, украй важливою є структуризація змістової частини проекту із зазначенням поетапних результатів. Застосування дослідницьких підходів у проекті – своєрідний наріжний камінь технології [3].

Ефективною формою роботи на цьому етапі стало створення й захист проектів педагогічної діагностики якості освіти, що передбачали моделювання педагогічних ситуацій, наближених до умов школи.

Педагогічні ситуації мали різний рівень узагальненості й складності (від репродуктивних, ілюстративних, частково-пошукових до проблемних, сюжетно-рольових, аналітико-синтетичних. Моделювання педагогічних ситуацій це процес утворення ситуацій-моделей, які імітують стан і динаміку навчально-виховного процесу, наприклад: «Рейтинг школи», «Оцінювання діяльності школи батьками», «Наявність системи діагностики здібностей учнів», «Аналіз участі школярів у конкурсах, олімпіадах, турнірах», «Думки випускників школи минулих років про якість отриманої освіти». На цьому етапі було проведено: інтернет-конференція «Підвищення якості освіти засобами педагогічної діагностики», конкурс проектів «Музей писанкарства», «Сучасна шкільна газета «Діагностика навчальних досягнень учнів», «Лабораторія вчителя», створення мультимедійної навчальної презентації «Застосування інноваційних технологій навчання як засіб підвищення якості освіти».

Отже, в основу методу проектів покладено ідею спрямованості навчально-пізнавальної діяльності студентів на результат, якого досягають завдяки розв'язанню тієї чи тієї практичної або теоретично значущої для них проблеми.

Варто наголосити, що виконання завдань за методом проектів прогнозує два результати: зовнішній – той, який можна побачити, усвідомити, застосувати на практиці, щоб перевірити його функційність тощо, і внутрішній – досвід діяльності, який стане безцінним надбанням студента, об'єднавши знання, уміння, компетенції й вартості.

Література

1. Литвиненко С. А. Професіографічний моніторинг у підготовці майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2003. №12. С. 190–195.
2. Педагогічний словник / за ред. М. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.
3. Савченко Л. О. Педагогічна діагностика якості підготовки майбутніх учителів: теорія і практика. Кривий Ріг : СТПРЕС, 2013. 367 с.

Ю. В. Медведчук

магістр факультету дошкільної і технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ В СИСТЕМІ «ВИКЛАДАЧ- СТУДЕНТ»

Одним із важливих напрямків розвитку інформатизації освіти є нові комп'ютерні технології. Інтерактивність, інтенсифікація процесу навчання, зворотний зв'язок – помітні переваги цих технологій, котрі зумовили

необхідність їх застосування у різних галузях людської діяльності, насамперед у тих, які пов'язані з освітою та професійною підготовкою. Нині помітно зросла кількість досліджень, предметом яких стало використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Цій темі в Україні присвячені дослідження таких науковців, як В. Биков, Я. Булахова, Г. Козлакова та ін. Виникнення та розвиток інформаційного суспільства припускає широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, що визначається багатьма чинниками.

Впровадження інформаційно – комунікаційні технології у сучасну освіту суттєво прискорює передавання знань і накопиченого технологічного та соціального досвіду людства не тільки від покоління до покоління, а й від однієї людини до іншої.

Педагогічна взаємодія забезпечує не просто передачу деякого змісту (оформленого у вигляді знань, умінь, навичок, звичок, способів дії тощо) від учителя, а їх спільне особистісне зростання (Б. Ананьєв, С. Бондаренко, Л. Гозман, І. Кулагіна, В. Леві, В. Ротенберг, К. Ушинський, Л. Фрідман ін.).

У тлумачному словнику російської мови під редакцією Д.М.Ушакова термін «взаємодія» трактується як «взаємний взаємозв'язок, взаємообумовленість». К. Платонов розглядає взаємодію «як процес впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємозв'язок, взаємообумовленість, взаємо перехід, породження одним об'єктом іншого» [3, с. 18]. Взаємодія як категорія розглядається багатьма науками: філософією, медициною, психологією, педагогікою. Без вивчення взаємодії її загальному та конкретному прояві неможливо зрозуміти ні властивостей, ні структури, ні законів дійсності. Саме у процесі взаємодії реалізується сутність предметів та особистості, що взаємодіють, їх властивостей і прояві. Ми розглядаємо взаємодію як процес комунікації, спрямований на взаємопізнання, обмін інформацією та організацією спільних дій, які дозволяють групі реалізувати деяку спільну для її членів діяльність. У вивченні впливу еталонів-стереотипів на ефективність взаємодії в системі «викладач-студент» центральним є виявлення стереотипів сприйняття викладачем студента. Проблема взаємного сприйняття викладача студента в останні роки стала особливо актуальною. При цьому торкалися в цілому питання психології вчительської праці, взаємовідносин між викладачами та студентами, індивідуального підходу до студентів.

Суб'єктивність взаємодій у системі «викладач-студент» є інтегральною характеристикою стилю педагогічного спілкування. Студент для педагога авторитарного стилю є лише об'єктом педагогічного впливу, розглядається ним як «виконавець», який повинен жорстко дотримуватися тієї чи іншої норми, що пропонується вчителем.

Інформаційно-комунікаційні технології можна визначити як сукупність різноманітних технологічних інструментів і ресурсів, які використовуються для забезпечення процесу комунікації та створення, поширення, збереження та управління інформацією. Під цими технологіями мають на увазі

комп'ютери, мережа Інтернет, радіо- та телепередачі, а також телефонний зв'язок [1].

Учена І. Ставицька [2] пропонує різноманітні способи застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі: використання електронних лекторів, тренажерів, підручників, енциклопедій; розробка ситуаційно-рольових та інтелектуальних ігор з використанням штучного інтелекту; моделювання процесів і явищ; забезпечення дистанційної форми навчання; проведення інтерактивних освітніх телеконференцій; створення і підтримка сайтів навчальних закладів; створення презентацій навчального матеріалу; здійснення проєктивної і дослідницької діяльності студентів тощо.

Таким чином, під інформаційно-комунікаційними технологіями навчання розуміють сукупність програмних, технічних, комп'ютерних і комунікаційних засобів, а також способів і новаторських методів їхнього застосування для забезпечення високої ефективності й інформатизації освітнього процесу [1, с. 30]. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій поділять на апаратні та програмовані. Апаратні засоби включають в себе персональний комп'ютер та його складові, локальні та глобальні мережі, сучасне периферійне обладнання, відеокамери, CD та DVD диски. До програмованих засобів можна віднести Інтернет і його інструменти (електронна пошта, браузер, веб-сайти, пошукові системи, форуми, аудіо- та відео чати), засоби IP-телефонії, платформи для мережеских курсів, блоги, мікроблоги, сервіси для зберігання фото, відео, презентацій, контактні сервіси, smart-технології, хмарні технології, геосервіси.

Література

1. Дзюбенко А. А. Новые информационные технологии в образовании. Москва, 2000. 104 с.
2. Ставицька І. В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1103> (дата звернення: 13.03.2019).
3. Полонский В.М. Словарь по образованию и педагогике. Москва : Высш. шк. 2004 – 512 с.

СЕКЦІЯ 2
«СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТА ВИХОВАТЕЛІВ»

О. В. Ковшар

доктор педагогічних наук, доцент,
завідуюча кафедрою дошкільної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ СУЧАСНОГО
ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Рівень підтримки, вияв толерантності у ставленні до дітей з особливими потребами, здатність надавати їм якісну та доступну освіту є показником розвитку суспільства.

В доповненні до Закону України «Про дошкільну освіту» зазначено, що у всіх типах закладів дошкільної освіти при реалізації права дітей на дошкільну освіту враховуються особливі освітні потреби у навчанні і вихованні кожної дитини, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами відповідно до принципів інклюзивної освіти» [1].

Визнання прав такої дитини, її інтересів, потреб, надання допомоги у процесі соціалізації є дуже важливим на сучасному етапі розвитку освіти. Тому особливого значення набуває інклюзивне навчання, що передбачає спільне перебування дітей із особливими освітніми потребами з їх здоровими однолітками.

Концепція розвитку інклюзивної освіти відображає одну з головних законів сучасної освіти – усі діти є цінними й активними членами суспільства. Головною метою інклюзивного навчання є реалізація права дітей з особливими освітніми потребами на отримання освіти у відповідності з їх можливостями і здібностями за місцем проживання [5].

Сучасний заклад дошкільної освіти відкритий для всіх дітей. Включення дітей з особливими потребами в освітній процес закладу дошкільної освіти змінює передусім установки педагогів на розуміння особливостей розвитку дітей, врахування їхніх особливих потреб та потенційних можливостей розвитку в освітній роботі.

Форма надання допомоги дитині з ООП в дошкільному віці може бути різною – індивідуальні, диференційовані, групові, масові (залучення родин до проведення свят в закладі дошкільної освіти, будинку, вулиці, міста; створення кабінетів психологічного розвантаження, консульт пунктів тощо) – створення та залучення дітей з особливими освітніми потребами до освітнього середовища, яке виступає основним засобом розвитку особистості дитини, джерелом її знань і досвіду.

Ж.-Ж. Руссо стверджував, щоб виховання було ефективним, необхідно для кожної особистості створювати особливе розвивальне середовище, яке б

встановлювало рівновагу між її реальними можливостями й природними потребами [6].

Зміст розвивального середовища має задовольняти всі потреби щодо розвитку дитини та її становлення, зазначав О. Запорожець [2, с. 2–3].

Отже, до основних характеристик освітнього середовища визначають його розвивальну спрямованість, змістову насиченість, варіативність можливостей та інтенсивність взаємодії.

Створення інклюзивного середовища, в якому всі діти мають можливість брати активну участь в освітньому процесі, одержувати якісну освіту та успішно інтегруватись у суспільство, є ключовою проблемою ЮНЕСКО (Програма «Освіта для всіх»).

Інклюзивне освітнє середовище – це середовище, де всі діти незалежно від своїх освітніх потреб здатні навчатися ефективніше, підвищувати свою соціальну компетентність, удосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе частиною загальної спільноти, стверджує І. Калініченко [4, с. 44–46].

Отже, інклюзивне освітнє середовище закладу дошкільної освіти – це комплекс психолого-педагогічних та матеріально-технічних умов, що забезпечують інтеграцію життя дітей з ООП у закладі дошкільної освіти, фізичний, психологічний та розумовий розвиток дитини та сприяють подальшому становленню та соціалізації її особистості.

У психолого-педагогічній науці визначено основні компоненти інклюзивного середовища (без бар'єрне фізичне і психічне середовище, спеціальні умови навчання і виховання), а також критерії його успішного розвитку (збільшення в освітньому закладі не лише частки дітей з особливими потребами, але й їх здорових однолітків), рівні можливості в отриманні педагогічної корекції і психологічної підтримки для всіх вихованців, відкритість і доступність інклюзивного середовища як для дітей, так і для їх батьків.

Сучасними ученими (Є. Гончарова, Т. Зубарева, О. Кукушкіна, М. Малофєєв, О. Нікольська, Н. Шматко та ін.) визначено основні ознаки інклюзивного середовища:

1) ціннісне ставлення дошкільного закладу до організації інклюзивного навчання, виховання та особистісного розвитку дітей з ООП, наявність ресурсного забезпечення їх життєдіяльності (нормативно-правові, програмно-методичні, інформаційні, матеріально-технічні тощо), спрямовані на реалізацію їх індивідуальних здібностей;

2) створення сприятливого психологічного та емоційного клімату в закладі дошкільної освіти до включення дітей з ООП в освітній процес та колективне формування інклюзивного середовища (вихователі, психологи, дефектологи, соціальні педагоги, інструктори з ЛФК, медичний персонал тощо);

3) організація партнерської взаємодія з батьками вихованців;

4) задоволення оптимальної структури освітнього процесу та освітніх потреб дітей з ООП та врахування інтересів їх здорових однолітків; створення педагогічних умов для спільної взаємодії дітей, а також надання один одному допомоги в досягненні позитивного результату;

5) створення індивідуально-орієнтованих програм з урахуванням внесення змін щодо можливостей кожної дитини;

6) система діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій (ПМПК), щодо супроводу та побудови освітнього маршруту дитини з ООП; моніторингово-консультативний і корекційно-розвивальний компоненти [4, с. 46].

Провідними принципами інклюзивного освітнього середовища є його готовність пристосовуватись до індивідуальних потреб різних категорій дітей, індивідуалізація та диференціація освітнього процесу, його модернізація; єдності сенсорного (безпосередній чуттєвий досвід дитини як основа розвитку), мовленнєвого (формування різних видів мовленнєвої компетенції), лінгвістичного (засвоєння мовних засобів), комунікативного (включення дітей у різні форми спілкування) розвитку; гуманні стосунки з кожною дитиною, підтримка її самостійності та активності; партнерської взаємодії з родиною, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами (організація такої взаємодії передбачає зустрічі з батьками, бесіди, консультації, інформаційну підтримку, складання індивідуальної програми розвитку з урахуванням запитів сім'ї, залучення батьків до корекційно-розвивальної роботи, організацію зустрічей з фахівцями тощо) [3, с. 12].

Дуже важливо в інклюзивній групі створити таку атмосферу взаєморозуміння та взаємодопомоги між дітьми, щоб забезпечити дитині з особливими освітніми потребами можливість самоствердитися, набути певних навичок соціальної поведінки.

Освітня взаємодія в інклюзивній групі здійснюється за допомогою таких методів: бесіда, переконання, розгляд проблемних ситуацій, сюжетно-рольові ігри, перегляд спеціально відібраних відео сюжетів, мультфільмів – форми спільної діяльності, моделювання соціальних відносин, формування комунікативної поведінки .

Отже, створення інклюзивного освітнього середовища являє собою гнучку, індивідуалізовану систему, що передбачає:

1) пристосування фізичного середовища; відповідне навчально-методичне, матеріально-технічне забезпечення;

2) підготовку педагогів; професійне співробітництво в інклюзивній групі: вихователі, асистенти вихователів, фахівці, батьки;

3) позитивний клімат у груповому середовищі: вихователі, діти, батьки;

4) адаптація та оптимізація методів та змісту навчання; індивідуальної програми дитини з ООП;

5) забезпечення медико-соціального, психолого-педагогічного та наукового супроводу;

б) створення освітніх програм, навчально-методичного забезпечення тощо.

Продовженням інклюзивного освітнього середовища закладу дошкільної освіти є створення та включення дитини з ООП в інклюзивне середовище початкової школи на основі принципу наступності та спадкоємності. Побудова моделі взаємодії ЗДО – інклюзивно-ресурсний центр – початкова школа; або педагоги-вихователі – психологи – дефектологи – вчителі початкових класів – батьки вихованців, де в центрі цієї структури знаходиться дитина з ООП.

Література

1. Про дошкільну освіту. Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49, С. 259.
2. Запорожец А. В. Педагогические и психологические проблемы всестороннего развития и подготовки к школе старших дошкольников. *Дошкольное воспитание*. 1972. № 4. С. 2–3.
3. Зубарева Т. Г. Компетентностно-ориентированное повышение квалификации специалистов по созданию инклюзивной образовательной среды : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. пед. наук. Курск, 2009. 24 с.
4. Калініченко І. Сучасні підходи до організації навчально-виховного процесу в інклюзивних школах. *Імідж сучасного педагога*. 2013. № 3, С. 44–46.
5. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Загальні положення. URL: <https://studfiles.net/preview/5242153/page:16>. (дата звернення: 15.04.2019).
6. Руссо Жан-Жак. Педагогические сочинения: сочинения : в 2 т. Москва : Педагогика, 1981. Т. 2. 275 с.

В. В. Стешенко

доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» м. Слов'янськ

ТЕХНОЛОГІЯ ЯК НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Запровадження особистісно-орієнтованої парадигми у вітчизняній освіті на основі компетентнісного підходу вимагає від Нової української школи оновлення не тільки методики, а й змісту навчання [2]. З цією метою в освітній процес закладів загальної середньої освіти було введено оновлену програму з трудового навчання. Але ця програма має ряд суттєвих недоліків, зокрема недостатню науковість і системність навчального матеріалу, невизначеність предметних компетентностей, якими мають оволодіти учні, невизначеність змісту навчання тощо. До недоліків програми ми відносимо й

те, що вчитель зобов'язаний самостійно розробляти як зміст навчання, так і методику їх проведення.

Проблемі розробки нового змісту трудового навчання присвячено наукові доробки В. Мадзігона, Д. Тхоржевського, В. Юрженка та ін. У 2017 році оновлення програми трудового навчання відповідно до вимог Нової української школи було виконано В. Бурдуном, С. Дятленком, О. Медвідь, А. Терещуком, І. Ходзицькою та ін. Нами було запропоновано принципово новий зміст трудового навчання для учнів 5-11 (12) класів у формі навчального предмета «Технологія», вільний від недоліків попередніх варіантів [3].

У даному матеріалі ми пропонуємо основні визначення запропонованого нами навчального предмета «Технологія» для Нової української школи.

Навчальний предмет, як відомо, це педагогічно адаптований і ціннісно-зорієнтований зміст певної конкретної наукової галузі, в якому представлено дидактично обґрунтовану систему знань (поняття, теорії, методи, факти, світоглядні та морально-етичні ідеї, напрями етичного застосування тощо), умінь і навичок, відібраних відповідно до цілей формування особистості учня.

Трудове навчання як навчальний предмет не мав конкретної наукової галузі знань, яка б визначала його зміст, про що не раз відмічали провідні науковці. Але із введенням до навчальних планів закладів загальної середньої освіти освітньої галузі «Технологія» така наукова галузь знань з'явилася. Це однойменна галузь знань «Технологія», яка вивчає наукові основи предметно-перетворювальної діяльності на різних стадіях і етапах створення виробу [3].

Відповідно до трактування поняття «Технологічна освіта» [1] *предметом* вивчення нового курсу «Технологія» є технології предметно-перетворювальної діяльності зі створення різноманітних виробів на різних стадіях і етапах їх створення. У якості таких виступають технології з виготовлення виробів, технології із забезпечення та обслуговування процесів виготовлення виробів і технології з комплексної підготовки їх виготовлення.

Оскільки, будь-який навчальний предмет загальної середньої освіти обумовлений основними вимогами щодо його призначення (особливостями вивчення), метою, завданням та структурою змісту, то приведемо визначення цих елементів для нового предмета «Технологія».

Специфіка трудового навчання учнів полягає у тому, що при вивченні навчального предмета «Технологія» необхідно гармонійно поєднувати теоретичну підготовку учнів з практичною [4; 5]. Відповідно до Концепції технологічної освіти в Україні зміст навчального предмета визначають принципи природовідповідності, культуровідповідності, творчості, варіативності, інтегративності, диференціації, системності, ергономічності, педагогічного проектування.

Відповідно до вихідних вимог *мета* навчального предмета «Технологія» у Новій українській школі має полягати у формуванні в учнів технологічної

компетентності, тобто здатності до предметно-перетворювальної діяльності, та у розвитку інших ключових компетентностей.

Відповідно до вихідних вимог, мети та сутності поняття «компетентність» *завданнями* навчального предмета «Технологія» є:

1. Ознайомлення учнів з науковими принципами основних технологій предметно-перетворювальної діяльності з виготовлення виробів, формування в них відповідного рівня технологічної культури в усіх її проявах.

2. Формування в учнів практичних умінь і навичок, необхідних для виконання технологічних операцій на різних стадіях і етапах виготовлення виробів;

3. Набуття учнями досвіду системного використання знань і вмінь при розв'язанні різноманітних практичних завдань предметно-перетворювальної діяльності у процесі проектної діяльності.

4. Формування в учнів ціннісного відношення до процесу та результатів предметно-перетворювальної діяльності, особистісних якостей, позитивного відношення до процесу трудової діяльності, культури особистості.

Відповідно до мети та завдань *структура змісту* програми навчального предмета «Технологія» має бути представлена:

– теоретичними відомостями про основи сучасних і доступних технологій предметно-перетворювальної діяльності на різних стадіях і етапах виготовлення виробів;

– рекомендованим переліком практичних завдань для оволодіння учнями технологічними операціями та діями на прикладі 2-3 галузей виробництва;

– орієнтовним переліком проектів/завдань для набуття учнями досвіду комплексного застосування знань і вмінь у процесі самостійної проектно-технологічної діяльності;

– переліком особистісних якостей, яких учні мають набути у процесі оволодіння технологічною компетентністю.

Переваги такого навчального предмета будуть полягати у тому, що, по-перше, він забезпечить ознайомлення учнів з цілісною системою технологій предметно-перетворювальної діяльності при створенні виробу, а по-друге, що є надзвичайно важливим, вчитель не буде прив'язаним до конкретних матеріалів, що дасть йому можливість максимально використовувати можливості оточуючої школи інфраструктури.

Перспективи подальших пошуків пов'язані з розробкою змісту розділів і навчальних тем предмета «Технології».

Література

1. Коберник О. М., Мадзігон В. М., Сидоренко В. К. Концепція технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України. Київ: Науковий світ, 2014. 22 с.

2. Нова школа. Простір освітніх можливостей: проект для обговорення. Л.О. Гриневич, С. Калашнікова, І. Коберник і ін. / за заг. ред. М. Грищенко. Київ : МОНУ, 2016. 43 с.

3. Стешенко В.В. Модернізація змісту трудового навчання на компетентнісній основі. *Трудова підготовка в рідній школі*. 2017. №3. С. 26–30.

4. Тхоржевский Д. А. Методика трудового та професійного навчання. Ч. I. Теорія трудового навчання. Київ : РННЦ «ДІНІТ», 2000. 248 с.

5. Юрженко В. В. Теоретичний контекст змісту і структури освітньої галузі «Технологія» в основній школі й категорії безпосередньо з ним зв'язані. *Проблеми трудової і професійної підготовки: наук.-метод. зб.* / Кол. авт.; відповід. редактор і укладач В.В. Стешенко. Слов'янськ : СДПУ, 2010. Вип. 15. 182 с. С. 3–12.

¹А. Є. Іншаков,² І. Є. Іншакова

¹кандидат філологічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти,

²кандидат філологічних наук, старший викладач
кафедри дошкільної освіти,

Криворізький державний педагогічний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ НА ЕТАПІ ДОШКІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

У педагогічній і психологічній галузях у колі інтересів науковців постійно перебувають проблеми інноваційно-освітньої діяльності та інноваційного проектування в системі освіти (І. Дичківська, В. Кремень, К. Робінсон, О. Савченко, В. Сухомлинський, А. Хуторський, С. Шацький та ін.) [2]. У працях вітчизняних і зарубіжних науковців розглядаються окремі проблеми інноваційної педагогіки (О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, А. Ніколс, Н. Юсуфбекова) [2].

Проблемним нині залишається й питання тлумачення педагогічного поняття «інноваційне проектування в освіті». Проте, сучасна освітня система подає визначення поняття «педагогічне проектування». І. Дичківська пропонує таке визначення: «Педагогічне проектування – цілеспрямована діяльність, яка визначає необхідність педагогічних перетворень, прогнозує та оцінює наслідки певних педагогічних задумів» [1, с. 337]. Вважаємо, що таке визначення цілком може характеризувати й поняття «інноваційне освітнє проектування» як цілеспрямовану інноваційну діяльність з необхідністю педагогічних перетворень, націлену на пошук конкретних способів розв'язання завдань розвитку освіти, побудову інноваційних моделей навчального процесу з метою його перетворення та вдосконалення, оскільки педагогічні перетворення є основою інноватики в освіті.

Загалом можемо твердити, що педагогічні новації у вітчизняній освіті розвиваються в руслі загального процесу гуманізації дошкільної освіти; вони спрямовані на адаптацію конкретних форм навчання та виховання до освітніх потреб вихованців, їхнього розвитку та формування складників їхньої особистості. На сьогодні є змога розглядати питання про впровадження

гуманістично спрямованих методик і форм організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Проектування спрямоване на створення об'єктивно й суб'єктивно нового цінного продукту, робота над проектом тлумачиться як практика особистісно орієнтованого навчання. Інноваційний проект є змістовим програмним документом комплексу соціально-педагогічного проектування інноваційного розвитку освіти, що є новітньою формою організації освітнього середовища, в основі якого перебуває комплексний характер освітньої діяльності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах активної взаємодії з навколишнім середовищем.

Завдання є складниками загальної мети проекту, результатом його здійснення можуть бути освітні програми, посібники, навчальні, методичні, інформаційні ресурси тощо або навчання, ресурсне забезпечення, які сприяють розв'язанню визначеної проблеми, умов ефективного використання такого продукту чи послуги та впровадження їх в освітню систему.

Детальніше розглядаючи структуру інноваційного освітнього проекту, можемо виокремити в ньому етапи впровадження: підготовчий – передбачає здійснення організаційних заходів та укладання комплексів матеріалів; технологічний – реалізація концептуальної моделі, контроль за виконанням програми проекту, отримання проміжних результатів, за потреби їх коригування, отримання результатів відповідно до загальної мети проекту; узагальнювальний – узагальнення, систематизація, оцінювання й затвердження результатів проекту.

Опрацювавши психолого-педагогічну літературу [2; 4], ми дійшли таких висновків:

Найбільш задіяними в системі дошкільної освіти є такі види діяльності, що унормовані чинним законодавством як окремі види наукової або освітньої діяльності. Вони потребують комплексного підходу та провадження наукової, педагогічної та інших видів діяльності.

На жаль, немає єдиного нормативного документа про педагогічну проектну діяльність. Основним завданням нормативного документа (положення) про науково-педагогічний проект (НПП) є визначення загальної методології діяльності в межах НПП та її базових компонентів.

На нашу думку, у положенні про НПП можливе виконання інноваційного педагогічного проекту як окремого виду НПП, спрямованого на кардинальні, принципові зміни в системі дошкільної освіти, а впровадження його результатів у педагогічну практику – на забезпечення значущого й позитивного ефекту, що є актуальним у визначенні й унормуванні критеріїв інноваційного педагогічного проекту та інноваційного педагогічного продукту як результату проектної діяльності.

Для здійснення інноваційних змін у системі дошкільної освіти доцільним є формування інфраструктури. Зокрема, систематичний моніторинг системи дошкільної освіти; створення інформаційно-аналітичної бази; прогнозування розвитку освіти та розроблення відповідних стратегій;

стимулювання інноваційної педагогічної діяльності; визначення, відбір або створення інноваційних ідей та забезпечення впровадження їх у сфери діяльності системи дошкільної освіти тощо.

Ураховуючи психолого-педагогічний аспект проектування, ми маємо зважати на окреслені психологічні особливості задля створення сприятливих умов проектування, як творчої діяльності, розглядати особистісний розвиток учасників проектної діяльності як окремий результат. Тобто, у змісті проектування мають бути забезпечені психологічний комфорт та умови для розвитку й реалізації творчих здібностей усіх учасників освітнього процесу. Педагогічна майстерність вихователів, реалізована під час розроблення інноваційних проектів, базується на знаннях основних проблем теорії і практики освіти, загальних і окремих дидактик в історії педагогічної науки; на знаннях сучасних напрямів у педагогічній теорії і практиці, особливостей реалізації педагогічних завдань; на вміннях проектувати освітню діяльність; уміннях здійснювати навчально-педагогічне спілкування у відповідній науковій галузі тощо. Психологічний складник базується на знаннях основних розділів психологічної науки, лінгвопсихології, психології мовленнєвої діяльності; знаннях основних психічних процесів, пам'яті, мислення, уяви, психологічних особливостей дошкільників і закономірностей їхнього розвитку в освітньому процесі; уміннях визначати рівень розвитку особистості вихованців, мотиви її розвитку.

Література

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.
2. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень]. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академвидав, 2004. 466 с.
4. Савченко О. Я. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. *Рідна школа*. 2011. № 8–9. С. 4–8.

В. А. Балакірєва

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогічних технологій початкової освіти,
ДВНЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРОДУКТИВНИЙ ЕТАП ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Підготовка нової генерації висококваліфікованих кадрів з інноваційним типом мислення, широким світоглядом, здатних усвідомлювати місце та роль соціально-економічних процесів у розвитку суспільства, є стратегічним орієнтиром модернізації національної системи освіти. У цьому контексті

особливої уваги заслуговує вдосконалення трудового навчання молодших школярів та актуалізація досвіду організації їхньої продуктивної праці.

Суспільна потреба в ініціативних, усебічно освічених фахівцях зумовлює пошуки нового змісту та форм організації продуктивної праці молодших школярів. Сучасні тенденції розвитку національної системи освіти потребують теоретичного обґрунтування й практичного оновлення змісту та методики фахової підготовки вчителя, який працює з дітьми. Здобуваючи освіту в педагогічних вишах, майбутній учитель початкових класів повинен ретельно готуватися до реалізації трудової діяльності молодших школярів, опановуючи ефективні підходи, технології й методичні рекомендації.

Процесуально-продуктивний етап передбачав поповнення і вдосконалення знань, умінь і навичок у реальній педагогічній практиці; цілеспрямованість й самостійне здійснення у групах, проектах; адекватну оцінку і своєчасну корекцію результатів власної діяльності; розвиток здатності творчого розв'язання професійних завдань; активну участь у виставках, конкурсах.

Процесуально-продуктивний включав етапи, засоби і методи до організації трудового навчання учнів в освітньому процесі початкової школи. Реалізація сукупності охарактеризованих педагогічних умов та сприяє ефективному здійсненню організації трудового навчання учнів в освітньому процесі початкової школи.

Засобами реалізації підготовки майбутніх учителів до організації трудового навчання учнів в освітньому процесі початкової школи виступає сукупність навчально-методичного забезпечення, що включає робочі програми загальнопрофесійних і спеціальних дисциплін («Загальна педагогіка», «Методика трудового навчання з практикумом», «Організація проектної діяльності», «Художня праця»), навчально-методичні посібники, методичні вказівки, робочі зошити тощо. Крім того, у процесі розвитку досліджуваного феномену підкреслюється значущість організації навчального процесу – необхідність інформаційно-технічного і технологічного забезпечення. Однією із форм залучення дітей до трудового навчання є робота з батьками

Наведемо приклади кейс-завдань. Кейс – це маленький літературний твір, що дозволяє не тільки отримати інформацію, а й зануритися в атмосферу, що відбувається. Це допомагає студентам представити себе в реальній життєвій ситуації, а не просто вирішувати складне завдання. Кейс-завдання. Проведіть прес-конференцію «Початкова освіта в Україні проблема гендерної асиметрії»:

А) Учасники і представник традиційної школи (історична довідка: «Практичні, або трудові, заняття проводилися з урахуванням гендерних особливостей дітей у двох формах: додаткові уроки (або навчання у класі) і позакласні заняття, тобто ті, які відбувалися в позаурочний час. Ремісничовихна праця хлопців (картонажне, жерстяне та столярне ремесла) проходила у спеціально відведеному приміщенні, обладнаному необхідними

інструментами та матеріалами. Школярі з радістю відвідували заняття та досягали значних результатів. На заняттях із рукоділля дівчата ознайомилися з технологією виготовлення виробів, гігієнічними властивостями та якістю тканин, особливостями крою одягу. У кухні навчалися готувати різноманітні страви, ознайомилися з основами дитячого та дієтичного харчування. На заняттях у пральні особлива увага зверталася на санітарно-гігієнічні вимоги до прання білизни». (Отчет 2-х класного училища при станции Екатеринослав за 1894/95 учебный год. – Екатеринослав : С. П. Яковлев. – 1895. – 25 с.)

Б) Сучасні представники, які відстоюють такі позиції: «Гендерна справедливість передбачає справедливе відношення до жінок та чоловіків. Гендерна рівність передбачає однаковий статус для чоловіків та жінок. Тобто, жінки та чоловіки повинні користуватися однаковим суспільним статусом, мати однакові умови для реалізації всіх прав людини, однакові можливості робити внесок у національний політичний, економічний, соціальний розвиток та користуватися його результатами. Справедливим буде розглядати під гендерною рівністю, не лише рівність юридичних прав жінок і чоловіків, а й рівність умов і можливостей реалізації цих прав».

В) У системі освіти України, зокрема у початковій школі більшість педагогів – жіночої статі. Професія вчительки початкових класів традиційно вважається суто «жіночим» заняттям. У Світовій доповіді ЮНЕСКО від 1998 року, зазначено, що частка вчителів-жінок у початковій школі України знаходиться на рівні 98%. Проблема кількісного переважання жінок-педагогів у початковій школі характерна не тільки для України. У світі існує загальна тенденція щодо низької представленості чоловіків-вчителів у початковій школі.

Таким чином, на процесуально-продуктивному етапі запропоновані завдання середньої важкості для студентів II курсу з дисципліни «Загальна педагогіка». На цьому етапі студенти виконують такі завдання: визначають, об'єкт, мету проєктів, типи проєктів, планують структуру проєкту за видом діяльності, виконують дослідницькі завдання з дисциплін: «Загальна педагогіка», «Історія педагогіки», «Методика виховної роботи», «Методика трудового навчання з практикумом», проведення опитування серед однокурсників, виконують індивідуальні завдання, досліджують порядок оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел, проводять анкетування серед студентів, створюють проєкти та їх захищають.

І. О. Пальшкова

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету початкового навчання,
ДВНЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

РОЗРОБКИ НАУКОВИХ ЗАСАД ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні роль початкової освіти, також як і призначення вчителя початкової школи як педагога, що створює умови для розвитку і самореалізації особистості дитини, її культурної ідентифікації, придбання і засвоєння емоційно-ціннісного досвіду важко переоцінити. Зміна цінностей сучасної освіти, конкретизація її спрямованості на розвиток особистості в контексті певної культури призвели до значних змін у змісті і технології всієї системи освіти і особливо початкової школи.

Пріоритетними напрямками вдосконалення початкової освіти визначаються:

- оновлення змісту освіти в умовах чотирирічної початкової школи, що забезпечує диференціацію і індивідуалізацію навчального процесу;
- використання методик і технологій, адекватних віку дитини, які знімають перевантаження і зберігають здоров'я молодших школярів;
- визначення основних форм організації навчання, способів взаємодії вчителя і учнів (особливо в адаптаційний період);
- організація системи оцінювання навчальних досягнень молодших школярів в умовах безоцінного навчання.

Зрозуміло, що для виконання означених завдань вчителів треба готувати, і готувати швидко і якісно. Специфіка професійної діяльності вчителя початкової школи, на думку багатьох дослідників, визначається саме тим, що він першим починає освітній процес, закладає у свідомості учнів вміння і бажання вчитися, задає еталони поведінки в школі, що значною мірою впливає на успіх навчання впродовж подальшого життя.

Початок навчання в школі – це не тільки нові умови життя і діяльності дитини, але й нові контакти, відносини, обов'язки. Зважаючи на це, науковці визначають наступні вимоги до професійної діяльності і особистості вчителя початкових класів: готовність сприймати інших такими, як вони є, з їхніми індивідуальними особливостями; знання вікових і психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку, розуміння і ухвалення цінностей кожного етапу дитячого розвитку; знання і володіння здоров'єзберігаючими технологіями навчання і виховання; уміння стимулювати навчально-пізнавальні мотиви (інтерес до пізнання, способів навчально-пізнавальної діяльності, самооцінки); уміння і готовність формувати у молодших школярів здібності до визначення і розуміння навчального завдання, розрізнення способів і результатів у навчальній

діяльності, зіставлення декількох способів вирішення, виконання різних видів самоконтролю.

Педагогічна діагностика може бути засобом вдосконалення професійної діяльності вчителя початкових класів. Для цього вчитель повинен вміти скласти спеціальну дослідно-експериментальну програму з використання педагогічної діагностики, в якій передбачено дотримання наступного режиму проведення діагностичних процедур: загального фізичного розвитку школярів – з першого по четвертий класи; виховній можливості класного колективу – з першого по четвертий класи; виховного потенціалу сім'ї школярів – з першого по четвертий класи; рівня розвитку соціальних якостей школярів – з другого по четвертий класи; професійних намірів школярів – у четвертому класі.

По кожній діагностичній карті розробляється система корекційної діяльності вчителя, що навчає дітей та їх батьків. Діагностичний висновок, що складається щорічно, є основою для визначення педагогічних завдань, планування вчителем подальшої навчально-виховної роботи.

Щорічний аналіз діагностичних даних про рівень загального розвитку учнів дає підставу для оцінки якості професійної діяльності вчителя початкових класів.

У результаті дослідження автором розкрито теоретичні основи професійної діяльності вчителя початкових класів з використанням педагогічної діагностики: суть, логіка і структура діагностичної діяльності, її принципи, етапи і рівні; особливості використання педагогічної діагностики в початковій школі; методика використання педагогічної діагностики в початкових класах в цілісному педагогічному процесі; педагогічні умови використання педагогічної діагностики в процесі вдосконалення професійної діяльності вчителя початкових класів. Аналогічні дослідження щодо підготовки вчителя початкових класів до діагностичної діяльності були проведені: Л. Александровою, і О. Мельник, Л. Фалько.

На основі власного досвіду викладацької та організаторської роботи у ЗВО, а також проведення експериментальної роботи автор висунув гіпотезу: якщо: 1) організацію навчального процесу здійснювати на основі виявлення його інтеграційної суті; 2) скоригувати послідовність вивчення і структуру курсів загальнокультурного і наочного блоків; 3) застосувати ефективні методи, форми і засоби розвиваючого навчання – то це сприятиме поглибленню фундаментальних знань учителя початкових класів, підвищенню професійної спрямованості навчання, формуванню педагогічного мислення, що в комплексі забезпечує поліпшення якості підготовки фахівця.

За результатами дослідження автор дійшов висновків, що на факультетах підготовки вчителів початкових класів необхідна спеціальна організаційно-методична система інтегративного навчання.

Так, залишається відкритим питання про специфіку професійної діяльності вчителя початкових класів і способи її відображення у змісті та

технологіях організації їх підготовки у вищій школі. Не менш складним є питання про підготовку вчителів до створення і використання здоров'є зберігаючих технологій навчання молодших школярів; нових інформаційних технологій, ігрових тощо. Вирішення цих питань визначають перспективи і напрямки подальших досліджень щодо підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності.

Н.В. Вовк

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» м. Слов'янськ

ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ (ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ)

В умовах актуалізації підготовки молодого покоління до роботи у матеріальній сфері виробництва необхідно виявити особливості впровадження та реалізації технологічного профілю навчання у старших класах загальноосвітнього навчального закладу, з'ясувати місце техніко-технологічної підготовки у структурі профільного навчання.

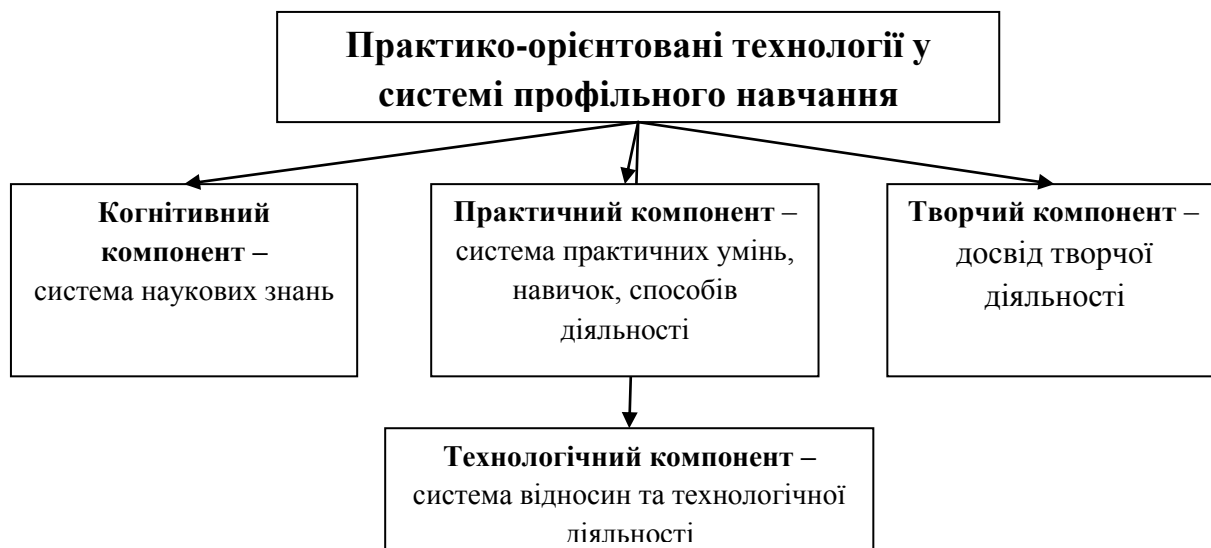
Головною метою навчання в освітній галузі «Технології» є підготовка учнів до самостійної трудової діяльності, розвиток і виховання широко освіченої, культурної, творчої й ініціативної особистості.

Разом з тим, освітня галузь «Технології», як така, що найбільше пов'язана з практичною діяльністю учнів (передбачається, що 70-75 % навчального часу буде приділено практичній роботі), повинна сприяти підготовці учнів до активної участі в житті суспільства, в організації та роботі трудових колективів і в сім'ї, як основному осередку суспільства

Такі учні, як В. Краєвський, І. Лернер розглядають зміст освіти з позицій практико-орієнтованого підходу, в основі якого лежить попередній досвід. Зміст освіти, на їхню думку, складається з основних чотирьох компонентів.

Формування професіонала здійснюється через трансляцію практичного знання. Тому практико-орієнтований підхід є найбільш продуктивним у вирішенні завдань засвоєння та привласнення учнями цінностей і застосування їх у професійній діяльності.

Рис .1. Структурні компоненти практико-орієнтованого підходу у системі профільного навчання учнів

Як відомо, компонентами змісту освіти виступають: а) когнітивний досвід особистості (когнітивний компонент); б) досвід практичної діяльності (практичний компонент); в) досвід творчості (творчий компонент); г) система відносин (комунікативний компонент). Практико-орієнтований підхід у профільному навчанні був реалізований за допомогою структури, що включає: когнітивний, практичний, творчий та технологічний компоненти (див. рис. 1). Розглянемо їх.

Когнітивний досвід особистості – це система знань про природу, суспільство, мислення, техніку, способи діяльності, засвоєння яких забезпечує формування у свідомості учнів наукової картини світу, озброює діалектичним підходом до пізнавальної і практичної діяльності. Це основний компонент, оскільки без знань неможлива будь-яка діяльність.

Практичний досвід – це набуті вміння і навички, які виробило людство. Уміння і навички поділяються на зовнішні (практичні) і внутрішні (інтелектуальні), загальні і специфічні, загально навчальні, загально інтелектуальні тощо.

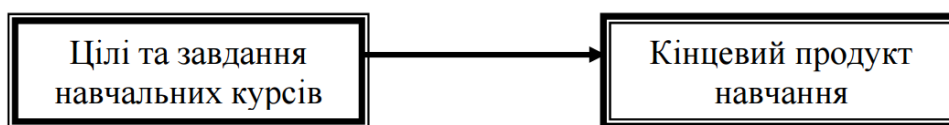
Отже, практичний компонент – це система загальних інтелектуальних і практичних умінь і навичок, які є основою конкретних видів діяльності і забезпечують здатність молодих людей до збереження культури.

Сутність практико-орієнтованого підходу в навчанні полягає в:

- побудові навчального процесу на основі єдності емоційно-образного і логічних компонентів змісту;
- придбання нових знань і формування практичного досвіду їх використання при вирішенні широкого кола професійних завдань і проблем.
- Принципи організації практико-орієнтованого навчання такі:
- мотиваційне забезпечення навчального процесу;
- зв'язок навчання з практикою;

– свідомість і активність учнів у навчанні [1, с. 70].

При реалізації практико-орієнтованого підходу в педагогічному процесі цілі та завдання курсу перетворюються в конкретизований кінцевий продукт навчання (рис. 2).

Рис. 2 Перетворення цілей і завдань при реалізації практико-орієнтованого підходу в навчанні

Кінцевий продукт навчання – це конкретизовані види дій, засвоєні студентами в ході роботи з навчальною інформацією у вигляді необхідного досвіду. Одержаний досвід практичних дій або застосування засвоєного змісту освіти є критерієм ефективності навчального процесу.

Кінцевий продукт навчання і практико-орієнтований підхід до процесу пробуджує дуже важливе явище в педагогіці взагалі, та у профільному навчанні зокрема – обов’язкове впровадження у навчальний процес особистісно-орієнтованого навчання. Це означає, що викладач повинен стежити за індивідуальними успіхами кожного учня і намагатися пристосувати навчальний процес до особистісних особливостей своїх учнів. Особливістю практико-орієнтованого підходу в цьому випадку виступають *два важливих чинники*:

– проектування змісту навчання відповідно до індивідуальних характеристик учнів;

– породження педагогічного інструментарію, що дає змогу враховувати індивідуальні особливості кожного учня.

Одним з важливих аспектів у реалізації практико-орієнтованого підходу в профільному навчанні є вміння спланувати, організувати і провести практико-орієнтоване навчання з урахуванням усіх його дидактичних закономірностей.

На основі виявлених дидактичних закономірностей організації практико-орієнтованого навчального процесу, етап розробки і планування практико-орієнтованого уроку буде мати такий порядок:

1. Визначення кінцевого продукту навчання.
2. Виокремлення опорних слів (термінів) теми, що вивчається.
3. Проведення аналізу дій, необхідних для того, щоб учні могли досягти кінцевого продукту навчання.
4. Планування і розробка прийомів розвитку, які можна використовувати в ході досягнення кінцевого продукту навчання.
5. Розробка планів занять, тобто структурування прийомів роботи.
6. Розробка рекомендацій з міжпредметних зв’язків [2, с. 101-106].

Технологічний компонент у системі профільного навчання учнів при застосуванні практико-орієнтованих технологій виконує наступні функції:

– визначає відбір методів передачі навчальної інформації в оптимальній відповідності із цілями й змістом експериментальної освітньої програми;

– намічає шляхи й засоби вдосконалювання механізму управління освітнім процесом.

Таким чином, практико-орієнтовані технології, методи, форми і засоби профільного навчання є необхідним факторами реформування профільного навчання, її розбудові на засадах особистісно-орієнтованої парадигми. Тому було визначено структурні компоненти практико-орієнтованого підходу у системі профільного навчання учнів.

Література

1. Гончаренко С. У., Володько В.М. Практико-орієнтований підхід у навчанні. *Педагогіка і психологія*. 1995. № 1. С. 63–72.

2. Горбенко Г. В. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. *Практико-орієнтоване навчання у підготовці бакалаврів реклами і зв'язків з громадськістю*. 2015. №4(45). С. 98–107.

В. В. Грицько

викладач гуманітарно-педагогічного коледжу,
Мукачівський державний університет

ЗМІСТ ВИХОВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На сучасному етапі розвитку суспільства актуальною залишається проблема виховання особистості, здатної обирати конструктивну поведінку, керуючись правовими нормами, що забезпечують гармонізацію людини і суспільства. Розвиток правової держави і зміцнення національної злагоди в Україні ініціюють розвиток високої правової культури, спрямованої на виховання неухильної поваги до закону, принципу верховенства права і суду, доброчесності та сумлінності як переважної моделі соціальної поведінки [1, с. 11], а також на подолання правового нігілізму в суспільстві, який перешкоджає розвитку України як сучасної цивілізованої держави.

Розвиток суспільства безпосередньо залежить від культурного і інтелектуального потенціалу кожної особистості, де особливу функцію виконує культура і виховання. Культура, на думку О. Макеєвої, є сукупністю загальних стійких смислів, цінностей, вірувань, які характеризують національні, етнічні та інші групи в суспільстві та визначають поведінку їхніх членів [4, с. 65]. Тоді як правова культура розглядається у вузькому та широкому сенсі. У широкому сенсі – це сукупність правових знань, переконань і установок особистості, що реалізуються в процесі діяльності, спілкування, поведінки, а також ставлення до матеріальних і духовних цінностей суспільства. У вузькому – є системою нормативних відносин між людьми або їхніми організаціями, сформованою в процесі соціальної

взаємодії, регульована фіксованими нормами, обов'язковими для виконання та яка охороняється державою [5, с. 139].

Як доцільно зазначають С. Банах та В. Савіцька, правова культура становить внутрішню, ментально-духовну сторону правової системи суспільства і глибоко пронизує правосвідомість, правові відносини, законність і правопорядок, правотворчу, правозастосовчу та іншу юридичну діяльність, регулює поведінку людей, погодившись з історичними та культурними особливостями, виступає інструментом досягнення соціальної стабільності [2, с. 8]. Тобто, правовою культурою є культура особистості, розвинена правосвідомість, володіння навичками законослухняної поведінки, знання власних прав і можливість їхнього застосування на практиці.

Правова культура визначається правовим вихованням особистості, яке ґрунтується на засвоєнні правових знань і створення таких умов, за яких ці знання знаходять своє практичне застосування. Правове виховання особистості детерміновано засвоєнням правових компетенцій, що знаходять своє застосування в практичній площині. Правові атитюди згодом стають мотивами законослухняної поведінки [2, с. 6]. Результатом такого процесу є формування правових переконань, умінь, навичок і звичок, які стають мотивами правомірної поведінки. Правові норми соціуму детерміновані ставленням індивіда до права, його характерологічними особливостями, що ініціюють інтерес і мотивацію поведінки і діяльності, а правові вимоги соціуму корелюються з вимогою особистості до самої себе.

Процес виховання правової культури молодших школярів передбачає підвищення правосвідомості, рівня знань щодо правових норм, засвоєння правових вимог, формування правових переконань, вироблення навичок правомірної поведінки. Виховання правової культури спрямовано на формування у школярів шанобливого ставлення до прав і свобод людини, навичок і установок, що дозволяють активно залучатися до роботи щодо створення суспільства, вільного від порушень прав людини, розуміння його соціальної цінності, перетворення і побудови розвиненої, демократичної, правової держави, необхідності її захисту [3, с. 54].

Таким чином, правове виховання передбачає цілеспрямовану діяльність з передачі від одного покоління до іншого правової культури, правового досвіду, правових ідеалів і механізмів вирішення конфліктів у суспільстві. Правове виховання має на меті розвиток правової свідомості особистості і правової культури суспільства загалом, покликане забезпечити поведінку, що узгоджується з потребами і цінностями правової держави [4, с. 67]. Сутністю правового виховання є формування настанови на узгодження власних очікувань, бажань з інтересами та очікуваннями суспільства. Змістом правового виховання молодших школярів є їхнє залучення до знань про державу і право, законність, права і свободи особистості, розуміння сутності правових учень, доктрин, вироблення стійкої орієнтації на законослухняну поведінку [5, с. 203]. І хоча окремі правові цінності, які походять з моральних норм, засвоюються особистістю в процесі різноманітної соціальної практики,

правове виховання усе ж покликане створити спеціальний інструментарій для донесення до розуму і почуттів кожного молодшого школяра правових цінностей [6, с. 570].

Специфічним періодом формування правової культури є молодший шкільний вік. З одного боку, цей вік сприятливий до засвоєння норм життєдіяльності в суспільстві, а з іншого – молодші школярі ще не здатні сприйняти складні юридичні терміни, здійснювати аналіз та давати належну юридичну оцінку тим чи іншим діям. Прогалини у формуванні правової культури в молодшому шкільному віці в подальшому можуть стати причинами правового нігілізму та делінквентної поведінки дорослої людини. Саме тому при здійсненні правового виховання молодших школярів необхідно враховувати їхні вікові психологічні особливості.

Правова культура учнів початкових класів у реальному існуванні виконує одночасно декілька специфічних функцій: пізнавально-перетворювальну, праворегулятивну, ціннісно-нормативну, правосоціалізаційну, комунікативну. Основна мета формування правової культури молодших школярів зводиться, насамперед, до збереження і розвитку духовно-правових цінностей, передачі відповідного досвіду підростаючому поколінню, підтримці механізмів відтворення правової свідомості українського народу та його впливу на життєво важливі сфери суспільної діяльності. Для продуктивного функціонування правової культури молодших школярів необхідним є відповідне середовище.

Ефективність психолого-педагогічної роботи, спрямованої на виховання правової культури молодших школярів визначається сформованістю в навколишньому соціумі системи гуманістичних відносин, за якої з'являється інтерес до інших людей, високий рівень правосвідомості, довіри, щирості в спілкуванні, засуджуються хитрість, лицемірство, створені передумови, що перешкоджають актуалізації протиправної спрямованості особистості [1, с. 13].

Метою правового виховання в загальноосвітніх школах є виховання правової культури молодших школярів. З огляду на це, основними завданнями виховання правової культури є: навчання школярів конструктивної вітальної позиції в межах правового поля; виховання законослухняної поведінки, особистісних атитюдів, що відображають рівень соціальної і правової зрілості особистості; виховання особистісних установок, які розвивають оригінальність, відповідальність, креативність, загальну і правову грамотність; зміцнення і розвиток кроскультурних комунікацій у правовому полі; розвиток правосвідомості молодших школярів; розвиток первинної потреби в соціалізації в правовому полі; критичне ставлення до порушення норм правової поведінки [3, с. 51].

У процесі правового виховання дітей необхідно зважати на те, що період молодшого шкільного віку має низку відмінних особливостей, тому відбір принципів і методів правового виховання дітей цього віку вимагає врахування вікових особливостей дитини. Для правового виховання дитини

важливу роль відграють сім'я, найближче соціальне оточення і навчальний заклад – найважливіші інституції соціалізації особистості. Початкова школа є першою ланкою правового виховання й освіти дітей, тому важливим завданням початкової школи є формування у дітей уявлень щодо власних прав і обов'язків, правил і законів, формування їхньої правової свідомості, морально-правових якостей дітей, правоправної поведінки.

Таким чином, формування правової культури молодших школярів – суспільно зумовлений процес, його головною рушійною силою є взаємодія дитини з середовищем, соціальним оточенням на основі усвідомлення прав і обов'язків. Здійснений аналіз психолого-педагогічних засад формування в молодших школярів основ правової культури дає можливість стверджувати, що основні психологічні новоутворення цього віку (довільність психічних процесів, внутрішній план дій, уміння організовувати навчальну діяльність, рефлексія тощо) активно сприяють формуванню й розвитку правової свідомості та правової поведінки дітей.

Література

1. Абрамова В. М., Швачка В. Ю. Правова соціалізація особистості як об'єкт теоретико-правового дослідження. *Юридична наука*. 2011. №3. С. 7–13.
2. Банах С. В., Савіцька В. В. Правова культура журналістів в сучасному інформаційно-правовому просторі. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 3 (11). С. 5–9.
3. Макеєва О. М., Дробович Т. М. Правова культура як фактор реалізації виховної функції права. *Карпатський правничий часопис*. 2014. №6. С. 50–55.
4. Макеєва О. М. Правова культура як елемент правової системи. *Часопис Київського університету права*. 2012. №4. С. 64–67.
5. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства: монографія / за заг. ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2007. 248 с.
6. Теория государства и права. курс лекций / под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. Москва : Изд. Юристъ, 2007. 644 с.

Ю. В. Шумило

викладач,

Криворізький професійний гірничо-технологічний ліцей

УПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ДЛЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Стрімкий розвиток ІКТ ставить нові вимоги перед системою професійної (професійно-технічної) освіти, створює передумови для появи нових можливостей оновлення змісту, методів, форм навчання. У ракурсі означеного започатковуються інноваційні форми навчання, що відповідають вимогам, які пред'являються до інноваційної освіти, і забезпечують ефективну реалізацію

основних освітніх програм.

Серед інформаційних технологій особливої уваги заслуговує організація повноцінного дистанційного навчання, яке, завдяки інтенсивному зростанню інформаційно-комунікаційних технологій, за минулі два десятиліття набуло потужного імпульсу.

Історично дистанційне навчання виникло у 1840 році, коли Ісаак Пітман запропонував навчання через поштовий зв'язок для студентів Англії. У 1856 році Чарльз Тюссе та Густав Лангеншейдт розпочали викладання мови заочною формою у Німеччині. Сьогодні дистанційна освіта – поширене явище у багатьох країнах світу, і з кожним роком її популярність зростає.

Дистанційне навчання (ДН) – це одна з форм організації навчального процесу, при якому усі або частина занять здійснюється з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій при територіальній віддаленості викладача й учнів [1].

Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти.

Необхідність удосконалення процесу навчання професійно-теоретичного циклу та надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями призвело до впровадження у закладах професійної освіти дистанційної форми навчання.

Для дистанційного навчання учнів, вихованців, слухачів навчальний заклад може створювати власні веб-ресурси або використовувати інші веб-ресурси, що підлягають перевірці у цьому навчальному закладі.

Для організації системи дистанційного навчання навчальному закладу необхідно мати комп'ютерну техніку, об'єднану мережу, яка через сервер вмикається до мережі Інтернет.

Серед проблем, що існують при впровадженні ДН, є наступні: недостатня матеріально-технічна база закладів ЗПО; відсутність методичних матеріалів з впровадження ДН у систему профосвіти; невідповідність учнів до сприйняття знань за посередництва дистанційної форми навчання; відсутність достатніх знань комп'ютерних технологій у більшості викладачів та майстрів; сумніви педагогічного колективу навчального закладу щодо якості засвоєння учнями навчального матеріалу за допомогою ДН; професійні побоювання педагогів, пов'язані з переходом від традиційного очного навчання до дистанційного.

Аналізуючи наведені проблеми впровадження ДН у закладах профосвіти, можемо говорити про те, що більшість з них з кожним роком стають все менш актуальними. Технічна оснащеність як навчальних закладів, так і педагогів та учнів, зростає. Комп'ютерна грамотність більшості учнів вже достатня для сприйняття новітніх інформаційних технологій. Молоді педагоги, які приходять до ЗПО, більш готові до прогресивних змін у

навчальному процесі, а отже позитивно змінюють загальну атмосферу недовіри до новітніх комп'ютерних технологій.

Дистанційне навчання в ЗПО може бути тільки додатковим, допоміжним засобом навчанням. Рівень застосування засобів ДН у закладі освіти визначається матеріально-технічними умовами, підготовленістю учасників навчального процесу, професійним спрямуванням закладу та іншими факторами.

Потенційно весь теоретичний матеріал навчального процесу можна перевести на дистанційну форму навчання. Але, враховуючи специфіку ЗПО, загальний рівень знань учнів та інше, таку форму навчання слід впроваджувати вибірково, намагаючись досягти оптимального співвідношення між очним та дистанційним компонентами.

У свою чергу учням ДН забезпечує більшу свободу в навчанні: можливість вчитися будь-де і будь-коли; працювати з першоджерелом, а не конспектом чи застарілими підручниками; налагодити активний діалог з викладачем, і як результат, отримати об'єктивну перевірку своїх знань.

Для досягнення зазначених результатів необхідно швидкими темпами розвивати дистанційне навчання, впровадження якого в Україні передбачено Національною програмою інформатизації. Крім того, технології дистанційного навчання можуть використовуватися у різних формах навчання: очній, заочній, зокрема, в окремих дисциплінах або в блоках дисциплін, призначених для підвищення освітнього рівня чи кваліфікації окремих осіб та (або) груп слухачів.

Література

1. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» № 466 від 25.04.2013 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (дата звернення: 15.03.2019 р.).

В. К. Коваленко

аспірантка кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет

КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Сучасний інформаційний простір України, розвиток суспільства, соціальні та інформаційні зміни, вимагають нових підходів у підготовці фахівців усіх галузей та потребують фахівця нової формації. Володіння та впровадження сучасних комп'ютерних технологій, зокрема комп'ютерної графіки є основою формування професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва та зорієнтовані на новітні форми навчання у поєднанні з традиційними навчальними досягненнями.

Питання професійної підготовки вчителя постійно перебуває у центрі уваги значної кількості дослідників. Вагомий внесок у розв'язанні цього

завдання зробили такі вчені, як: А. Алексюк, Ю. Бабанський, І. Зязюн, І. Підласий, Г. Селевко, С. Сисоєва, Н. Тализіна та ін.

В умовах застосування комп'ютерної графіки виникла потреба вдосконалення системи підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, оскільки сучасна школа потребує такого вчителя, який спроможний ефективно розв'язувати завдання образотворчого мистецтва, орієнтуватись у сучасних напрямках освіти та збагачувати свій досвід інноваційними технологіями, що з'являються у навчанні.

Активне впровадження комп'ютерних технологій в системі освіти передбачають зміни у змісті професійної підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

Дослідження особливостей застосування комп'ютерної графіки вчителів образотворчого мистецтва у професійній діяльності висвітлювались у працях Н. Володіної-Панченко, С. Катюхи, В. Кондратової, Л. Покровщук, Т. Селіванової, Т. Трубчанінової та ін.

Аналіз теорії та практики професійної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва дає змогу виявити низку суперечностей між новими вимогами до педагогічної діяльності та фахового рівня професійної діяльності до використання комп'ютерної графіки у професійній діяльності.

Проблеми вдосконалення системи художньо-графічної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва розглядають у своїх дослідженнях А. Акімова, Д. Бутко, І. Підласий, В. Тименко. Обґрунтування провідних аспектів підготовки вчителів мистецького профілю висвітлено у працях: В. Кузіна, Л. Масол, О. Олексюк, О. Рудницької.

Як зазначає дослідник І. Смірнов, що неодмінними складовими системи є елементи, компоненти, частини, які утворюють єдине ціле й без яких вона не може функціонувати. Як структурні одиниці цілісної системи, вони взаємодіють і підпорядковуються тим самим законам і принципам, що і вся система [1, с. 22].

Комп'ютерна графіка у підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва в умовах мистецької освіти націлена на пізнавальний, ціннісний, комунікативний розвиток особистості, яка опирається на такі підходи, як: художньої-естетичний, особистісно-діяльнісний, історико-культурологічний [2, с. 6].

Орім фахової підготовки, включає в себе ще й методичну з образотворчого мистецтва та комп'ютерної графіки, та найефективніше реалізуються через наступні компоненти: *мотиваційний компонент*, який відображає позитивне ставлення до майбутньої педагогічної діяльності, його вольову активність у бажанні постійно підвищувати рівень своєї підготовки; *когнітивно-діяльнісний компонент* – включає оволодіння студентом основними методами застосування комп'ютерної графіки у професійній діяльності; *художньо-творчий компонент* – відображає міру творчої спрямованості методико-практичної діяльності студентів, а саме володіння методами організації творчої навчальної діяльності; ступінь самостійності у

виборі прийомів і методів використання різноманітних комп'ютерних технологій; володіння навичками педагогічної імпровізації в аспекті вільного використання різноманітних методів та прийомів роботи зі студентами.

Як показує практика, цей запит задовольняється завдяки самостійного вивчення комп'ютерної графіки

Причиною низького рівня готовності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва до використання комп'ютерної графіки є недостатнє науково-методичне обґрунтування та ресурсне забезпечення художньої-графічної підготовки учителів образотворчого мистецтва, а також великого значення має застаріла матеріально-технічна база педагогічних університетів.

Отже, система професійної підготовки учителя образотворчого мистецтва у використанні комп'ютерної графіки у професійній діяльності не можлива без науково-методичне обґрунтування та ресурсного забезпечення художньої-графічної підготовки учителів образотворчого мистецтва, а також великого значення має застаріла матеріально-технічна база педагогічних університетів.

Література

1. Смирнов И. Г. Проблемы и методы эффективного управления запасами в логистических системах. *Дистрибуция и логистика*. 2003. №4. С. 6–22.

2. Соколов М. В. Формирование профессиональной направленности студентов художественно-графических факультетов на занятиях декоративно-прикладным искусством : автореф. дис. на соиск. ученой степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.02. Москва, 2002. 20 с.

М. П. Дьяченко

аспірантка кафедри педагогіки та методики технологійної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет,
керівник гуртка КПНЗ «Центр дитячої та юнацької творчості
«Гармонія» КМР

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ГУРТКІВЦІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ СУЧАСНОЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Позашкільна освіта є невід'ємною частиною безперервної освіти України. Здійснюючись у позаурочний час, гурткова діяльність школярів має значно більше впливів у процесі формування особистості, адже відбувається у демократичній атмосфері, відповідає природним здібностям та інтересам дітей та юнаків. Завданням позашкільної освіти є не лише забезпечення простору для творчості та спілкування, але й можливостей набуття компетенції дослідника і науковця.

Наукове обґрунтування теоретичних і методичних основ діяльності позашкільних навчальних закладів представлено в працях українських вчених О. Биковської, С. Кучер, Т. Сущенко, Г. Пустовіта, В. Рибалки,

В. Вербицького та ін. Значна увага приділяється дослідницькій діяльності учасників позашкільної освітньої діяльності, яка відбувається під проводом Малої академії наук (МАН), що діє як освітня організація, спрямована на виявлення та підтримку талановитої та схильної до науки молоді, залучає саме гуртківців до участі у своїх проектах. Школярі можуть проводити дослідження в усіх галузях науки. Проте часто для керівника гуртка декоративної творчості постає проблемою, який напрям досліджень обрати.

Розглянемо можливості залучення вихованців гуртка декоративної творчості на прикладі гуртка «Народна іграшка». Заняття в гуртку такої тематики мають у своїй основі опанування народних традицій, народної культури, оволодіння технікою народних ремесел, залучення гуртківців до активної праці. Невіддільним у цьому процесі є виховання у дітей почуття любові до своєї країни, до рідного краю, прищеплення поваги до народного мистецтва. Вміння помічати й розуміти прекрасне, цінувати його, створювати своїми руками витвори мистецтва збагачує духовний світ дітей.

Гурток працює за програмою, складеною на основі типової навчальної програми декоративно-ужиткового профілю з «Виготовлення іграшок» Рекомендованої Міністерством освіти і науки України (лист МОН України від 08.04.2016 № 1/11-4658) для організації освітньо-виховного процесу в гуртках художньо-естетичного відділу КПНЗ «Центр дитячої та юнацької творчості «Гармонія» Криворізької міської ради.

Неодноразово роботи гуртківців були високо оцінені на міських та обласних турах та ставали переможцями Всеукраїнських конкурсів дитячої творчості, міської та регіональної дитячо-юнацької виставки традиційних народних промислів, обласної виставки науково-технічної і декоративно-прикладної творчості та багатьох інших.

Опанувавши мистецтво виготовлення народної іграшки вихованці гуртка залучаються до пошукової, дослідницької діяльності, беруть активну участь в науково-дослідницьких та науково-практичних конференціях: «Пектораль», «Мій рідний край, моя земля очима сучасників», «Сучасне народознавство: методи, здобутки, проблеми розвитку на Наддніпрянщині», «Фольклорно-етнографічна спадщина: досвід, пошук, фіксація та збереження.

Участь в обласній фольклорно-етнографічній експедиції «До народних джерел», допомагає вихованцям глибше та повніше зрозуміти процес розвитку і становлення національної культури, дає змогу залучитися їм до глибокого вивчення надбань культурної спадщини малої Батьківщини та України в цілому. Так, чотири роки поспіль пошуково-дослідницькі роботи вихованців одержували перемогу у міському етапі конкурсу пошуково-дослідницьких робіт обласної фольклорно-етнографічної експедиції «Звичаї, обряди та традиції мого краю» та тричі, гуртківці були відзначені переможцями даного конкурсу у номінації «Кращий юний дослідник» (2013, 2015, 2016).

Результатом роботи гуртка є участь в численних виставках, фестивалях, конкурсах. Підсумком теоретичних досліджень та результатом художньо-творчої діяльності на вищому рівні є науково-дослідницькі роботи, виконані дітьми – дійсними членами Малої академії наук України: «Лялька Середньої Наддніпрянщини» – Земляна Анастасія; «Етнографічні ознаки чоловічого поясного одягу» – Колос Валерія (2007 рік); «Традиції та технології виготовлення української народної ляльки на Дніпропетровщині» – Земляна Анастасія (II місце, 2008 рік); «Традиції та технології виготовлення вишиванки на Криворіжжі» – Фурса Лариса (III місце, 2009 рік); «Фольклорні традиції українського селянського середовища та їхній вплив на образний та змістовний характер обрядових ляльок на Криворіжжі» – Герасименко Ольга (2010 рік); «Складові елементи українського ярмарку на Криворіжжі» – Дьоміна Тетяна; «Обрядові ляльки на Криворіжжі» Безсмертна Лідія (II місце, 2011 рік); «Сучасне побутування деяких фольклорних жанрів визначених районів Сумської та Дніпропетровської областей» – Дьоміна Тетяна (I місце/ II етап та II місце/ III етап, 2013 рік).

Нині випускники гуртка «Народна іграшка» є студентами та випускниками Криворізький державний педагогічний університет, Львівського коледжу мистецтв, Харківської державної академії культури.

Проте існують деякі проблеми, зокрема питання підготовки до написання базового компоненту та брак сучасної наукової літератури з відповідного напрямку. Але сподіваємось на подальше активне сприяння розвитку Малої академії наук України, яке ґрунтується на партнерстві та співпраці у системі неперервної освіти «позашкільний заклад – заклад вищої освіти».

К. І. Кірюха

аспірантка кафедри педагогіки та методики технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

УПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Українська школа сьогодні знаходиться в умовах реформування освітньої системи. Концепція НУШ пропонує збереження досвіду попередніх поколінь поєднати з сучасним компетентнісним підходом, швидкою соціальною та технологічною адаптацією учнів. А значить, відповідати високим освітнім стандартам повинні і вчителі, що мають бути готові підвищувати власний професійний рівень, оволодівати сучасними формами і методами роботи, слухати і чути власного учня, йти на конструктивний діалог з ним, навчити свого вихованця не лише здобувати знання, а й застосовувати їх в реальних життєвих обставинах. Враховуючи складність процесу державотворення, військові конфлікти, активізацію процесу етнічної ідентифікації суспільства, слід особливу увагу вчителям приділяти розвитку

громадянської компетентності учнів, які мають зайняти активну життєву і громадянську позицію, бути готовими взяти на себе відповідальність за подальший розвиток України. Отже, ми можемо зробити припущення, що в умовах реформування освітньої галузі, розвитку громадянської відповідальності учнівської молоді слід приділяти значну увагу вдосконаленню і оновленню форм і методів роботи, сприяти поширенню громадянської освіти.

Формування громадянської відповідальності учнівської молоді – одна з актуальних проблем сьогодення. Україна, конституційно закріпивши за собою статус демократичної, соціальної, правової держави, своєю стратегічною задачею вважає розвиток громадянського суспільства. А таке суспільство можливе лише на умовах підвищення рівня правової культури та освіченості всіх його прошарків. Потреба у формуванні громадянської компетентності визнається державою. Доказами цього є існування окремого учбового та виховного напрямку громадянської освіти. З 90-х років в незалежній Україні почався цілеспрямований процес залучення світового досвіду та створення національної моделі громадянської освіти. Сьогодні, як приклад, уведено для старшокласників курс «Громадянська освіта», в рамках інтегрованого курсу «Історія: Україна і світ», окреслено наскрізну лінію, присвячену громадянській відповідальності, існує певний перелік курсів варіативної системи, що мають сприяти підвищенню рівня правової освіти учнівської молоді [1]. Слід відзначити активізацію роботи державних освітніх та правозахисних установ, волонтерських організацій, міжнародних інституцій щодо висвітлення актуальних громадянських проблем суспільства, проведення практичних занять з підвищення рівня правової освіти. Активізувалась міжнародна співпраця освітніх установ. Значну увагу приділяють формуванню громадянської відповідальності освітні платформи «EdEra» та «Prometheus». Ряд просвітницьких проєктів проведено в рамках EdCamp. Але, на нашу думку, максимально сприяти розвитку громадянської відповідальності учнів має комплексна програма, що повинна впроваджуватися навчальним закладом в цілому, пронизуючи освітній і виховний процеси, залучаючи всіх без винятку учасників освітнього процесу, знаходячи відображення в рамках абсолютно всіх навчальних предметів. Лише тоді, коли учень зрозуміє, де і як він зможе на практиці застосувати набуті знання задля підвищення життєвого рівня власної родини і держави, для нього поняття «громадянська відповідальність» з абстрактного об'єкту перетвориться на життєву необхідність.

Серед необхідних знань учня, що розкривають зміст громадянської компетентності, МОН України [2] визначає такі як: сутність демократії, демократичних процесів, національних, європейських та загальнолюдських цінностей, прав і свобод людини і механізмів їх захисту, процесів європейської інтеграції та глобалізації, роль ЗМІ в освітньому процесі тощо/

Хочемо звернути особливу увагу на роль ЗМІ в освітньому процесі, застосування інформаційно-комунікативних технологій. Сучасна молодь не

уявляє свого життя без гаджетів, Інтернету, швидкого обміну інформацією. Значна частина життя сучасного підлітка є доступною, простежується у соціальних мережах. Саме ця «звичка» може суттєво допомогти вчителям в освітньому процесі: для поширення та обміну інформацією, створення групових та індивідуальних проєктів, перевірки рівня оволодіння знаннями. Інформаційні мережі можуть стати джерелом залучення до освітніх проєктів спеціалістів з різних галузей, отримання допомоги експертів, отримання професійної оцінки виконаних робіт, аналіз суспільної думки. Саме соціальні мережі можуть стати майданчиком, де відбувається не просто суперечка, а конструктивний діалог з означеної проблеми серед різних прошарків суспільства та людей, що є представниками різних вікових груп.

Саме такі форми роботи активно впроваджуються вчителями суспільствознавчого циклу, гуманітаріями, психологами, соціальними педагогами і все частіше стають на допомогу в роботі класного керівника. Навіть вчителі молодшої школи залучають до виконання суспільно-значущих проєктів своїх учнів та батьків. Поєднання сучасних технологій і академічних знань, залучення широкого кола осіб до створення та обговорення результатів проєкту не просто дає можливість привернути увагу до певної соціальної проблеми чи висвітлити навчальну тему, а й надає можливість учням до самовираження, творчості, визнання оточуючими, сприяє створенню ситуації успіху.

Обов'язково слід звернути увагу на популярні сьогодні естафети «Хто наступний?», які пропонують учасникам відповісти на питання (або ж вгадати особу, архітектурну споруду, твір образотворчого мистецтва) та запропонувати своє завдання наступному на власній сторінці в соціальній мережі. Особливої популяризації така методика набирає в рамках підготовки старшокласників до ЗНО з української мови та літератури, іноземних мов, історії, географії.

Профілізація старшокласників дає змогу говорити про запровадження ґрунтовних довготривалих проєктів в галузі громадянської та правової освіти. Вони можуть виконуватися як індивідуально, так і в групах. Групові проєкти в даному випадку сприятимуть розподілу обов'язків між учасниками команди, вмінню знаходити компромісні рішення, брати на себе відповідальність за обрану позицію. І хоча підготовка подібних проєктів потребує постійного контролю, уваги і настанов викладача, та все ж сприяє набуттю учнями практичного досвіду і розвитку комплексу навчальних компетентностей.

Вищим рівнем складності в даному напрямку можна вважати, на нашу думку, створення освітніх сайтів старшокласниками. Такий вид роботи надає можливість ґрунтовно, всебічно розглянути тематику, яка стала основою для створення проєкту. Систематично наповнюючи сайт, відповідаючи на запитання читачів, учні мають змогу детального вивчення проблеми, пошуку шляхів її реалізації, залучення широкого кола людей до вирішення проблеми. Позитивним є досвід учасників/слухачів Малої академії наук України, які в

ході написання науково-дослідницької роботи не просто опрацьовують джерела, а й вчаться грамотно їх презентувати, вести наукову дискусію.

Таким чином, можемо зробити висновок про те, що в умовах реформування системи освіти в Україні гостро постає питання виховання свідомого громадянина, здатного вчитися, брати відповідальність за свої вчинки та за роботу своєї команди. Інформаційно-комунікативні технології, соціальні мережі, освітні платформи можуть стати одним з тих майданчиків, на якому зростає самооцінка та громадянська відповідальність молоді. Отже, основними завданнями вчителя в означеній царині сьогодні є: грамотно окреслити соціальну проблему, підібрати команду, спільно обґрунтувати цілі і визначити форму презентації, уважно слідкувати за процесом і зайвий раз не заважати настановами, адже сучасна молодь інформативно більш освічена, має власну і думку, яку й необхідно почути дорослим.

Література

1. Гриневич Л., Єлькін О., Калашнікова С. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 25.02.2019 р.).

2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145 –VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2017. № 38-39. С. 380. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 25.02.2019 р.).

Д. В. Повтораченко
вчитель вищої категорії,
КЗШ № 18, м. Кременчук

ВИВЧЕННЯ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ

У процесі проведеного нами експерименту перевірялося припущення про те, що ефективно впровадження ділових ігор на уроках біології в шкільну практику можливе при дотриманні наступних педагогічних умов: при використанні особистісно-орієнтовного навчання; при використанні активних засобів навчання, а саме ділових ігор; дидактичних, рольових, сюжетно – рольових ігор; при створенні доброзичливої атмосфери в навчальному процесі.

І рівень – низький. Відсутність інтересу до вивчення біології. Учні не вміють побудувати роботу по виконанню домашнього завдання, не організовані. Слабо виражене бажання до отримання знань. Це також – неприйняття принципів гуманістичної взаємодії як педагогічної цінності; поверхнєве спілкування; стереотипні педагогічні впливи, відсутність прагнення налагодити співробітництво зі школярами, досягти взаєморозуміння; ігнорування точки зору учня; суб'єктивізм в оцінках, недолік такту, епізодична пасивність (агресивність); стереотипність у

сприйнятті й оцінюванні знань і поведження учнів; занижена (чи завищена) самооцінка, низький ступінь рефлексії власного поведження: відсутність прагнення до особистісного і професійного росту.

II рівень – середній. Присутній інтерес до вивчення предмету біології. Здатність планування роботи, але поверхово, розуміння значимості гуманістичного спілкування і взаємодії не перейшло в чітку професійну установку; на рівень знань накладає відбиток пасивне реагування на зміни комунікативної ситуації; епізодичні спроби налагодити співробітництво з учнями; орієнтація на репродуктивну діяльність; розвиток комунікативних умінь (як вербальних, так і невербальних) сполучається з прагненням відповідати стандартам; ситуативна тактовність; сприйняття учнів ускладнюється впливом визначених стереотипів; самооцінка далеко не завжди адекватна; усвідомлення необхідності удосконалювання комунікативної культури зв'язується із самоствердженням у педагогічному колективі;

III рівень – високий. Учні вже планують роботу систематично. Наявність інтересу до вивчення біології. Рівень якості знань високий. Також високий рівень, усвідомлення комунікативної культури як самостійної цінності; спілкування і взаємодія з учнями базується на чітких гуманістичних установках, високій духовності педагога, прагненні до взаєморозуміння і співробітництва; пріоритетність діалогічної форми спілкування, готовність до новизни, до дискусії й обговорення; вербальні форми спілкування, виходячи зі змістовної сторони, характеризуються точністю, дохідливістю і доречністю; висока техніка мови, доречне і ненав'язливе використання невербальних компонентів; розвинені емпатія, тактовність, почуття гумору, рефлексивні здібності, заглиблене, адекватне сприйняття і розуміння особистості учнів, об'єктивна оцінка їхньої діяльності; прагнення до удосконалювання комунікативної культури. Отримані результати були занесені у таблицю.

Таблиця

Рівні сформованості комунікативної культури старшокласників (%)

Рівні		9-А	9-Б
I	Високий	21	15
II	Середній	67	71
III	Низький	12	14

Як видно з таблиці, в основному переважає середній рівень розвитку комунікативної культури, як у 9-А (67%) так 9-Б (71%). Наступна робота, яка включала в собі проведення анкетування, з метою визначення учнів до ділових ігор, розвитку комунікативної культури вчителів.

Анкета містила в собі наступні питання: 1. Що ви розумієте під ігровим навчанням? 2. Що для вас гра на уроках біології? 3. Як часто учитель використовує дидактичні, рольові і ділові ігри? 4. Хотіли б ви більше ігрових моментів на уроці? 5. Що у вашому розумінні комунікативна культура? 6. Чи

володіють вчителя в школі комунікативною культурою? 7. Чи кричать учителі на уроках? Як ви до цього відноситеся? 8. Яку роль грає взаєморозуміння в системі спілкування «вчитель-учень»?

Учні під ігровим навчанням розуміють таке навчання, що ведеться в невимушеній ігровій формі по визначеній темі з метою поліпшення знань (30%), стимулювання учнів до вивчення даного предмета (40%), а також відвідуванню уроків (6%). Таке навчання допомагає учнем почувати себе розкріпачене (14%) і краще засвоювати матеріал (10%). Гра на уроках біології для учнів 9-х класів – це придумування різних проектів (11%), проведення шоу (45%), а також інших ігрових моментів, що поліпшують словниковий запас (25%) і учать мислити учнів (16%). У школі №18 ділові, рольові, дидактичні ігри використовуються, але всім учнем хотілося б, щоб вони проводилися частіше, тому що це дуже цікаво (75%), і так матеріал краще запам'ятовується (21%). Комунікативну культуру учні розуміють, як уміння спілкуватися (73%), культуру спілкування (24%), уміння встановлювати зоровий і словесний контакт зі співрозмовником (3%). Більшість учителів мають комунікативні уміння (так вважають 91% учнів), а ті, котрі не володіють, викликають у школярів антипатію. Учителі кричать іноді, але учні (44%) відносяться до цього з розумінням, тому що вважають, що в цьому їхня провина. У системі спілкування учитель-учень взаєморозуміння відіграє важливу роль, тому що якщо учень і вчитель розуміють один одного, те це дозволяє дітям добре почувати себе на уроці (51%) і процвітати в цьому предметі (49%).

Отже, учням імпонують ті педагоги, що захоплені своїм предметом, вільно їм володіють, мають свою точку зору на розглянуту проблему, використовують ділові ігри на уроці. Провівши анкетування та бесіду з вчителями ми можемо зробити висновок: практичне застосування ділових ігор в шкільній практиці на уроках біології має недостатній рівень. Спостереження показали, що в основному домінує низький рівень формування комунікативної культури учнів.

Н. О. Повтораченко
спеціаліст вищої категорії
КЗШ №18, м. Кременчук

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ

В умовах широкого використання засобів сучасної комп'ютерної техніки в освітньому процесі значно зростають вимоги до використання мультимедійних засобів навчання. Окрім базових знань, потрібних учням необхідно оволодіти основами роботи із сучасним комп'ютером, уміти застосовувати інформаційно-телекомунікаційні технології та можливості мережі Internet для досягнення визначених навчальних цілей, освоїти нові організаційні форми навчальної діяльності. Тому перед педагогічними

навчальними закладами постає необхідність уведення на уроках з природознавства застосування можливостей сучасного комп'ютера в процесі викладання.

На нашу думку рішення соціально-філософських проблем комп'ютеризації у сфері освіти, в зв'язку з проникненням в цю сферу ідей, методів і технічних засобів є актуальним завданням. Мова йде не тільки про технічні характеристики комп'ютера – їх швидкодії, об'єми пам'яті, надійності тощо, а, перш за все, про ефективність використання комп'ютерної техніки в педагогічній практиці.

Саме життя, повсякденна педагогічна практика, як правило, відкидає ті чи інші механічно запозичені з інших наук нововведення, які проникли в педагогіку без належних підстав правомірності їх використання для вирішення специфічних педагогічних проблем. Тому доцільно досліджувати філософські проблеми комп'ютеризації в сфері освіти більш продуктивним шляхом: відштовхуючись від потреб педагогічної науки і практики і з огляду на специфіку багатопланової педагогічної діяльності.

Так, «інформаційні технології» – це технології, що тією чи іншою мірою реалізують інформаційні процеси: збирання, накопичення, зберігання, передавання, опрацювання та представлення (відображення) інформації. За словником, «Інформаційна технологія – сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують швидкий пошук інформації, доступ до джерел інформації» [1, с. 504]. Інформаційно-комунікаційні технології – це загальний термін, який підкреслює роль уніфікованих технологій та інтеграцію телекомунікацій, комп'ютерів, програмного забезпечення, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію. Іншими словами інформаційно-комунікаційні технології складається з інформаційних технологій, а також телекомунікацій, медіа-трансляцій, усіх видів аудіо і відео обробки, передачі, мережевих функцій управління та моніторингу.

Практичне застосування в шкільній практиці мультимедійних засобів навчання знаходиться на низькому рівні. Насторожує той факт, що в 36% досліджуваних відсутній інтерес і бажання займатися економічною географією. Це говорить про те, що учні не бачать зв'язки між процесами життєдіяльності і економічною географією, уроки ведуться нецікаво, немає зв'язку з життям. Як наслідок цього: у 45% низький рівень володіння географічними знаннями, уміннями і навичками, а звідси почуття непевності в собі й в успіху навчання. Усього 20% десятикласників володіє системою географічних знань, умінь і навичок, арсеналом прийомів і способів роботи з роздавальним матеріалом, таблицями. Причину даного положення можна змінити, використовуючи в навчальному процесі ділові ігри.

В основу дослідно-експериментальної роботи була покладена програма середньої школи з географії для учнів 9-х класів з теми «Загальна характеристика країн Західної Європи». Конструювання програми велося в

таких напрямках, як конкретизація тим, що виносяться для вивчення економічної географії, визначення обсягу географічних знань і умінь; розробка мультимедійних засобів навчання по вивченню курсу географії; розробка форм контролю за проведенням ділових ігор.

Нами була розроблена тематика уроків, у зміст яких входили ділові ігри. Зміст пропонованого експерименту містило в собі теоретичний і практичний аспект. Реалізація теоретичної частини передбачала засвоєння старшокласниками знань і закономірностей з економічної та соціальної географії світу. Практична частина передбачала відпрацьовування і закріплення географічних умінь.

Дослідно-експериментальна програма включала в себе різноманітні форми проведення уроків /ігри – подорожі, уроки-екскурсії, ділові ігри тощо/, а також завдання, що були запропоновані учням і на уроці, й як домашнє індивідуальне завдання. Завдання для підготовки та проведення ділових ігор були розроблені з урахуванням: особливостей учнів; включення школярів у процес спілкування між учителем і учнем; взаємодії у системі «вчитель-учень». Дослідження показало, що використання ділових ігор у процесі навчання географії сприяло підвищенню рівня пізнавального інтересу, якості знань, учні накопичували індивідуальний досвід роботи зі схемами, географічними атласами, таблицями. Використання ділових ігор та мультимедійних засобів навчання сприяло якісній перебудові мотиваційної сфери, закріпило позитивне відношення до економічної та соціальної географії світу.

Застосування ділових ігор та мультимедійних засобів навчання у навчанні на уроках географії значно підвищує якість знань учнів, та мотивацію навчання, та впливає на зріст пізнавальної активності, перетворює учня з об'єкта в суб'єкт навчальної діяльності.

Література

1. Дзюбенко А. А. Новые информационные технологии в образовании. Москва, 2000. 104 с.

О. М. Парадєєва

учитель трудового навчання,
КЗШ №7, м. Кривий Ріг

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Є таке місце, де дітей насамперед повинні вчити... любити вчитися. І це – школа! Згодні, що деяким учням нудьга заважає отримувати задоволення від навчання. І це стає перешкодою у здобуванні нових знань, розвитку навичок та вмінь. Що ж робити сучасному вчителю, щоб виховати творчу та самовдосконалену особистість?

Розглянемо вимоги до випускників школи. «Це патріот України, який знає її історію; носій української культури, який поважає культуру інших

народів, ... вільно спілкується державною мовою й володіє однією чи кількома іноземними, має бажання і здатність до самоосвіти, виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті, здатний до підприємливості та ініціативності, має уявлення про світобудову, бережно ставиться до природи, безпечно й доцільно використовує досягнення науки і техніки, дотримується здорового способу життя» [3].

Зазначене вище можливо втілити на уроках праці. Саме під час виконання проєктів у учнів формується здатність до самостійного навчання, оволодіння засобами сучасних технологій, використання умінь конструювати власний процес пізнання і на практиці реалізувати заплановане. Враховуються життєві потреби учня, його інтереси та природні здібності.

У статті розглянемо використання ігор для розуму, які допомагають учням стати креативними та творчими. Адже ми розуміємо, що в наш час переповнення інформаційного простору дуже важко все тримати в голові. Для цього пропоную проводити уроки з додаванням позитивних емоцій, які з'являються в ході розумових ігор та організації наукових експериментів.

Простір трудового навчання дозволяє вивчити майже все! Китайське прислів'я розкриває сутність практичної діяльності: «Що чую, те забуваю. Що бачу, те запам'ятовую. Що роблю, те розумію.» У ході проєктної діяльності під дослідженням розуміють визначення форми виробу, komponування його частин, кольорове рішення або декоративне оформлення тощо. Основні методи, які вчитель використовує під час проєктування це: фантазування, метод біоформ, метод фокальних об'єктів, елементи комбінаторики, елементи біоніки. Також можна використовувати й інші методи колективного творчого пошуку, як-от: мозковий штурм, конференції ідей, елементи синектики та ін. [3]

Саме навчитись учитись і дозволяє метод використання ігор для розуму. По-перше, це сприяє стимулюванню уяви. По-друге, сприяє розвитку творчості. Ігри розуму допомагають створювати велику кількість ідей, а кількість – це ключ до творчості. А. Осборн казав: «Кількість! Кількість і ще раз кількість! Ось девіз дня!». І додавав: «Чим більше спроб, тим більша ймовірність попадання в ціль».[2] Так для розігріву розумової діяльності пропоную використання таких вправ: «Космічна істота», «Прогулянка в чужих туфлях», «Використовування уяви», «101 Невдача», «Це жовте або сине питання?», «Прийміть іншу точку зору», «Один + один = один», «Я – фотоапарат», «Ви молоток чи цвях?», «Марсіани прилетіли», «Схрещування», «Неможливі гібриди». Далі, тільки після розігріву – «Ефект Стравінського», «SIL», «Відкриті збори», «Розкадрування», «Об'єднання предметів, ідей, предметів з незв'язаних областей, проблем, елементів екстремальних ідей, різних областей».

Техніки природної креативності призначені для усунення обмежень логіки і звільнення творчої уяви. Пабло Пікассо чудово висловив це, коли сказав: «Кожна дитина – художник. Проблема в тому, як залишитися художником, коли ми зростаємо». [1] Цінність вивчення технік «природою»

креативності полягає саме в цьому – знову навчитися мислити як дитина. Для створення креативних ідей ми використовуємо вправи: «В чому суть», «У чому сутність божевільної ідеї?», «Мрійник, реаліст і критик», «Чарівна паличка», «Пісочний піднос», «Творчі колажі», «Прогулянка за думками», «Запитайте свою дитину», «Запитайте краба».

Отримані ідеї фіксують, записуючи, оцінюють та аналізують. Консультанти визначають нагальність ідеї, обґрунтовують, чи відповідає ідея реальним потребам, та вираховують витрати. Настає черга втілення ідей у життя – створення проекту! У ході наукових досліджень, добору матеріалів учні самостійно знайомляться з варіантами виконання виробу з різних матеріалів, доповнюють власний досвід техніко-технологічними та проектними знаннями, практичними уміннями, навичками. Основа яких сприяє формуванню комплексу власних суджень, цінностей, ставлень. Окрім звичної техніки використовуємо електронні мікроскопи для вивчення структур матеріалу. Розширюємо коло комп'ютерних програм, допомагаючи учням у оформленні проектів.

На уроках праці та технології учень засвоює знання отримані на навчальних предметах: біології, хімії, фізиці, математиці, історії, географії, українській та іноземній мовах. Тож на які наукові запитання ми знайдемо відповіді виконуючи міні-експерименти в ході проектів:

Хімія: Формула та робота пральних та миючих засобів. Хімічні помічники на кухні. Чому деякі плями відпираються, а інші ні?

Біологія: Чому білизну краще сушити на сонці, одразу? Властивості різних речовин, волокон, тканин. Чому необхідно солити страву у кінці приготування? Які продукти сумісні та чому?

Фізика: Електричні прилади, заземлення, безпека. Як впливає форма барабану пральної машини на якість прання? Закони термодинаміки, властивості теплопередачі, властивості металів, з яких виготовляють посуд... Що таке індукційна плитка?

Історія: Походження злаків, особливості національного одягу, традицій, національні кухні різних народів, виникнення ремесел. Історія виникнення традиційних українських страв.

Географія: Цікаві факти про батьківщину овочів та фруктів, країни-винахідники цікавих матеріалів...

Математика: Розрахунки пов'язані з побудовою креслень, зняттям мірок, пропорціями, визначенням часу...

Українська та іноземні мови: Оформлення проектів, створення презентації та вимова під час його захисту.

Коли учні виконують практичні завдання, працюють над проектом, вони для себе відкривають невідому грань, якісно нову, таку, яка ще не зустрічалась в їхній практиці. Так вони розробляють дизайнерські макети, конструюють креслення та створюють технологічні новинки. Отже, слід відзначити, що в реальному житті учні, виконуючи ролі технологів, конструкторів, дизайнерів, науковців, вчаться бачити проблему, виходячи з

власних потреб чи потреб суспільства, і, працюючи над цією проблемою, застосовують вказані методи творчої діяльності.

Іноді так хочеться урізноманітнити урок якимось, бодай маленьким, креативним дійством! Тема цікава, діти сприйнятливі, а часу не вистачає. Тоді на допомогу нам приходять цікаві напрацювання, креативні ідеї, на які точно реагують учні – цікаві розумові завдання та наукові досліди. Приємно, коли учень, долаючи труднощі, втілює в життя свою ідею, викладаючись на всі сто. Адже, ми знаємо, що знання – це сила, а навчання – суперсила!

Література

1. 12 откровений Пабло Пикассо. URL : <https://www.depo.ua/rus/svit/tsitat-pablo-pikasso-25102014000500> (дата звернення: 02.03.2019 р.).

2. Микалко М. Рисовый штурм и еще 21 способ мыслить нестандартно. Москва : МИФ, 2015. 417 с.

3. Навчальні програми з трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-9 класи. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/> navchalni-programi-5-9-klas (дата звернення: 02.03.2019 р.).

Г. М. Васянович

вчитель вищої категорії, вчитель-методист,
заслужений учитель України,

Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №8

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Актуальність даної проблеми зумовлена глобальними екологічними проблемами, що вимагають невідкладних радикальних змін у ставленні людини до природи. На попередніх етапах розвитку людства, коли інтенсивність негативного впливу на природу не перевищувала її можливостей до самовідтворення, екологічні проблеми не поставали перед людством так гостро. У наш час науковці обговорюють питання виживання людей у сучасних екологічних умовах.

Передбачаючи сучасну екологічну ситуацію, В. Вернадський відзначав: «Людина вперше реально зрозуміла, що вона житель планети і має мислити й діяти не тільки в аспекті окремої особистості, сім'ї або роду, держави або союзу держав, але й у планетарному аспекті» [1, с. 14]. Зрозуміло, що для цього необхідна струнка наукова концепція, реалізація якої сприяє формуванню екоцентричного типу екологічної свідомості, народженню нового світогляду, спрямованого на самопізнання та самовдосконалення, усвідомлення свого місця не лише в соціальному, але й у природному середовищі. Людина стає не тільки активним перетворювачем світу, а й охоронцем як соціальних, так і природних цінностей. Концепція В. Вернадського про єдність суспільства і природи (методологічна основа екологічної освіти) у новому ракурсі спрямувала увагу вчених усього світу,

вплинула на організацію наукових програм, створила філософську та методологічну базу для нових досліджень, що дозволило перейти від вчення до теорії з її кількісними оцінками й засобами передбачення [1].

Теоретичні та методичні засади екологічної освіти формувалися під впливом гуманістичних ідей світових мислителів різних епох – Платона, І. Песталоцці, Я.А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинського, а також вітчизняних учених, В. Вернадського, В. Сухомлинського, Г. Сковороди.

Масштаби та інтенсивність впливу людини на навколишнє середовище досягли таких високих рівнів, за яких природні екосистеми виходять із стану гомеостазу, породжуючи протиріччя між суспільством і природою, тобто, низький рівень екологічної культури людського суспільства, що виявляється у нездатності й небажанні передбачати негативні наслідки втручання в природне середовище, взаємодіяти з природними комплексами, не порушуючи їх гармонії, здатності до самовідновлення. Поставивши себе над природою, людина позбавила її спроможності до самозбереження й самовиживання.

Питання екологічної освіти та виховання і на сьогодні залишається одним з найважливіших питань сучасного етапу становлення нашої держави, від вирішення якого переважно залежить оздоровлення нації та економіки в цілому. Екологічне виховання повинно починатися із початкових класів.

Дитина повинна змалечку засвоїти норми та правила поведінки на природі.

Екологічним вихованням учнів початкових класів називається цілеспрямована діяльність учителя над формуванням у молодших школярів бережливого ставлення до природи як першооснови життя людини й джерела унікальних матеріальних й духовних цінностей, піклування про збільшення її багатств.

У рамках пояснювально-ілюстративного методу можна повідомляти учням інформацію про навколишнє середовище і народні традиції, формувати відповідне ставлення до природи (розповідь, пояснення), друкованого слова (підручник, додаткова література наочних посібників (картин, схем, натуральних природних об'єктів тощо), практичного показу способів діяльності у природі (догляд за рослинами на пришкольній ділянці, догляд з тваринами у кутку живої природи тощо). При цьому діти слухають, читають, спостерігають співставляють нову інформацію про природні об'єкти з раніше засвоєною і запам'ятовують. Користуючись цим методом, вчитель доводить до відома учнів зміст, суть і значення народних традицій ставлення до природи.

Підготовка школярів до охорони природи здійснюється з урахуванням їх вікових особливостей. Учні початкових класів охоче доглядають за рослинами, молодими деревцями й маленькими тваринами. Захищаючи їх та вирощуючи, діти разом з цим мимовільно стають і покровителями самої природи. Багато приємних переживань і свіжих вражень приносять їм прогулки й екскурсії в природу, спостереження за комахами, метеликами,

жучками, мурашками, ведення щоденників природи, фенологічних спостережень. Власна праця над доглядом рослин і тварин, вирощення і збір врожаю, охорона природних об'єктів, мурашників, джмелів і бджіл, пташин гнізд, нерестилищ, водойм, парків, квітників, скверів, проведення «Днів птахів», «Днів лісу», «Днів урожаю», відзначення професійних свят підвищують дієвість екологічного виховання молодших школярів.

Література

1. Вернадский В.И. Несколько слов о ноосфере. *Успехи современной биологии*. 1994. Т.18. Вып.2. С. 119.

Renata Zbyszyńska

Specjalny Ośrodek dla Dzieci Niewidomych
i Słabo Widzących w Radomiu,
Europejska Uczelnia Społeczno-Techniczna w Radomiu

PRACA NAUCZYCIELA – TERAPEUTY W POLSKIM SYSTEMIE KSZTAŁCENIA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Z wykształcenia jestem pedagogiem specjalnym z ponad dwudziestoletnim stażem pedagogicznym. Pracuję z dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną intelektualnie oraz z dziećmi z wieloraką niepełnosprawnością, z tak zwanymi sprzężeniami. Oprócz pracy w Specjalnym Ośrodku dla Dzieci Niewidomych i Słabo Widzących w Radomiu prowadzę zajęcia z dziećmi w wieku 3 – 6 lat w placówkach niepublicznych. Moi, młodszy podopieczni są najczęściej sprawni intelektualnie, ale mają problemy z: zaburzoną pracą zmysłów, cierpią na mózgowie porażenia dziecięce, niedowidzenie, niedosłuch, nadpobudliwość psychoruchową oraz autyzm. Moja praca zawodowa obejmuje zatem szeroki wachlarz niepełnosprawności na różnym poziomie rozwojowym.

Praca pedagogiczna opiera się na wnikliwej obserwacji, analizie dokumentacji własnej ucznia, diagnozie funkcjonalnej i opracowaniu jednorowego sposobu postępowania terapeutycznego. Proces rewalidacyjny uwzględnia możliwości psychofizyczne poszczególnych uczniów. Jednocześnie oddziaływaniom terapeutycznym poddawani są rodzice, w celu pokonania i zaakceptowania niepełnosprawności swoich dzieci. To oni są naszymi partnerami do współpracy. W obecnym systemie kształcenia i wychowania osób niepełnosprawnym ogromną rolę odgrywają prawni opiekunowie naszych podopiecznych.

Wszystkie zajęcia prowadzone są dostosowanymi i specjalnie dedykowanymi metodami pracy dla poszczególnych uczniów.

Pracujemy w oparciu o metodę Ośrodków Pracy, zgodnie z założeniami pedagogiki specjalnej i obowiązującym przepisami i rozporządzeniami ministra edukacji.

Wśród niekonwencjonalnych i specjalistycznych metod wychowania oraz nauczania czołowe miejsce zajmuje metoda nauczania czynności życia

codziennego „Krok po kroku”. Jest to metoda, która daje nam nauczycielom, terapeutom, rodzicom, konkretne techniki i wskazówki do nauki najprostszych, czynności związanych z samoobsługą.

W codziennej pracy z uczniem niepełnosprawnym umysłowo wykorzystywana jest metoda ośrodków pracy. Pamiętając o tym, że każdemu uczniowi należy zapewnić wszechstronny rozwój na miarę jego możliwości psychofizycznych, kształtujemy aktywną postawę, sprzyjającą pokonywaniu trudności z wykorzystaniem zdobytej wiedzy i umiejętności.

Wszechstronne poznanie każdego zjawiska dokonuje się poprzez: obserwację, opracowanie tzw. przeróbki umysłowej zebranego materiału oraz ekspresję.

"Poranny krąg", czyli stymulacja polisensoryczna jest najczęściej wykorzystywaną metodą pracy z uczniem o różnych potrzebach edukacyjnych. W głównej mierze opiera się na pracy według pór roku i żywiołów. Celem tej metody jest: budzenie poczucia bezpieczeństwa, rytualizacja, stymulacja zmysłów, komunikacja. Każdej porze roku przyporządkowane są właściwe jej atrybuty: kolor, zapach, smak, instrument, głoska, żywioł.

Podstawowym celem metody pracy Knill'ów jest rozbudowanie aktywności dziecka niepełnosprawnego, zachęcanie go do działania, przejawiania własnej inicjatywy. Działania terapeutyczne oparte są na tworzeniu okazji do doświadczania i nabywania podstawowych informacji o sobie, co następuje w toku wykonywania sekwencji ćwiczeń ruchowych. Specjalnie opracowanym przez twórców metody, ćwiczeniom towarzyszy muzyka. Stanowi ona istotny element wszystkich programów, bowiem każde działanie zaczynają i kończą określone dźwięki. Ćwiczenia składające się na dany program aktywności, następują po sobie według stałego schematu, co czyni zajęcia dla dziecka przewidywalnymi i bezpiecznymi. Aktywność ruchowa sprzyja kształtowaniu świadomości swojego ciała, pozwala również nawiązywać bliski kontakt emocjonalny z innymi osobami. Ćwiczenia z zastosowaniem Programów Knillów są lubianą przez dzieci formą ekspresji w pracy indywidualnej z uczniem. Kolejną metodą stosowaną w pracy jest również „Metoda Dobrego Startu” opracowana i przeniesiona na grunt polski przez prof. Martę Bogdanowicz. Celem wprowadzenia tej metody lub jej elementów w pracy z dziećmi jest usprawnianie analizatorów: wzrokowego, słuchowego, kinematycznie – ruchowego, a także kształcenie lateralizacji, orientacji w schemacie ciała. Połączenie muzyki, słów piosenki oraz ruchu aktywizuje cały układ nerwowy. Metoda dobrego startu przynosi wiele korzyści. Do nich należą: wyrównanie fragmentarycznych deficytów rozwojowych poprzez ćwiczenia korekcyjno – kompensacyjne. Skutecznie wyrównuje opóźnienia rozwoju funkcji percepcyjno-motorycznych, koryguje zaburzenia percepcji wzrokowej, słuchowej oraz motoryki, usprawnia orientację w schemacie ciała i przestrzeni. Ma istotne znaczenie dla przebiegu nauki pisania i czytania, pozwala określić, które funkcje nie osiągnęły pożądanego poziomu sprawności i tym samym ukierunkować program pracy indywidualnej z dzieckiem, spełnia rolę stymulującą, aktywizującą, pobudza motywację, kształci krytycyzm, rozwija dojrzałość społeczną. W pracy wykorzystywane są również metody aktywizujące,

wymagające większego zaangażowania ze strony uczniów. Pamięamy również w swojej codziennej pracy, że najbardziej sprawdzone metody to te, które oparte są o bezpośrednie doświadczenie i działania praktyczne. Spory nacisk kładziemy na rozwój poszczególnych sfer rozwojowych, takich jak: szeroko pojęta komunikacja werbalna i alternatywna, uspołecznienie, motoryka mała i duża, samoobsługę, sfera poznawcza, Głównym, nadrzędnym celem w edukacji osób niepełnosprawnych jest wspomaganie wszechstronnego rozwoju osobowego niezbędnego do życia w społeczności. Uczeń powinien mieć możliwość harmonijnego rozwoju we wszystkich sferach, nabywania wiedzy o sobie i otoczeniu oraz sposobów zdobywania tych umiejętności. Powinien opanować sztukę komunikowania się w formie bezpośredniej (mówienie, słuchanie, gest, śpiew, mimika), jak i pośredniej (pisanie, czytanie, malowanie). Wśród metod ukierunkowanych na kształtowanie sprawnych zmysłów u dzieci niewidomych należy wyróżnić: metody organizowania małej przestrzeni, masaż z użyciem zróżnicowanych dotykowo powierzchni, stosowanie frotek z dzwoneczkami na przeguby rąk i nóg oraz odpowiednio podwieszanych zabawek dźwiękowych do coraz bardziej celowego trącania rękami i nogami, wspólna zabawa ciałem dziecka, ciałem dorosłego i przedmiotami używanymi w czasie interakcji, wprowadzanie zabaw paluszkowych, kontaktowych i ruchowych w bliskim kontakcie fizycznym z dzieckiem, wprowadzanie sygnałów zapowiadających, wprowadzanie symboli przedmiotowych zapowiadających poszczególne sytuacje i czynności. Zupełnie innym oddziaływaniom poddawane są dzieci niepełnosprawne w stopniu głębokim, z wieloraką niepełnosprawnością. Praca rewalidacyjna polega na budowaniu wspólnego pola uwagi, komunikacji, stymulacji, usprawnianiu ruchowemu, przejmowaniu inicjatyw, mobilizowaniu do aktywności oraz szeroko pojętą opiekę i pielęgnację.

Marta Grylak

Luna – Centrum Terapeutyczno – Szkoleniowe,
Europejska Uczelnia Społeczno-Techniczna Radom

DOGOTERAPIA

Prowadzę własną firmę „Luna – Centrum Terapeutyczno – Szkoleniowe” oraz jestem wykładowcą na Europejskiej Uczelni Społeczno – Technicznej w Radomiu. Jestem założycielem i prezesem dwóch fundacji: „Fundacja Podwójne Szczęście” „*Fundacja Happiness*„. Jestem także hodowcą psów ras: Dog argentyński, labrador, beagle, golden, buldog francuski, bolder collie ,cavalier king, szpic miniatura.

„Luna Centrum Terapeutyczno – szkoleniowe” jest jedną z większy firm dogoterapeutycznych w województwie mazowieckim, która prowadzi zajęcia w grupach od 4-8 osób, oraz zajęcia indywidualne. W centrum pracuje 9 psów- ras: 2 labratory – maści biszkoptowej, 2 goldeny retriever – maść kremowa, 1 szpic miniatura- pomeranian, 1 Cavalier king, 1 border collie, 1 beagele, 1 buldog francuski – niebieski. Każdego dnia myślimy o tym by skuteczniej prowadzić

nasze zajęcia terapeutyczne i dlatego od ponad roku wprowadziliśmy dodatkowe zajęcia ze zwierzętami takimi jak: 3-króliki , świnka morska skin, jeż pigmejski, lotopałanki.

Moja firma współpracuje z wieloma różnymi placówkami:

- Przedszkole Publiczne nr 24 z oddziałami integracyjnymi w Radomiu
- Samorządowe Przedszkole w Skaryszewie
- Samorządowe Przedszkole w Zakrzewie
- Przedszkole Hania w Zakrzewie
- Stowarzyszenie Budujemy Przzystań w Radomiu
- Niepubliczne Przedszkole Kajtek w Radomiu
- Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych i Słabo Widzących
- Specjalistyczny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy dla Dzieci niesłyszących im. Marii Grzegorzewskiej w Radomiu
- Mój Świat Niepubliczne Przedszkole Terapeutyczne dla Dzieci z Autyzmem
- Publiczna Szkoła numer 11 w Radomiu
- Publiczna Szkoła Gimnazjum nr 2 w Radomiu
- Przedszkole Publiczne nr 19 z oddziałami integracyjnymi w Radomiu
- Przedszkole Gaska Balbinka
- Zespół Szkół Integracyjnych w Radomiu (kl. 2D)
- Publiczne Przedszkole w Przytyku
- Łanowa Grupa – Kraków

Wykształcenie:

I. Wydział Ekonomiczny Politechniki Radomskiej- Magister finansów

II. Studia Podyplomowe - Europejskiej Uczelni Społeczno – Technicznej:

1. „Oligofrenopedagog w tym z dziećmi Autystycznymi”
2. „Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka w tym ze spektrum autyzmu”
3. Nova Policealna Szkoła Zawodowa dla Dorosłych w Lublinie - kierunek:

Technik Weterynarii

III. Obecnie studiuję- Europejskiej Uczelni Społeczno – Technicznej:

1. Organizacja i zarządzanie w ochronie zdrowia
2. Przygotowanie pedagogiczne
3. Logopedia

IV. Ukończone kursy:

- Kurs: Instruktor Dogoterapii
- Szkolenie: Usprawnienie motoryki małej z wykorzystaniem terapii ręki
- Szkolenie: Wspieranie rozwoju ruchowego dziecka z całościowymi zaburzeniami rozwoju
- Szkolenie: Jak radzić sobie z trudnymi zachowaniami u dzieci wg C. Sutton
- Warsztaty: sensoplastyka
- Kurs: Terapia behawioralna – teoria i praktyka (kurs 3 – modułowy)
- Warsztaty: Kuferek skarbów Kynoterapeuty
- Techniki muzykoterapii neurologicznej w pracy logopedycznej

- Kompetencje językowe a metody udostępniania treści dzieciom z zaburzeniami komunikacji językowej.
- Metody skryptów i wycofywanie w terapii osób z zaburzeniami rozwoju.
- Metody i techniki usprawniające prozodię
- Diagnostyka słuchu u dzieci powyżej trzeciego roku życia. Badania Magic i Basd dostępne w urządzeniach PATH Medical
- Teoria Logopedyczna. Strategie – metody- techniki.
- O co chodzi z tą lateralizacją? Jak badać, jak działać, jak wspomagać rozwój dziecka.
- Postępowanie terapeutyczne wobec dziecka z autyzmem
- Terapia ręki w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi motoryki małej z wykorzystaniem elementów terapii ręki
- Wspieranie rozwoju ruchowego dziecka z całościowymi zaburzeniami rozwoju.
- szkolenie: Postępowanie terapeutyczne wobec dziecka z autyzmem
- Kurs: Instruktor terapii zajęciowej
- Kurs : Terapeuty Empathy Doll
- Kurs: Trening umiejętności społecznych
- Kurs: Główna Księgowa
- Kurs: System Controlingu
- Szkolenie: Kodeks Pracy

Adresaci terapii:

Pracuje z dziećmi z porażeniem mózgowym, z autyzmem, z Aspergerem, z afazją, z mutyzmem, z uszkodzeniem nerwu twarzowego 7, z dysmorfia twarży, zespołem Downa, z niedosłuchem oraz niesłyszące, dzieci niewidzące oraz słabowidzące, dzieci z obniżoną normą intelektualną.

Autystycy

Dziecko autystyczne zamyka się w swoim świecie. Jest on nieco zniekształcony, ale na tyle absorbujący, że dziecko nie widzi potrzeby rozmowy z ludźmi znajdującymi się w jego otoczeniu. Dochodzi do całościowego zaburzenia rozwoju. Dziecko unika kontaktu z rówieśnikami i rodziną. Bez powodu przestaje odzywać się do mamy, wszystkich wokół traktuje jak powietrze. Nie pozwala się dotykać i sztywnieje, gdy weźmie się je na ręce, nie ma na nic ochoty. Nie prosi rodziców o super zabawki. Nie reaguje na ból. Nie cieszy się, gdy przejeżdża ukochana dotychczas ciocia. Gdy dostanie ulubione lody – nie okazuje, że mu bardzo smakują. Delikatne znaki (grymas, gesty innych osób) nie mają dla niego większego znaczenia. Można się uśmiechać do niego z najszczerzą czułością, a ono wcale nie zwróci na to uwagi i nie odbierze tego jako czegoś miłego. Dziecko autystyczne przestaje rozmawiać, a jeśli mówi, to w sposób zaburzony, nielogiczny, ciągle powtarza słowa lub hasła z reklam telewizyjnych. Zamiast „ja”, mówi „ty”, posługuje się niezrozumiałymi zwrotami. Zachowania dziecka z autyzmem są stereotypowe – macha rękami lub kręci się w kółko. Nadmiernie przywiązuje się do niektórych przedmiotów. A jeśli ktoś mu je zabierze, wpada w panikę. Nie lubi, gdy ktoś zmienia jego dotychczasowe przyzwyczajenia. Lubi

chodzić tą samą drogą, jeść z tego samego talerza, sprzątać tą samą szczotką. Źle znosi zmiany w jego codziennych czynnościach.

Dzieci cierpiące na łagodniejszą postać autyzmu mają bardzo wybiórczy i ograniczony zakres zainteresowań, z tego powodu bywają ekspertami w wąskich dziedzinach. Czasami wykazują niezwykłą pamięć, której jednak nie wykorzystują w życiu codziennym, w szkole, w kontakcie ludźmi. Dzieci autystyczne często odczuwają lęk i łatwo stają się agresywne, miewają zaburzony sen. Diagnozę autyzmu stawia psycholog, psychiatra lub pedagog specjalny, w oparciu o obserwację i ocenę rozwoju dziecka.

Podsumowanie symptomów występujących u dzieci autystycznych.

• **Dziecko z autyzmem** nie uczestniczy w zabawie z rówieśnikami, lubi samotność,

- bardzo rzadko się uśmiecha,
- bardziej interesuje się kontaktem z przedmiotami niż ludźmi,
- ma mimikę twarzy, która nie wyraża wielu emocji,
- zazwyczaj unika kontaktu wzrokowego z inną osobą,
- bywa nadpobudliwe i impulsywne,
- nie reaguje na swoje imię,
- często wpada w agresję bez wyraźnego powodu,
- prawie wcale nie mówi, a jeśli już to używa słów nie mających znaczenia,
- wprowadza przedmioty w jednostajny ruch obrotowy,
- kiwa, obraca się w jednym miejscu bez przerwy,
- ma utrudnione kontakty z innymi ludźmi,
- jeśli rozmawia - to na jeden temat,
- jest nadwrażliwe na dźwięki i dotyk,
- czasem nie reaguje na ból,
- nie biega w podskokach,
- nie ma spontanicznych odruchów.

Zespół Downa

Większość osób kojarzy zespół Downa z upośledzeniem umysłowym i charakterystycznym wyglądem, jednak to tylko część objawów, które możemy zaobserwować u osób dotkniętych zespołem Downa. U wszystkich chorych występuje również wrodzony niedobór odporności, co znacznie podnosi częstotliwość występowania różnego rodzaju infekcji. Chorzy wykazują również wiotkość mięśni, co sprawia, że często nie domykają ust i wystawiają język.

Przy zespole Downa mogą pojawić się również inne nieprawidłowości. Część z nich to jedynie cechy dysmorficzne, które nie pogarszają jakości życia, ale obok nich występują też poważne wady. U chorych mogą pojawić się: wady serca, zaburzenia słuchu, krótkogłowie, hipoplazja zębów, zaćma i inne zaburzenia wzroku, wady układu pokarmowego, celiakia, nieprawidłowości w budowie kośćca, zmiany u układzie płciowo-moczowym, zaburzenia płodności, zaburzenia pracy tarczycy, napady padaczkowe i wiele innych.

U osób z zespołem Downa często występują również białaczki, ale co ciekawe, chorzy wykazują o wiele mniejszą zapadalność na pozostałe nowotwory złośliwe.

Średnia długość życia osób z zespołem Downa to w tej chwili 49 lat. Zgon następuje zazwyczaj w wyniku poważnych wad serca.

Zewnętrzne objawy Zespołu Downa

Zewnętrzne cechy wskazujące na zespół Downa najbardziej widoczne są na twarzy:

- powieki są skośne ustawione w górę;
- zmarszczki nakątne;
- krótki grzbiet nosa;
- jasne plamki na tęczęwce oka;
- małe hypoplastyczne małżowiny uszu;
- zwężony przewód słuchowy zewnętrzny;
- krótkie dłonie;
- spory odstęp pomiędzy paluchem i drugim palcem u stóp (obustronnie);
- bruzda sandałowa na podeszwie;
- przebieg linii głównej na dłoniach w sposób poprzeczny.

Tego rodzaju cech jest bardzo dużo, ale nie występują one u każdego z zespołem Downa. Do wykonania badania kariotypu potrzebne jest przynajmniej dziesięć cech. Badanie to jest najbardziej miarodajnym sposobem, potrzebnym do rozpoznania zespołu Downa, ponieważ wymienione cechy mogą występować również u osób, które nie posiadają dodatkowego chromosomu 21.

Uszkodzenie nerwu twarzowego 7 + dysmorfia twarzy

Schorzenie to objawiają się wykrzywionymi ustami, uszkodzeniem dźwigacza- opadającym kącikiem ust oraz osoby z tą chorobą nie mogą szeroko otworzyć buzi, często wycieka im bezwładnie ślina, jedna strona buzi rośnie bardziej a druga nie rośnie .

Cechy Zespołu Aspergera

Zespół Aspergera, który z języka angielskiego jest nazywany Asperger's Syndrome, w skrócie AS, jest różnie definiowany w medycynie. Jest to zaburzenie rozwoju, które w pewien sposób mieści się w spektrum autyzmu, jako odmienny styl poznawczy. Inne definicje, zapisane w klasyfikacji Chorób DSM - IV oraz ICD-10 określają zespół Aspergera jako grupę całościowych zaburzeń rozwojowych występujących zarówno u dzieci, jak i u dorosłych. W opisach rozwoju niemowląt często pojawiają się informacje o mniejszej liczbie punktów w skali urodzeniowej Apgar, dzieci te są też opisywane jako spokojne, ciche, nieabsorbujące. Norma intelektualna może być obniżona z powodu braku prawidłowo prowadzonej stymulacji (co wynika z separacji rówieśniczej, izolowania się)./J. J. Błeszyński, 2011, s. 72.

Prawidłowy pod względem kształtowania się etapów rozwój mowy(co można uznać za jedną z pierwszych cech różnicujących od autyzmu – Błeszyński, 2002).Problemy występują przede wszystkim w zakresie komunikacji społecznej i nasilają się wraz z wiekiem, szczególnie w kontaktach rówieśniczych; dotyczą

specyficznych zachowań lingwistycznych, takich jak na przykład fonetyczna czy gramatyczna pedantyczność wypowiedzi, zabawa słowami (często odbierane przez otoczenie jako dobieranie adekwatnego znaczenia, brzmienia) lub specyficzny tok wypowiedzi (często odbieranych jako przemądrzałe, ponad wiek rozwojowy). W kontaktach społecznych nierzadko brak nawiązania kontaktu lub nawiązanie kontaktu pobieżnego (szczególnie w zakresie kontaktu wzrokowego, mimiki, postawy ciała i gestów), brak również widocznej empatii i wzajemności. Problemy z odbiorem i rozumieniem emocji oraz przekazem informacji pozawerbalnych. Możliwość opóźnień w rozwoju mowy, jednak niepowodujących znaczących trudności w rozwoju mowy i języka. Nasilenie specyficznych, wąskich zainteresowań, często dobieranych wybiórczo. Ograniczona sprawność ruchowa, specyficzny chód i brak koordynacji ruchów (jako konsekwencja biernego spędzania czasu wolnego, a nie występujących ograniczeń zdrowotnych czy udziału w grach i zabawach rówieśniczych) Podwyższony poziom lęku, do którego z wiekiem dochodzi duże nasilenie depresji. Najczęściej diagnoza zespołu Aspergera stawiana jest u dzieci w wieku 7-15 lat, po pierwotnie postawionej diagnozie autyzmu, jednak nie jest to regułą.

Objawy afazji u dzieci to między innymi:

- brak rozwoju mowy,
- brak rozumienia znaczenia słów mimo prawidłowego słuchu,
- brak zaburzeń natury emocjonalnej i upośledzenia funkcji poznawczych,
- problem z wypowiadaniem słów spontanicznie i naśladowczo,
- zniekształcanie słów,
- problem z wypowiadaniem słów dwusylabowych i dłuższych,
- ubogie słownictwo,
- dzielenie słów na sylaby

Mutyzm można łatwo pomylić z nieśmiałością. I tu pojawia się wielkie niebezpieczeństwo, ponieważ tylko szybko podjęta terapia może pomóc dziecku w przełamaniu lęku i prawidłowym funkcjonowaniu w grupie.

Mutyz wybiórczy jest zaburzeniem lękowym. Umieszczenie tego problemu w tej grupie zaburzeń, wskazuje na prawdziwy powód milczenia, czyli odczuwanie wysokiego poziomu lęku. Milczenie nie wynika więc z przeszkód natury artykulacyjnej ani z uporu. Do przyczyn tego zaburzenia należą predyspozycje genetyczne.

- Jeśli rodzice lub krewni dziecka zmagali się z mutyzmem wybiórczym lub z innymi zaburzeniami lękowymi, to może ono dziedziczyć predyspozycje do tych samych problemów. Tak naprawdę istnieje jednak wiele czynników wpływających na rozwinięcie się mutyzmu wybiórczego. Zalicza się do nich: stres, rodzinę dwujęzyczną, pobyt w obcym kraju, również niewielką aktywność społeczną rodziny. Jeśli dziecko miało niewiele okazji do kontaktów społecznych, zanim poszło do przedszkola, to kontakt tam z dużą grupą osób może wywołać wysoki poziom lęku, z którym radzi sobie poprzez milczenie i wycofanie. To oczywiście tylko niektóre czynniki mogące mieć wpływ na rozwój mutyzmu wybiórczego.

Ogólne cele edukacyjne realizowane w ramach dogoterapii, to m.in:

- budowanie prawidłowej relacji z psem i nauka zasad bezpiecznego postępowania z psami,
- edukacja z zakresu kynologii,
- nauka wykonywania czynności pielęgnacyjnych wobec psa np. karmienie, szczotkowanie, wycieranie łap oraz troska o higienę własną, np. mycie rąk...
- kształtowanie umiejętności okazywania emocji związanych z kontaktem z psem,
- wyzwalamie spontanicznej aktywności dziecka w zabawie z psem,
- budowanie pozytywnej motywacji do nauki i rehabilitacji,
- budowanie więzi emocjonalnej u dzieci, które mają w tym trudności,
- budowanie poczucia własnej wartości,
- doskonalenie sprawności ruchowej,
- rozwijanie mowy, wzbogacanie zasobu słów i pojęć,
- stymulowanie zmysłów: słuchu, wzroku, dotyku
- kształtowanie orientacji w schemacie własnego ciała,
- ćwiczenie koncentracji uwagi,
- ćwiczenia relaksacyjne.

Bardzo ważnym elementem zooterapii jest bezpośredni kontakt ze zwierzęciem wtedy dziecko – pacjent nawiązuje magiczną więź i możemy wypracować dosłownie wszystko. Istotnym elementem pracy z dzieckiem autystycznym jest budowanie kontaktu wzrokowego oraz praca na emocjach i stopniowe wzmocnianie pozytywnych zachowań dziecka – zastosowanie terapii behawioralnej oraz wprowadzenie dziecka autystycznego oraz dziecka z Aspergerem w grupy środowiskowe – grupy rówieśników. Często stosujemy u tej grupy pacjentów komunikację alternatywną,

Praca z dzieckiem niepełnosprawnym z jednostką chorobową: porażenie dziecięce mózgowie, dziecko niewidzące oraz słabo widzące, dziecko niesłyszące – potrzebują docisków oraz stymulacji zapachowej, masażu kończyn górnych i dolnych, oraz masażu buzi (masaż wykonuje pies) – używam tu psa buldoga francuskiego.

Uszkodzenie nerwu twarzowego oraz dysmorfia twarzy używam tu masażu – który wykonuje pies oraz masaż różnymi fakturami i kinesiotaping – plastry.

1. Dziewczynka autystyczna nie chciała wykonać ćwiczenia- taczki z fizjoterapeutą dlatego została użyta metoda, naśladowanie oraz użycie psa do przełamania niechęci do ćwiczeń. Jak widać na zdjęci wyznaczony cel przez terapeutów przyniósł niesamowity rezultat.

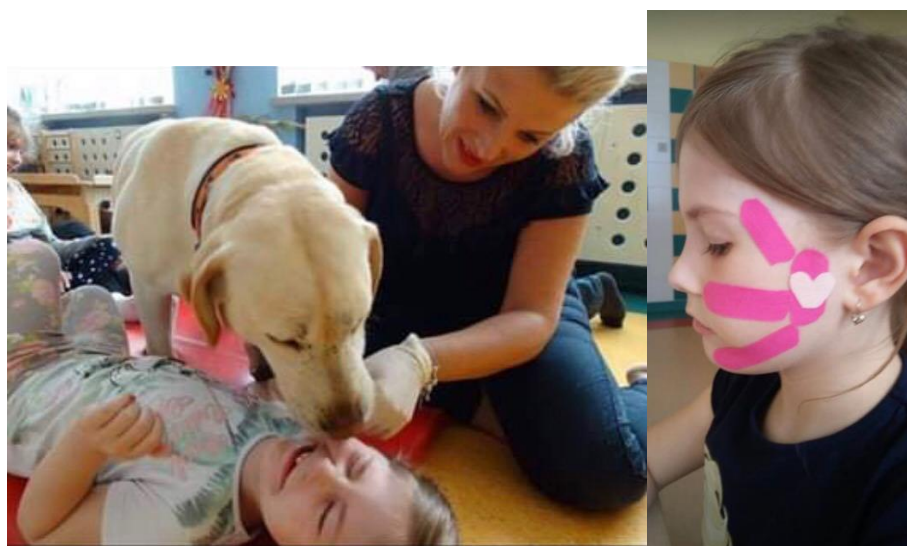
2. Budowanie relacji- dziewczynka o imieniu Ania zespołem Downa. Karmi psa – Luna labrador kiefbaską.

3. Chłopiec autystyczny, z którym nie było kontaktu wzrokowego. Po zastosowaniu terapii udało się uzyskać kontakt wzrokowy z psem, kolejny etap będziemy próbować nawiązać kontakt z człowiekiem.

4. Niewidoma dziewczynka – elementy terapii ręki w towarzystwie psa – Ateny golden retriever.

5. 5-letnia Julka z dysmorfia twarzą- asymetrią oraz z uszkodzeniem nerwu twarzowego 7. Pies Luna wykonuje masaż całej twarzy dziewczynki w ten sposób pobudza krążenie i wyrównuje asymetrię. Ostatnie zdjęcie przedstawia

kinesiotaping zastosowana technika pozwala na dłużej utrzymać podniesienie kącika dźwigacza i poprawia funkcjonowanie buzi.

6.Kuba – chłopiec z dziecięcym porażeniem mózgowym, nie widzi i nie słyszy. Gaja z Kubą pracuje 3lata. Zdjęcie pokazuje miłość dziecka do psa i bezwarunkową miłość psa do pacjenta. Metody terapii masaż, docisk.

7. Integracyjne przedszkole grupa mieszana. Dzieci wycofane oraz dzieci z lękiem do psów. Praca zespołowa przełamywanie barier w kontakcie z psem. Gry i zabawy ruchowe całej grupy.

Praca lekarza dentysty i nauczyciela akademickiego.

Z wykształcenia jestem lekarzem dentystą, posiadam stopień naukowy doktora nauk medycznych oraz dwie specjalizacje: w dziedzinie zdrowia publicznego oraz stomatologii dziecięcej. Ukończyłam również studia podyplomowe w zakresie logopedii. Mam kilkunastoletnie doświadczenie w pracy klinicznej oraz naukowo-dydaktycznej.

W swojej pracy zawodowej lekarza dentysty zajmuję się stomatologią dziecięcą, należę do Polskiego Towarzystwa Stomatologii Dziecięcej. Praca z dziećmi różni się od pracy z dorosłymi pacjentami: dzieci są na różnym etapie rozwoju intelektualnego, osobowości, zdolności motorycznych, najmłodszy pacjenci nie potrafią jeszcze mówić. Stąd dla stomatologa dziecięcego wpływają dodatkowe wyzwania; bazą do pracy jest oczywiście wiedza medyczna, ale równie ważne jest dobre orientowanie się w zagadnieniach dotyczących rozwoju, psychologii dziecięcej, metod komunikacji werbalnej i niewerbalnej z dzieckiem. Ponieważ wciąż część pacjentów obawia się wizyt u lekarza dentysty wiele miejsca poświęcam behawioralnym metodom znoszenia lęku; „tell-show-do”, systematycznej desensytyzacji, kształtowania, poczucia humoru i innych, dobranych indywidualnie do pacjenta. Wielu małych pacjentów ma problemy wykraczające poza stomatologię, ale jednak ściśle związane z narządami jamy ustnej- stąd moje dodatkowe wykształcenie logopedyczne. Łącząc wiedzę z tych dwóch dziedzin jestem w stanie kompleksowo poprowadzić pacjenta z wadami wymowy i problemami stomatologicznymi. Bardzo ważną część mojej pracy stanowi promocja zdrowia, edukacja zdrowotna i profilaktyka. Zagadnienia te kierowane są zarówno do dzieci, jak i, a może przede wszystkim, do rodziców. Instruktaż higieny jamy ustnej, zalecenia dietetyczne i higieniczne, rozmowa na temat zdrowia jamy ustnej i jego wpływu na zdrowie ogólne są nieodłącznym elementem pierwszej wizyty. Wielu spośród moich pacjentów zmaga się z różnymi problemami zdrowotnymi (między innymi kardiologicznymi, alergicznymi) i niepełnosprawnością więc współpraca z lekarzami innych specjalności jest ściśle wpisana w praktykę stomatologa dziecięcego.

Dydaktyką zajmuję się od początku mojej pracy zawodowej, mam doświadczenie w pracy ze studentami zarówno studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz studiów podyplomowych. Przygotowałam i przeprowadziłam wykłady na kursie specjalizacyjnym dla lekarzy specjalizujących się w ortodoncji, z zakresu promocji zdrowia jamy ustnej. Ukończyłam Studium Doskonalenia Dydaktyczno-Pedagogicznego Nauczycieli Akademickich, jestem promotorką kilkudziesięciu prac licencjackich, magisterskich i podyplomowych. Od wielu lat uczestniczę w kształceniu studentów z różnych krajów świata, w języku polskim i angielskim. W dydaktyce zajmuję się zarówno naukami podstawowymi medycyny, jak również zdrowiem publicznym. Tematyka zdrowia publicznego jest mi szczególnie bliska; zdrowie publiczne jest specjalnością interdyscyplinarną, łączy

w sobie zagadnienia z wielu dziedzin, obejmuje między innymi analizę stanu zdrowia społeczeństwa, nadzór epidemiologiczny, promocję zdrowia, edukację zdrowotną, demografię, epidemiologię, politykę zdrowotną, zagadnienia etyczne i prawne w ochronie zdrowia. W dzisiejszym świecie pełnym nowych i nawracających zagrożeń zdrowotnych, chorób cywilizacyjnych, niebezpiecznych dla zdrowia ruchów społecznych (np. „antyszczepionkowcy”) niezwykle istotne jest przekazanie studentom rzetelnej, opartej na faktach wiedzy (EBM) i umiejętności krytycznego myślenia. Uczestniczyłam w cyklu szkoleń „Promocja nauki szansą rozwoju Lublina- Nauka w Biznesie”, których celem było zwiększenie wiedzy i umiejętności pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych w zakresie przedsiębiorczości akademickiej, zwłaszcza w zakresie zakładania i działalności firm spin off/spin out i transferu wiedzy.

Przez dziesięć lat w pracy naukowej zajmowałam się rolą zakażeń wirusowych, głównie w rozwoju raka płaskonabłonkowego jamy ustnej i gardła, wiodącym przedmiotem moich badań był wirus brodawczaka ludzkiego (HPV). Należy pamiętać, że lekarz dentysta często jest lekarzem pierwszego kontaktu i w trakcie badania stomatologicznego jest w stanie wykryć zmiany nowotworowe. Rak jamy ustnej jest chorobą o etiologii wieloczynnikowej; rolę w jego rozwoju mogą odgrywać zakażenia wirusowe, palenie tytoniu, spożywanie alkoholu, niedobory żywieniowe, przewlekłe drażnienie, zaniedbania higieniczne. W swoim dorobku mam kilkanaście referatów na zjazdach krajowych i międzynarodowych, publikacje naukowe o IF 8 i PK ponad 300.

Podsumowując, praca lekarza dentysty, specjalisty i nauczyciela akademickiego są ściśle ze sobą związane; mając doświadczenie kliniczne i umiejętności z zakresu zdrowia publicznego jestem w stanie przekazać moim studentom wiedzę i nauczyć praktycznego jej zastosowania w ich życiu zawodowym.

Л. М. Іваненко

вчитель дефектолог,

Комбінований дошкільний заклад №102, м. Кривий Ріг

ОСОБЛИВОСТІ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ: «ГРУПА РИЗИКУ»

Побудова національної системи освіти в Україні, її докорінне реформування зумовлюють необхідність відтворення та розвитку інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки й культури на світовий рівень. У зв'язку із цим особливої актуальності набуває проблема пошуку, розвитку, навчання й виховання обдарованої особистості. Багато з дослідників відносять обдарованих дітей до «групи ризику», чим акцентують необхідність підвищеного інтересу до них і посилених заходів впливу, щоб таланти цих дітей не став для них тягарем, а розвивався, вдосконалювався; щоб діти не відчували «дискримінації» по відношенню до себе; щоб система дошкільного навчання не зробила з них посередність, не давши змоги розвивати свої здібності; щоб,

загалом, процес соціалізації дитини не набув негативного окрасу і не був порушеним.

Проблема обдарованості ще далеко не розв'язана повністю являє собою сприятливе середовище для наукових пошуків. Постає питання залучення спеціалістів, що зможуть ефективно реалізовувати соціально-педагогічний супровід у навчальних закладах освіти, співпрацюючи тісно з психологами, які не завжди мають змогу налагодити тісний контакт з батьками дітей, але можуть провести діагностичну чи розвивальну роботу з даними дітьми за допомогою відповідних методів дослідження та корекції.

Різні аспекти проблеми розроблені рядом західних психологів: Дж. Гілфорд, Дж. Галлаір, Дж. Рензуллі, П. Торренс. Серед вітчизняних учених питання обдарованості вивчали Л. Виготський, В. Моляко, С. Рубінштейн, Я. Пономарьов, Б. Теплов, В. Біблер, В. Давидов, Л. Азарова, Г. Костюк, Л. Коваль, Н. Шумакова та ін.

Отже, аналіз праць учених дає змогу зробити висновок, що обдарованість – комплекс задатків і здібностей, які за сприятливих умов дозволяють потенційно досягти значних успіхів у певному виді діяльності порівняно з іншими людьми

Психологічний аналіз обдарованості дає підстави стверджувати, що обдарованість – це комплексне явище психіки людини, яке включає єдність інтелекту, творчості і мотивації. З психологічної точки зору обдарованість, по-перше, є дуже складним психічним утворенням, у якому нерозривно переплетені пізнавальні, емоціональні, вольові, мотиваційні, психофізіологічні й інші сфери психіки. По-друге, обдарованість багатоліка, її прояви залежать від віку й характеризуються значною індивідуальністю, яка визначається виключно своєрідним поєднанням різних сфер психіки обдарованої людини. По-третє, для оцінки обдарованості використовуються різноманітні критерії.

Навчальна програма для обдарованих і талановитих дітей повинна: передбачати розвиток продуктивного мислення, а також навичок практичного застосування знань, що дозволяє дітям переосмислювати наявні й генерувати нові знання; давати їм можливість залучатися до нової інформації, прищеплювати їм прагнення до здобуття знань; передбачати наявність і вільне використання відповідних джерел; заохочувати їх ініціативу й самостійність у навчанні й самовдосконаленні; сприяти розвитку їхньої свідомості й самосвідомості, розумінню зв'язків з іншими людьми, природою, культурою й т.ін.

З метою адаптації та соціалізації дітей треба залучати до науково-дослідницької роботи під керівництвом вихователів.

Багато обдарованих дітей, які усвідомлюють нестандартність своїх здібностей, уявляють себе лише на першому місці. Будь-яке інше місце така дитина сприймає як поразку, а самого себе – як невдачу. Слід дати дитині зрозуміти, що невдача – річ цілком нормальна і навіть потрібна, бо підштовхує до переоцінки, адаптації та подальшої о розвитку, і не є

приводом для розпачу та самоприниження.

У силу особистісних особливостей такі діти найбільш чутливі до оцінки їх діяльності, поведінки й мислення, більш сприйнятливі до сенсорних стимулів і краще розуміють відносини й зв'язки. Реакція близьких дорослих для них є значимою. Талановиті діти часто сприймають невербальні сигнали як прояв неприйняття себе навколишніми. Дуже часто завищені очікування дорослих, амбіції батьків передують виникненню у дитини почуття незадоволеності собою [2].

Для обдарованих дітей не існує стандартних вимог (усе як в усіх), їм складно бути конформістами, особливо якщо існуючі норми й правила йдуть врозріз з їх інтересами й здаються безглуздими. Для обдарованої дитини твердження, що так прийнято, не є аргументом. Вони не люблять надмірної регламентованості навчального процесу, конформізму, у поведінці виявляються дивацтва. Обдаровані діти захоплюються науковими дослідженнями. Таких дітей вирізняє нетерплячість і нетерпимість до чужих недоліків. Вони нерідко з недостатньою терпимістю ставляться до дітей, що знаходяться нижче їх у плані розвитку здібностей. Обдаровані діти люблять працювати самостійно, люблять незалежність: схильні планувати свою діяльність; люблять організовувати; люблять оцінювати [1].

Отже, гармонізація процесу соціалізації обдарованої дитини в умовах ДНЗ вимагає демократизації та гуманізації освіти, пошуку нових методик і стилів викладання і навчання обдарованих дітей, нових підходів у доборі та підготовці педагогічних кадрів до роботи зі здібними дітьми, моделювання навчання за принципами індивідуалізації, інтерактивності та інтеграції навчальних курсів, факультативів, – ось неповний перелік заходів, спрямованих на розвиток та вдосконалення освіти як необхідного підґрунтя соціалізації обдарованої молоді в Україні.

Література

1. Волчанова Н. Індивідуальна робота з обдарованими дітьми. *Рідна школа*. 2012. №6. С. 77–79.
2. Гильбух Ю.З. Розумово обдарована дитина: психологія, діагностика, педагогіка. Київ : Освіта 2003. 75 с.

К. А. Байдалюк

учитель трудового навчання та економіки,
Криворізька загальноосвітня школі I-III ступенів №119

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В УЧНІВ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

В умовах глобалізації, що охоплює усі сфери розвитку України, система дизайнерської освіти посідає особливе місце, оскільки дизайн-діяльність пов'язана з реалізацією актуальних завдань збереження матеріально-духовного багатства нації, формуванням естетичної та художньо-проектної культури особистості, національної самосвідомості загалом.

Загальні проблеми дизайн-підготовки є предметом різнобічного дослідження науковців. Зокрема, питання основ теорії, історії та методології дизайну досліджували Є. Антонович, О. Бондар, О. Генісаретський, Ю. Срібна, В. Прусак, В. Тименко, П. Татіївський, В. Трофімчук, А. Шевченко та ін. Розробляли основи дизайн-освіти Ю. Белова, С. Кожуховська, Н. Конишева, Є. Клімов, Ю. Кулінка, С. Кучер, В. Пузанов, В. Розін, І. Савенко, В. Сидоренко, та ін.

У нашому дослідженні *дизайнерську культуру* визначаємо як динамічну сукупність елементів, що поєднують у собі: технологічні знання, уміння і навички, особистісні якості, що необхідні для ефективного оволодіння дизайнерською діяльністю; рівень сформованості індивідуально-творчої готовності особистості до проектування, моделювання і реалізації діяльності; прагнення до самовизначення і самореалізації; неперервний інноваційний пошук.

Методика формування дизайнерської культури забезпечується вирішенням таких *завдань*: розвиток творчих здібностей старшокласників; засвоєння учнями знань з культурно-естетичних, візуально-комунікативних особливостей дизайнерської діяльності; набуття художньо-образних, конструктивно-технологічних, комунікативних умінь при вирішенні візуально-художніх завдань, а також реалізується за такими етапами:

I етап – *емпатія*. Вивчення цільової аудиторії в контексті розуміння сприйняття світу та відповідних потреб. На цьому етапі доцільно використовувати кейс-технології.

II етап – *фокусування*. На етапі фокусування учень робить висновки, спираючись на відомості, зібрані в режимі емпатії, і створює саме ту концепцію, яка буде реалізована в проекті, для цього складають інтелектуальні карти та використовують сторітеллінг.

III етап – *генерація ідей*. Усі дії цього етапу спрямовані на те, щоб знайти рішення для завдання. Для пошуку ідей учні використовують мозкові штурми, скетчбуки, лепбуки.

VI етап – *створення прототипів* передбачає розробку макетів, що підводять до фінального рішення. Прототип виражається різними засобами, наприклад, за допомогою сценарію, дидактичної, рольової або організаційно-діяльнійної гри.

V етап – *тестування*. На цьому етапі надається можливість отримати більше відомостей про користування об'єктом проектування, учень повинен бути сфокусований на тому, що він ще не дізнався про ту проблему, вирішення якої необхідно знайти.

Основна мета – формування дизайнерської культури в учнів профільної школи, а також розвиток творчої уяви, комунікативних здібностей, логічного мислення, набуття навичок малювання. На уроках за програмою «Основи дизайну» [2] вважаємо доцільним використання стратегії візуалізації, а саме: з теми «Вплив проектно-графічно мови на формування і сприйняття якісних характеристик розроблювальних об'єктів» використовувати кейс-технологію,

що сприяє розвитку таких якостей, як креативність, ініціативність, комунікабельність та організованість. Під час вивчення видів проектної графіки пропонуємо проектувати скетчбуки [1, с. 38-42]. З теми «Рисунок» використовувати сторітеллінг, що сприяє розвитку просторової уява, когнітивних та рефлексивних умінь, творчості [1, с. 43-44]. Для того, щоб сформувати в учнів здатність генерувати оригінальні ідеї у вирішенні дизайнерських проблем, володіти навичками дизайнерського та творчого мислення при вивченні теми «Креслення» рекомендовано працювати над створенням лепбуку. Сприятиме дизайн-розвитку учнів виконання творчих завдань з теми «Комп'ютерна графіка». На підсумковому занятті доцільним є створення власного портфоліо – основи для формування в учнів уміння оцінювати і аналізувати власну діяльність (самодіагностика); здатність коригувати власні недоліки.

Отже, запропонована нами методика забезпечує формування дизайнерської культури в учнів і спрямована на становлення художньо-графічної грамотності, формування образного мислення, поміркованого підходу до явищ повсякденного життя, здатності орієнтуватись у ньому та приймати обґрунтовані рішення. Такий підхід відкриває великі можливості для розвитку творчого потенціалу старшокласників, фантазії та інтуїції, позитивних почуттів та емоцій.

Література

1. Байдалюк К.А., Кулінка Ю.С. Технології. 11 клас. Спеціалізація «Основи дизайну». Методичні розробки уроків за розділом «Художньо-графічна культура у дизайн-проектах» / за заг. ред. Ю.С. Кулінки. Кривий Ріг : КДПУ, 2018. 200 с.

2. Вдовченко В., Тименко В., Антонович Є. Основи дизайну : програма профільного навчання для загальноосвітніх навчальних закладів з трудового навчання в 10-11 класах. *Дизайн-освіта : профільне навчання старшокласників : прогр., календар. плани і не тільки*. Київ, 2006. С. 5 – 25.

К.А. Кульченко

магістр факультету дошкільної і технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

УПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ БІОНІКИ ТА БІОДИЗАЙНУ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Уся історія виникнення та розвитку суспільства нерозривно пов'язана з природою. Однак на сучасний стан природних ресурсів та якість навколишнього середовища відбувається сильний вплив техногенних чинників, тому зараз вельми актуальною є тенденція формування нового світогляду, заснованого на перспективній ідеї сталого розвитку суспільства, парадигмі екологічного мислення, ресурсозаощадження, гармонізації

природного і штучно створеного середовищ. У розвитку цього світогляду у дитини неабияку роль відіграє школа.

Загальноосвітня школа не лише покликана дати учням глибокі й міцні знання, а й має забезпечувати всебічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, здійснювати патріотичне, естетичне, моральне виховання, прищеплювати свідоме ставлення до праці, розвивати необхідні практичні вміння та навички, прагнення до самостійного оволодіння знаннями, інтерес до дослідницької діяльності тощо.

Уведення цієї діяльності в освітній процес обумовлено зростаючими культурними потребами людей в сучасному світі, можливостями дітей, а також Концепцією шкільної освіти, яка заявляє в якості найважливішої основи реалізації програмного змісту розвиваюче предметне середовище дитячої діяльності – як систему матеріальних об'єктів, що функціонально моделює зміст фізичного і духовного розвитку дитини [2, с. 2].

Сучасні проблеми дизайнерської освіти в Україні частково висвітлювали у своїх роботах О. Бойчук, В. Бугайов, І. Голод, В. Даниленко, В. Єльков, В. Костенко, Ю. Легенький, С. Мигаль, Е. Мисько, С. Рибін, М. Селівачов, А. Чебикін, Р. Шмагало та ін.

Необхідність якісної дизайнерської підготовки сучасного учня є очевидною вимогою часу. Знання і вміння з художнього моделювання – це важливі складові його навчальної компетентності, що дають змогу ефективно організовувати проектно-художню діяльність на уроках трудового навчання та у повсякденному житті, створювати сприятливі умови для їх творчого розвитку [3].

Для успішної реалізації завдань проектно-художньої діяльності, учні повинні застосовувати під час занять з трудового навчання методи сучасного дизайну (біо-, ерго-, етно-, екодизайну, методи трансформації, деконструкції, модульного проектування, комбінаторні прийоми тощо) під час створення художніх об'єктів; використовувати комп'ютерні графічні програми для вирішення проектно-художніх завдань; виявляти власну творчу думку, фантазію, художнє ставлення, самостійність у розробленні художніх проектів [4, с. 57].

Дизайнерське уміння реалізується через проектно-художню діяльність, яка розглядається як «специфічна система закономірностей (принципів) формоутворення і як творчий акт, що послідовно розвивається у процесі проектування», а також як метод проектної діяльності [3, с. 209].

Саме тому схильність до проектно-художньої творчості, наявність просторово-конструктивного (дизайнерського) мислення і художнього чуття стають необхідними якостями звичайного учня з розвинутими дизайнерськими вміннями та великим творчим потенціалом. Формування таких умінь здійснюється на заняттях з трудового навчання.

Важливу інтегруючу функцію формування в свідомості учнів цілісної картини світу виконує біодизайн взагалі та біоніка зокрема. Розвиток біодизайну – актуальна можливість реалізації соціального запиту суспільства

щодо формування раціонального, естетично довершеного предметного середовища та відповідна прогресивна рефлексивність сфери теорії та практики дизайну. Біодизайн розвивається як синтетична науково-творча галузь на основі взаємодії методів дизайну та біоніки. Біоніка як одне з першоджерел біодизайну існує з середини ХХ століття, коли в 1960 р. на міжнародному симпозіумі в м. Дайтоні (США) було закладено основоположні принципи біоніки, зміст якої був образно відображений гаслом «Живі прототипи – ключ до нової техніки». З тих пір ця наука набула широкого розвитку у багатьох країнах світу і, насамперед, європейських, а також у Сполучених Штатах Америки і Японії.

Біоніка (від грецьк. *bion* – елемент життя), в свою чергу, – це наука, суміжна між біологією і технікою, що розв’язує задачі на основі моделювання структури та життєдіяльності організмів. Метою біонічних досліджень є обґрунтування теоретичних та прикладних основ моделювання раціональних характеристик просторових форм і структур, їхніх конструктивних елементів і художньо-декоративних якостей та розробка прийомів реалізації вивчених принципів побудови природних форм на практиці [1, с. 8].

Таким чином, біоніка – це природний результат діалектичного розвитку науки і техніки. Правомірність біодизайну зумовлена не тільки біологічною єдністю людства та оточуючого світу, а й особливостями людського пізнання. Мислення людства здебільшого формується під впливом процесів, які відбуваються в природі. У своїй творчій діяльності людина постійно, обумовлено або інтуїтивно, звертається за допомогою до живої природи. Для всієї історії біодизайну характерне використання в структурі та зовнішній формі елементів природних форм. Біоніка в дизайні є одночасно і наукою, і мистецтвом, аналізом і синтезом нового пізнання, пошуку оригінального, незвичайного, перспективного. Сутність поняття «біодизайн» – це синтетична галузь творчої діяльності, в якій органічно поєднуються інтуїтивні методи, що лежать в основі творчості, з логічними, що є основою наукових досліджень, а також з експериментальними способами створення реальних форм.

Література

1. Антонович Є. А., Василюшин Я. В., Шпільчак В. А. Російсько-український словник-довідник з інженерної графіки, дизайну та архітектури: Навч. посібник. Львів : Світ, 2001. 240 с.

2. Гончаренко С. Державний стандарт змісту шкільної освіти URL : <http://lib.iitta.gov.ua/707117/1/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82.pdf> (дата звернення 16.04.2019).

3. Кулінка Ю.С. Підготовка майбутніх учителів до візуалізації уроків трудового навчання з використанням перспективних прийомів освіти *European Humanities Studies: State and Society*. 2016. №3. Р. 207–218.

4. Михайленко В. Є., Кащенко О. В. Основи біодизайну : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Каравела, 2011. 224 с.

М.В. Голубєва

магістр факультету дошкільної і технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОЕКТУВАННЯ КОЛЕКЦІЇ АКСЕСУАРІВ

Потреби в розвитку творчої особистості молоді продиктовані необхідністю вирішувати нестандартні виробничі і життєві ситуації в майбутньому. Тому одним із пріоритетних завдань сучасної освіти стає формування та розвиток творчої особистості, здатної до гнучкої адаптації в будь-яких умовах. Уроки технологій в сучасній школі дають можливість залучити старшокласників до актуального і корисного творчого проекту. Але досліджень, які вивчають проблеми педагогічного сприяння розвитку творчої особистості учнів при виконанні проектів з моди, недостатньо. Тому нашою метою стало розкриття теоретичних питань проектування колекції аксесуарів на уроках технологій, у процесі якого здійснюється розвиток художньо-творчих здібностей учнів.

На уроках технологій в учнів є можливість обирати проблему для проекту з основ дизайну. Прикладом проблеми, яку можна розв'язати дизайнерськими методами, пропонуємо розробку колекції аксесуарів з вторинним використанням матеріалів. Зокрема, нами здійснюється виконання проекту «Колекція молодіжних аксесуарів з текстилю».

Чарівність моди завжди виткана з множини дрібних деталей, добір яких має бути зумовлений грамотністю у питаннях модного одягу. З багатьох предметів, що складають модний образ, саме аксесуари допомагають людині досягти образної завершеності цілісного ансамблю: одночасно модного – актуального, елегантного, комфортного, і стильного – живого, динамічного, образного і привабливого.

Бажання молодих дівчат (і хлопців) бути модними, стильними, привабливими, є природним. Нашу увагу привернула тема створення аксесуарів, оскільки в сучасному різноманітті моди значне місце займають речі рукотворні, виготовлені у традиційних технологіях, але у новому баченні. Серед різноманіття аксесуарів найбільш привабливими для вираження творчих ідей ми вважаємо біжутерію.

Аксесуари, зокрема прикраси, увійшли до людського гардеробу досить давно, і схоже, що прагнення прикрашати себе у людини з'явилося навіть раніше, ніж прагнення одягатися. Вже у найдавніших археологічних знахідках зустрічаються предмети, що слугують прикрасами. Як одяг, так і прикраси, піддаються змінам моди, змінюються також і матеріали.

У композиції костюму аксесуари – сумки, рукавички, пояси, окуляри, парасольки, біжутерія тощо – виконують роль не тільки додаткових деталей, але й беруть активну участь у створенні загального стилю костюму. Аксесуар

(фр. *accessoire* от лат. *accessorius* – «додатковий») – необов'язковий предмет, що супроводжує що-небудь; приналежність чого-небудь.

У моді аксесуари живуть особливим життям. З одного боку, вони повинні відповідати стильовим напрямам і трендам в одязі, а з іншого – у них є своя «внутрішня» мода, яка не завжди співпадає з ідеями художників по костюму. Іноді одні силуети у взутті та аксесуарах затримуються довше того напряму в одязі, який вони супроводжували своєю появою. Інші аксесуари своєю появою випереджають, прогнозують перспективні тенденції у моді.

Ручне виготовлення та оздоблення аксесуарів не є новим, адже здавна люди в'яжуть шапочки і рукавички, звалюють із шерсті капелюшки, нанизують намиста та вишивають кисети. Існує багато видів рукоділля, які популярні протягом довгого часу, і серед них – вишивка, квілтінг, ткацтво і макраме, плетіння мережив, в'язання гачком і спицями. Актуальними нині аксесуарами можуть бути сумочки, чохла для телефонів, гаманці тощо. З цих причин вважаємо цікавим прикладом проекту для уроків технологій розробку колекції молодіжних аксесуарів. Нашу увагу привернули сумки, зокрема наплічники, оскільки, згідно наших спостережень, вони є найбільш популярними аксесуарами як у школярів, так і у студентської молоді.

Особливостями розробки колекції аксесуарів має бути єдина композиційна основа для виробів. Головна вимога до виробів – це зручність при носінні, практичність, естетичність. Згідно даних вимог підбирається матеріал для виготовлення. Дизайнер повинен чітко собі уявити якими якостями і зовнішнім виглядом наділена прикраса, щоб повністю відповідала призначенню виробу і гармонійно поєднувалася в одному ансамблі.

У процесі створення колекції наплічників учні намагаються проявити індивідуальність та творчий підхід, застосовувати опановані раніше художні прийоми стилізації. Робота над міні-колекцією являє собою творчий процес, який значною мірою є інтуїтивним, але разом із тим не можливий без розуміння алгоритму виготовлення швейного виробу, знання властивостей матеріалів і володіння певними прийомами, усвідомлення правил і закономірностей дизайну аксесуарів. Процес моделювання оригінальних виробів дає можливість створити навчальне середовище, яке дозволяє учням вчитися через свій досвід і досвід фахівців, розвивати свої творчі та практичні здібності.

Ми вважаємо, що проектування і виготовлення доповнень до костюму, якими є сумки і наплічники, є ефективним засобом розвитку художньо-творчих здібностей учнів, формує уявлення учнів про послідовність створення серії моделей, формує естетичний смак, вміння роботи з різними матеріалами, дозволяє долучитися до сучасного дизайну. Процес виготовлення модних аксесуарів є джерелом натхнення для учнів, які можуть створювати й виготовляти самостійно художні твори у сучасних техніках із втіленням власних творчих задумів.

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Вихід української освіти на якісно новий рівень визначив сучасні ідеали виховання, які повинні стати основою відтворення духовно-морального потенціалу нації. Засобом та середовищем протистояння глобалізаційним тенденціям постає етнокультура у таких її проявах як мова і мистецтво. Питання етнокультурного виховання школярів засобами вивчення декоративного мистецтва, зокрема, народної вишивки, залишається доволі актуальним. У зв'язку з цим все більшої теоретичної і практичної значущості набуває залучення учнів до творчої діяльності й створення необхідних умов для такої діяльності у закладах освіти.

Розгляд проблеми етнокультурного виховання школярів було започатковано у фундаментальних працях М. Грушевського, Я. Коменського, А. Макаренка, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін. Зростання інтересу до вивчення національних духовно-матеріальних цінностей в українському суспільстві поставило перед сучасною педагогічною наукою завдання розробки змісту, засобів, методів, технологій, організаційних форм виховання школярів засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва, що відобразилося у працях Є. Антоновича, В. Бойчука, Н. Кузан, Л. Масол, Г. Мельник, В. Мусієнко, Л. Оршанського, О. Сидоренко, В. Тименко та ін.

Етнічна культура – це сукупність матеріальних і духовних цінностей, вироблених певним етносом впродовж його історії на його власній території засобами етнічного самовираження (рідна мова, рідна релігія). Формування основ етнокультури у школярів слід розуміти як процес засвоєння етнокультурної інформації, творчу участь у розвитку рідної культури. Збереження етнокультурних традицій впливає на цілісність етносу, стабільність суспільства і держави. Особливе значення у процесі формування національної свідомості, засвоєння учнями особистісних цінностей і створення на основі цього переконань і поглядів має предмет трудового навчання і технологій, який знайомить учнів із виробництвом як складовою навколишнього середовища і на цій основі впливає на їхній світогляд.

На сьогодні науковці звертаються до розробки моделей освіти етнопедагогічної спрямованості, зокрема, на застосування можливостей української народної вишивки як засобу формування творчої активності школярів. На наш погляд, саме цей вид декоративно-прикладного мистецтва, може стати надійним фундаментом для реалізації завдань народності виховання, що, в свою чергу забезпечить молодому поколінню позбавлення «комплексу меншовартості» та усвідомлення цінності національної культури у світовій. Українська народна вишивка – це один із видів декоративно-

ужиткового мистецтва, в якому узори і зображення, гармонія кольорових сполучень відтворюють національний менталітет українського народу.

Діяльність школярів, пов'язана з народним декоративно-прикладним мистецтвом, за своїм характером є художньо-творчою, і саме в ній формуються здібності особистості. Творчі здібності проявляються в здатності переймати у спадок досвід і набутки, та збагачувати його новим і цінним у процесі власної діяльності. Процес вишивання неповторний і захопливий для дітей. Він розкриває естетичний смак, привчає до охайності, ретельності, прищеплює любов і творче ставлення до праці, формує певні уміння і навички, які можуть знадобитися як у професійній діяльності, так і в побуті. Через пізнання традиційного народного мистецтва вишивки, як історико-культурної спадщини народу діти усвідомлюють свої витоки.

Для майбутнього вчителя технологій є знаковою підготовка до залучення учнів до основ етнокультури на матеріалі технік декоративно-прикладного мистецтва. Вважаємо, що успішність цієї підготовки пов'язана з певними умовами, а саме: 1) опанування технічного боку вишивки; 2) науковий підхід до вивчення основ етнокультури; 3) презентація української народної вишивки у незвичній, цікавій формі; 4) розгляд і аналіз використання етномотивів вишивки сучасними дизайнерами; 5) популяризація вишивки як модного елемента оздоблення на власному прикладі тощо.

Слід також відмітити, що залучення школярів до вишивки і вивчення її основ варто починати з виконання невеличких виробів, які мають практичне значення. Таким може бути оздоблення пеналу, комірця чи манжетів, закладок для книжок. Також цікавим буде поєднання аутентичних візерунків із незвичним матеріалом основи (деревина, пластик, жерсть). Через зацікавлення і здивування учні прагнуть більше дізнатися про характер візерунків вишивок, їх символічне значення, народні вірування і традиції, пов'язані з вишивкою. Це дасть змогу насамперед полюбити народну вишивку, розвивати естетичний смак і навіть культуру поведінки. З іншої сторони, це заставить старшокласників оволодівати різними техніками вишивки. Це може бути низинка, хрестик, гладь, також і геометричний чи квітковий орнамент.

Розгляд можливостей для прилучення учнів до надбань національної культури засобами української вишивки показав, що засобами змісту трудового навчання можна ознайомити учнів з вишивкою як традиційним видом декоративно-ужиткового мистецтва, основами побудови композиції у вишивці, та безпосередньо з самим процесом виготовлення вишитих виробів. У процесі прилучення підростаючого покоління до надбань національної культури засобами вишивального мистецтва вирішуються завдання набуття молоддю соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, розвитку духовності, моральної, художньо-естетичної, трудової культури.

В. М. Наумова

магістр факультету дошкільної і технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ КРЕТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Кожній людині, незалежно від її віку та вподобань, притаманна природна потреба – вияв свого творчого потенціалу, постійний пошук і вдосконалення себе як особистості. Цим шляхом ми йдемо все життя, постійно прагнучи виконати земну місію якомога краще, залишити слід не марності свого існування.

Люди все більше усвідомлюють, що саме творчість є найважливішою складовою особистого щастя і професійного шляху. Творчі люди постійно йдуть уперед у роботі – відкривають підприємства, щось вигадують, будують, живуть повноцінним життям, зустрічаються з цікавими людьми, мандрують, стають лідерами в компаніях, бо знають, як вирішувати проблеми і як заряджати енергією інших.

Людське життя починається у краю мрій, без турботливих світанків і казкових подорожей – у дитинстві. Змалку ми вчимося спілкуватися з довкіллям, здобуваємо нові знання, набуваємо досвіду, переживаємо перші перемоги і перші поразки. Ми готуємося до найважливішого – розуміння свого місця в суспільстві і важливу роль у цьому відіграє спочатку виховання, а згодом і навчання в школі.

Дуже важливо ще з раннього дитинства розвивати творчі здібності учнів, а це можливо лише за умови глибокого знання творчих можливостей дітей, розвитку їхньої розумової діяльності.

Проблемі розвитку творчих здібностей школярів приділяли видатні класики-педагоги: А. Коменський, У. Песталоцці, К. Ушинський, С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський та інші. Основні питання розвитку творчих здібностей знаходимо у працях таких сучасників, як В. Барко, А. Богданова, Н. Бриж, М. Бургін, І. Волощук, Н. Гонтаровська, Г. Гречко, О. Жоркова, Д. Завалишина, О. Клепиков, А. Король, Т. Кронівець, Б. Нікітін, О. Пехота, Б. Федоришина та інших.

Життя висунуло суспільний запит на виховання творчої особистості, здатної, на відміну від людини-виконавця, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Але більшості сучасних учнів бракує самостійності у розв'язанні проблем, вони не можуть мислити діалектично, системно, легко переходити від одного виду діяльності до іншого. Тому особливу увагу слід звернути формуванню творчої особистості саме у початкових класах школи. Такий стан потребує якісно нового підходу до підготовки молоді до життя. Орієнтиром змісту освіти є робота на особистість.

Кожній людині притаманні загальні здібності, які виявляються в усіх видах діяльності (розумові здібності, пам'ять, увага) і спеціальні (музичний слух, творча уява тощо). Для успішної життєдіяльності важливе оптимальне поєднання загальних і спеціальних здібностей.

Талант – система якостей. Особливостей, яка дає змогу особистості досягти видатних успіхів у оригінальному здійсненні творчої діяльності.

Останнім часом в психологічній науці та практиці значна увага приділяється проблемі творчих здібностей.

Творчість – це завжди творення, тобто побудова нового і оригінального, нестандартне бачення у звичайному нових можливостей його функціонування або включення його як частини у нову систему, можливість продукувати значну кількість ідей. Що стосується творчих можливостей дітей, то вони реалізуються в різних видах їх діяльності, а саме в грі, навчанні, спілкуванні, трудовій діяльності.

Мета розвитку здібностей учнів – допомогти їм реалізувати свої індивідуальні якості, не загубитися у «сірій масі» учнів, сприяти переорієнтації їхнього репродуктивного мислення на творче індивідуальне конструювання. Тому що розвиток творчих здібностей навіть за сприятливих умов спочатку відбувається повільно і тому його початок залишається непоміченим, але йде, прискорюючись (з позитивним прискоренням, і меж немає, може тривати постійно, якщо зберігаються відповідні умови). У розвитку здібностей учнів важливе значення має забезпечення та розширення інформованості в тих галузях, які їх цікавлять.

Нове трактування поняття «здібностей» запропонував В. Шадриков. Він визначає їх як властивості функціональних систем, які реалізують окремі психічні функції з індивідуальною мірою виразності і які виявляються в успішності і якісній своєрідності освоєння окремих психічних функцій [1, с. 34].

Розширене тлумачення загальних здібностей дає Н. Лейтес, який вважає, що останні виявляються в першу чергу в особливостях активності і саморегуляції психічної діяльності. До структури загальних здібностей включають також не інтелектуальні чинники, до числа яких входять численні риси особистості, зокрема особливості інтелектуальної сфери і темпераменту

Психологічні дослідження останніх десятиліть свідчать про наявність генетичного зв'язку між загальними і спеціальними здібностями. Доведено, що для оволодіння багатьма видами діяльності, основними масовими професіями, достатньо наявності розвинених загальних здібностей. В умовах жорстких основних факторів діяльності людина спроможна значно розширювати спектр своїх психічних резервів, що дозволяє досягти найбільших результатів в будь-якій діяльності, а в умовах зміни діяльності загальні здібності являють потенціальну можливість перетворюватись на спеціальні професійні у процесі технологічної підготовки.

Література

1. Шадриков В. Психологический анализ деятельности как системы. *Психология*. 1980. №1. С. 33–46.

Н. А. Ганзюк

магістр факультету дошкільної і технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Розвиток українського суспільства на засадах загальнолюдських цінностей і національних пріоритетів вимагає розробки нових методологічних підходів до професійної освіти, в центрі яких – формування духовності особистості, накопичення культурного потенціалу суспільства.

Доведено, що лише незначна частина учнів досягає високого рівня культури спілкування в умовах спонтанного розвитку цього складного особистісного утворення. Більшість учнів, у тому числі і на уроках з трудового навчання мають нерозвинену комунікативну культуру, схильні переважно до репродуктивної діяльності, мають обмежені уявлення про феномен комунікативної культури, у них відсутня ініціатива та прагнення самовдосконалення. Це негативно відбивається на особистих досягненнях у процесі професійно-педагогічної діяльності, на життєвому самовизначенні (М. Алексєєв, І. Бех, Л. Божович).

Це спричиняє постійну увагу науковців до вищезазначеного феномену, прагнення осмислити його крізь призму тих особистісних утворень, якими корелює педагогічне спілкування, а саме у зв'язку з вивченням специфіки педагогічної діяльності (О. Абдулліна, Ф. Гоноболін, В. Кан-Калик, Н. Кузьміна). Створення нової освіти в Україні передбачає посилення до трудового навчання, що підтверджується нормативними документами Закон України про освіту, Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття).

У часи становлення державності України оновлення нашого суспільства не можливе без нових соціальних орієнтирів. Гуманізація освіти сприяє кінцевому формуванню стійкого та довготривалого запиту суспільства на особистість як носія загальнолюдської моральності та духовності. Питання відродження культурного потенціалу є нагальною проблемою сьогодення.

Тому сьогодні виникає нагальна потреба домогтися оновлення змісту учням, які у контексті вимог сучасного суспільного буття забезпечують включення підрастаючого покоління до соціокультурної діяльності, актуалізують культурні стосунки між людьми (К. Гавріловець, В. Дубровіна, В. Сухомлинський, Б. Лихачов, І. Зимня, В. Платонов, В. Мухіна та інші).

Спілкування здійснюється у певних соціальних умовах, в яких мова реально функціонує і розвивається. Важливим аспектом є соціальна структура суспільства, в якому вживається певна мова.

Б. Лихачов вказував, що спілкування є найважливішим середовищем духовного, суспільного та особистісного проявів людини, досягненням взаєморозуміння між людьми. Соціально психологічна сутність спілкування полягає у тому, що воно являє собою живий безперервний процес спілкування людей, що забезпечує усю різноманітність життєдіяльності, відносин, самопрояву та самоствердження за допомогою мови чи сленгу, а також міміки, поз, рухів тіла, жестів, символів, звукових сигналів, умовних знаків. Потреба у спілкуванні існує у людині з самого початку, генетично, як умова існування *Homo sapiens* [1, с. 219].

Мета спілкування – те, заради чого у людини виникає даний вид активності. У людини кількість цілей спілкування збільшується. До них можуть належати передача та здобуття об'єктивних знань про світ, навчання і виховання, встановлення особистих та ділових стосунків. Цілі спілкування являють собою засіб задоволення багатьох потреб – соціальних, культурних, пізнавальних, творчих, естетичних.

У процесі спілкування з розвитком мовлення з'являється можливість урізноманітнити зміст інформації, а у процесі навчання – користуватися різними засобами спілкування. В результаті збагачується його інструментальна сторона. Подальший розвиток спілкування можна уявити як поступове накопичення людиною культури спілкування на основі рефлексії та саморегуляції.

Культура спілкування включає й такий суттєвий компонент, як культура мислення, вона сприяє адекватній орієнтації суб'єкта мови у заданих умовах спілкування на уроках трудового навчання а, крім цього, дозволяє йому використовувати закони правильного мислення (закони логіки) для досягнення цілей комунікації.

Формування комунікативної культури учнів на уроках трудового навчання – складне й багатопланове завдання, успішне виконання якого можливе лише за умови оптимального застосування всіх форм та методів навчання (діалог-дискусія, дебати, аналіз психологічних замальовок, комунікативний тренінг, ділові та рольові ігри тощо) забезпечила виразність і емоційність, самостійність та оригінальність, вироблення спеціальних умінь на уроках з трудового навчання.

Література

1.Лихачев Б. Т. Педагогика. Курс лекцій. Уч. пос. для студ. пед. учебн.завед. и слушат. ИПК и ФПК. Москва : Прометей, 1992. 528 с.

Ю. П. Тихомирова
магістр факультету дошкільної і технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ КРЕАТИВНИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Сучасний стан нашого суспільства характеризується зростанням етнічної свідомості народу, посиленням його інтересу до вітчизняної історії та культури, до усвідомлення необхідності збереження традиційного народного мистецтва, як генофонду його духовності, втрата якого загрожує існування самого народу.

В умовах соціального розвитку української державності, перед нашим суспільством постала наступна задача: побудова суверенної, сильної, демократичної і незалежної держави. Формування такої держави прямо пропорційно залежить від громадян вільних, соціально-активних і що не мало важливо творчо свідомих. Яким же чином можна досягти цієї мети? Насамперед – формування у молоді національної самосвідомості, виховання любові до народу, його історії, звичаїв та традицій, розвитку творчих здібностей, а також розвитку інтересу до народного мистецтва.

Домінуючою стала розвиваюча функція навчання, яка має забезпечити становлення особистості учня, а також розвиток інтересу та творчих здібностей. Зміна освітніх пріоритетів зумовлює потребу перегляду існуючої дидактичної системи.

У «Концепції національного виховання» зазначається: «навчання і виховання учнів слід будувати на основі їх природних та творчих здібностей», а також робиться акцент на тому, що головною метою є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності та своєрідності світогляду.

Учні виявляють найрізноманітнішу цікавість до життя, тому дуже важливо формувати стійкий інтерес до традицій свого народу.

Формування креативних завдань на уроках технології дозволить звернути особливу увагу на спадкоємність в народному мистецтві і розвивати у учнів історичну самосвідомість. Тобто на заняттях з технології необхідно залучати їх до світу народного мистецтва, формувати творче відношення до збереження і відродження традицій.

До проблеми використання народного мистецтва в учбово-виховному процесі звертаються багато авторів. Важливе значення для досліджуваного питання мають роботи В. Сухомлінського, К. Ушинського, С. Шацкого, в яких підкреслена суспільна значущість народних традицій у вихованні молоді. Як ніколи актуально звучать слова великого педагога К. Ушинського про те, що «...ще недавно ми старалися у всьому наслідувати іноземцям, тепер інша мода. Але, право, нам не завадило б зайняти замість всіх інших, одну межу із західної освіти – межу пошани до своєї вітчизни. А ми її-то,

саме її, єдино годну для запозичення у всій повноті, і пропустили. Не завадило б нам зайняти її не потім, щоб бути іноземцями, а лише потім, щоб не бути ними посеред своєї Батьківщини» [1].

В. Сухомлинський був переконаний, що «...ефективну виховну роботу школа може будувати лише на основі тисячолітнього досвіду народної педагогіки, культурно-історичних традицій і звичаїв. І чим глибше і ширше учні вивчають види народної творчості, що історично склалися, тим послідовніше і успішніше вони продовжують творчі традиції народу, і тим вище результати формування творчої особи» [1].

Креативність – це здатність адаптивно реагувати на потребу нових підходів і продуктів. Ця здатність дозволяє також усвідомлювати нове в бутті, хоча сам процес може мати як свідомий, так і несвідомий характер; здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилитися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації.

Творчі уміння – це реалізовані креативні здатності людини, результатом виявлення яких є новий продукт. Факт актуалізації творчих умінь свідчить про переміщення особистості з лав потенціально-творчих у дійсно такі.

Творчі уміння, на нашу думку, розмежовуються на три групи:

– *продуктивні*, такі, що забезпечують здійснення творчої діяльності, отримання оригінального продукту (виходимо з ознак і критеріїв продукту творчої діяльності) або глибоку розробленість ідеї;

– *операційно-процесуальні*, такі, що забезпечують поетапне проходження творчого процесу (виходимо зі схеми відбування акта творіння);

– *особистісні*, такі, що забезпечують становлення творчої особистості (виходимо з індивідуальних психологічних властивостей особистості та рис її характеру, що розуміються як творчі).

Вчитель трудового навчання під час вибору складності об'єкту праці для учнів на уроку необхідно враховувати такі вимоги: відповідність змістові програми, віковим та індивідуальним особливостям учнів. Будуть актуальні такі методи: розповідь, пояснення, бесіду, демонстрацію об'єктів, які вивчаються та інших засобів наочності, робота з інструкційними картками, робота з картками-завданнями. Оскільки ці методи передбачають діяльність учнів, яку психологи і дидакти називають відтворюючою.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий центр «Академія», 2001. 576 с.

О.Б. Потапенко

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет

АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ТА НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Поняття «державна молодіжна політика» визначається як системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом. Вона здійснюється у законодавчій, виконавчій і судовій сферах, ставить за мету створення соціально-економічних, суспільно-політичних, організаційно-правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молодих людей, реалізації їх творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах нашої держави. Українська держава поставила собі за мету створити такі системні умови, які всебічно й широко сприяли б ефективному розв'язанню актуальних проблем молодого покоління [1].

Молодь у будь-якому суспільстві представляє собою найбільш рухливу, динамічно змінювальну й креативну його частину. Тому саме вона швидше пристосовується до об'єктивних змін, які відбуваються в суспільному житті, підтримує реформи й творчо адаптується до нових умов життя.

Головними напрямками державної молодіжної політики України є:

- розвиток і захист інтелектуального потенціалу молоді;
- покращення умов і створення гарантій для здобуття молоддю освіти;
- забезпечення трудової зайнятості молоді, її правового захисту з урахуванням власних інтересів молодих людей і можливостей суспільства;
- створення для молодих людей умов для оволодіння духовними й культурними цінностями українського народу;
- формування в молоді почуття національної гордості, патріотизму, готовності захищати суверенітет нашої держави;
- охорона здоров'я молоді, формування потреби у духовному і фізичному розвитку.

Державна молодіжна політика в Україні щодо освіти, соціально-політичної, економічної галузей, розвитку духовного, культурного, фізичного потенціалу молоді та функціонування молодіжних організацій визначається законодавством України.

Державна молодіжна політика у демократичній, правовій державі передбачає створення певних умов і гарантій для соціального становлення та розвитку молоді, її інтеграції в усі сфери життєдіяльності українського суспільства, реалізації потенціалу молодих людей. Це головні засади молодіжної політики держави, без яких вона просто не може існувати, бути активною, діючою, а також мати перспективи для подальшого розвитку. Державна молодіжна політика є своєрідним механізмом, завдяки якому держава, політичні партії, громадські об'єднання, організації, соціальні

інститути вступають у взаємодію з молоддю, сприяють реалізації інтересів, запитів і потреб молодих людей [2].

Фундаментальні основи правового регулювання державної молодіжної політики, на яких базуються Закони України, Укази Президента, Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів, інші нормативно-правові акти закладено у Конституцію України. З урахуванням нормативно-правової бази державної молодіжної політики, а також діяльності органів державної влади основними завданнями молодіжної політики виступають: гарантування правової захищеності молоді; забезпечення соціального захисту молодого покоління; підвищення соціальної та політичної активності молоді; надання пріоритету громадським ініціативам у формуванні та реалізації молодіжної політики [2].

Можна відзначити такі фундаментальні принципи державної молодіжної політики, які визначені та закріплені у чинному законодавстві:

- необхідність участі молоді у виробленні молодіжної політики, важливість її залучення до реалізації державної молодіжної політики;
- забезпечення представництва молодих громадян у владних структурах, політичних партіях та організаціях;
- соціальні гарантії для молодих людей з боку держави, а саме – соціальні послуги, право на освіту, зайнятість, самореалізацію в усіх сферах діяльності.

Нормативно-правова база формування та реалізації державної молодіжної політики складається з Конституції України, Законів України, Указів Президента України, Постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів, судових рішень, міжнародних правових документів.

Особливу увагу привертає Указ Президента України «Про Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року», який передбачає створення умов для залучення молоді до суспільно-політичного, соціально-економічного та культурно-духовного життя нашої держави з метою прискорення інтеграції до світового співтовариства. У документі констатується наявність законодавчої бази, центральних і місцевих органів влади, що забезпечує формування і реалізацію державної молодіжної політики. Проте залишаються проблеми із забезпеченням зайнятості, доступної освіти, погіршення стану здоров'я, а також недостатнього володіння іноземними мовами [3].

Така увага з боку держави до розробки молодіжної політики демонструє великі надії, які суспільство покладає на молодих людей у перспективах свого розвитку, подальшої інтеграції до світової спільноти.

Література

1. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні : проблеми оновлення. Київ : Наук. думка, 1993. 325 с.
2. Головатий М. Ф. Державна молодіжна політика як феномен суспільного розвитку і нова парадигма державотворення у країнах

перехідного стану. *Політичний менеджмент*. URL : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=8&n=23&c=258> (дата звернення: 12.04.2019 р.).

3. Рапаєва М.В. Державна молодіжна політика в Україні: законодавчі гарантії і практична реалізація. URL : irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe (дата звернення: 12.04.2019 р.).

Н. В. Думко

викладач кафедри державно правових дисциплін,
Одеський державний університет внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТІВ: ЕТАПИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасна система вищої професійної освіти націлена на якісно новий рівень підготовки майбутніх фахівців, здатних до інноваційних технологічних рішень, нестандартного мислення і творчо орієнтованих. Аналіз наукових досліджень особистісної зрілості створює підґрунтя для визначення цього феномена як специфічного прояву зрілості особистості, обумовленого інтегративними вимогами та особливостями прояву компонентів сфер її життєдіяльності. В нашому дослідженні ми виходили з того, що формування професійної зрілості студентів буде більш ефективним, якщо в процесі викладання використовувати спеціально розроблені завдання, ситуації, які ставлять студентів в позицію активного вибору загальнолюдської поведінки. На нашу думку, це залежать від наявності педагогічних умов. Експерименти з даної проблеми проводились на базі Одеського державного університету внутрішніх справ. Була проведена дослідницька робота, мета якої полягала в тому, щоб визначити стан проблеми використання різноманітних форм занять як засобу формування професійної зрілості студентів, з'ясувати ставлення курсантів до навчання.

Дослідно-експериментальна робота проводилась в три етапи.

I етап. Констатуючий експеримент вирішує наступні задачі: виявити у навчальному процесі використання викладачами на заняттях ситуацій, які формують професійної зрілості студентів; з'ясувати ставлення курсантів до занять з фахової підготовки з'ясувати рівні пізнавального інтересу школярів.

II етап включає в себе: розробку занять з фахової підготовки з використанням завдань, ситуацій, які сприяють формуванню професійної зрілості студентів; введення спеціальних завдань, ситуацій по формуванню професійної зрілості студентів в практику вищої школи; організацію і проведення експерименту.

III етап. Цей етап має на меті перевірити ефективність розробки і апробованої дослідно-експериментальної роботи з метою з'ясувати ставлення викладачів, курсантів до занять з фахової підготовки, які формують у курсантів професійну зрілість, ми провели анкетування, до якого включили наступні запитання:

1. Що ви розумієте під поняттям «професійна зрілість»?

2. Як часто ви використовуєте ситуації на заняттях по формуванню професійної зрілості?

3. На яких заняттях частіше використовується спеціальні ситуації з вивчаємо теми. З чим це пов'язано?

4. Чи впливає використання розгляд ситуацій на морально – етичні теми на формування професійної зрілості студентів?

5. Чи вбачаєте доцільність використання завдань та ситуацій на заняттях, лекціях з фахової підготовки і в чому вона полягає?

Результати анкетування показали, що 40% викладачів знають і розуміють поняття «професійна зрілість» і намагаються застосовувати на практиці завдання та ситуації в міру своїх можливостей. Також багато залежить від рівня підготовленості групи, 15% вчителів вважають, що краще проводити спеціально створені ситуації з формування професійної зрілості у творчих, з високим рівнем підготовки групах, 20% вчителів не досить розуміють призначення створених ситуацій та завдань з формування і професійної зрілості, схиляються до традиційних занять, які під певним контролем можуть підвищити рівень сформованості професійної зрілості студентів та підняти результативність знань і стимулювати пізнавальний інтерес.

Викладачі 25% розуміють поняття і погоджуються з доцільністю використання спеціально створених ситуацій та завдань по формувань професійної зрілості на заняттях з фахової підготовки, намагаються вводити їх у практику.

Викладачі наголошують на тому, що проблема професійної зрілості пов'язана з соціальною сферою суспільства, економікою країни. Викладачам більше уваги треба приділяти роботі з розвитку професійної зрілості з такого напрямку, як проблемний виклад знань, виконанню курсантами самостійних завдань, використанню дидактичних ділових, рольових ігор, спеціально створених ситуацій.

Аналіз спостережень показав, що викладачі з фахової підготовки не завжди вчасно використовують на заняттях ситуації, які б формували професійну зрілість. Через те, у студентів переважає низький та середній рівень сформованості цих понять; низький рівень пізнавального інтересу до предметів з фахової підготовки переважають задовільні і незадовільні оцінки. Спостереження за студентами доводить, що загрозою для них є ще й психологічне на лаштування: песимізм, прагнення жити сьогоднішнім днем. Виходом з цієї ситуації, на наш погляд є зміна навчальних програм з курсів фахової підготовки курсантів.

Процес формування професійної зрілості є ступеневим і безперервним процесом, який відбувається впродовж усієї навчальної і професійно-педагогічної діяльності особистості, а тривалість обумовлюється процесами становлення різних складових особистісної зрілості. Майбутній фахівець ході професійної підготовки оволодіває професійними компетентностями, які складаються з компонентів особистісної зрілості.

Особливості формування професійної зрілості вимагають пошуку відповідних ефективних педагогічних технологій. Професійна зрілість виступає інтегративною якістю, яка визначає його професійну компетентність і потребує пошуку педагогічних засобів її ефективного особистісно орієнтованого прогнозування.

СПИСОК УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

Marta Grylak – Luna – Centrum Terapeutyczno – Szkoleniowe, Europejska Uczelnia Społeczno-Techniczna Radom

Renata Zbyszyńska – Specjalny Ośrodek dla Dzieci Niewidomych i Słabo Widzących w Radomiu, Europejska Uczelnia Społeczno-Techniczna w Radomiu.

Антоненко Іван Іванович – кандидат технічних наук, доцент кафедри загальнотехнічної дисциплін та професійного навчання, Криворізький педагогічний університет.

Байдалюк Катерина Андріївна – вчитель трудового навчання та економіки, Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів №119.

Балакірєва Вікторія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, ДВНЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Білітюк Валентин Володимирович – викладач, ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний коледж імені А.Ю.Кримського».

Борвинська Катерина Олексіївна – магістр факультету дошкільної і технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Братчик Анна Олегівна – магістр факультету дошкільної і технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Васянович Галина Миколаївна – вчитель вищої категорії, вчитель-методист, заслужений вчитель України, Криворізької загальноосвітньої школи I-III ст. №8.

Веселова Тетяна Борисівна – викладач, методист вищої кваліфікаційної категорії, викладач хімії та біології, Криворізький професійний гірничо-технологічний ліцей.

Вітрук Ольга Ананіївна – викладач, ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського».

Вовк Надія Валентинівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» м. Слов'янськ.

Волкова Наталія Валентинівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Ганзюк Наталія Анатоліївна – магістр факультету дошкільної і технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Голубєва Марія Володимирівна – магістр факультету дошкільної і технологічної освіти Криворізький державний педагогічний університет.

Горбатюк Роман Михайлович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютерних технологій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Городничий Олег Валерійович – аспірант кафедри педагогіки і психології, ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».

Гриняєва Наталя Миколаївна – аспірант кафедри педагогіки та методики технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Грицько Вікторія Василівна – викладач гуманітарно-педагогічного коледжу Мукачівського державного університету.

Демянчук Михайло Ростиславович – кандидат педагогічних наук, викладач терапевтичних дисциплін, НЗВО «Рівненська медична академія».

Дорогань Андрій Андрійович – аспірант кафедри педагогіки, Криворізький державний педагогічний університет.

Дубовий Захар Сулейманович – аспірант кафедри педагогіки та методики технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Думко Наталія Вікторівна – викладач кафедри державно правових дисциплін, Одеський державний університет внутрішніх справ.

Дупак Надія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету.

Дьяченко Марина Павлівна – аспірантка кафедри педагогіки та методики технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет, керівник гуртка, КПНЗ «Центр дитячої та юнацької творчості «Гармонія» Криворізької міської ради.

Євницька Ірина Володимирівна – викладач професійно-теоретичної підготовки, Криворізький професійний гірничо-технологічний ліцей.

Заводовська Єлизавета Ігорівна – магістр факультету дошкільної і технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Зінченко Андрій Леонідович – аспірант кафедри педагогіки та методики технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Зінченко Світлана Михайлівна – директор Нікопольського регіонального Центру, викладач-методист вищої категорії, Національна металургійна академія України (НМетАУ).

Іваненко Лідія Михайлівна – вчитель дефектолог, комбінований дошкільний заклад №102, м. Кривий Ріг.

Іншаков Артур Євгенович – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Іншакова Інна Євгенівна – кандидат філологічних наук, асистент кафедри дошкільної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Кірюха Катерина Ігорівна – аспірант кафедри педагогіки та методики технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет

Коваленко Вікторія Костянтинівна – аспірантка кафедри педагогіки, Криворізький державний педагогічний університет.

Коваленко Ірина Володимирівна – аспірант кафедри педагогіки і методики технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Ковшар Олена Вікторівна – доктор педагогічних наук, доцент, завідувача кафедрою дошкільної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Костюк Олександра Олексіївна – викладач, аспірант факультету дошкільної і технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Кулінка Юлія Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Кульченко Катерина Андріївна – магістр факультету дошкільної і технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Кучер Світлана Леонідівна – доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Криворізький державний педагогічний університет.

Кучма Олександр Іванович – кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, декан факультету дошкільної і технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Лаврентьєва Олена Олександрівна – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри загальнотехнічних дисциплін та професійного навчання, Криворізький державний педагогічний університет.

Лісова Світлана Валеріївна – професор, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету.

Лукаш Василь Іванович – старший викладач кафедри загальнотехнічних дисциплін та професійного навчання, Криворізький державний педагогічний університет.

Марченко Аліна Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри декоративно-прикладного мистецтва та дизайн, Криворізький державний педагогічний університет.

Матукова Ганна Іллівна – доктор педагогічних наук, доцент кафедри економіки та підприємництва Криворізького економічного інституту ДВНЗ «Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана».

Медведчук Юлія Володимирівна – магістр факультету дошкільної і технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Музика Оксана Леонідівна – викладач, Криворізький професійний гірничо-технологічний ліцей.

Наумова Вікторія Миколаївна – магістр факультету дошкільної і технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет

Новохатько Таміла Юріївна – майстер виробничого навчання Державного професійно-технічного навчального закладу «Криворізький навчально-виробничий центр».

Пальшкова Ірина Олександрівна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкового навчання, ДВНЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Парадєєва Олена Миколаївна – вчитель трудового навчання, Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів №7 з поглибленим вивченням біології.

Петрова Альона Анатоліївна – аспірантка кафедри педагогіки та методики технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Пісна Тетяна Миколаївна – аспірантка кафедри педагогіки та методики технологічної освіти, Криворізького державного педагогічного університету.

Повтораченко Дмитро В'ячеславович - учитель вищої категорії загальноосвітньої школи № 18, (м. Кременчук).

Повтораченко Наталія Олексіївна – вчитель вищої категорії, старший учитель географії загальноосвітньої школи № 18, (м. Кременчук).

Потапенко Олег Борисович - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, Криворізький державний педагогічний університет.

Решетникова Марія – магістр факультету дошкільної і технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Рикова Л. Л. – старший викладач, КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Савченко Карина Юріївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Савченко Лариса Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Серьогіна Ірина Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Стешенко Володимир Васильович – доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ).

Стойчик Тетяна Іванівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчально-виробничої роботи, Криворізький професійний гірничо-технологічний ліцей.

Талавирия К.О. – студентка, КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Тараненко Тетяна Олександрівна – аспірант кафедри педагогіки та методики технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

Тихомирова Юлія Павлівна – студентка факультету дошкільної і технологічної освіти, Криворізький державний педагогічний університет

Шаров Сергій Володимирович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української і зарубіжної літератури, Мелітопольський державний педагогічний університет.

Шумило Юлія Володимирівна – викладач, Криворізький професійний гірничо-технологічний ліцей.

Яковлєва Вікторія Анатоліївна – доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Криворізький державний педагогічний університет.